

**T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN DOKTORA PROGRAMI**

**FİNANSAL TABLOLARIN DİPNOTLARINDA SUNULAN
MUHASEBE POLİTİKALARININ ULUSLARARASI FİNANSAL
RAPORLAMA STANDARTLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN

CAN ÖZTÜRK

TEZ DANIŐMANI

PROF. DR. NALAN AKDOĞAN

ANKARA – 2011

TEŞEKKÜR

Doktora çalışmalarım boyunca bana destek oldukları için Başkent Üniversitesi'nden hocalarım Sayın Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN'a, Sayın Prof. Dr. Mehmet SAYARI'ya, Sayın Prof. Dr. Orhan SEVİLENGÜL'e, Sayın Prof. Dr. Halil SARIASLAN'a ve Sayın Doç. Dr. Güray KÜÇÜKKOCAOĞLU'na; Bilkent Üniversitesi'nden hocalarım Sayın Prof. Dr. Orhan GÜVENEN'e, Sayın Prof. Dr. Tanju İNAL'a ve Sayın Doç. Dr. Nazmi DEMİR'e; Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu Başkanlığı nezdinde Başkan Sayın Doç. Dr. Orhan ÇELİK'e ve Genel Sekreter(eski) Sayın Burçin GÖZLÜKLÜ'ye; çalışmamı bitirmemi sabırla bekleyen annem Sayın Birnur ÖZTÜRK'e, dedem Sayın Muzaffer BAŞKAYNAK'a, anneannem Sayın Öznur BAŞKAYNAK'a ve eşim Sayın Fatma Işıl ÖZTÜRK'e teşekkür eder, şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmamı, annem Birnur ÖZTÜRK'e ve babam merhum Ercan ÖZTÜRK'e ithaf ederim.

Can ÖZTÜRK

Ankara, 2011

ÖZET

Bu araştırma, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları(UFRS)'ına odaklanmıştır. Bu çalışmada, UFRS kapsamında yer alan 32 muhasebe ve finansal standardından sunuma, muhasebeleştirilmeye, ölçüme, değerlemeye ve açıklamaya ilişkin olarak seçilen muhasebe politikaları hisse senetleri borsada işlem gören Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin finansal tabloları ve dipnotları incelenerek, değerlendirilmiş ve bir durum tespit çalışması yapılmıştır. Araştırmanın verileri, işletmelerin raporlama dönemine göre 2008 veya 2009 yıllarına ait finansal tablo ve dipnotlarından elde edilmiştir. Araştırma, frekans dağılımları yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Bu araştırma; alternatif muhasebe politikaları ile sunuma, muhasebeleştirilmeye, ölçüme, değerlemeye ve açıklamaya ilişkin olarak seçilen muhasebe politikalarına yönelik eğilimlerin tespitine ek olarak, şirketlerin muhasebe politikalarını açıklarken gerekli hassasiyeti göstermediklerini ve şirketlere özgü açıklamalar yerine kalıplaşmış ifadeler kullandıklarını ortaya koymuştur. Bu araştırma; ayrıca, UFRS'deki alternatifli muhasebe politikalarının yerel muhasebe politikaları ile örtüşmesi durumunda, işletmelerin kendi yerel muhasebe politikalarına çoğunlukla bağlı kaldıklarını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: UFRS, muhasebe politikaları

ABSTRACT

This research focuses on International Financial Reporting Standards(IFRS). In this study, accounting policies related to presentation, recognition, measurement, valuation and disclosure that were selected from 32 accounting and financial reporting standards within IFRS were evaluated by examining the financial statements and notes of German, French, British, Italian, Australian and Turkish companies quoted in stock exchanges. As a result of this, a study of determination was realized. The data of this research was acquired from the companies' 2008 or 2009 financial statements and notes according to the reporting period of companies. The method that was used to make this research is frequency distributions. In addition to the determination of the trends in alternative accounting policy choices as well as in selected accounting policies related to presentation, recognition, measurement, valuation and disclosure, this research points out that companies do not show the necessary sensitivity when explaining accounting policies in the notes of financial statements as well as they use cliched statements rather than giving firm-specific explanations. Also, this research shows that companies mostly stick to use their local accounting policies in case that alternative accounting policies of IFRS and their local accounting policies overlap.

Key Words: IFRS, accounting policies

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
TABLolar LİSTESİ	VIII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIV
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. ULUSLARARASI MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA	3
1.1. Karşılaştırmalı Uluslararası Muhasebe.....	3
1.2. Uyumlaştırmaya Ve Standartlaşmaya Dayanan Uluslararası Muhasebe	12
BÖLÜM II. ARAŞTIRMA	16
2.1. Araştırmanın Amacı	16
2.2. Araştırmanın Örnekleme	18
2.3. Araştırmanın Metodolojisi.....	23
2.4. Araştırmanın Kapsamı	24
2.5. Araştırmanın Kapsadığı Dönem	25
2.6. Araştırmanın Kısıtları	25
BÖLÜM III. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	27
3.1. UMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı	27
3.1.1. UMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	27
3.1.2. UMS 1 Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	28
3.2. UMS 2 Stoklar Standardı.....	70
3.2.1. UMS 2 Stoklar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	70
3.2.2. UMS 2 Stoklar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	72
3.3. UMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardı	89
3.3.1. UMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti	89
3.3.2. UMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	90
3.4. UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerindeki Değişiklikler ve Hatalar Standardı.....	106
3.4.1. UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardına İlişkin Muhasebe Politikaları Özeti	106
3.4.2. UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	107
3.5. UMS 10 Raporlama Döneminden(Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar	122
3.5.1. UMS 10 Raporlama Döneminden(Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	122
3.5.2. UMS 10 Raporlama Döneminden(Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	123
3.6. UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri Standardı	129
3.6.1. UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti	129

3.6.2. UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	130
3.7. UMS 12 Gelir Vergileri Standardı.....	133
3.7.1. UMS 12 Gelir Vergileri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.	133
3.7.2. UMS 12 Gelir Vergileri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	134
3.8. UMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı	140
3.8.1. UMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	140
3.8.2. UMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	142
3.9. UMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı	155
3.9.1. UMS 17 Kiralama İşlemleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti	155
3.9.2. UMS 17 Kiralama İşlemleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	156
3.10. UMS 18 Hasılat Standardı.....	165
3.10.1. UMS 18 Hasılat Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	165
3.10.2. UMS 18 Hasılat Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	166
3.11. UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardı.....	184
3.11.1. UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	184
3.11.2. UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	186
3.12. UMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardı.....	198
3.12.1. UMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	198
3.12.2. UMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	199
3.13. UMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı	204
3.13.1 UMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	204
3.13.2. UMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	205
3.14. UMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardı.....	210
3.14.1. UMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	210
3.14.2. UMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	211
3.15. UMS 24 İlişkili Taraf Açıklamaları Standardı	214
3.15.1. UMS 24 İlişkili Taraf Açıklamalarına Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	214
3.15.2. UMS 24 İlişkili Taraf Açıklamalarına Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	215
3.16. UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı.....	219

3.16.1. UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti	219
3.16.2. UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	220
3.17. UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar Standardı	228
3.17.1. UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	228
3.17.2. UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	229
3.18. UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı.....	234
3.18.1. UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	234
3.18.2. UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	235
3.19. UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı	242
3.19.1. UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	242
3.19.2. UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	242
3.20. UMS 33 Hisse Başına Kazanç Standardı	244
3.20.1. UMS 33 Hisse Başına Kazanç Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	244
3.20.2. UMS 33 Hisse Başına Kazanç Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	245
3.20.2.1. Sürdürülen Faaliyetler Üzerinden Adi ve Sulandırılmış Hisse Başına Kar Tutarının Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme	245
3.20.2.2. Durdurulan Faaliyetler Üzerinden Adi ve Sulandırılmış Hisse Başına Kazanç Tutarının Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme	247
3.21. UMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı.....	249
3.21.1. UMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	249
3.21.2. UMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	251
3.22. UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardı.....	261
3.22.1. UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti	261
3.22.2. UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	263
3.23. UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı.....	269
3.23.1. UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	269
3.23.2. UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	271
3.24. UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı.....	286
3.24.1. UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti	286
3.24.2. UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	288
3.25. UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardı.....	324

3.25.1. UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	324
3.25.2. UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	325
3.26. UMS 41 Tarımsal Faaliyetler Standardı.....	335
3.26.1. UMS 41 Tarımsal Faaliyetler Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	335
3.26.2. UMS 41 Tarımsal Faaliyetler Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	336
3.27. UFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardı.....	342
3.27.1. UFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	342
3.27.2. UFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	344
3.28. UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı	348
3.28.1. UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	348
3.28.2. UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	349
3.29. UFRS 5 Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardı.....	361
3.29.1. UFRS 5 Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	361
3.29.2. UFRS 5 Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	362
3.30. UFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi Standardı	374
3.30.1. UFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti	374
3.30.2. UFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	375
3.31. UFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklama Standardı.....	381
3.31.1. UFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklama Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti.....	381
3.31.2. UFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklama Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme	382
3.32. UFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı.....	403
3.32.1. UFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti	403
3.32.2. UFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi	404
BÖLÜM IV. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	411
KAYNAKÇA.....	422

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Ülkelerin Ölçüme İlişkin Verilere Göre Sınıflandırılması(1973)	8
Tablo 2. Ülkelerin Açıklamaya İlişkin Verilere Göre Sınıflandırılması(1973).....	8
Tablo 3. Ülkelerin Ölçüme İlişkin Verilere Göre Sınıflandırılması(1975)	9
Tablo 4. Ülkelerin Açıklamaya İlişkin Verilere Göre Sınıflandırılması(1975).....	10
Tablo 5. Ülkelere ve de Sektörlere Göre Araştırma Kapsamında Yer Alan İşletmeler	20
Tablo 6. Araştırma Kapsamında Yer Alan İşletmelerin Sayılarının Ülkelere ve Sektörlere Göre Dağılımı	21
Tablo 7. İmalat ve Hizmet Sektörleri Kapsamındaki İşletmelerin Bu Sektörlerin Alt Dallarına Göre Dağılımı	22
Tablo 8. Araştırma Kapsamındaki Uluslararası Finansal Raporlama Standartları.....	24
Tablo 9. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Finansal Tablolarının UFRS'lerle Uyumlu Olduğunu Belirtmesi.....	29
Tablo 10. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Ölçüm Esaslarını Açıklaması.....	33
Tablo 11. Araştırma Kapsamındaki İşletmeler Açısından Finansal Tablolar Seti	37
Tablo 12. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Bilanço Tablosunu Adlandırması.....	40
Tablo 13. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Sermaye Yönetimine İlişkin Açıklamalar	46
Tablo 14. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Gelir Tablosu ve Kapsamlı Gelir Tablosu Sunumu.....	49
Tablo 15. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Kapsamlı Gelir Tablosunu İki Tablolu Yaklaşımına Göre Sunması	51
Tablo 16. Almanya İşletmelerinin Gelir Tablosunu Adlandırması	54
Tablo 17. Almanya İşletmelerinin Kapsamlı Gelir Tablosunu Adlandırması.....	55
Tablo 18. Fransa ve İngiltere İşletmelerinin Kapsamlı Gelir Tablosunu Adlandırması	55
Tablo 19. İtalya İşletmelerinin Kapsamlı Gelir Tablosunu Adlandırması	56
Tablo 20. Avustralya İşletmelerinin Kapsamlı Gelir Tablosunu Adlandırması.....	56
Tablo 21. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Giderleri Sınıflandırması.....	57
Tablo 22. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Diğer Kapsamlı Gelir Kalemlerini Sunumu.....	60
Tablo 23. İngiltere İşletmelerinin Olağan Dışı Gelir ve Gider Kalemlerini Raporlaması ..	62
Tablo 24. Almanya İşletmelerinin Finansal Gelir ve Gider Kalemlerini Raporlaması	63
Tablo 25. Fransa İşletmelerinin Finansal Gelir ve Gider Kalemlerini Raporlaması	63
Tablo 26. İtalya İşletmelerinin Finansal Gelir ve Gider Kalemlerini Raporlaması.....	64
Tablo 27. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Dönem Karını(Zararını) ve Toplam Kapsamlı Geliri Raporlaması	65
Tablo 28. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Özkaynak Değişim Tablosunu Raporlaması	67
Tablo 29. Araştırma Kapsamındaki Türkiye İşletmelerinin Dağılımı.....	69
Tablo 30. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Stokları İlk Muhasebeleştirilmesi.....	73
Tablo 31. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Stokları Dönem Sonunda Değerlemesi ..	75
Tablo 32. Almanya İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri.....	77
Tablo 33. Fransa İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri.....	78
Tablo 34. İngiltere İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri.....	79
Tablo 35. İtalya İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri	81
Tablo 36. Avustralya İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri	82
Tablo 37. Türkiye İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri.....	83

Tablo 38. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Stok Değer Düşüklüğünün Değerlendirilmesi	84
Tablo 39. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışları İçin Uyguladıkları Yöntem	91
Tablo 40. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Faiz Gelirlerini Nakit Akış Tablosunda Raporlaması	92
Tablo 41. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Faiz Giderlerini Nakit Akış Tablosunda Raporlaması	95
Tablo 42. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Temettü Gelirlerini Nakit Akış Tablosunda Raporlaması	98
Tablo 43. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Temettü Ödemelerini Nakit Akış Tablosunda Raporlaması	101
Tablo 44. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Vergilerle İlgili Nakit Akışlarını Raporlaması	104
Tablo 45. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Başlığını Açıklaması	108
Tablo 46. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Muhasebe Politikasına Olan Etkisini Açıklaması	110
Tablo 47. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Zorunlu Uygulama Tarihini Açıklaması	113
Tablo 48. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin İlk Uygulamadaki Etkisini Açıklaması	115
Tablo 49. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Yeni Bir UFRS'yi Erken Uygulaması ..	119
Tablo 50. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Finansal Tabloların Onay Tarihi İle Finansal Tabloları Onaylayan Tarafları Açıklaması	124
Tablo 51. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Bilanço Tarihinden Sonraki Olayları Raporlaması	127
Tablo 52. Almanya İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması	135
Tablo 53. Fransa İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması	136
Tablo 54. İngiltere İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması	137
Tablo 55. İtalya İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması	138
Tablo 56. Avustralya İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması	138
Tablo 57. Türkiye İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması	139
Tablo 58. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Maddi Duran Varlıkları İlk Muhasebeleştirilmesi	143
Tablo 59. Almanya İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri	145
Tablo 60. Fransa İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri	146
Tablo 61. İngiltere İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri	146
Tablo 62. İtalya İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri	147
Tablo 63. Avustralya İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri	147
Tablo 64. Türkiye İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri	148
Tablo 65. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Kullandıkları Yararlı Ömür ve Amortisman Oranları	149

Tablo 66. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Maddi Duran Varlıkları İzleyen Dönemlerde Değerlemesi	152
Tablo 67. Araştırma Kapsamında Finansal Kiralama İşlemleri Bulunan İşletmeler.....	157
Tablo 68. Araştırma Kapsamında Faaliyet Kiralaması İşlemleri Bulunan İşletmeler.....	159
Tablo 69. Finansal Kiralama İşlemleri Bulunan İşletmelerin Finansal Kiralamaya İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması	161
Tablo 70. Faaliyet Kiralaması İşlemleri Bulunan İşletmelerin Faaliyet Kiralamasına İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması	163
Tablo 71. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Hasılatın Ölçümüne İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	170
Tablo 72. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Hasılatın Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması	173
Tablo 73. Araştırma Kapsamında Tamamlanma Yüzdesi Yöntemini Uygulayan İşletmeler	176
Tablo 74. İşletmelerin Faizin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması	179
Tablo 75. İşletmelerin Temettüleri Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	182
Tablo 76. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Tanımlanmış Fayda Planları İle İlgili Aktüeryal Değerleme Yöntemini Açıklaması	188
Tablo 77. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Demografik Varsayımlar Açısından Değerlendirilmesi	191
Tablo 78. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Finansal Varsayımlar Açısından Değerlendirilmesi	194
Tablo 79. Aktüeryal Kazanç Ve Zararları Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtan İşletmeler....	197
Tablo 80. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Devlet Teşvikleri Açısından İncelenmesi	200
Tablo 81. İşletmelerin Yabancı Para Cinsinden Gerçekleşen İşlemlere İlişkin Kur Politikasını Açıklaması.....	206
Tablo 82. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Borçlanma Maliyetlerini Muhasebeleştirilmesi	212
Tablo 83. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların Almanya İşletmeleri Açısından Raporlanması	215
Tablo 84. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların Fransa İşletmeleri Açısından Raporlanması.....	216
Tablo 85. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların İngiltere İşletmeleri Açısından Raporlanması	216
Tablo 86. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların İtalya İşletmeleri Açısından Raporlanması	217
Tablo 87. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların Avustralya İşletmeleri Açısından Raporlanması	218
Tablo 88. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların Türkiye İşletmeleri Açısından Raporlanması	218
Tablo 89. Araştırma Kapsamındaki İşletmeler Açısından Bağlı Ortaklıklar	221
Tablo 90. İşletmelerin Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	223
Tablo 91. İşletmelerin Konsolide Bilançoda Azınlık Paylarını Raporlaması	226
Tablo 92. Araştırma Kapsamındaki İşletmeler Açısından İştirakler	229

Tablo 93. Araştırma Kapsamında İştirakleri Bulunan İşletmelerin Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	232
Tablo 94. Araştırma Kapsamındaki İşletmeler Açısından İş Ortaklıkları.....	235
Tablo 95. İşletmelerin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları.....	238
Tablo 96. Fransa İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları.....	238
Tablo 97. İngiltere İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları.....	239
Tablo 98. İtalya İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları.....	239
Tablo 99. Avustralya İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları.....	240
Tablo 100. Türkiye İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları.....	240
Tablo 101. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Adi ve Sulandırılmış Hisse Başına Kar Tutarını Açıklaması.....	246
Tablo 102. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Adi ve Sulandırılmış Hisse Başına Kar Tutarını Açıklaması.....	248
Tablo 103. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Varlıklarda Değer Düşüklüğüne İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	251
Tablo 104. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Maddi Duran Varlıklarında Değer Düşüklüğü.....	254
Tablo 105. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Maddi Olmayan Duran Varlıklarında Değer Düşüklüğü.....	257
Tablo 106. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Karşılıkları Bilançoda Raporlaması... 263	
Tablo 107. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Karşılıkların Muhasebeleştirilmesi İçin Gerekli Koşulları Açıklaması.....	265
Tablo 108. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Karşılıkların Tahmininde Uyguladıkları Muhasebe Politikaları.....	267
Tablo 109. İşletmelerin Maddi Olmayan Duran Varlıkları İlk Muhasebeleştirilmesi.....	271
Tablo 110. İşletmelerin Maddi Olmayan Duran Varlıkları İzleyen Dönemlerde Değerlemesi.....	274
Tablo 111. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Uygulanan Yararlı Ömür Veya İtfa Oranı.....	276
Tablo 112. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Kullandıkları İtfa Yöntemleri.....	279
Tablo 113. Sınırsız Yararlı Ömürlü MODV Olmanın Nedeninin Açıklanması.....	282
Tablo 114. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar.....	289
Tablo 115. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Finansal Riskten Korunma Amacı Bulunmayan Türev Ürünler.....	291
Tablo 116. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar.....	294
Tablo 117. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Kredi Ve Alacaklara İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	297
Tablo 118. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar ... 299	
Tablo 119. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Ya da Zarara Yansıtılmayan Finansal Borçların Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	301
Tablo 120. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Türev Finansal Araçlar.....	303

Tablo 121. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Opsiyon Sözleşmeleri.....	305
Tablo 122. Almanya İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler	307
Tablo 123. Fransa İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	308
Tablo 124. İngiltere İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler	308
Tablo 125. İtalya İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	309
Tablo 126. Avustralya İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler	309
Tablo 127. Türkiye İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	310
Tablo 128. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Future Sözleşmeleri	311
Tablo 129. Almanya İşletmelerinin Future Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	312
Tablo 130. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Forward Sözleşmeleri.....	314
Tablo 131. Almanya İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler	316
Tablo 132. Fransa İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	316
Tablo 133. İngiltere İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler	317
Tablo 134. İtalya İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	317
Tablo 135. Avustralya İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler	318
Tablo 136. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Swap Sözleşmeleri	319
Tablo 137. Almanya İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	321
Tablo 138. Fransa İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	321
Tablo 139. İngiltere İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	322
Tablo 140. İtalya İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	322
Tablo 141. Avustralya İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	323
Tablo 142. Türkiye İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler.....	323
Tablo 143. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	325
Tablo 144. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Yatırım Amaçlı Gayrimenkulleri İzleyen Dönemlerde Değerlemesi	328
Tablo 145. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Hisse Bazlı Ödeme İşlemleri.....	344
Tablo 146. Özkaynaktan Karşılanan Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerine İlişkin Muhasebe Politikası	346
Tablo 147. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde İşletme Birleşmeleri	350
Tablo 148. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin İşletme Birleşmelerine İlişkin Yöntemi Açıklaması	352

Tablo 149. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Şerefiyeyi Bilançoda Raporlaması.....	355
Tablo 150. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Şerefiyenin Niteliksel Özelliklerini Açıklaması.....	358
Tablo 151. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar.....	362
Tablo 152. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Durdurulan Faaliyetler	364
Tablo 153. Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıkların Ölçümüne İlişkin Muhasebe Politikasının Açıklanması.....	366
Tablo 154. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklarda Amortisman Ayırmaya İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	368
Tablo 155. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklarda Elden Çıkarmaya İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması.....	370
Tablo 156. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Gelir Tablolarında Sürdürülen/Durdurulan Faaliyetler.....	373
Tablo 157. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Likidite Riski.....	382
Tablo 158. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Kredi Riski	387
Tablo 159. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Yaşlandırma Analizi.....	391
Tablo 160. Araştırma Kapsamındaki Ülkelerde Vadesi Geçmiş Ancak Değer Düşüklüğüne Uğramamış Alacakları Bulunan İşletmeler	394
Tablo 161. Almanya İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi.....	397
Tablo 162. Fransa İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi.....	398
Tablo 163. İngiltere İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi.....	399
Tablo 164. İtalya İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi	399
Tablo 165. Avustralya İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi.....	400
Tablo 166. Türkiye İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi.....	400
Tablo 167. Araştırma Kapsamındaki Ülkelerde UFRS 8 Standardını Erken Uygulayan İşletmeler	405
Tablo 168. Araştırma Kapsamındaki Ülke İşletmelerinin Raporlanabilir Bölümlerin Belirlenmesinde Kullandığı Faktörler	407

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 9 Küme Çözümü.....	11
Şekil 2. Bilanço Formatı(A)	43
Şekil 3. Bilanço Formatı(B).....	43
Şekil 4. Bilanço Formatı(C).....	44
Şekil 5. Bilanço Formatı(D)	44
Şekil 6. Yabancı Para Kur Çevrim Farklarının Raporlanması	106

GİRİŞ

Muhasebe, bir örgütün kaynaklarının oluşumunu, bu kaynakların biçimini, örgütün işlemleri sonucunda bu kaynaklarda meydana gelen artış veya azalışları ve örgütün finansal açıdan durumunu açıklayan bilgileri üreten ve bunları ilgili kişi ve kuruluşlara ileten bir “bilgi sistemi”dir(Sevilengül, 2005: 9). Muhasebe; finansal boyutuyla yatırımcılara, satıcılara, borç verenlere, çalışanlara, müşterilere ve topluma işletmeye ilişkin bilgiler sağlarken(TMSK, 2010a:7-8), yönetsel açıdan da işletme yöneticilerinin sağlıklı kararlar alabilmeleri için gereksinme duydukları sayısal bilgileri sağlar(Büyükmirza, 2007: 29). Devlet ise muhasebenin özellikle vergisel boyutu ile ilgilenir(TSMK, 2010a:8). Ancak, bu noktada belirtmek gerekir ki muhasebe, sadece finansal muhasebe, yönetim ve vergi muhasebeleri ile sınırlı değildir. Muhasebenin de uluslararası boyutu bulunmaktadır.

Choi ve Mueller’e göre uluslararası muhasebe; ulusal muhasebeyi esas alan ve bununla birlikte karşılaştırmalı muhasebe analizlerini, çok uluslu şirketlere ve çok uluslu işletme faaliyetlerine özgü muhasebeyi ve finansal raporlamayı, uluslararası finansal pazarlardaki muhasebe gereksinimleri ile politik, kurumsal, mesleki ve standart belirleyici faaliyetlerle muhasebe ve finansal raporlamadaki çeşitliliği dünya çapında uyumlu hale getirmeyi kapsayan bir muhasebe dalıdır(1984:18).

Bu çerçevede, özellikle uluslararası boyutta giderek artan ticari faaliyetlerin ve küresel yatırımların sınır tanımaması, işletmelerin finansal tablolarının karşılaştırılabilir kılınmasını gerektirmiş ve uluslararası muhasebe kapsamındaki uyumlaştırma çalışmalarının önemi arttırmıştır. Son yıllarda ise uyumlaştırma çalışmaları sürmekle birlikte küreselleşen ekonomik sistem içerisinde anlaşılır, şeffaf ve karşılaştırılabilir finansal raporlama adına uygulayan işletmelerce aynı finansal raporlama dilinin konuşulmasını sağlayan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları uluslararası muhasebenin 2000’li yıllardaki odak noktası olmuştur(IASB, 2010a: v).

Konusunu Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’ndan alan bu araştırmada; Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye’den oluşan altı ülkeden seçilen ve hisse senetleri borsada işlem gören şirketlerin; raporlama dönemlerine göre 2008 veya

2009 yıllarına ait finansal tablo ve dipnotları 32 uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standardından seçilen muhasebe politikaları açısından incelenmiş ve tespitlerde bulunulmuştur. Araştırma, frekans dağılımları yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, alternatifli muhasebe politikaları ile sunuma, muhasebeleştirilmeye, ölçüme, değerlemeye ve açıklamaya ilişkin olarak seçilen muhasebe politikalarına ilişkin eğilimlerin tespitine ilave olarak, şirketlerin muhasebe politikalarını açıklarken gerekli hassasiyeti göstermedikleri ve şirketlere özgü açıklamalar yerine kalıplaşmış ifadeler kullandıkları görülmüştür. Ayrıca, alternatifli muhasebe politikalarının yerel muhasebe politikaları ile örtüşmesi durumunda işletmelerin yerel muhasebe politikalarına bağlı kaldıkları saptanmıştır.

Bu araştırma, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; uluslararası muhasebe ve finansal raporlama kavramı, karşılaştırmalı uluslararası muhasebe ile uyumlaştırmaya ve standartlaşmaya dayanan uluslararası muhasebe olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmiş ve uluslararası muhasebenin araştırmanın yapıldığı dönemde geldiği konuma değinilmiştir. İkinci bölümde; araştırmanın amacı, kapsamı, metodolojisi ve sınırları ile araştırmanın örnekleme belirtilmiştir. Üçüncü bölümde ise, araştırmanın bulguları ortaya konmuştur. Dördüncü ve son bölümde, araştırmanın sonuçları ve öneriler tartışılmıştır.

BÖLÜM I. ULUSLARARASI MUHASEBE VE FİNANSAL RAPORLAMA

Bu bölümde, uluslararası muhasebe ve finansal raporlama kavramı, karşılaştırmalı uluslararası muhasebe ile uyumlaştırma ve standartlaşmaya dayanan uluslararası muhasebe olmak üzere iki boyutta incelenmiş ve uluslararası muhasebenin araştırmanın yapıldığı dönemdeki konumu açıklanmıştır.

1.1. Karşılaştırmalı Uluslararası Muhasebe

Muhasebe tarihine bakıldığında(Choi ve Meek, 2008: 2) bugünde geçerli olan çift taraflı kayıt sistemi, 14. ve 15. yüzyılda İtalyan kent devletlerinde ortaya çıkmış ve Orta Çağın sonlarına doğru uluslararası ticaretin büyümesi ile gelişme göstermiştir. İtalyan usulüne göre defter tutulması hususu, daha sonra Almanya'daki tüccarlara yardımcı olmak amacıyla varlığını bu ülke de sürdürmeye devam etmiştir. Aynı dönemde, Hollanda'da dönem karının nasıl hesaplanacağına ilişkin yöntemler tespit edilmiş ve Fransa'daki hükümet yetkilileri dönem karı hesaplamasının devlette uygulanmasının olumlu sonuçlara neden olacağını belirtmişlerdir. Geçen zaman içinde, çift taraflı muhasebe fikri, Britanya adalarına ulaşır. Gelişmekte olan Britanya İmparatorluğu kolonilerinde bulunan şirketlerindeki ticari çıkarlarını yönetme ve kontrol etme ihtiyacı duyar ve bu durum 1850'lerde muhasebeci toplumların doğmasına, 1870'lerde ise muhasebenin İskoçya ve İngiltere'de organize bir meslek olmasına neden olur. Britanya'daki bu muhasebe uygulamaları, Kuzey Amerika'ya ve Britanya Uluslar Topluluğu'nun bulunduğu yerlere yayılır. Zaman içerisinde, Hollanda muhasebe sistemi Endonezya'da, Fransa muhasebe sistemi Polonya ve Afrika'da Fransa tarafından yönetilen bölgelerde, Almanya muhasebe sistemi ise Japonya, İsveç ve Çarlık Rusya'da etkili olmuştur. Diğer taraftan, 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren ise Amerika Birleşik Devletleri(ABD) ekonomisinde meydana gelen büyüme muhasebe alanına da olumlu yönde yansımıştır. İkinci dünya savaşından sonra ise ABD muhasebe sisteminin sadece Batı Dünyasında özellikle Almanya ve Japonya'da değil aynı zamanda Brezilya, İsrail, Meksika, Filipinler, İsveç ve Tayvan'da da etkiliği olduğu görülmüştür.

Gary ve Meek, yukarıda sözü edilen bütün bu etkileşimlere rağmen, muhasebenin, ulusal hukuk kuralları, ulusal standartlar ve mesleki düzenlemelerle desteklenen ulusal bir

bilgi sistemi olarak olarak kaldığını belirtmiştir(2008:2). Halbuki, Mueller(1965)'e göre muhasebenin uluslararası boyutu dört noktada önemlidir. Bunlar; uluslararası işletmecilik ile uluslararası yatırımların artması, çok uluslu şirketlerin ortaya çıkması, muhasebe uygulamalarında ülkeler arası farklılıkların anlaşılması ve diğer disiplinlerde olduğu gibi muhasebe alanında da uluslararası boyutta ortak müzakere ortamının sağlanacağı bir kurumun bulunmamasıdır.

Kubin'e göre uluslararası muhasebe kavramı üç farklı seviyede tanımlanmıştır(Doupanik ve Perera, 2009: 1-2).

Birinci seviyeye göre uluslararası muhasebe, Birleşmiş Milletler(UN), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü(OECD) ve Uluslararası Muhasebeciler Örgütü(IFAC) gibi uluslararası örgütler tarafından muhasebeye, denetime ve vergilendirmeye ilişkin olarak yayımlanan standartlar, rehberler ve kurallardır.

İkinci seviyeye göre uluslararası muhasebe, bir işletmenin uluslararası boyuttaki işletme faaliyetleri ile yabancı yatırımları açısından takip ettiği standartlar, rehberler ve uygulamalardır.

Üçüncü seviyeye göre uluslararası muhasebe ise, her ülkede varolan muhasebeye, denetime ve vergiye ilişkin standartlar, rehberler ve kurallar ile söz konusu standartların, rehberlerin ve kuralların ülkeler arasında karşılaştırılmasıdır.

Kubin'in üçüncü seviyede yapmış olduğu tanım açıkça belirtmese de ülkelerin muhasebe sistemleri arasında benzerliklerin ve farklılıkların olduğuna işaret etmektedir. Zira, Mueller çalışmasında muhasebeyi finansal muhasebe ve yönetim muhasebesi olarak ayırarak "tam maliyet" gibi yönetim muhasebesi yöntemlerinin uluslararası alanda oldukça genel kabul gördüğünü; ancak, uluslararası muhasebe alanında karşılaşılan sorunların, finansal muhasebe ve raporlama ile ülkelerdeki mevzuattan kaynaklandığını belirtmiştir(1963: 144).

Bu bağlamda, ülkeler arası muhasebe sistemlerinde farklılıklar olmasına neden olan unsurları değerlendiren çeşit araştırmalar da yapılmıştır. Nobes(1998), yapmış olduğu

literatür çalışmasında muhasebe sistemlerini etkilediği düşünülen söz konusu unsurları bir araya toplamış ve bu unsurların bir çoğunun birbiri ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmaya göre, muhasebe sistemleri üzerindeki etken faktörler; işletmenin ortaklık yapısı ve finansal sistemden, toplumun sömürge konumunda olmasından, toplumun istila edilmiş olmasından, vergi sisteminden, ekonomideki enflasyon ortamı, eğitim seviyesinden, muhasebecilik mesleğinin geçmişi ve büyüklüğünden, ekonomik gelişmenin boyutundan, hukuk sistemlerinden, kültürden, tarihten, coğrafyadan, dilden, muhasebe kuramından, siyasal sistemler ve sosyal iklimden, dinden ve kazalardan oluşmaktadır.

Etken sebep ne olursa olsun, muhasebe sistemleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı uluslararası muhasebenin temelini oluşturmuştur. Bu çerçevede, çeşitli sınıflandırma çalışmaları yapılmıştır. Yapılan sınıflandırma çalışmaları 1960'lara dayanmaktadır. Söz konusu sınıflandırmalar, mesleki yargıya dayalı ve ampirik(deneysel) çalışmalar olmak üzere iki gruba ayrılmıştır(Choi ve Meek, 2008:42). Mesleki yargıya dayanan sınıflandırmalar; bilgi, tecrübe ve sezgiye dayanmaktadır. Bu sınıflandırmalar; Nobes tarafından "tarafli çalışmalar" olarak nitelendirilmiştir(1983:1). Ampirik(deneysel) sınıflandırmalar ise dünyadaki muhasebe ilke ve uygulamalarına ilişkin verilere istatistiki yöntemlerin uygulanmasına dayanmaktadır(Choi ve Meek, 2008: 42).

Seidler(1967) tarafından yapılan çalışmada uluslararası muhasebenin sınıflandırılması "etki alanı" (Spheres of Influence) kavramına dayanmaktadır. Bu doğrultuda; bazı ülkeler anavatan niteliğindedir. Dolayısı ile bu ülkelerin sömürgeci olmuş ya da bu ülkelere geleneksel ya da politik açıdan bağlı olan ülkeler, anavatanın bir yansıması olarak ilgili lider ülkenin muhasebe uygulamalarını benimsemişlerdir. Örneğin; Britanya muhasebe modeli aynı zamanda Avustralya ve Hindistan muhasebe sistemlerini etkilemiştir. Diğer taraftan, Britanya muhasebe modeli esas alınarak oluşturulan ve ayrı bir okul niteliğindeki Amerikan muhasebe modelinin gerek coğrafi gerekse sermaye akışı açısından Meksika'ya ve Güney Amerika ülkelerine yayıldığı açıklanmaktadır. Buna ek olarak, Amerikan muhasebe modelinin hem İsrail tarafından hem de özellikle ikinci dünya savaşından sonra Japonya tarafından benimsendiği çalışmada ortaya konmaktadır. Seidler, özellikle Fransız muhasebe modelinin Güney Avrupa ve Akdeniz bölgelerinde ve hatta Napolyon yasalarına dayanan ticaret yasaları olan birçok Güney Amerika ülkesinde benimsendiğine değinmekle birlikte aslında ana ülkelerden etkilenecek ortaya çıkan

muhasebe sistemlerinin çoğu zaman iyi sonuçlar vermediğine hatta Kanada gibi bazı ülkelerin muhasebe sistemlerinde birden fazla etki alanının üst üste geldiğine değinmektedir.

Mueller(1968) çalışmasında, ülkeleri muhasebe sistemlerine göre sınıflandırırken onların iş çevrelerini birbirinden ayıran nitelikleri açıklamıştır. Bu bağlamda; ülkelerdeki ekonomik kalkınmanın ve iş ortamının karmaşıklığının değerlendirilmesi, politik anlamda ikna ortamının yaratılması ve bazı hukuk sistemlerine olan güvenin sağlanması bu sınıflandırmada dikkate alınan niteliklerdir. Konuya daha derinlemesine baktığımızda, Mueller, ekonomik kalkınma açısından büyük ölçüde gelişmiş ülke ekonomileri ile gelişmemiş ülke ekonomileri arasında iş ortamı açısından farklar olacağını vurgulamakta ve iş ortamının karmaşıklığını iş ortamının ihtiyaçlarına ve iş ortamından alınacak verime dayandırmaktadır. Diğer taraftan; politik anlamda ikna ortamının yaratılması, ülkelerdeki politik eğilimlerin iş çevrelerini etkileyebileceği anlamındadır. Bir başka deyişle; merkez hükümetlerin uluslararası alandaki kamulaştırma eğilimleri buna bir örnektir. Mueller, ayrıca, hukuk sistemleri açısından medeni hukuk ile ticaret hukuku arasındaki farkların bilindiğini ancak işletmelere ilişkin mevzuatın ayrıntılı olarak düzenlenmesi ile işletmelerin korunabileceğine inanmaktadır.

Mueller, yukarıda ifade edilen dört nitelik çerçevesinde iş çevrelerinin farklı özelliklerini dikkate alarak ülkelerin muhasebe uygulamalarını sınıflandırmıştır(Schroeder ve diğerleri, 2009: 78). Bu sınıflandırma aşağıdaki gibidir:

1. Amerika Birleşik Devletleri/Kanada/Hollanda
2. Kanada dışındaki Britanya Uluslar Topluluğu
3. Almanya/Japonya
4. Almanya, Hollanda ve İskandinavya dışındaki Kıta Avrupası
5. İskandinavya
6. İsrail/Meksika
7. Güney Amerika
8. Yakın ve Uzak Doğu'daki gelişmekte olan uluslar
9. Güney Afrika dışındaki Afrika
10. Komünist uluslar

Amerikan Muhasebe Birliği(American Accounting Association) tarafından 1977 yılında yayınlanan 1975 ve 1976 yıllarına ait ‘‘Uluslararası Faaliyetler ve Eğitim’’ konulu raporda Amerikan Muhasebe Birliği Komitesi dünyada farklı ülkeler ve bölgelerdeki finansal ölüm ve raporlamaların, bir başka deyişle, muhasebe uygulamalarının tarihin, kültürün ve sosyo-ekonominin etkisi altında(Zones of Influence) kalarak sınıflandırılabilceğine işaret etmektedir. Komite, bu doğrultuda, bu etkileri ortaya koyan sınıflandırmayı aşağıdaki Şekilde yapmıştır:

1. Britanya
2. Fransa-İspanya-Portekiz
3. Almanya-Hollanda
4. Amerika Birleşik Devletleri
5. Komünist uluslar

Uluslararası muhasebe alanındaki bir başka sınıflandırma çalışması ise Nair ve Frank(1980) tarafından yapılmıştır. Çalışmada, ülkelerin muhasebe uygulamaları ölüm ve açıklama adı altında iki ayrı Şekilde değerlendirilmiş ve ülkeler buna göre sınıflandırılmıştır. Bu çalışmaya ilişkin veritabanını PriceWaterhouseCoopers(PWC)’dan sağlanan bir anket çalışması oluşturmuştur.

Araştırma, 1973 ve 1975 yıllarında olmak üzere iki farklı zaman diliminde yapılmıştır. 1973 yılında yapılan araştırmada 38 ülkeden toplam 233 muhasebe politikası, 1975 yılında yapılan araştırmada ise 46 ülkeden toplam 264 muhasebe politikası araştırmanın kapsamını oluşturmuştur. Buna göre; 1973 yılında  l me ilişkin muhasebe politikaları bağlamında  lkeler, Britanya Uluslar Topluluğu modeli, Latin Amerika modeli, Kıta Avrupası modeli ve de Amerika Birleşik Devletleri(ABD) modeli çerçevesinde dört grup olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma, **Tablo 1**’de yer almaktadır.

1973 yılındaki araştırmaya göre açıklamaya ilişkin muhasebe politikaları açısından ise ülkeler yedi grupta sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada, Britanya Uluslar Topluluğu ile Amerika Birleşik Devletleri modeli kapsamındaki ülkeler çoğunlukla aynı kalmıŐ ancak Latin Amerika modeli ile Kıta Avrupası modelinde yer alan bazı ülkelerin diğer sınıflandırmalara kaydığı ve hatta yeni gruplar oluŐturdukları gözlemlenmiŐtir. Bu

sınıflandırma, **Tablo 2**'de yer almaktadır. Yazarlar, açıklamaya ilişkin muhasebe politikaları açısından yapılan sınıflandırmada meydana gelen değişimlerle oluşan bu yeni grupları tanımlamanın zor olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 1. Ülkelerin Ölçüme İlişkin Verilere Göre Sınıflandırılması(1973)

Grup I	Grup II	Grup III	Grup IV
<i>Britanya Uluslar Topluluğu Modeli</i>	<i>Latin Amerika Modeli</i>	<i>Kıta Avrupası Modeli</i>	<i>Amerika Birleşik Devletleri Modeli</i>
Avustralya	Arjantin	Belçika	Kanada
Bahama	Bolivya	Fransa	Japonya
Fiji	Brezilya	Almanya	Meksika
Jamaika	Şili	İtalya	Panama
Kenya	Kolombiya	İspanya	Filipinler
Hollanda	Etiyopya	İsveç	ABD
Yeni Zelanda	Hindistan	İsviçre	
Pakistan	Paraguay	Venezuela	
İrlanda	Peru		
Rodezya	Uruguay		
Singapur			
Güney Afrika			
Trinidad ve Tobago			
Birleşik Krallıklar			

Kaynak: Nair, R.D. ve Frank, W.G. 1980. The impact of disclosure and measurement practices on international accounting classifications. *The Accounting Review*, LV(3): 426-450

Tablo 2. Ülkelerin Açıklamaya İlişkin Verilere Göre Sınıflandırılması(1973)

Grup I	Grup II	Grup III	Grup IV	Grup V	Grup VI	Grup VII
Avustralya	Bolivya	Belçika	Kanada	Arjantin	İsveç	İsviçre
Bahama	Almanya	Brezilya	Meksika	Şili		
Fiji	Hindistan	Kolombiya	Hollanda	Etiyopya		
Jamaika	Japonya	Fransa	Panama	Uruguay		
Kenya	Pakistan	İtalya	Filipinler			
Yeni Zelanda	Peru	Paraguay	ABD			
İrlanda		İspanya				
Rodezya		Venezuela				
Singapur						
Güney Afrika						
Trinidad ve Tobago						
Birleşik Krallıklar						

Kaynak: Nair, R.D. ve Frank, W.G. 1980. The impact of disclosure and measurement practices on international accounting classifications. *The Accounting Review*, LV(3): 426-450

1975 yılında yapılan araştırmada ise ülkelerin ölçüme ilişkin muhasebe politikalarına göre sınıflandırılması sonucunda beş grup ortaya çıkmıştır. Bu gruplar; Britanya Topluluğu modeli, Latin Amerika/Güney Avrupa modeli, Kuzey ve Orta Avrupa modeli, Amerika Birleşik Devletleri modeli ve şili modelidir. Bu sınıflandırma, **Tablo 3**'te yer almaktadır.

Tablo 3. Ülkelerin Ölçüme İlişkin Verilere Göre Sınıflandırılması(1975)

Grup I	Grup II	Grup III	Grup IV	Grup V
<i>Britanya Topluluğu Modeli</i>	<i>Latin Amerika/Güney Avrupa Modeli</i>	<i>Kuzey ve Orta Avrupa Modeli</i>	<i>ABD Modeli</i>	<i>şili Modeli</i>
Avustralya	Arjantin	Belçika	Bermuda	şili
Bahama	Bolivya	Danimarka	Kanada	
Fiji	Brezilya	Fransa	Japonya	
İran	Kolombiya	Almanya	Meksika	
Jamaika	Etiyopya	Norveç	Filipinler	
Malezya	Yunanistan	İsveç	ABD	
Hollanda	Hindistan	İsviçre	Venezuela	
Yeni Zelanda	İtalya	Zaire		
Nijerya	Pakistan			
İrlanda	Panama			
Rodezya	Paraguay			
Singapur	Peru			
Güney Afrika	İspanya			
Trinidad ve Tobago	Uruguay			
Birleşik Krallıklar				

Kaynak: Nair, R.D. ve Frank, W.G. 1980. The impact of disclosure and measurement practices on international accounting classifications. *The Accounting Review*, LV(3): 426-450

1975 yılındaki araştırmaya göre açıklamaya ilişkin muhasebe politikaları açısından ise ülkeler yedi grupta sınıflandırılmıştır. 1973 yılındaki araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da açıklamaya ilişkin muhasebe politikaları açısından yapılan sınıflandırma gruplarını adlandırmak mümkün olmamıştır. Çünkü, grupları birbirinden ayırd edecek karakteristik özelliklerin genel olarak bulunmadığı belirtilmiştir. İkinci araştırmada, 1973 yılında tek başına bir grup oluşturan İsveç'in yanına Danimarka ve Norveç'in katılımı ile sadece açıklamaya ilişkin muhasebe politikalarına göre İskandinav ülkeleri grubu oluşmuştur. Bu sınıflandırma, **Tablo 4**'te yer almaktadır.

Tablo 4. Ülkelerin Açıklamaya İlişkin Verilere Göre Sınıflandırılması(1975)

Grup I	Grup II	Grup III	Grup IV	Grup V	Grup VI	Grup VII
Belçika	Avustralya	Bahama	Bermuda	Arjantin	Danimarka	İsviçre
Bolivya	Etiyopya	Almanya	Kanada	Hindistan	Norveç	İtalya
Brezilya	Fiji	Japonya	Jamaika	İran	İsveç	
Şili	Kenya	Meksika	Hollanda	Pakistan		
Kolobiya	Malezya	Panama	İrlanda	Peru		
Fransa	Yeni Zelanda	Filipinler	Rodezya			
Yunanistan	Nijerya	ABD	Birleşik Krallıklar			
Paraguay	Singapur	Venezuela				
İspanya	Güney Afrika					
Uruguay	Trinidad ve Tobago					
Zaire						

Kaynak: Nair, R.D. ve Frank, W.G. 1980. The impact of disclosure and measurement practices on international accounting classifications. *The Accounting Review*, LV(3): 426-450

Bu çalışmada; muhasebe uygulamaları ölçüm açısından değerlendirildiğinde; 1973 ile 1975 yıllarındaki analizde benzer sonuçlar elde edilmiş ve yapılan gruplamalar zaman içinde önemli ölçüde değişmemiştir. Bununla birlikte; muhasebe uygulamaları açıklama açısından değerlendirildiğinde ise her iki analizde ölçmeye oranla açıklamada çeşitliliğin daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Nair ve Frank(1980) tarafından yayınlanan bu çalışmada, yapılan sınıflandırma çalışmalarına bağlı olarak ortaya çıkan grup sayısında zaman içinde gerçekleşecek azalmanın muhasebe uygulamalarındaki çeşitliliğin azaldığına işaret edeceği ve böylece çeşitliliğin azalmasının Uluslararası Muhasebe Standartlarına(UMS) yönelik yakınsama çalışmalarına katkıda bulunacağı vurgulanmıştır.

Doupnik ve Salter(1993), özellikle UFRS'ye uyumuda ortaya koyan bir sınıflandırma çalışması yapmıştır. Bu çalışmanın veri tabanı, PWC'nin 1979 yılında hazırlamış olduğu bir ankete dayanmakla birlikte bu anketteki soruların tamamı kullanılmamış olup anketteki sorulara UMS'ler ile ilgili sorularda ayrıca eklenmiştir. Araştırmanın sonucunda "mikro" ve "makro" olmak üzere iki sınıflandırma ortaya çıkmıştır. "mikro" sınıflandırma kapsamında yer alan ülkelerin muhasebe prensipleri içtihat dayalı hukuk sisteminden, "makro" sınıflandırma kapsamında yer alan ülkelerin

muhasabe prensipleri ise yasalara dayalı hukuk sisteminden kaynaklanmıştır(Choi ve Meek, 2008 :43). Buna göre sınıflandırma aşağıda **Şekil 1**'de görüleceği gibi gerçekleşmiştir.

Şekil 1. 9 Küme Çözümü

Mikro	Makro	
S1	S3	S7
Avustralya	Kosta Rika	Finlandiya
Botsvana		İsveç
Hong Kong	S4	
Jameika	Arjantin	S8
Lüksemburg	Brezilya	Almanya
Malezya	Şili	
Namibya	Meksika	S9
Hollanda		Japonya
Hollanda Antilleri	S5	
Nijerya	Kolombiya	
Yeni Zelanda	Danimarka	
Filipinler	Fransa	
Papua Yeni Gine	İtalya	
Güney Afrika	Norveç	
Singapur	Portekiz	
Sri Lanka	İspanya	
Tayvan		
Trinidad ve Tobago	S6	
İngiltere(Birleşik Krallık)	Belçika	
Zambia	Mısır	
Zimbabve	Liberya	
	Panama	
S2	Suudi Arabistan	
Bermuda	Tayland	
Kanada	Birleşik Arap Emirlikleri	
İsrail		
ABD		

Kaynak: Douplik, T.S. ve Salter, S.B. 1993. An emperical test of a judgmental international classification of financial reporting practices. *Journal of International Business Studies*, First Quarter: 41-60

Bu araştırmanın UMS'ler açısından ortaya çıkan sonucu ise mikro sınıfta yer alan ülkelerin makro sınıfta yer alan ülkelere oranla ortalama olarak UMS'lere daha uyumlu olduğudur. Ayrıca, mikro sınıfta iki alt grup ortaya çıkmasına karşılık makro grubunda yedi alt grubun oluşması uyumlaştırma çalışmalarının zor olacağına işaret etmiştir. Özellikle gelişmiş Batı Avrupa, Kuzey Amerika ülkeleri ile Japonya'nın farklı

sınıflandırmalar içinde bulunmasının bile uyumlaştırmayı zorlaştıracacağı sonucu ortaya çıkmıştır.

Burada incelenen beş sınıflandırma çalışmasından da anlaşılacağı üzere uluslararası muhasebenin temelini oluşturan yerel muhasebe sistemlerinde çeşitlilik¹ oldukça fazladır. Doupnik ve Salter(1993)'in bu araştırmasında mikro ve makro çatısı altında belli sınıflandırmalar ortaya konmuş olmakla birlikte başlangıçta örneklem kapsamına alınan Avusturya, Dominik Cumhuriyeti, Yunanistan, Hindistan, Pakistan, Tanzanya ve Türkiye ne mikro ne de makro sınıflandırması altında yer alabilmişlerdir. Zira, bu ülkeler anketteki muhasebe uygulamalarına çok düşük seviyede uyum gösterdiklerinden araştırma dışı bırakılmışlardır.

1.2. Uyumlaştırmaya Ve Standartlaşmaya Dayanan Uluslararası Muhasebe

Yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren uluslararası muhasebe giderek yeni bir boyut kazanmış ve uluslararası muhasebede uyumlaştırma² kavramı ortaya çıkmıştır. Doupnik ve Salter, uyumlaştırma kavramını “ülkeler arası muhasebe uygulamaları arasındaki farklılıkların azaltılması sonucunda dünyada takip edilen tek bir uluslararası standartlar setinin ortaya konması” olarak tanımlamıştır(1993:41). Muhasebede uyumlaştırmanın ya da bugünkü adı ile yakınsamanın³ nedeni; küreselleşen dünyada yatırımcıların farklı ülkelerdeki şirketlere yatırım yapma ve çok uluslu şirketlerin uzun vadeli finansman ihtiyaçlarını çeşitli ülke borsalarından karşılama isteğinin artmış olmasıdır(Deegan ve Unerman, 2006:107).

Bu bağlamda; uyumlaştırma yapılması gerektiği de çeşitli nedenlerle ortaya konmuştur(Doupnik ve Perera, 2009:71). Uyumlaştırma sayesinde, sermaye piyasalarının globalleşmesine katkı sağlanacağı ve bu doğrultuda finansal tabloların dünya çapında karşılaştırılabilirliğinin sağlanmasının gerekli olduğu, yabancı şirketler devralınırken çok uluslu şirketlere ilişkin değerlendirmelerin kolaylaşacağı, hisse senetlerini yabancı sermaye piyasalarında listelemek isteyen işletmelerin finansal raporlama maliyetlerinin azalacağı, ulusal farklılıklardan kaynaklanan raporlamanın yatırımcının güven kaybetmesine neden

¹ İngilizcede geçen “divergence” kelimesi anlamında kullanılmıştır.

² İngilizcede geçen “harmonization” kelimesi anlamında kullanılmıştır.

³ İngilizcede geçen “convergence” kelimesi anlamında kullanılmıştır.

olmasından dolayı uyumlaştırma ile bunun önüne geçileceği, dünyaca kabul görmüş muhasebe standartları ile dünya da geçerli konsolide finansal tablo hazırlama maliyetinin azalacağı, çok uluslu şirketlerin muhasebe personelinin diğer ülkelerdeki şirketlere kolaylıkla aktarılabilmesi ve muhasebe uygulamalarının kalitesinin uluslararası alanda artacağı belirtilmiştir.

Bu çerçevede, 1973 yılında “Uluslararası Muhasebe Standartlarını” oluşturmak amacıyla kurulmuş olan ve bugünkü adı ile Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu(IASB - UMSK) olarak adlandırılan Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi aynı zamanda uluslararası muhasebeki yakınsama çalışmalarına da önemli ölçüde destek vermiştir(Doupnik ve Perera, 2009: 76).

UMSK'nın yakınsama çalışmalarına olan katkısı üç farklı zaman dilimini kapsamaktadır. 1973 ile 1988 yılları arasındaki ilk dönemde UMSK tarafından 26 adet Uluslararası Muhasebe Standardı hazırlanmıştır. Ancak, çeşitli ülkelerde farklı muhasebe politikalarının uygulanmasından dolayı bu standartlar belirli bir muhasebe konusuna ilişkin muhasebe politikalarında birden fazla seçeneğe yani alternatifli muhasebe politikalarına yer vermiştir. Dolayısı ile yapılan bu standartlar muhasebe politikalarındaki yakınsamayı ancak en küçük ortak paydada sağlayabilmiştir(Doupnik ve Perera, 2009: 77).

UMSK'nın yakınsama çalışmalarına katkıda bulunduğu ikinci dönem 1989 ile 1993 yılları arasındadır. Bu dönemde iki önemli konu göze çarpmaktadır. Bunlardan biri, finansal tabloların amaçlarını ortaya koyan, finansal bilginin niteliksel özelliklerini açıklayan, finansal tabloları oluşturan kalemlerin tanımlarını ve bu kalemlerin muhasebeleştirme esaslarını açıklayan Kavramsal Çerçevenin(Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements) 1989 yılında yayınlanması olmuştur. Diğer gelişme ise, Uluslararası Muhasebe Standartları uyarınca muhasebe politikalarında izin verilen birden fazla seçenekli yapıdaki seçeneklerin ortadan kaldırılması amacıyla düzenlenen finansal tabloların karşılaştırılabilirliği projesi(Comparability of Financial Statements Project)'dir. Bu proje kapsamında, 10 muhasebe standardı gözden geçirilmiş ve muhasebe politikalarında yer alan seçenekli yapı kısmen ortadan kaldırılmıştır(Doupnik ve Perera, 2009: 77).

Diğer taraftan, 1990'lı yılların sonundan itibaren dünyada uyumlaştırma kavramı yerine yakınsama kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde yakınsama kavramı UMSK, Amerika Birleşik Devletleri(ABD) merkezli Finansal Muhasebe Standartları Kurulu(FASB) ve diğer ülkelerdeki standart hazırlayıcılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bu kurumlar, yakınsama kavramını, yüksek düzeyde kaliteli finansal tablolar için her kurumun standartlarının uygunluğunun artırılması olarak tanımlamaktadırlar(Demir, 2009: 76).

2001 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi yerini Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'na bırakmıştır. UMSK'nın görevi; karşılaştırılabilir, anlaşılabilir, ve şeffaf nitelikte finansal raporlama yapılabilmesi için gerekli yüksek kalitedeki finansal raporlama standartlarını hazırlamaktır. UFRS'lerin görevi ise küresel piyasaların ihtiyacını karşılayacak şekilde muhasebe standartlarının uyumunu ve finansal tablolardaki açıklamaları arttırmak, az gelişmiş ya da yeni kalkınmakta olan ülkelerde muhasebe mesleği yeni geliştiğinden bu ülkelerdeki muhasebeye temel oluşturmak, ulusal ve uluslararası muhasebe hükümlerinin uyumluluğunu arttırmaktır(Smith ve diğerleri, 2008: 4).

Diğer taraftan, ABD'nin Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına bakışı 2000'li yılların hemen başında değişmiştir. Önceleri Uluslararası Muhasebe Standartları ve bu standartların uyumlaştırma faaliyetleri ile doğrudan ilgilenmeyen FASB, sınır ötesi yatırımların artması ve yatırımcıların baskısı ile yakınsama ve uyumlaştırma çalışmalarına aktif olarak katılmaya başlamıştır. ABD'nin ilke bazlı Uluslararası Muhasebe Standartlarına artan ilgisinin bir başka nedeni ise 21. yüzyılın başlarında ard arda patlak veren muhasebe skandallarının yarattığı baskı olmuştur. ABD, uzun yıllar kural bazlı muhasebe standartlarının yüksek kaliteli finansal tablolar hazırlamak için ideal standartlar olduğunu savunurken artan skandallar bu görüşü çürütür hale gelmiştir(Douppnik ve Perera, 2009:101).

Bu doğrultuda, 2002 yılında FASB ile UMSK, Norwalk Anlaşması olarak da bilinen bir anlaşmaya imza koymuşlar ve UFRS ile ABD'de genel kabul görmüş muhasebe uygulamaları (US GAAP) arasındaki farklılıkları azaltmaya, iki standart setini uyumlu hale getirmeye çaba harcayacaklarını açıklamışlardır (Douppnik ve Perera, 2009:102).

Bu çerçevede, UMSK ve FASB'ın Norwalk Anlaşması'ndan sonraki ortak yakınsama çalışmaları devam etmiş ve halen devam etmektedir. Örneğin, “Bölgümlere Göre Raporlama” konusunu düzenleyen UMS 14 standardının yerini US GAAP çerçevesinde SFAS 131 standardı ile yapılan yakınsama sonucunda UFRS 8 Faaliyet Bölümleri standardı almıştır(Poroy Arsoy, 2008: 182). US GAAP ile borçlanma maliyetlerine ilişkin olarak FAS 34 standardı kapsamında yapılan yakınsama sonucunda UMS 23 standardında yer alan borçlanma maliyetlerinin temel yöntemle veya alternatif yöntemle göre muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikaları teke indirilerek sadece alternatif yöntemin uygulanması ile yakınsama sağlanmıştır(IASB, 2010b: B897). UMS 1 standardında 2007 yılında yakınsama kapsamında yapılan değişikliklerle bu standart SFAS 130 standardına yakınlaştırılmış ve kapsamlı gelir tablosu tam bir finansal tablolar setine dahil olmuştur(IASB, 2010a: A290). UMSK ve FASB, 2010 yılında hem UFRS'ye hem de US GAAP'e uygun ortak bir yeni “kavramsal çerçeve⁴” hazırlamışlardır. Her iki kurul arasında hasılatın⁵ ve kiralama⁶ faaliyetlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin yakınsama çalışmaları henüz devam etmektedir.

Dolayısı ile bu araştırma, yakınsama çalışmalarının devam etmekte olduğu ve alternatif muhasebe politikalarının henüz varlığını sürdürdüğü bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

⁴ İngilizcede “Conceptual Framework for Financial Reporting(2010)” olarak geçmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Conceptual+Framework/Conceptual+Framework.htm>> ve TMSK(2010b).

⁵ Ayrıntılı bilgi için Bkz. <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Revenue+Recognition/Revenue+Recognition.htm>>.

⁶ Ayrıntılı bilgi için Bkz. <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Leases/Leases.htm>>.

BÖLÜM II. ARAŞTIRMA

2.1. Araştırmanın Amacı

Genel amaçlı finansal tablolar; bir işletmenin, belirli bilgi ihtiyaçları doğrultusunda uyarlanmış finansal tablo hazırlanmasına gerek duymayan kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanan mali tablolar olup, işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının biçimlendirilmiş sunumudur(IASB, 2010a: A293). Söz konusu tabloların amacı, geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olan işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamaktır(IASB, 2010a: A295). Ancak, finansal tablolarda sunulan bu bilgiler, önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlarla beraber sunulduğunda anlam ifade eder.

Muhasebe politikaları; mali tabloların düzenlenmesinde ve sunulmasında işletmeler tarafından kullanılan belirli ilkeler, esaslar, gelenekler, kurallar ve uygulamalardır(IASB, 2010a: A360). Muhasebe politikaları arasından mali tabloların işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını doğru biçimde yansıtmasını sağlayacak durumda olanlar seçilmeli, seçilen politikalar benzer işlemler, olaylar ve durumlarda tutarlı olarak uygulanmalıdır(IASB, 2010a: A363). Bir başka deyişle; finansal tablo kullanıcıları, işletmenin finansal durumu, performansı ve nakit akışındaki eğilimleri belirleyebilmek amacıyla işletmenin zaman içindeki finansal tablolarının karşılaştırılabilme olanağına sahip olması için her rapor döneminde aynı muhasebe politikalarını seçip, tutarlı olarak uygulamalıdır(IASB, 2010a: A363).

Muhasebe politikalarının uygulanması ve geliştirilmesi ile ilgili olarak alınacak kararlarda sonuca ilişkin bilgilerin, finansal tablo kullanıcılarının ekonomik karar verme ihtiyaçlarına uygun ve güvenilir olması gereklidir(IASB, 2010a: A362). Buradaki güvenilirlik kavramına göre, bilgiler, işletmenin finansal durumunu, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışlarını gerçeğe uygun olarak gösterirken, işlemlerin, olayların ve koşulların yalnızca hukuki yapısını değil ekonomik özünü yansıtmalı, tarafsız, ihtiyatlı ve tam olmalıdır.

Marşap ve diğerleri(2007); Uluslararası Finansal Raporlama Standartları kapsamında yaptıkları çalışmalarında Türkiye’de İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda işlem gören ve hizmet, gıda ve tekstil sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerde “stoklar”, “maddi duran varlıklar”, “maddi olmayan duran varlıklar” ve “borçlanma maliyetleri” standartları çerçevesinde yer alan alternatif muhasebe politikaları arasından hangilerinin seçildiğine ilişkin bir durum tespit çalışması yapmışlardır. Bu alışma, 2006 yılı finansal tablolarını kapsamış ve 60 şirketten oluşmuştur.

Tez alışması sürerken, Christensen ve Nikolaev(2009); UFRS kapsamında yaptıkları çalışmalarında İngiltere ve Almanya Borsası’ndan seçilen toplam 1539 şirketten oluşan bir örneklem kurarak işletmelerin “maddi duran varlıklar”, “maddi olmayan duran varlıklar” ve “yatırım amaçlı gayrimenkuller” standartları çerçevesinde yer alan alternatifli muhasebe politikalarına ilişkin eğilimlerini tespit etmişlerdir.

Cairns ve diğerleri(2009) ise aynı kapsamda yaptıkları çalışmalarında İngiltere ve Avustralya Borsası’ndan seçilen toplam 228 şirketten oluşan bir örneklem kurarak işletmelerin “maddi duran varlıklar”, “maddi olmayan duran varlıklar”, “yatırım amaçlı gayrimenkuller” ve “tarımsal faaliyetler” standartları çerçevesinde yer alan alternatif muhasebe politikalarına ilişkin eğilimlerini saptamışlardır.

Christensen ve Nikolaev(2009) ile Cairns ve diğerlerinin(2009) araştırmalarındaki şirketlerin raporlama dönemi ülkeye göre 2005 ya da 2006 yılıdır.

Kvaal ve Nobes(2010)’da bu kapsamda yaptıkları çalışmalarında Almanya, İngiltere, Fransa, İşpanya ve Avustralya Borsası’ndan seçilen toplam 232 şirketten oluşan bir örneklem kurarak işletmelerin “finansal tabloların sunuluşu” , “stoklar”, “nakit akış tabloları”, “maddi duran varlıklar”, “finansal araçlar: muhasebeleştirme ve lme”, “yatırım amaçlı gayrimenkuller”, “borçlanma maliyetleri”, “alışanlara sağlanan faydalar” ve “iş ortaklıklarındaki yatırımlar” standartları çerçevesinde yer alan alternatif muhasebe politikalarına ilişkin eğilimlerini 16 muhasebe politikasını dikkate alarak belirlemişlerdir. Bu araştırmadaki şirketlerin raporlama dönemi Avustralya için 2008, diğer ülkeler için 2006 yılıdır.

Bu tez çalışmasının amacı ise; hisse senetleri Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye borsalarında işlem gören ve söz konusu borsaların imalat, hizmet ve perakende sektörlerinden seçilen 162 işletmenin yıllık raporlarının incelenmesi ve 32 muhasebe ve finansal raporlama standardı kapsamında değerlendirilmesi neticesinde sadece Uluslararası Finansal Raporlama Standartları kapsamında yer alan alternatif muhasebe politikalarına ilişkin değil aynı zamanda bu standartlardan muhasebeleştirilmeye, ölçüme, açıklamaya, değerlemeye ve sunuma ilişkin olarak seçilen muhasebe politikalarını da inceleyen bir durum tespit çalışması yapmaktır.

2.2. Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırma, hisse senetleri borsada işlem gören Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin finansal tablolarına ait dipnotlar incelenerek yapılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan bu ülkeler belirlenirken öncelikle dünya genelindeki 54 borsanın 2008 yılına ait işlem hacmi verileri Dünya Borsalar Federasyonunun⁷ internet sitesinden edinilmiş ve söz konusu tutarlar büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır. Daha sonra, bu borsaların hangi ülkelere ait olduğu ve de bu ülkelerde 2008 yılı itibariyle UFRS'ler uyarınca finansal raporlama yapıp yapılmadığı Deloitte Touche Tohmatsu⁸ internet sitesi üzerinden tespit edilmiştir. Bu çerçevede, UFRS'ye göre raporlama yapan ve borsa işlem hacmine göre üçüncü sırada bulunan İngiltere ile borsa işlem hacmine göre dördüncü sırada bulunan Almanya'nın birinci ve ikinci ülkeler olarak örnekleme alınmasına karar verilmiştir. Altıncı sırada yer alan NYSE Euronext(Europe) borsasının Paris Borsası ayağındaki şirket sayısının fazla olması nedeniyle Fransa örnekleme üçüncü ülke olarak dahil edilmiştir. Seçilen diğer ülkelerle coğrafi benzerliklerin bulunması bakımından işlem hacmine göre onikinci sırada bulunan İtalya ile yirmibeşinci sırada bulunan Türkiye'de bu örnekleme dördüncü ve beşinci ülkeler olarak eklenmiştir. Diğer taraftan, aynı coğrafya da bulunmamakla birlikte borsa işlem hacmine göre onaltıncı sırada yer alan Avustralya ise seçilen ülkeler arasına farklı bir coğrafyadan katılmıştır.

⁷ Dünya Borsalar Federasyonunun İngilizce adı "World Federation of Exchanges" olarak geçmektedir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. <www.world-exchanges.org>.

⁸ Ayrıntılı bilgi için Bkz. <<http://www.iasplus.com/country/useias.htm>>.

Bu araştırma, hisse senetleri borsada işlem gören toplam 162 işletme üzerinde yapılmıştır. İncelenen altı ülkeden seçilen söz konusu 162 işletmenin adları ülkelere ve sektörler göre dağıtılarak **Tablo 5**'de açıklanmıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki her ülkeye ait toplam işletme sayısı kendi içinde imalat, hizmet ve perakende sektörlerine ait işletmelerden meydana gelmiştir. Bununla ilgili sayısal dağılım ise **Tablo 6**'da gösterilmiştir.

Çalışmada, tespitlerde bulunurken her ülkeye ait toplam işletme sayısı üzerinden ortaya çıkan genel sonuçlar dikkate alınarak ülkelerarası karşılaşmalarda bulunulmuştur. Diğer taraftan, her ülkede toplam işletme sayısı üzerinden ortaya çıkan genel sonuçları olumlu ya da olumsuz etkileyen sektör ya da sektörleri görmek amacıyla o ülkedeki imalat, hizmet ve perakende sektörleri açısından da ikincil bir değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 5. Ülkelere ve de Sektörlere Göre Araştırma Kapsamında Yer Alan İşletmeler

Sektör/Ülke	Almanya	Fransa	İngiltere	İtalya	Avustralya	Türkiye	
İmalat	Surteco	Sequana	Mondi	Mandadori	Paperlinx	Kartonsan	
	Axel Springer	La Gardere	Pearson	RCS Media	Fairfax	Doğan Gazetecilik	
	Sudzucker	Danone	AB Food	Parmalat	West Australian ⁹	Hürriyet Gazetecilik	
	BMW	Peugeot	Cadbury ¹⁰	Campari	Australian Agricultural	Banvit	
	Volkswagen	Renault	Diageo	Fiat	CocaCola Amatil	Tat	
	Daimler	Alstom	Sabmiller	De'longhi	Foster's	Anadolu Efes	
	Loewe	Hermes	Imi	Indesit	Fleetwood	Pınar Süt	
	Siemens	Total	Weir	Bulgari	BillabongBiz	Ford Oto	
	Adidas	Air Liquide	British American Tobacco	Geox	Oil Search	Tofaş	
	Basf	Michelin	Imperial Tobacco	Eni	Santos	Türk Traktör	
	Bayer	Ciments Français	Burberry	Erg	Nufarm	Arçelik	
	Heidelberg	Saint Gobain	BP	Pirelli	Orica	Vestel	
	Dyckerhoff	Eramet	Cairn Energy	Buzzi Unicem	Boral	Altınyıldız	
			Johnson Matthey	Italcementi	Alumina	Aygaz	
			Croda Int	Prysmian	Newcrest	Tüpraş	
			Anglo American		OZ Minerals	Advansa	
			BHP Billion			Eis Eczacıbaşı	
						Adana Çimento	
						Afyon Çimento	
						Akçansa	
					Trakya Cam		
					Erdemir		
					Kardemir		
Hizmet	Bauer	Colas	Morgan Sindall	Impregilo	Telstra	Enka	
	Hochtief	Eiffage	BT Group	Telecom Italia	Qantas Airways	Türk Telekom	
	Bilfinger Berger	Vinci	Vodafone	Fastweb ¹¹	Virgin Blue	Turkcell	
	Deutsche Telecom	France Telecom	British Airways	D'Amico	Apa Group	Çelebi	
	Deutsche Post	Air France KLM	Easy Jet	Enel	Origin Energy	THY	
	Lufthansa	Accor	Inter Continental	Snam Rete Gas		Martı Otel	
	E. On AG	Sodexo	National Grid	Terna		Zorlu Enerji	
	RWE	GDFSUEZ	SSE	Hera			
	Perakende	Metro	Carrefour	Morrison	Damiani	Wesfarmers	BİM
		Praktiker	Group Casino	Tesco Plc	Dmail	Woolworths	Doğuş Oto
Celecio		PPR	Marks&Spencer		David Jones	Tesco Kipa	
Delticom			Next		Harvey Norman		

⁹ West Australian Newspapers şirketi, araştırmanın yapıldığı sırada Seven Media Group şirketini satın almış olup şirketin adı 21 Nisan 2011 tarihinden itibaren Seven West Media Limited olarak değişmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. <<http://www.sevenwestmedia.com.au/Home/Investors>>.

¹⁰ Cadbury şirketi, araştırmanın yapıldığı sırada bir ABD şirketi olan Kraft Foods'a 2 Şubat 2010 tarihinde satılmış olup İngiltere Borsasından çekilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. <<http://www.cadbury.com/>>.

¹¹ Fastweb şirketi, araştırmanın yapıldığı sırada hisselerinin Swisscom Italia şirketine satılması sonucunda 22 Mart 2011 tarihinden itibaren İtalya Borsasından çekilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. <<http://in.reuters.com/article/2011/03/22/news-release-scmnvx-idINLDE72L0AN20110322>>.

Tablo 6. Araştırma Kapsamında Yer Alan İşletmelerin Sayılarının Ülkelere ve Sektörlere Göre Dağılımı

Ülkeler	Sektörler	İşletmelerin Sayısı
Almanya	İmalat	13
	Hizmet	8
	Perakende	4
Almanya Toplamı		25
Fransa	İmalat	14
	Hizmet	8
	Perakende	3
Fransa Toplamı		25
İngiltere	İmalat	17
	Hizmet	8
	Perakende	4
İngiltere Toplamı		29
İtalya	İmalat	15
	Hizmet	8
	Perakende	2
İtalya Toplamı		25
Avustralya	İmalat	16
	Hizmet	5
	Perakende	4
Avustralya Toplamı		25
Türkiye	İmalat	23
	Hizmet	7
	Perakende	3
Türkiye Toplamı		33
Genel Toplam		162

Bu araştırmada, imalat ve hizmet sektörlerine ilişkin işletmeler belirlenirken iki husus gözönünde bulundurulmuştur. Bunlardan biri, araştırma kapsamındaki ülkelerin borsalarında hisse senetleri işlem gören imalat ve hizmet sektörlerine ait işletmelerin bu sektörlerin ilgili ülkeye özgü olan alt dallarını yansıtmasının sağlanmış olmasıdır. Diğerisi ise, bu sektörlerle ilgili olarak ülkeler arasında da aynı kapsamı sağlayabilmek amacıyla imalat ve hizmet sektörlerinden seçilen işletmelerin mümkün olduğunca aynı alt dallardan belirlenmiş olmasıdır. Dolayısı ile imalat ve hizmet sektörleri açısından ülkeler arasında bu şekilde ortak payda oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede, imalat ve hizmet

sektörlerinde yer alan işletmelere ilişkin olarak dikkate alınan alt dallar aşağıda **Tablo 7**'de gösterilmiştir. Ayrıca, bu noktada belirtmek gerekir ki, bu araştırmada, ortak paydayı sağlayabilmek amacıyla esasen Türkiye merkezli İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nın imalat ve hizmet sektörlerine ilişkin olarak belirlediği alt dallar dikkate alınmıştır.

Tablo 7. İmalat ve Hizmet Sektörleri Kapsamındaki İşletmelerin Bu Sektörlerin Alt Dallarına Göre Dağılımı

Sektör/Ülke	Almanya	Fransa	İngiltere	İtalya	Avustralya	Türkiye
İmalat	Kağıt	Kağıt	Kağıt	-	Kağıt	Kağıt
	Baskı	Baskı	Baskı	Baskı	Baskı	Baskı
	Gıda	Gıda	Gıda	Gıda	Gıda	Gıda
	-	-	İçecek	İçecek	İçecek	İçecek
	Metal eşya	Metal eşya	-	Metal eşya	Metal eşya	Metal eşya
	Makina	Makina	Makina	Makina	-	Makina
	Tekstil	Tekstil	Tekstil	Tekstil	Tekstil	Tekstil
	-	Petrol	Petrol	Petrol	Petrol	Petrol
	Kimya	Kimya	Kimya	Kimya	Kimya	Kimya
	Taş toprak	Taş toprak	-	Taş toprak	Taş toprak	Taş toprak
	-	Metal ana	Metal ana	-	Metal ana	Metal ana
	-	-	Tütün	-	-	-
	-	-	-	Sanayi malları	-	-
Hizmet	İnşaat	İnşaat	İnşaat	İnşaat	-	İnşaat
	Haberleşme	Haberleşme	Haberleşme	Haberleşme	Haberleşme	Haberleşme
	Ulaştırma	Ulaştırma	Ulaştırma	Ulaştırma	Ulaştırma	Ulaştırma
	-	Otel lokanta	Otel lokanta	-	-	Otel lokanta
	Elektrik gaz su	Elektrik gaz su	Elektrik gaz su	Elektrik gaz su	Elektrik gaz su	Elektrik gaz su

Bu araştırmada, işletmeler belirlenirken işletmelerin hisselerinin işlem gördüğü borsalarda hangi endeks kapsamında yer aldıkları da göz önünde bulundurulmuştur.

Bu bağlamda, Almanya işletmelerinin tamamı DAX endeksinden seçilmiştir. Bu endeks, hisse senetleri Frankfurt Borsasında işlem gören en büyük 30 işletme ile hisse senetleri en fazla işlem gören şirketleri kapsamaktadır.

Fransa işletmelerinin % 96'sı Euronext Paris Borsasında hisse senetleri en fazla işlem gören "A" grubu işletmeleri arasından belirlenmiştir. "A" grubunda imalat sektörünün alt dallarından birine ilişkin olarak şirket bulunmaması nedeniyle hisse senetleri orta derecede işlem gören "B" grubu işletmelerinden yararlanılmıştır.

İngiltere işletmelerinin % 80'i Londra Borsasında hisse senetleri en fazla işlem gören 100 şirketi temsil eden FTSE100 endeksinden seçilmiştir. FTSE100 endeksinde sektörlerin alt dallarına ilişkin olarak şirket bulunmadığı durumlarda, FTSE100 endeksi şirketlerinden sonra gelen şirketlerin oluşturduğu FTSE250 endeksine başvurulmuştur.

İtalya işletmelerinin % 88'i İtalya Borsasında hisse senetleri en fazla işlem gören ilk 40 işletmenin yer aldığı "FTSE İtalya MIB" endeksi ile söz konusu 40 işletmeden sonra gelen ve hisse senetleri en fazla işlem gören sonraki 60 işletmenin yer aldığı "FTSE İtalya Middle" endeksinden seçilerek belirlenmiştir. Her iki endekste sektörlerin alt dallarına ve de perakende sektörüne ilişkin olarak şirket bulunmaması durumunda hisse senetleri diğer iki endekse oranla daha az işlem gören işletmelerin yer aldığı "FTSE İtalya Small" endeksinden yararlanılmıştır.

Avustralya işletmelerinin % 84'ü Avustralya Borsasında senetleri en fazla işlem gören 100 şirketi temsil eden ASX100 endeksinden seçilmiştir. ASX100 endeksinde sektörlerin alt dallarına ilişkin olarak şirket bulunmadığı durumlarda ASX200 endeksine başvurulmuştur.

Türkiye işletmelerinin ise % 94'ü İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında hisse senetleri en fazla işlem gören 100 işletmenin yer aldığı İMKB100 endeksine göre belirlenmiştir. Bu endekste sektörlerin alt dallarına ilişkin olarak şirket bulunmadığı iki durumda sektörel endekslerden olan XKAGT endeksi ile XTEKS endeksinden yararlanılmıştır.

Bu çerçevede, belirtmek gerekir ki bu araştırmaya temel oluşturan şirketlerin büyük bir bölümü hisse senetleri borsada önemli ölçüde işlem gören şirketlerden oluştuğundan araştırmanın şirketler bazındaki kapsamı büyük işletmelerden oluşmaktadır.

2.3. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın bulguları, frekans dağılımları yöntemi uygulanarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan rakamlar, yüzde oranları ile desteklenerek sonuçların anlamlı bir şekilde yorumlanması sağlanmıştır.

2.4. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırmada, finansal tablolarda sunuma, muhasebeleştirmeye, ölçüme, değerlemeye ve de açıklamaya ilişkin olarak yapılan tespitler, UFRS kapsamında yer alan 32 standart çerçevesinde yapılmıştır. Bu bağlamda, aşağıda **Tablo 8**'de yer alan muhasebe ve finansal raporlama standartları bu çalışmanın kapsamını oluşturmuştur.

Tablo 8. Araştırma Kapsamındaki Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

Standartın Kodu	Standartın Adı
UMS 1	Finansal Tabloların Sunuluşu
UMS 2	Stoklar
UMS 7	Nakit Akış Tablosu
UMS 8	Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar
UMS 10	Raporlama Döneminden(Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar
UMS 11	İnşaat Sözleşmeleri
UMS 12	Gelir Vergileri
UMS 16	Maddi Duran Varlıklar
UMS 17	Kirama İşlemleri
UMS 18	Hasılat
UMS 19	Çalışanlara Sağlanan Faydalar
UMS 20	Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması
UMS 21	Kur Değişiminin Etkileri
UMS 23	Borçlanma Maliyetleri
UMS 24	İlişkili Taraflar
UMS 27	Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar
UMS 28	İştiraklerdeki Yatırımlar
UMS 31	İş Ortaklıklarındaki Paylar
UMS 32	Finansal Araçlar: Sunum
UMS 33	Hisse Başına Kazanç
UMS 36	Varlıklarda Değer Düşüklüğü
UMS 37	Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar
UMS 38	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
UMS 39	Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme
UMS 40	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller
UMS 41	Tarımsal Faaliyetler
UFRS 2	Hisse Bazlı Ödemeler
UFRS 3	İşletme Birleşmeleri
UFRS 5	Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler
UFRS 6	Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi
UFRS 7	Finansal Araçlar: Açıklama
UFRS 8	Faaliyet Bölümleri

Diğer taraftan, UMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama standardı özellikle Türkiye’de pek uygulaması bulunmaması nedeniyle, UMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama standardı örneklem kapsamındaki ülkelerde incelenen dönem itibariyle enflasyonist bir ekonomik ortamın bulunmamasından dolayı uygulanmadığından, UMS 34 Ara Dönem Finansal Raporlama standardı bu araştırmanın sadece dönem sonu finansal raporlamayı dikkate alması nedeniyle, UFRS 1 Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması UFRS’lere geçişle ilgili özellikli bir standart olması bakımından, UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri standardı ise sigortacılık sektörü ile ilgili olması nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır.

2.5. Araştırmanın Kapsadığı Dönem

Araştırma kapsamında yer alan işletmelerin finansal tablo dipnotları incelenirken, söz konusu işletmelerin finansal tablo raporlama tarihlerinin hem ülke içinde hem de ülkeler arasında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda; Almanya, Fransa, İtalya, ve Türkiye işletmeleri incelendiğinde söz konusu işletmelerin Almanya için % 92’sinin, Fransa için % 88’inin, İtalya için % 96’sının, İngiltere için % 83’ünün ve de Türkiye için % 94’ünün raporlama tarihi 31 Aralık 2008’dir. Diğer taraftan, İngiltere ve Avustralya işletmelerinin raporlama tarihleri oldukça değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda, İngiltere işletmelerinin % 41’inin raporlama tarihi 31 Aralık 2008, % 31’inin raporlama tarihi 31 Mart 2009, % 10’unun raporlama tarihi 30 Eylül 2009 ve % 7’sinin raporlama tarihi ise 28 Şubat 2009’dur. Ayrıca, Avustralya işletmelerinin % 68’inin raporlama tarihi 30 Haziran 2009, % 28’inin raporlama tarihleri ise 31 Aralık 2008’dir. Dolayısı ile bu araştırmada, esas raporlama dönemi 31 Aralık 2008 tarihli finansal tablolar olmakla birlikte araştırma kapsamındaki ülkelerdeki farklı raporlama dönemleri gereğince 2009 yılı finansal tablo ve dipnotları da kullanılmıştır.

2.6. Araştırmanın Kısıtları

Bu araştırmada dört kısıt söz konusudur:

Birinci kısıt; işletmelerin sadece imalat, hizmet ve perakende sektörlerinden seçilmiş olması, ikinci kısıt; seçilen işletmelerin önemli ölçüde büyük işletmelere odaklanmış olması, üçüncü kısıt; araştırmanın tam set UFRS’nin tamamını değil seçilen 32

finansal raporlama standardını kapsamış olması ve son kısıt; incelenen raporlama döneminin tek bir yıla ilişkin olmasıdır.

BÖLÜM III. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde, araştırmanın bulguları sunulacak ve elde edilen veriler analiz edilecektir. Bu kapsamda, öncelikle bulguların açıklanacağı muhasebe veya finansal raporlama standardına ilişkin muhasebe politikaları hakkında kısa bir özet sunulduktan sonra ilgili standartla ilgili tespitlere ve analizlere yer verilecektir.

3.1. UMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı¹²¹³

3.1.1. UMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Finansal tabloların sunuluşu standardı, finansal tabloların sunuluşuna ilişkin genel hükümleri, yapılarına ilişkin ana çerçeveyi ve içeriklerine ilişkin asgari koşulları düzenlemektedir(IASB, 2010c: 14).

Bu standart kapsamında düzenlenen tam bir finansal tablo seti; finansal durum tablosunu (bilanço), “kapsamlı gelir tablosunu¹⁴” (tek bir tablo olarak ya da gelir tablosu ile diğer kapsamlı gelirin gösterildiği iki ayrı tablo şeklinde), özkaynak değişim tablosunu, nakit akış tablosunu ve önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ile diğer açıklayıcı notları içermektedir.

Finansal tablolar; raporlayan işletmenin adını, finansal tabloların tek bir işletmeye mi yoksa işletmeler grubuna mı ait olduğunu, finansal tabloların kapsadığı raporlama

¹² UMS 1 standardına ilişkin değerlendirme, bu standardın UMS 1(2007) versiyonunun erken uygulaması da dikkate alınarak yapılmıştır. Ancak, araştırma sürerken, UMSK tarafından Mayıs 2010 tarihinde “NT 9 Diğer Kapsamlı Gelir Kalemlerinin Sunumu (ED 9 Presentation of Items of Other Comprehensive Income)” olarak adlandırılan bir nihai taslak yayımlanmış ve kapsamlı gelir tablosunun tek tablo olarak sunulması önerilerek mevcut tek ya da iki tablo sunum tartışmaya açılmıştır(IASB, 2010d: 4). Bu husus, tez savunmasını müteakip IASB tarafından 16 Haziran 2011 tarihinde yayımlanan değişiklikle sonuca bağlanmıştır. Buna göre mevcut tek ya da iki tablo sunumunun devam etmesine karar verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2011e).

¹³ UMS 1 ve UMS 7 Nakit Akış Tabloları standartlarının yerini alması planlanan tek bir finansal tabloların sunuluşu standardının yayımlanması planlanmaktadır. Bununla ilgili olarak UMSK çalışanları tarafından resmi olmayan bir nihai taslak Temmuz 2010’da yayımlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Financial+Statement+Presentation/Phase+B/Phase+B++Replacement+of+IAS+1+and+IAS+7.htm>> ve IASB(2010e).

¹⁴ IASB tarafından 16 Haziran 2011 tarihinde yayımlanan değişiklikle bu tablonun “kar ya da zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu(statement of profit or loss and other comprehensive income)” olarak adlandırılması istenmiş; ancak, “kapsamlı gelir tablosu” adının da kullanılmasına da izin verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2011e).

dönemini, finansal tablolarda kullanılan para birimini ve finansal tabloların UFRS'lerle uyumlu olup olmadığını belirtir.

Finansal tabloların UFRS'lere uyumlu olmasıyla, finansal tablolarda gerçeğe uygun sunuma ulaşılacağı varsayılmaktadır. UFRS'lerle uyumun bulunmaması, finansal tablolarda detaylı açıklamalar yapılmasını gerektirir.

UMS 1, her bir finansal tabloda bulunması muhtemel kalemleri göstermektedir. Benzer nitelikli kalemlere ilişkin her bir önemli sınıf, ayrı olarak sunulur. Benzer nitelikli olmayan kalemler, önemsiz olmadıkları sürece ayrı ayrı sunulur. Özellikle belirtmek gerekir ki bu standart uyarınca gelir ve gider kalemlerinin "olağan dışı" olarak sunumuna izin verilmemektedir.

Bilanço kalemleri arasında yer alan varlıklar, dönen ve duran varlıklar olarak; borçlar ise kısa ve uzun vadeli borçlar olarak sınıflandırılır ya da varlık ve borçlar likidite sırasına göre sunulur. Dönen varlıklar; işletme sermayesinin bir parçasıdır. Kısa vadeli borçlar ise raporlama dönemi sonundan (bilanço tarihinden) itibaren on iki ay içinde vadesi gelecek borçlardır. Söz konusu sınıflandırma, raporlama dönemi sonu itibariyle var olan koşullara dayanır ve bu tarihten sonra oluşabilecek, borcun yenilenmesi gibi olaylardan etkilenmez.

Finansal tabloların hazırlanması aşamasında, değerlendirmeler yapılması ve tahminlerde bulunulması gerekmektedir. Dipnotlarda, muhasebe politikalarının uygulanması aşamasında işletme yönetimi tarafından yapılan önemli değerlendirmelerin ve finansal tablolarda kullanılan tahminlerin dayanak noktalarına ilişkin açıklamalarda bulunulması gerekir. Yönetimin önemli değerlendirmelerine ve tahminlerin dayanak noktalarına dair bilgiler, finansal tablo kullanıcılarına sunulmalıdır.

3.1.2. UMS 1 Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıda, UMS 1 standardı ile ilgili olarak seçilen 24 muhasebe politikası incelenmiştir.

1. Finansal Tabloların UFRS'lerle Uyumlu Olduğunun Belirtilmesine İlişkin Değerlendirme

Finansal tablo kullanıcılarının, işletmelerin finansal tablolarını anlayabilmesi için söz konusu finansal tabloların belli bir muhasebe sistemine göre hazırlanmış olması gerekmektedir. Bu bağlamda; finansal tabloları UFRS'ye göre hazırlanan ve UFRS'lerin tüm maddeleri ile uyumlu olan işletmelerin, bu uyumu tam ve açık bir şekilde dipnotlarda belirtmesi gereklidir(IASB, 2010a: A297). Bu doğrultuda, araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinin finansal tablolarının UFRS'lere uyumlu olup olmadığını açıklayıp açıklamadıkları **Tablo 9**'da değerlendirilmiştir.

Tablo 9. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Finansal Tablolarının UFRS'lerle Uyumlu Olduğunu Belirtmesi

Sektörler ve Ülkeler	UFRS'lere Uyum	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	25	0	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	25	0	25
İmalat	14	0	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	26	0	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	25	0	25
İmalat	16	0	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	25
İmalat	23	0	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	33	0	33

Almanya işletmelerine ait finansal tabloların UFRS'lerle uyumluluğu hususu değerlendirildiğinde, Almanya'daki işletmelerin tamamının finansal tablo dipnotlarında söz konusu işletmelerin finansal tablolarının UFRS'lerle uyumlu olduğuna ilişkin bilgiye yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede, Almanya işletmelerinin finansal tabloların UFRS'lerle uyumlu olduğunu açıklarken “Grubun ve bağlı ortaklıklarının 2008 mali yılına ait konsolide finansal tabloları bilanço tarihinde yürürlükte olan ve Avrupa Birliği tarafından kabul edilen Uluslararası Muhasebe Standartları Kuruluna ait Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Alman Ticaret Kanununun 315a (1) bölümü uyarınca hazırlanmıştır.” cümlesine benzer ifadeler kullandıkları görülmüştür.

Fransa işletmelerine ait finansal tabloların UFRS'lerle uyumluluğu hususu değerlendirildiğinde, Fransa'daki işletmelerin tamamının finansal tablo dipnotlarında söz konusu işletmelerin finansal tablolarının UFRS'lerle uyumlu olduğuna ilişkin bilgiye yer verildiği saptanmıştır. Bu bağlamda, Fransa işletmelerinin finansal tabloların UFRS'lerle uyumlu olduğunu açıklarken “Grubun konsolide finansal tabloları 31 Aralık 2008 tarihinde yürürlükte olan ve Avrupa Birliği tarafından kabul edilen Uluslararası Finansal Raporlama Standartları uyarınca hazırlanmıştır. 19 Temmuz 2002 tarihli Avrupa Düzenlemesi 1606/2002 uyarınca Avrupa Birliği üye ülkelerinin herhangi birinde bulunan düzenli bir borsaya kote olan işletmelerin konsolide finansal tablolarını 1 Ocak 2005 ve sonrasındaki mali yıllardan itibaren UFRS uyarınca hazırlayıp sunması gerekir.” cümlesine benzer ifadeler kullandıkları görülmüştür.

İngiltere işletmelerine ait finansal tabloların UFRS'lerle uyumluluğu hususu değerlendirildiğinde, İngiltere'deki işletmelerin tamamının finansal tablo dipnotlarında söz konusu işletmelerin finansal tablolarının UFRS'lerle uyumlu olduğuna ilişkin bilgiye yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede, İngiltere işletmelerinin finansal tabloların UFRS'lerle uyumlu olduğunu açıklarken “Grubun konsolide finansal tabloları Uluslararası Finansal Raporlama Yorumları Komitesi tarafından yayınlanan yorumlar ile 1985 ve 2006 yıllarına ait Şirketler Kanununun UFRS'ye göre raporlama yapan şirketlere ilişkin bölümleri dikkate alınarak Avrupa Birliği tarafından kabul edilen Uluslararası Finansal Raporlama Standartları uyarınca hazırlanmıştır.” cümlesine benzer ifadeler kullandıkları görülmüştür.

İtalya işletmelerine ait finansal tabloların UFRS'lerle uyumluluğu hususu değerlendirildiğinde, İtalya işletmelerinin tamamının finansal tablo dipnotlarında söz konusu işletmelerin finansal tablolarının UFRS'lerle uyumlu olduğuna ilişkin bilgiye yer verdiği saptanmıştır. Bu bağlamda, İtalya işletmelerinin finansal tabloların UFRS'lerle uyumlu olduğunu açıklarken “Grubun konsolide finansal tabloları Avrupa Parlamentosu ve Komisyonunun 19 Temmuz 2002 tarihli ve de 1606/2002 no’lu Avrupa Topluluğu düzenlemesinin 6’ncı maddesine uygun olarak Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan ve Avrupa Birliği tarafından kabul edilen Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile 38/2005¹⁵ no’lu kanun hükmündeki 9’uncu madde uyarınca hazırlanmıştır.” cümlesine benzer ifadeler kullandıkları görülmüştür.

Avustralya işletmelerine ait finansal tabloların UFRS'lerle uyumluluğu hususu değerlendirildiğinde, Avustralya’daki işletmelerin tamamının finansal tablo dipnotlarında söz konusu işletmelerin finansal tablolarının UFRS'lerle uyumlu olduğuna ilişkin bilgiye yer verildiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede, Avustralya işletmelerinin finansal tabloların UFRS'lerle uyumlu olduğunu açıklarken “Bu genel amaçlı finansal rapor, Avustralya Muhasebe Standartları Kurulu tarafından kabul edilen Avustralya Muhasebe Standartları ile Şirketler Kanunu(2001) uyarınca hazırlanmıştır. Avustralya Muhasebe Standartları, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Avustralya’daki eş değerlerini(A-UFRS) kapsar. İşletmeye ait finansal raporun A-UFRS’ye uyumlu olması söz konusu raporun Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına uyumunu da sağlar.” cümlesine benzer ifadeler kullandıkları görülmüştür.

Türkiye işletmelerine ait finansal tabloların UFRS'lerle uyumluluğu hususu değerlendirildiğinde, Türkiye’deki işletmelerin tamamının finansal tablo dipnotlarında finansal tablolarının UFRS'lerle uyumlu olduğuna ilişkin bilgiye yer verdiği saptanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye işletmelerinin finansal tabloların UFRS'lerle uyumlu olduğunu açıklarken aşağıdaki ifadeyi kullandıkları görülmüştür.

“Sermaye Piyasası Kurulu(SPK), Seri: XI, No: 29 sayılı “Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliği” ile işletmeler tarafından düzenlenecek

¹⁵ 38/2005 no’lu kanun Avrupa Birliğinin 1606/2002 no’lu düzenlemesine ilişkin uygulamayı İtalya’da zorunlu kılan kanundur.

finansal raporlar ile bunların hazırlanması ve ilgililere sunulmasına ilişkin ilke, usul ve esasları belirlemektedir. Bu Tebliğ, 1 Ocak 2008 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerine ait ilk finansal tablolardan geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiş olup, SPK'nın Seri: XI, No: 25 "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ"i yürürlükten kaldırılmıştır. Bu tebliğe istinaden, işletmelerin finansal tablolarını Avrupa Birliği tarafından kabul edilen haliyle Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (UMS/UFRS) göre hazırlamaları gerekmektedir. Ancak Avrupa Birliği tarafından kabul edilen UMS/UFRS'nin Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) tarafından yayımlananlardan farkları Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından ilan edilinceye kadar UMS/UFRS'ler uygulanacaktır. Bu kapsamda, benimsenen standartlara aykırı olmayan, TMSK tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) esas alınacaktır. Finansal tabloların hazırlanış tarihi itibarıyla, Avrupa Birliği tarafından kabul edilen UMS/UFRS'nin UMSK tarafından yayımlananlardan farkları TMSK tarafından henüz ilan edilmediğinden, konsolide finansal tablolar SPK'nın Seri: XI, No: 29 sayılı tebliği ve bu tebliğe açıklama getiren duyuruları çerçevesinde, UMS/UFRS'nin esas alındığı SPK Finansal Raporlama Standartları'na uygun olarak hazırlanmıştır."

UFRS'leri uygulayan işletmelerin finansal tablolarının UFRS'lerle uyumlu olduğunun açık ve tam bir şekilde dipnotlarda belirtilmesi hususu; ülkeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, bütün şirketlerin UMS 1 standardının bu hükmünü yerine getirdiği tespit edilmiştir.

2. Finansal Tabloların Düzenlenmesinde Kullanılan Ölçüm Esası Veya Esaslarının Belirtilmesine İlişkin Değerlendirme

Finansal tablo kullanıcılarının, finansal tablolarda hangi ölçüm esas veya esaslarının kullanıldığı konusunda bilgilendirilmeleri finansal tabloların hangi esasa göre hazırlandığı hususunun finansal tablo kullanıcılarının analizini etkilemesi nedeniyle işletme açısından önemlidir. Tarihi maliyet, cari maliyet, net gerçekleşebilir değer, gerçeğe uygun değer veya geri kazanılabilir tutar kullanılması olası ölçüm esaslarına örnek teşkil eder(IASB, 2010a:A315). Bu bağlamda, işletmelerin söz konusu hususu finansal tablo dipnotlarında "Grubun konsolide finansal tabloları gerçeğe uygun değerle ölçülen türev

finansal araçlar, alım-satım amaçlı yatırımlar ve satılmaya hazır finansal varlıklar dışında tarihi maliyet esasına göre hazırlanmıştır.” şeklindeki benzer cümlelerle açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, örneklem kapsamındaki ülkeler çerçevesinde aşağıda **Tablo 10**'da irdelenmiştir.

Tablo 10. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Ölçüm Esaslarını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Ölçüm Esasları	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	9	13
Hizmet	4	4	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	11	14	25
İmalat	7	7	14
Hizmet	3	5	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	13	12	25
İmalat	15	2	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	26	3	29
İmalat	15	2	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	26	3	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	6	2	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	21	4	25
İmalat	16	0	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	25
İmalat	13	10	23
Hizmet	4	3	7
Perakende	2	1	3
Türkiye Toplamı	19	14	33

Finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarının açıklanması konusu, Almanya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin ülke bazında

% 44'ünün ölçüm esaslarını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus sektörel bazda incelendiğinde ise imalat sektörü işletmelerinin % 31'i, hizmet sektörü işletmelerinin % 50'si ile perakende sektörü işletmelerinin % 75'i finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarını açıklamışlardır.

Finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarının açıklanması konusu, Fransa işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin ülke bazında % 52'sinin ölçüm esaslarını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus sektörel bazda incelendiğinde ise imalat sektörü işletmelerinin % 50'si, hizmet sektörü işletmelerinin % 38'i ile perakende sektörü işletmelerinin tamamı finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarını açıklamışlardır.

Finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarının açıklanması konusu, İngiltere işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin ülke bazında % 90'ının ölçüm esaslarını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus sektörel bazda incelendiğinde ise imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin % 88'i hizmet sektörü ile perakende sektörü işletmelerinin tamamı finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarını açıklamışlardır.

Finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarının açıklanması konusu, İtalya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin ülke bazında % 84'ünün ölçüm esaslarını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus sektörel bazda incelendiğinde, ise imalat sektörü işletmelerinin tamamı, hizmet sektörü işletmelerinin % 75'i finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarını açıklamışlardır. Perakende sektörü işletmelerinde bu hususla ilgili olarak bir açıklama görülmemiştir.

Finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarının açıklanması konusu Avustralya işletmeleri açısından incelendiğinde, söz konusu işletmelerin ülke bazında tamamının ölçüm esaslarını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarının açıklanması konusu, Türkiye işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin ülke bazında % 58'inin ölçüm esaslarını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus sektörel bazda incelendiğinde ise

imalat ve hizmet sektörlerinde yer alan işletmelerin % 57'si, perakende sektörü işletmelerinin ise % 67'si finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarını açıklamışlardır.

Finansal tablolarda kullanılan ölçüm esaslarının açıklanması konusu araştırmaya dahil ülkeler açısından değerlendirildiğinde, bu hususa ilişkin açıklamaya özellikle Avustralya ve İngiltere işletmeleri finansal tablo dipnotlarında yer verildiği görülmüştür. Ayrıca, İtalya işletmelerinin de dikkate değer bir bölümü bu bilgiyi açıklamıştır. Ancak, Türkiye, Fransa ve Almanya işletmelerine ait finansal raporlardan bu bilgiye diğer ülkelere oranla önemli ölçüde erişilememiş olması finansal tablo dipnotlarında belirtilmesi gereken bu bilginin gözardı edildiğini göstermiştir.

3. Finansal Tabloların Anlaşılması İçin Uygun Olan Muhasebe Politikalarının Belirtilmesine İlişkin Değerlendirme

Finansal tabloların anlaşılması için muhasebe politikalarının açıklanması gerekir(IASB, 2010a:A315). Bu, aynı zamanda uygulanan önemli muhasebe politikalarının özeti niteliğindedir(IASB, 2010a: A314). İşletmeler, söz konusu muhasebe politikalarını finansal tablo dipnotlarında genellikle “muhasebe politikaları” olarak adlandırılan dipnot altında belirtmektedirler. Muhasebe politikalarının açıklanması hususu aşağıda örneklem kapsamındaki ülkeler açısından değerlendirilmiş ve bütün ülkelerin açıklamada bulunduğu görülmüştür.

Ancak; finansal tabloların anlaşılması için uygun olan muhasebe politikalarının belirtilmesi hususu burada geniş bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu noktada, sadece işletmelerin finansal tablo dipnotlarında muhasebe politikalarının açıklandığı ve genellikle “muhasebe politikaları” olarak adlandırılan bir dipnota yer verip vermediği hususu dikkate alınmıştır. Bu çerçevede, örnekleme oluşturan ülkelerdeki şirketlerin tamamının finansal tablo dipnotlarında muhasebe politikalarını açıkladıkları sonucuna varılmıştır.

Ancak, bu noktada belirtmek gerekir ki muhasebe politikalarının açıklandığı dipnot ayrıntılı olarak incelendiğinde bazı işletmelerin bazı muhasebe politikalarını raporlama yapılan döneme ilişkin dipnotta belirtmesi gerekirken bu husus gözardı edilmiştir. Diğer taraftan, bazı işletmeler yatırım amaçlı gayrimenkul gibi belli bir kalem işletmenin

bilançosunda yer almadığı halde onunla ilgili muhasebe politikasını açıklamıştır ya da işletmenin iş ortaklığı bulunmadığı halde iş ortaklığının oransal konsolidasyon yöntemine göre konsolide edileceği dipnotta belirtilmiştir. Devlet teşvikleri bulunmadığı halde devlet teşviklerini nasıl muhasebeleştireceğini belirten işletmeler de bulunmaktadır. Bu çerçevede, gerekli muhasebe politikalarının açıklanmaması hususu örnekteki bütün ülkelerde görülmekle birlikte raporlama döneminde işletmede bulunmayan bir kaleme ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususuna özellikle Türkiye işletmelerine ait finansal raporlarda rastlanmıştır.

4. Finansal Tablolarda Sunulan Her Kalem İçin Destekleyici Bilgi Verilmesine İlişkin Değerlendirme

İşletmelerin, finansal tabloları hazırlarken ayrıntılı açıklamada bulunulmasını gerektiren her kalem için finansal tablo dipnotlarında destekleyici bilgiler sunması gereklidir (IASB, 2010a: A314). Bu bilgilere erişmek için finansal tablo kalemleri numaralandırılmıştır. Dolayısıyla bir finansal tablo kalemine ait sayı finansal tablo kullanıcılarını o kaleme ilgili dipnota yönlendirir. Destekleyici bilgiler, finansal tablo kullanıcılarının inceledikleri kalemlerle ilgili olarak finansal tablolarda görülen tutarların arka perdesini ortaya koyacağından söz konusu kalemlerle ilgili olarak daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirme yapılmasını sağlar. Örneğin; hasılat gelir tablosunda önemli bir kalemdir. Özet gelir tablosunda bu kalem net tutar olarak görülebilmektedir. Ancak, hasılatla ilişkin dipnotta işletmenin faaliyet gösterdiği sektörlerle ilişkin hasılat tutarları ayrı ayrı izlenebilir ve böylece ilgili işletme hasılatının faaliyet gösterilen sektörlerle dağılımının işletme karına etkisi değerlendirilebilir.

İşletmelerin finansal tabloları hazırlarken ayrıntılı açıklamada bulunulmasını gerektiren her kalem için finansal tablo dipnotlarında destekleyici bilgiler sunması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmeler, finansal tablolarında “dipnotlar” olarak adlandırılan bir sütun oluşturmuşlardır. Söz konusu sütun, genellikle finansal tablo kalemlerine ilişkin tutarlardan hemen önce yer almakla birlikte bazende finansal tablo kalemlerinin hemen öncesine yerleştirilmiştir. Bu sütunda, ayrıntılı açıklama yapılması gereken tüm kalemlere numara verildiği görülmüştür. Dolayısıyla işletmelerin finansal tablo kalemlerine ilişkin destekleyici bilgiler sunduğu tespit edilmiştir. Diğer

tarafından, finansal tablolarda yer alan bazı kalemlerin karşısında dipnot numarasına rastlanmamıştır. Bu bağlamda, bazı işletmeler ise söz konusu kalemlere ilişkin tutarların önemsiz olması nedeniyle dipnotta ayrıntılı açıklamada bulunmadıklarını belirtmişlerdir.

5. Finansal Tablolar Setinin Uygulanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1(2007) standardı uyarınca, tam bir finansal tablo seti; finansal durum tablosunu (bilanço), kapsamlı gelir tablosunu (tek bir tablo olarak ya da gelir tablosu ile diğer kapsamlı gelirin gösterildiği iki ayrı tablo şeklinde), özkaynak değişim tablosunu, nakit akış tablosunu ve önemli muhasebe politikalarını özetleyen dipnotlar ile diğer açıklayıcı notları içermektedir (IASB, 2010a: A296). Söz konusu standardın zorunlu uygulaması 1 Ocak 2009 ve sonrasındaki yıllık dönemlerde geçerli olmakla birlikte erken uygulamaya da izin verilmiştir (IASB, 2010a: A319). Finansal tablolar seti ile ilgili olarak **Tablo 11**'de yapılan değerlendirme, daha öncede belirtildiği üzere UMS 1(2007) standardının erken uygulaması da dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 11. Araştırma Kapsamındaki İşletmeler Açısından Finansal Tablolar Seti

Sektörler ve Ülkeler	UMS 1(2007) Standardını Erken Uygulamayı Tercih Edenler	UMS 1(2007) Standardını Erken Uygulamayı Tercih Etmeyenler	Sektörel Toplam
Finansal Tablolar Seti			
İmalat	7	6	13
Hizmet	5	3	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	13	12	25
İmalat	6	8	14
Hizmet	4	4	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	12	13	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	28	1	29
İmalat	4	11	15
Hizmet	2	6	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	6	19	25
İmalat	2	14	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	4	21	25
İmalat	0	23	23
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	0	33	33

Almanya işletmeleri; UMS 1(2007) kapsamındaki tam bir finansal tablolar seti açısından değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin ülke bazında % 52'si UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve tam bir finansal tablolar setinde kapsamlı gelir tablosuna yer vermiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin % 54'ü, hizmet sektörü işletmelerinin % 63'ü ile perakende sektörü işletmelerinin % 25'i UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve kapsamlı gelir tablosunu hazırlamıştır.

Fransa işletmeleri; UMS 1(2007) kapsamındaki tam bir finansal tablolar seti açısından değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin ülke bazında % 48'i UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve tam bir finansal tablolar setinde kapsamlı gelir tablosuna yer vermiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin % 43'ü, hizmet sektörü işletmelerinin % 50'si ile perakende sektörü işletmelerinin % 67'si UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve kapsamlı gelir tablosunu sunmuştur.

İngiltere işletmeleri; UMS 1(2007) kapsamındaki tam bir finansal tablolar seti açısından incelendiğinde, söz konusu işletmelerin ülke bazında % 97'si UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve tam bir finansal tablolar setinde kapsamlı gelir tablosuna yer vermiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat ve perakende sektörleri işletmelerinin tamamı ile hizmet sektörü işletmelerinin % 88'i UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve kapsamlı gelir tablosunu hazırlamıştır.

İtalya işletmeleri; UMS 1(2007) kapsamındaki tam bir finansal tablolar seti açısından değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin ülke bazında % 24'ü UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve tam bir finansal tablolar setinde kapsamlı gelir tablosuna yer vermiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin % 27'si, hizmet sektörü işletmelerinin % 25'i UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve kapsamlı gelir tablosunu hazırlamıştır. Ancak, perakende sektörü işletmeleri arasında erken uygulamaya rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri; UMS 1(2007) kapsamındaki tam bir finansal tablolar seti açısından değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin ülke bazında % 16'sı UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve tam bir finansal tablolar setinde kapsamlı gelir tablosuna yer vermiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin

% 13'ü, hizmet sektörü işletmelerinin % 40'ı UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve kapsamlı gelir tablosunu sunmuştur. Ancak, perakende sektörü işletmeleri arasında erken uygulama görülmemiştir. Diğer taraftan, Avustralya işletmelerinin ülke bazında % 52'sinde özkaynaklardaki değişimlere ilişkin bilgiler sunulmakla birlikte geleneksel anlamda özkaynak değişim tablosu raporlanmamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat ve perakende sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin % 50'sinde, hizmet sektörü işletmelerinin ise % 60'ında geleneksel anlamda özkaynak değişim tablosu sunulmamıştır.

Türkiye işletmeleri; UMS 1(2007) kapsamındaki tam bir finansal tablolar seti açısından değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin UMS 1(2007) standardını erken uygulamadığı tespit edilmiştir. Dolayısı ile bu işletmelerde kapsamlı gelir tablosu raporlanmamıştır.

UMS 1(2007) kapsamındaki tam bir finansal tablolar seti; ülkeler açısından değerlendirildiğinde, söz konusu standardın en fazla İngiltere'de erken uygulandığı diğer taraftan Türkiye'de ise erken uygulamanın hiç yapılmadığı tespit edilmiştir. Diğer ülkelerde ise erken uygulama oranı İngiltere'ye oranla oldukça düşüktür.

6. Bilanço Tablosunun Özet ya da Ayrıntılı Olarak Sunulmasına İlişkin Değerlendirme

Burada, bilanço tablosunun özet ya da ayrıntılı sunumuna ilişkin olarak işletmelerin tercihi değerlendirilmiştir. Bu bağlamda; Almanya işletmeleri arasında yer alan ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir işletme dışında bu ülkedeki diğer bütün işletmelerin özet bilanço düzenledikleri tespit edilmiştir. Almanya dışındaki diğer ülke işletmelerinin tamamında da bilançonun özet olarak sunulduğu görülmüştür.

7. Bilanço Tablosunun “Finansal Durum Tablosu” Olarak Adlandırılmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1(2007) kapsamındaki tam bir finansal tablolar setinde yer alan tablolardan bilançonun, söz konusu finansal tablonun görevini daha iyi ortaya koyacağı gerekçesi ile “finansal durum tablosu” olarak adlandırılmasına karar verilmiştir(IASB, 2010a:A291).

Ancak, standartta tablonun bu isimle adlandırılması zorunlu tutulmamıştır(IASB, 2010a: A296). Dolayısı ile aşağıdaki değerlendirme; UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin, bilanço yerine “finansal durum tablosu” demeyi tercih edip etmedikleri **Tablo 12**’de ortaya konmuştur.

Tablo 12. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Bilanço Tablosunu Adlandırması

Sektörler ve Ülkeler	Bilanço	Finansal Durum Tablosu	Sektörel Toplam
İmalat	7	0	7
Hizmet	5	0	5
Perakende	1	0	1
Almanya Toplamı	13	0	13
İmalat	6	0	6
Hizmet	4	0	4
Perakende	2	0	2
Fransa Toplamı	12	0	12
İmalat	17	0	17
Hizmet	7	0	7
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	28	0	28
İmalat	4	0	4
Hizmet	2	0	2
Perakende	0	0	0
İtalya Toplamı	6	0	6
İmalat	9	0	9
Hizmet	3	1	4
Perakende	2	0	2
Avustralya Toplamı	14	1	15

UMS 1(2007) standardını erken uygulayan Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin söz konusu tabloyu “bilanço” olarak adlandırmaya devam ettikleri görülmüştür.

UMS 1(2007) standardını erken uygulayan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz işletmelerin % 93’ünün bu tabloyu “bilanço” olarak adlandırmaya devam ettiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda; hizmet sektöründe yer alan ve UMS 1(2007) standardını erken uygulayan bir işletme söz konusu tabloyu “finansal durum tablosu” olarak adlandırmıştır.

Bu değerlendirmede, Türkiye dışındaki ülkelerin tamamında UMS 1(2007) standardının erken uygulaması sınırlı sayıda da olsa görülmüştür. Dolayısı ile “bilanço” yerine “finansal durum tablosu” denilmesi hususu kısmen değerlendirilebilmiştir. Bu bağlamda, Avustralya işletmeleri arasında yer alan ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir işletme dışında bu ülkedeki diğer işletmelerin bu tabloyu “bilanço” olarak adlandırmaya devam ettikleri, diğer ülke işletmelerinin tamamında da “bilanço” adının kullanıldığı tespit edilmiştir.

8. Varlıkların ve Borçların Sınıflandırılmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1 standardında varlıkların dönen/duran ayırımına ya da istisnai olarak likidite esasına göre borçların ise kısa/uzun vade ayırımına ya da istisnai olarak likidite esasına(geri ödeme esasına) göre sunulabileceği belirtilmektedir(IASB, 2010a: A304). Bu bağlamda, işletmelerin varlıklarını ve borçlarını bilançoda nasıl sundukları değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerin varlıklarını dönen/duran ayırımına göre, borçlarını kısa vade/uzun vade ayırımına göre sundukları ve istisnai sunuma rastlanmadığı tespit edilmiştir.

9. Bilanço Formatlarının lkelere Göre Değerlendirilmesi

UFRS’lerin ilke bazlı olması sebebiyle, UMS 1 standardında bilanço formatı ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. UFRS uygulayıcısı ülkeler; kullanacakları bilanço formatında UFRS’ler açısından serbesttirler. Aşağıda, ülkelerin kullandıkları bilanço formatları değerlendirilmiştir.

Almanya işletmeleri değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin, ülke bazında % 84’ünün bilançoda varlıkları ve borçları en az likitten en çok likite doğru sıraladıkları tespit edilmiştir. Dolayısı ile bu duruma göre oluşan bilanço formatı **şekil 2**’de görülmektedir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 77’si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88’i ile perakende sektöründe yer alan işletmelerin tamamı varlıkları ve borçları en az likitten en fazla likite doğru sıralamıştır. Diğer işletmeler ise, **şekil 3**’de görüleceği üzere varlıkları ve borçları en fazla likitten en az likite doğru sıralamayı tercih etmişlerdir. Bu erevede; Almanya’daki bilançoda iki türlü sunum söz konusu olmakla birlikte varlık ve borçların sunumunda

ağırlıklı olarak varlıkların ve borçların en az likitten en fazla likite doğru sıralanması söz konusudur.

Fransa işletmeleri değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin, ülke bazında tamamının bilançoda varlıkları ve borçları en az likitten en fazla likite doğru sıraladıkları tespit edilmiştir. Bu çerçevede oluşan bilanço formatı **Şekil 2**'dir.

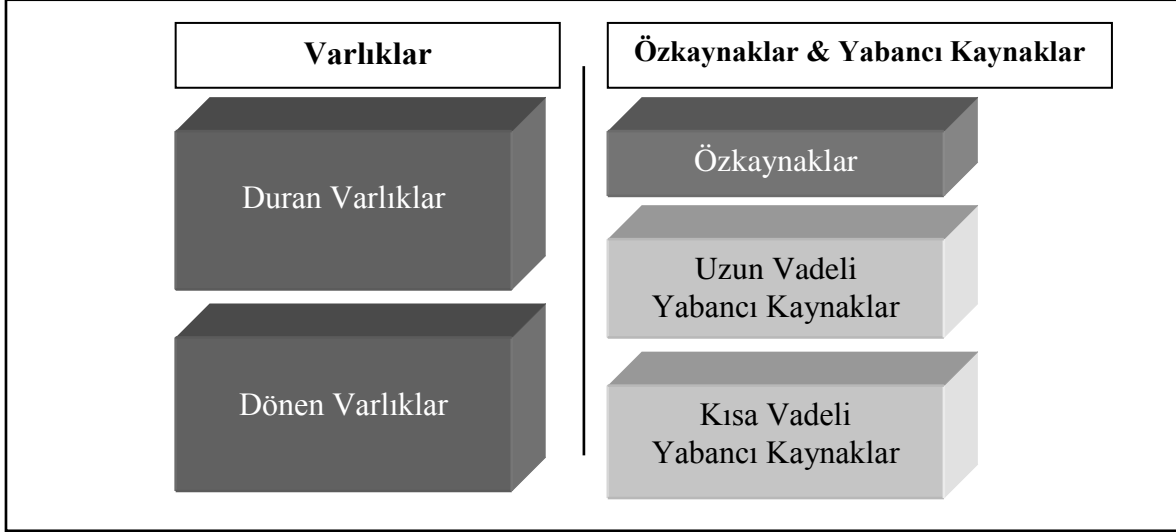
İngiltere işletmeleri değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin, ülke bazında tamamının bilançoda varlıklarını en az likitten en fazla likite doğru sıraladıkları tespit edilmiştir. Ancak; bilançoda borçları, en fazla likitten en az likite doğru sıralayan işletmelerin ülke bazındaki oranı % 76'dır. Bu durumda; oluşan bilanço formatı **Şekil 4**'te görülmektedir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 70'i, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründe yer alan işletmelerin tamamı, borçları en fazla likitten en az likite doğru raporlamıştır. Diğer işletmeler ise borçları, en az likitten en fazla likite doğru sıralamışlardır. Bu durumda; oluşan bilanço formatı **Şekil 2**'e görülmektedir. Bir başka deyişle, İngiltere'deki bilançoda iki türlü sunum söz konusu olmakla birlikte borçların sunumunda ağırlıklı olarak en fazla likitten en fazla likite doğru sıralama söz konusudur.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin, ülke bazında % 92'sinin bilançoda varlıkları ve borçları en az likitten en fazla likite doğru sınıflandırarak raporladıkları tespit edilmiştir. Bu duruma ilişkin bilanço formatı **Şekil 2**'de görülmektedir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründe yer alan işletmelerin tamamı aktifte önce duran varlıkları pasifte ise önce uzun vadeli borçları raporlamıştır. Diğer işletmeler ise varlıkları ve borçları en fazla likitten en az likite doğru sıralamıştır. Bununla ilgili bilanço formatı, **Şekil 3**'tedir. Bir başka deyişle, İtalya'daki bilançoda iki türlü sunum söz konusu olmakla birlikte varlıkların ve borçların sunumunda önemli ölçüde en az likitten en fazla likite doğru bir sınıflandırma söz konusudur.

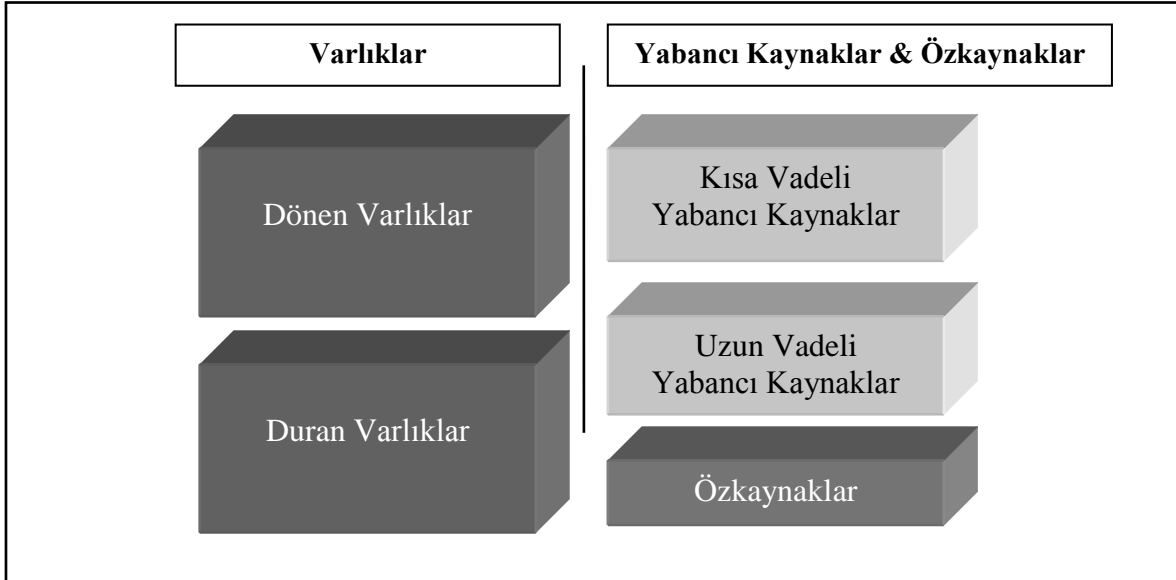
Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin, ülke bazında tamamının bilançoda varlıkları ve borçları en fazla likitten en az likite doğru sıraladığı tespit edilmiştir. Avustralya işletmelerine ilişkin bilanço formatı **Şekil 5**'de gösterilmiştir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin ülke bazında tamamının bilançoda varlıkları ve borçları en fazla likitten en az likite doğru sıraladığı görülmüştür. Türkiye işletmelerinin bilanço formatı **Şekil 3**'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Bilanço Formatı(A)¹⁶

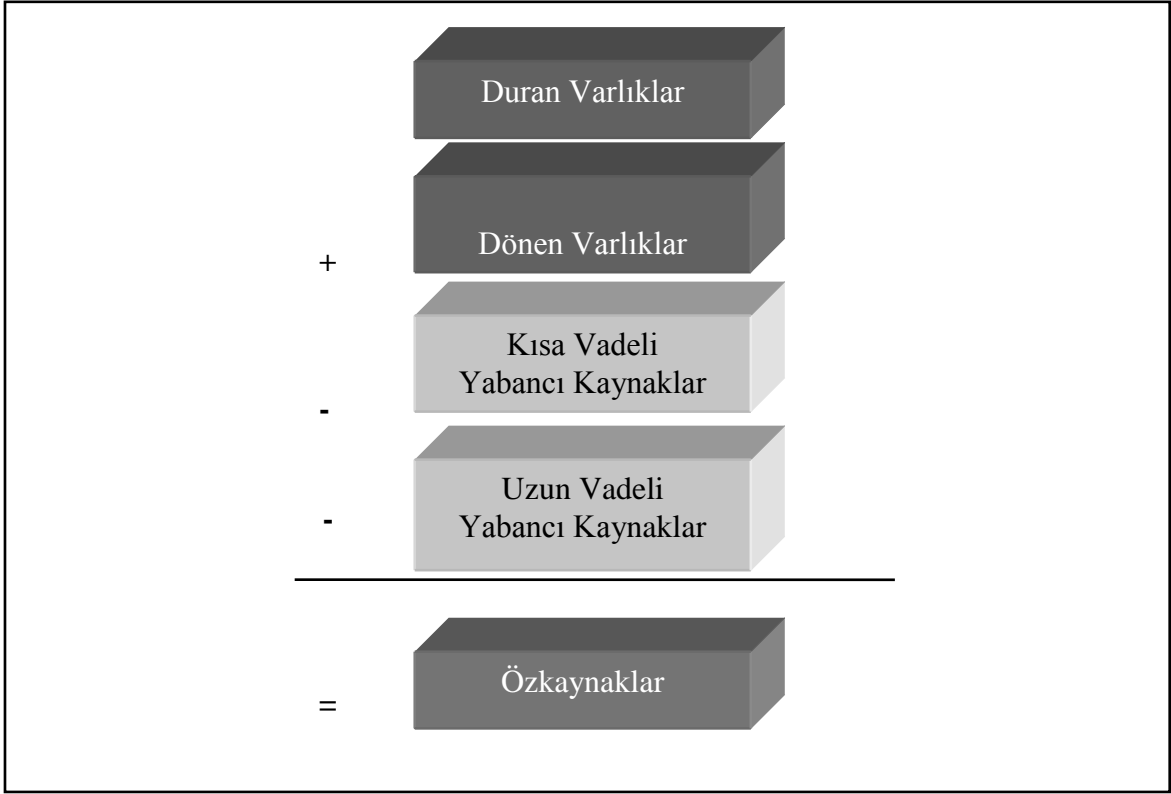

Şekil 3. Bilanço Formatı(B)

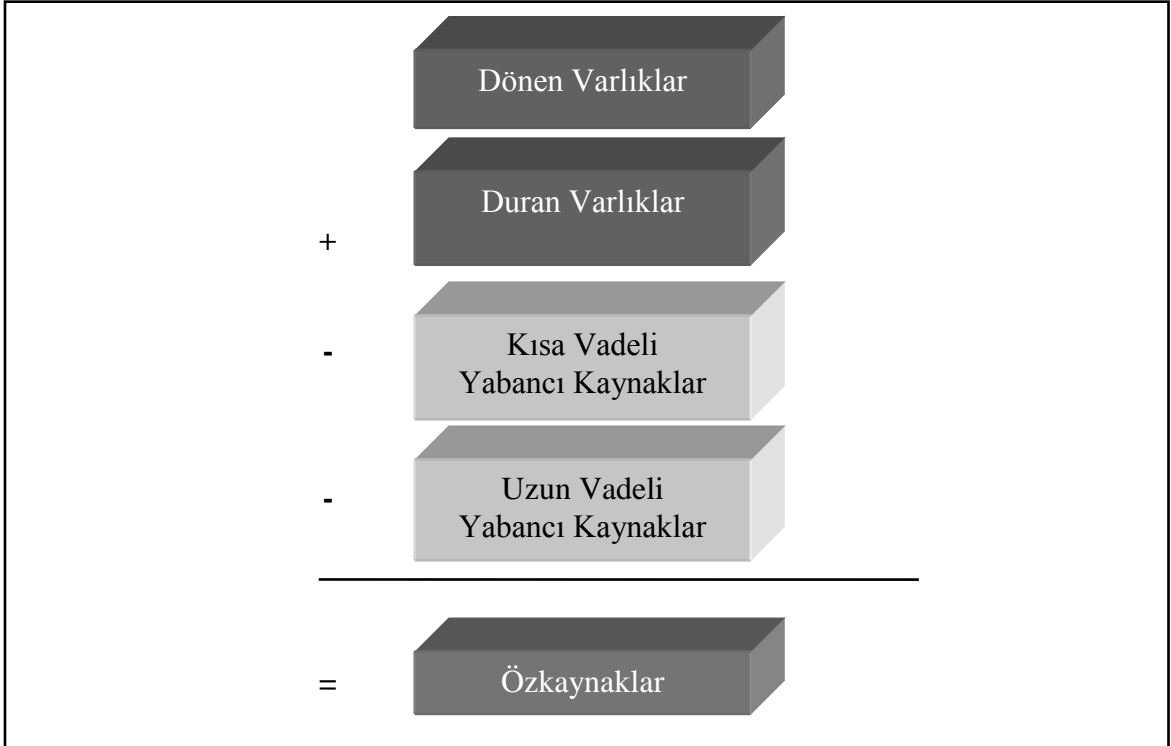

¹⁶ Literatürde Fransız bilanço formatı olarak geçmekte olup Fransa ve diğer Kıta Avrupası ülkelerinin birçoğunda kullanılan bir bilanço formatıdır(Dick ve Missonier-Piera, 2010:7)

Şekil 4. Bilanço Formatı(C)¹⁷

Şekil 5. Bilanço Formatı(D)¹⁸

¹⁷ Literatürde Anglo-Saxon bilanço formatı olarak geçmekte olup İngiltere’de görülen bir formattır(Dick ve Missonier-Piera, 2010:5).

¹⁸ Avustralya yerel muhasebe uygulamasında yer alan AASB1040 Finansal Durum Tablosu(Statement of Financial Position) standardından kaynaklanan bir formattır(AASB, 1999: 30-31).

İşletmelerin bilanço formatları ülkeler bazında değerlendirildiğinde; UFRS'lerin kural bazlı standartlar olmaması nedeniyle farklı bilanço formatları tespit edilmiştir. Dolayısı ile bilanço formatlarında bir çeşitlilik söz konusudur. Özellikle İngiltere'nin **Şekil 4**'te sunulan bilanço formatı ile Avustralya'nın **Şekil 5**'de sunulan bilanço formatı diğer ülke bilanço formatlarından farklıdır. Bu bilanço formatlarında; diğerlerinden farklı olarak, net varlıklar(net assets) kavramı ortaya çıkmaktadır. Zira, diğer ülke bilançoları doğrudan geleneksel bilanço denklemine dayanmaktadır. Dolayısı ile bu iki ülkede kullanılan söz konusu bilanço formatları ile diğer ülke bilançolarını doğrudan karşılaştırmak ilk etapta zordur. Tutarları, karşılaştırabilir kılmak için geleneksel bilanço denklemine göre hesap yapılması gereklidir. Ayrıca, yapılan tespitlerde Avrupa ülkelerinin bilanço tablosundaki duran/dönen sıralamasında yıllarca uyguladıkları “dördüncü yönergenin”¹⁹ etkisi ve alışkanlığı ile en az likitten en fazla likite doğru sıralamayı tercih ettikleri görülmüştür.

10. Sermaye Tutarına ve Sermaye Yönetimi ile İlgili Amaçların Nasıl Karşılandığına İlişkin Değerlendirme

Bilançonun pasifinde yer alan sermaye tutarının raporlanması hususu; örnekleme oluşturan ülkelerdeki bütün şirketler baz alınarak değerlendirildiğinde, dönem sonuna ait yönetilen sermaye tutarına bilançoda söz konusu kalemlerle ilgili ayrıntılara özkaynaklara ilişkin dipnotlarda yer verildiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, standart uyarınca bir işletmenin sermaye yönetimine ilişkin politikalarının ve söz konusu politikaların hangi esaslar çerçevesinde karşılandığının açıklanması da gereklidir(IASB, 2010a: A318). Bu bağlamda, bu husus aşağıda **Tablo 13**'te değerlendirilmiştir.

¹⁹ Dördüncü yönerge hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. Akdoğan (1991).

Tablo 13. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Sermaye Yönetimine İlişkin Açıklamalar

Sektörler ve Ülkeler	Sermaye Yönetimine İlişkin Politikalar ve Nasıl Karşılandıkları	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	6	7	13
Hizmet	7	1	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	16	9	25
İmalat	7	7	14
Hizmet	5	3	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	13	12	25
İmalat	14	3	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	26	3	29
İmalat	9	6	15
Hizmet	2	6	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	11	14	25
İmalat	16	0	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	25
İmalat	18	5	23
Hizmet	5	2	7
Perakende	2	1	3
Türkiye Toplamı	25	8	33

Almanya işletmeleri; sermaye yönetimine ilişkin politikalar ve bu politikaların nasıl karşılandığı hususu açısından ülke bazında değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 64'ünün bu bilgiyi finansal raporlarında açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 46'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin bu bilgiyi raporladıkları saptanmıştır.

Fransa işletmeleri; sermaye yönetimine ilişkin politikalar ve bu politikaların nasıl karşılandığı hususu açısından ülke bazında incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 52'sinin bu bilgiyi finansal raporlarında açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 50'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ünün bu bilgiyi raporladıkları saptanmıştır.

İngiltere işletmeleri; sermaye yönetimine ilişkin politikalar ve bu politikaların nasıl karşılandığı hususu açısından ülke bazında değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 90'ının bu bilgiyi finansal raporlarında açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 82'sinin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının bu bilgiyi raporladıkları saptanmıştır.

İtalya işletmeleri; sermaye yönetimine ilişkin politikalar ve bu politikaların nasıl karşılandığı hususu açısından ülke bazında değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 44'ünün bu bilgiyi finansal raporlarında açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 60'ının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'inin bu bilgiyi raporladıkları saptanmıştır. Perakende sektöründeki hiç bir işletmenin raporunda bu bilgiye rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri; sermaye yönetimine ilişkin politikalar ve bu politikaların nasıl karşılandığı hususu açısından ülke bazında incelendiğinde, söz konusu işletmelerin tamamının bu bilgiyi finansal raporlarında açıkladıkları tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri; sermaye yönetimine ilişkin politikalar ve bu politikaların nasıl karşılandığı hususu açısından ülke bazında incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 76'sının bu bilgiyi finansal raporlarında açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 78'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 71'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin bu bilgiyi raporladıkları saptanmıştır.

Sermaye yönetimine ilişkin politikalar ve bu politikaların nasıl karşılandığı hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Avustralya işletmelerinin tamamının, İngiltere işletmelerinin ise önemli ölçüde açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan,

Türkiye işletmeleri de konuya oldukça ciddi olarak yaklaşırken diğer Avrupa ülkelerinin ve özellikle İtalya şirketlerinin bu bilgiyi açıklama hususunu gözardı ettikleri görülmüştür. İşletmelerin, genellikle, aşağıdaki şekilde standart veya benzer açıklamalarda bulunduğu tespit edilmiştir.

“İşletmenin sermaye yönetimine ilişkin amaçlar, işletmenin sürekliliğini muhafaza etmek, bunu sağlarken hem hissedarlara getiri hem de diğer paydaşlara fayda sağlamak ve de işletmenin optimal sermaye yapısını korumaktır. Sermaye yapısını korumak ya da değiştirmek için, grup, hissedarlara ödenecek temettü tutarını değiştirebilir, sermayeyi hissedarlara iade edebilir, yeni hisseler ihraç edebilir, hisseleri geri satın alabilir, ya da borcu azaltmak için varlıkları satabilir. Grup, sermayeyi, büyük oranda sermaye yoğun olan sektöründeki diğer rakiplerle tutarlı olarak, borçların toplam sermayeye oranı(kaldıraç oranı - gearing ratio) ile net borçların faiz amortisman ve vergi öncesi kara(FAVÖK) oranı ile gözlemler. İlk oran, net borcun toplam sermayeye bölünmesi ile hesaplanır. Net borç tutarı, toplam borçlardan nakit ve nakit benzerleri düşülerek hesap edilir. Toplam sermaye, bilançoda görülen özkaynak tutarına net borç tutarı eklenerek hesap edilir. İkinci oran, birinci oranla aynı pay tutarını kullanır. Gelir tablosunda görülen FAVÖK tutarı ise, ikinci oranda bölen olarak kullanılır.”

11. Gelir Tablosunun ve Kapsamlı Gelir Tablosunun Sunumuna İlişkin Değerlendirme

UMS 1(2007) standardı uyarınca, işletmelerden tam bir finansal tablolar setindeki diğer tablolarla birlikte gelir tablosu yerine kapsamlı gelir tablosu sunması istenmektedir. Kapsamlı gelir tablosu, tek tablolulu yaklaşıma ya da iki tablolulu yaklaşıma göre iki şekilde sunulabilmektedir(IASB, 2010a:A296). Diğer taraftan, UMS 1(2007) standardını erken uygulamayı tercih etmeyen işletmeler ise tam bir finansal tablolar setindeki diğer tablolarla birlikte gelir tablosu düzenlemekle yükümlüdürler. Bu bağlamda, gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunun sunumuna ilişkin olarak aşağıda **Tablo 14**'te yapılan değerlendirme, UMS 1(2007) standardını erken uygulamayı tercih etmeyen işletmeler ile söz konusu standardı erken uygulayan işletmeler dikkate alarak yapılmıştır.

Tablo 14. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Gelir Tablosu ve Kapsamlı Gelir Tablosu Sunumu

Sektörler ve Ülkeler	Gelir Tablosu	Kapsamlı Gelir Tablosu		Sektörel Toplam
		Tek Tablolu Yaklaşım	İki Tablolu Yaklaşım	
İmalat	6	0	7	13
Hizmet	3	0	5	8
Perakende	3	0	1	4
Almanya Toplamı	12	0	13	25
İmalat	8	0	6	14
Hizmet	4	0	4	8
Perakende	1	0	2	3
Fransa Toplamı	13	0	12	25
İmalat	0	0	17	17
Hizmet	1	0	7	8
Perakende	0	0	4	4
İngiltere Toplamı	1	0	28	29
İmalat	11	0	4	15
Hizmet	6	0	2	8
Perakende	2	0	0	2
İtalya Toplamı	19	0	6	25
İmalat	7	0	9	16
Hizmet	1	0	4	5
Perakende	2	0	2	4
Avustralya Toplamı	10	0	15	25
İmalat	23	0	0	23
Hizmet	7	0	0	7
Perakende	3	0	0	3
Türkiye Toplamı	33	0	0	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'si UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve bu çerçevede finansal raporlarında kapsamlı gelir tablosunu sunmuştur. UMS 1(2007) standardını erken uygulayan Almanya işletmelerinin tamamı, kapsamlı gelir tablosunun sunumunda iki tablolu yaklaşımı seçmiştir. Diğer taraftan, işletmelerin % 48'i söz konusu standardı erken uygulamamış ve gelir tablosunu sunmayı sürdürmüştür.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 48'i UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve bu çerçevede söz finansal raporlarında kapsamlı gelir tablosunu sunmuştur. UMS 1(2007) standardını erken uygulayan Fransa işletmelerinin tamamı, kapsamlı gelir tablosunu iki tablolulu yaklaşıma göre hazırlamayı tercih etmiştir. Diğer taraftan, işletmelerin % 52'si söz konusu standardı erken uygulamamış ve gelir tablosunu sunmaya devam etmiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sı UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve bu çerçevede raporlarında kapsamlı gelir tablosunu sunmuştur. UMS 1(2007) standardını erken uygulayan İngiltere işletmelerinin tamamı, kapsamlı gelir tablosunu iki tablolulu yaklaşıma sunmuştur. Diğer taraftan, işletmelerin % 3'ü söz konusu standardı erken uygulamamış ve gelir tablosunu raporlamayı sürdürmüştür.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 24'ü UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve bu çerçevede finansal raporlarında kapsamlı gelir tablosunu sunmuştur. UMS 1(2007) standardını erken uygulayan İtalya işletmelerinin tamamı, kapsamlı gelir tablosunu iki tablolulu yaklaşıma göre hazırlamıştır. Diğer taraftan, işletmelerin % 76'sı söz konusu standardı erken uygulamamış ve gelir tablosunu sunmaya devam etmiştir.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ı UMS 1(2007) standardını erken uygulamış ve bu çerçevede finansal raporlarında kapsamlı gelir tablosunu sunmuştur. UMS 1(2007) standardını erken uygulayan Avustralya işletmelerinin tamamı, kapsamlı gelir tablosunun sunumunda iki tablolulu yaklaşıma benimsemiştir. Diğer taraftan, işletmelerin % 40'ı söz konusu standardı erken uygulamamış ve gelir tablosunu sunmayı sürdürmüştür.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmeler, UMS 1(2007) standardını erken uygulamadığından finansal raporlarında sadece gelir tablosunu sunmuşlardır.

Kapsamlı gelir tablosunun benimsenmesi ve sunumu hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; kapsamlı gelir tablosunun erken uygulamasının önemli ölçüde

İngiltere’de gerçekleştiği tespit edilmiştir. Kapsamlı gelir tablosunun erken uygulamasının en fazla görüldüğü ikinci ülke ise Avustralya’dır. Buradaki değerlendirme; kısıtlı sayıdaki işletmeye dayanmakla birlikte, raporlama yapan bütün işletmelerdeki genel eğilim kapsamlı gelir tablosunun iki tabloluya yaklaşıma göre sunulmasıdır.

12. İki Tabloluya Sunuma Göre Gelir Tablosunun Kapsamlı Gelir Tablosundan Hemen Önce Sunulmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1(2007) standardı uyarınca, iki tabloluya yaklaşıma göre raporlama yapan işletmelerin gelir tablosunu kapsamlı gelir tablosundan hemen önce göstermeleri gerekir(IASB, 2010a: A296). UMS 1(2007) standardını erken uygulayan ve kapsamlı gelir tablosunu iki tabloluya yaklaşıma göre hazırlayan işletmelerin gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunu arda arda sunup sunmadıkları aşağıda **Tablo 15**’de değerlendirilmiştir.

Tablo 15. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Kapsamlı Gelir Tablosunu İki Tabloluya Yaklaşıma Göre Sunması

Sektörler ve Ülkeler	İki Tabloluya Yaklaşım			Sektörel Toplam
	Aynı Sayfada Sunulan İki Tablo	Birbirini İzleyen Sayfalarda Sunulan İki Tablo	Ardarda Olmayan Sayfalarda Sunulan İki Tablo	
İmalat	0	1	6	7
Hizmet	0	0	5	5
Perakende	0	0	1	1
Almanya Toplamı	0	1	12	13
İmalat	0	1	5	6
Hizmet	0	1	3	4
Perakende	0	0	2	2
Fransa Toplamı	0	2	10	12
İmalat	2	6	9	17
Hizmet	2	1	4	7
Perakende	2	2	0	4
İngiltere Toplamı	6	9	13	28
İmalat	0	2	2	4
Hizmet	0	1	1	2
Perakende	0	0	0	0
İtalya Toplamı	0	3	3	6
İmalat	0	3	6	9
Hizmet	0	2	2	4
Perakende	0	1	1	2
Avustralya Toplamı	0	6	9	15

Almanya işletmeleri; bu hususla ilgili olarak değerlendirildiğinde, bu ülkedeki işletmelerin % 92'sinin gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunu birbirini takip etmeyen sayfalarda raporladıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda; söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin % 86'sı ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı söz konusu tabloların birbirleri ile olan finansal iletişimini kesintiye uğratacak şekilde sunumda bulunmuştur. Dolayısı ile UMS 1(2007) standardının gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosundan hemen önce sunulmasına ilişkin hükmüne önemli ölçüde uyulmadığı saptanmıştır.

Fransa işletmeleri; bu hususla ilgili olarak değerlendirildiğinde, bu ülkedeki işletmelerin % 83'ünün gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunu birbirini izleyen sayfalarda raporlamadıkları saptanmıştır. Bu bağlamda; söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin % 83'ü, hizmet sektörü işletmelerinin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamı, söz konusu tabloların birbirleri ile olan finansal iletişimini kesintiye uğratacak şekilde sunumda bulunmuştur. Dolayısı ile UMS 1(2007) standardının gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosundan hemen önce sunulmasına ilişkin hükmüne ağırlıklı olarak uyulmadığı tespit edilmiştir.

İngiltere işletmeleri; bu hususla ilgili olarak değerlendirildiğinde, bu ülkedeki işletmelerin % 54'ünün gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunu aynı sayfada ya da birbirini takip eden sayfalarda raporladıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda; söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin % 47'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 43'ü ile ve perakende sektöründeki işletmelerin tamamı söz konusu tabloların birbirleri ile olan finansal iletişimini kesmeyecek şekilde sunumda bulunmuştur. Dolayısı ile bu ülkede UMS 1(2007) standardının gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosundan hemen önce sunulmasına ilişkin hükmüne uyan işletmeler olduğu görülmüştür.

İtalya işletmeleri; bu hususla ilgili olarak değerlendirildiğinde, bu ülkedeki işletmelerin % 50'sinin gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunu birbirini takip eden sayfalarda raporladıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda; söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat ve hizmet sektörlerinde işletmelerin % 50'si, söz konusu tabloların birbirleri ile olan finansal iletişimi kesmeyecek şekilde sunumda bulunmuştur.

Dolayısı ile bu ülkede UMS 1(2007) standardının gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosundan hemen önce sunulmasına ilişkin hükmüne uyan işletmeler olduğu saptanmıştır.

Avustalya işletmeleri; bu hususla ilgili olarak değerlendirildiğinde, bu ülkedeki işletmelerin % 60'ının gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunu ardarda olmayan sayfalarda raporladıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda; söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin % 67'si, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin % 50'si söz konusu tabloların birbirleri ile olan finansal iletişimi kesintiye uğratabilecek şekilde sunumda bulunmuştur. Dolayısı ile bu ülkede UMS 1(2007) standardının gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosundan hemen önce sunulmasına ilişkin hükmüne uymayan işletmeler olduğu görülmüştür.

Türkiye işletmeleri; UMS 1(2007) standardını erken uygulamadığından, bu husus değerlendirilememiştir.

UMS 1(2007) standardının gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosundan hemen önce sunulmasına ilişkin hükmü; ülkeler bazında değerlendirildiğinde, söz konusu hükme özellikle Almanya ve Fransa işletmelerinde uyulmadığı görülmüştür. Diğer taraftan, İngiltere, İtalya ve Avustralya işletmelerinde ortaya çıkan sonuç % 50 ila % 60 arasında şekillendiğinden, bu ülkelerde, söz konusu hükmün uygulanıp uygulanmadığına ilişkin yapılan bu değerlendirme değişime açıktır. Ancak, bu noktada genel olarak söz konusu hükmün uygulanmasına yönelik tam bir disiplinin henüz sağlanmamış olduğu belirtilebilir.

13. İki Tablolu Sunuma Göre Gelir Tablosunun Adlandırılmasına İlişkin Değerlendirme

Bu çalışmada, UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin tamamının; kapsamlı gelir tablosunu iki tablolu yaklaşıma göre hazırladığı tespit edilmiştir. Aşağıda, iki tablolu yaklaşıma göre birinci tablo konumunda olan ve işletmenin ticari faaliyetlerinden kaynaklanan dönem karımı(zararını) gösteren gelir tablosunun adlandırılması hususu, UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmeler çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Tablo 16. Almanya İşletmelerinin Gelir Tablosunu Adlandırması

Sektörler	Gelir Tablosu ²⁰	Kar – Zarar Tablosu ²¹	Kazançlar Tablosu ²²	Sektörel Toplam
İmalat	6	1	0	7
Hizmet	4	0	1	5
Perakende	1	0	0	1
Almanya Toplamı	11	1	1	13

Almanya işletmeleri; **Tablo 16**'da ülke bazında değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 85'inin bu tabloyu "gelir tablosu" olarak adlandırdıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektörü işletmelerinin % 86'sı, hizmet sektörü işletmelerinin % 80'i ile perakende sektöründeki tek işletme bu tabloyu "gelir tablosu" olarak adlandırmıştır. Diğer taraftan, bu tabloyu "kar-zarar tablosu" ya da "kazançlar tablosu" olarak adlandıran işletmeler nadiren de olsa bulunmaktadır.

Fransa, İngiltere, İtalya ve Avustralya'da UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin tamamı bu tabloyu "gelir tablosu" olarak adlandırmışlardır. Türkiye işletmeleri, UMS 1(2007) standardını erken uygulamadığından değerlendirilememiştir.

14. İki Tablolu Sunuma Göre Kapsamlı Gelir Tablosunun Adlandırılmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin tamamının; iki tablolu yaklaşımı tercih ettikleri yukarıda tespit edilmiştir. Bu bağlamda; iki tablolu yaklaşımı seçen işletmelerin, gelir tablosundan sonra raporlamakla yükümlü oldukları gelir tablosunun devamı niteliğinde olan ve diğer kapsamlı gelirin unsurlarını gösteren kapsamlı gelir tablosunun adlandırılmasına ilişkin eğilim aşağıda değerlendirilmiştir.

²⁰ İngilizcede "income statement" olarak geçmektedir.

²¹ İngilizcede "profit or loss account" olarak geçmektedir.

²² İngilizcede "statement of earnings" olarak geçmektedir.

Tablo 17. Almanya İşletmelerinin Kapsamlı Gelir Tablosunu Adlandırması

Sektörler	Özkaynaklara Kaydedilen Gelir ve Gider Tablosu ²³	Kapsamlı Gelir Tablosu ²⁴	Özkaynaklara Yansıtılan Gelir ve Giderler Tablosu ²⁵	Sektörel Toplam
İmalat	5	0	2	7
Hizmet	4	0	1	5
Perakende	1	0	0	1
Almanya Toplamı	10	0	3	13

İki tablolulu yaklaşıma göre raporlama yapan Almanya işletmeleri; **Tablo 17'**de ülke bazında değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 77'sinin "özkaynaklara kaydedilen gelir ve gider tablosu" başlığını kullandığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 71'i, hizmet sektöründeki işletmelerin % 80'i ile perakende sektöründeki tek işletme de bu tabloyu "özkaynaklara kaydedilen gelir ve gider tablosu" olarak adlandırmayı tercih etmiştir. Diğer işletmeler ise bu tabloyu "özkaynaklara yansıtılan gelir ve giderler tablosu" olarak adlandırmıştır.

Tablo 18. Fransa ve İngiltere İşletmelerinin Kapsamlı Gelir Tablosunu Adlandırması

Sektörler ve Ülkeler	Kapsamlı Gelir Tablosu	Özkaynaklara Kaydedilen Gelir ve Gider Tablosu	Sektörel Toplam
İmalat	0	6	6
Hizmet	0	4	4
Perakende	0	2	2
Fransa Toplamı	0	12	12
İmalat	0	17	17
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	0	28	28

İki tablolulu yaklaşıma göre raporlama yapan Fransa ve İngiltere işletmeleri; **Tablo 18'**de görüleceği gibi standartta belirtilen "kapsamlı gelir tablosu" adı yerine "özkaynaklara kaydedilen gelir ve gider tablosu" adını kullanmıştır.

²³ İngilizcede "statement of recognized income and expense(SORIE)" olarak geçmektedir.

²⁴ İngilizcede "statement of comprehensive income" olarak geçmektedir.

²⁵ İngilizcede "statement of income and expense recognized in equity" olarak geçmektedir.

Tablo 19. İtalya İşletmelerinin Kapsamlı Gelir Tablosunu Adlandırması

Sektörler	Kapsamlı Gelir Tablosu	Gruba İlişkin Toplam Karlar ve Zararlar Tablosu	Özkaynaklara Kaydedilen Gelir ve Gider Tablosu	Sektörel Toplam
İmalat	0	1	3	4
Hizmet	0	0	2	2
Perakende	0	0	0	0
İtalya Toplamı	0	1	5	6

İki tablolulu yaklaşıma göre raporlama yapan İtalya işletmelerinin % 83'ü **Tablo 19**'da görüleceği gibi standartta belirtilen "kapsamlı gelir tablosu" adı yerine "özkaynaklara kaydedilen gelir ve gider tablosu" adını kullanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 75'i ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı söz konusu tabloyu "özkaynaklara kaydedilen gelir ve gider tablosu" olarak adlandırmıştır. İmalat sektöründeki bir işletme ise bu tabloya "gruba ilişkin toplam karlar ve zararlar tablosu" demiştir.

Tablo 20. Avustralya İşletmelerinin Kapsamlı Gelir Tablosunu Adlandırması

Sektörler	Kapsamlı Gelir Tablosu	Özkaynaklara Kaydedilen Gelir ve Gider Tablosu	Sektörel Toplam
İmalat	0	9	9
Hizmet	1	3	4
Perakende	0	2	2
Avustralya Toplamı	1	14	15

İki tablolulu yaklaşıma göre raporlama yapan Avustralya işletmelerinin % 93'ü **Tablo 20**'de görüleceği gibi standartta belirtilen "kapsamlı gelir tablosu" adı yerine "özkaynaklara kaydedilen gelir ve gider tablosu" adını kullanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektöründeki % 75'i söz konusu tabloyu "özkaynaklara kaydedilen gelir ve gider tablosu" olarak adlandırmıştır. Bu ülkede, hizmet sektöründeki bir işletmenin, "kapsamlı gelir tablosu" adını kullandığı görülmüştür.

Kapsamlı gelir tablosunun adlandırılması hususu; ülkeler açısından değerlendirildiğinde, bütün ülkelerdeki işletmelerin tamamının ya da önemli bir

bölümünün standartta geçen “kapsamlı gelir tablosu” adlandırması yerine nihai taslakta²⁶ geçen “özkaynaklara kaydedilen gelir ve gider tablosu” adını benimsedikleri tespit edilmiştir.

15. Giderlerin Gelir Tablosunda Çeşit ve Fonksiyon Esasına Göre Sınıflandırılmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1 standardı; işletmelerin, gelir tablosunu hazırlarken çeşit veya fonksiyon esasını kullanılabileceklerini belirtir (IASB, 2010a: A312). Aşağıda **Tablo 21**'deki değerlendirme; ülkelerdeki işletmelerin çeşit veya fonksiyon esasına ilişkin eğilimlerini ortaya koymuştur.

Tablo 21. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Giderleri Sınıflandırması

Sektörler ve Ülkeler	Fonksiyon Esası	Çeşit Esası	Sektörel Toplam
İmalat	8	5	13
Hizmet	2	6	8
Perakende	2	2	4
Almanya Toplamı	12	13	25
İmalat	9	5	14
Hizmet	1	7	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	13	12	25
İmalat	14	3	17
Hizmet	6	2	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	24	5	29
İmalat	5	10	15
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	5	20	25
İmalat	9	7	16
Hizmet	0	5	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	12	13	25
İmalat	23	0	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	33	0	33

²⁶ UMS 1(2007) standardının nihai taslağına ilişkin ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2006).

Almanya işletmeleri; çeşit ve fonksiyon esası açısından değerlendirildiğinde, Almanya'daki işletmelerin ülke bazında % 52'si çeşit esasına göre raporlamayı tercih etmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 62'si fonksiyon esasını seçerken, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'si çeşit esasına göre raporlama yapmıştır.

Fransa işletmeleri; çeşit ve fonksiyon esası açısından incelendiğinde, Fransa'daki işletmelerin ülke bazında % 52'si fonksiyon esasına göre raporlamayı tercih etmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 64'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamı fonksiyon esasını seçerken hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i çeşit esasına göre raporlama yapmıştır.

İngiltere işletmeleri; çeşit ve fonksiyon esası açısından değerlendirildiğinde, İngiltere'deki işletmelerin ülke bazında % 83'ü fonksiyon esasına göre raporlamayı tercih etmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 82'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamı fonksiyon esasına göre raporlama yapmıştır.

İtalya işletmeleri; çeşit ve fonksiyon esası açısından incelendiğinde, İtalya'daki işletmelerin ülke bazında % 80'i çeşit esasına göre raporlamayı tercih etmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 67'si, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı çeşit esasına göre raporlama yapmıştır.

Avustralya işletmeleri; çeşit ve fonksiyon esası açısından değerlendirildiğinde, Avustralya'daki işletmelerin ülke bazında % 52'si çeşit esasına göre raporlamayı tercih etmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 56'sı fonksiyon esasını seçerken hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı çeşit esasına göre raporlama yapmıştır.

Türkiye işletmeleri çeşit ve fonksiyon esası açısından değerlendirildiğinde, Türkiye'deki işletmelerin ülke bazında tamamı fonksiyon esasına göre raporlamayı tercih etmiştir.

Gelir tablosunda giderlerin çeşit ya da fonksiyon esasına göre sınıflandırılması konusu ülkeler açısından değerlendirildiğinde; çeşit ve fonksiyon esasına göre raporlamanın Almanya, Fransa ve Avustralya işletmeleri açısından hemen hemen eşit derecede gerçekleştiği, İtalya işletmelerinin önemli bir bölümünün çeşit esasına göre, Türkiye işletmelerinin tamamının ise fonksiyon esasına göre raporlamada bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durumda, aynı sektörde faaliyet gösteren ancak farklı ülkelerde bulunan işletmelerden birinin fonksiyon esasına diğerinin çeşit esasına göre raporlamada bulunması karşılaştırılabilirliği pek mümkün kılmaz. Bunun nedeni; fonksiyon esasına göre gelir tablosunda işletme karının katmanları görülürken çeşit esasında bunun mümkün olmamasıdır. Ayrıca, ülke uygulamalarında politika seçimini etkileyen bu ülkelerin kendi mevzuatları ve alışkanlıklarıdır. İtalya'daki yerel muhasebe uygulamasında sadece çeşit esasına göre raporlamaya izin verilmiş olduğundan İtalya işletmelerinin UFRS uygulamasındaki eğilimi de bu yöndedir(Zambon, 2003: 207). Türkiye'deki mevzuatta fonksiyon esaslı geçerli olduğu için UFRS uygulamasında da fonksiyon esaslı uygulanmaya devam edilmektedir(Akbulut ve Yanık, 2008:80).

16. Diğer Kapsam Gelirin Unsurlarını Oluşturan Kalemlerin Net Tutarla ya da Vergisel Etkiden Önceki Tutarla Sunumuna İlişkin Değerlendirme

Kapsamlı gelir tablosunda yer alan kalemler, net tutarla ya da vergiden önceki tutarla sunulabilir. Vergiden önceki tutarla sunum söz konusu olursa, diğer kapsamlı geliri oluşturan kalemler brüt tutarla raporlanır ve diğer kapsamlı gelirden hemen önceki satırda diğer kapsamlı gelir kalemlerine ilişkin toplam vergi tutarına yer verilir(IASB, 2010a: A310). Aşağıda, **Tablo 22**'de UMS 1(2007) standardını erken uygulayarak kapsamlı gelir tablosu hazırlayan işletmelerin, bu hususa ilişkin eğilimi değerlendirilmiştir.

Tablo 22. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Diğer Kapsamlı Gelir Kalemlerini Sunumu

Sektörler ve Ülkeler	Net Tutar	Brüt Tutar	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	3	0	7
Hizmet	4	1	0	5
Perakende	0	1	0	1
Almanya Toplamı	8	5	0	13
İmalat	4	2	0	6
Hizmet	1	3	0	4
Perakende	2	0	0	2
Fransa Toplamı	7	5	0	12
İmalat	6	11	0	17
Hizmet	4	3	0	7
Perakende	1	3	0	4
İngiltere Toplamı	11	17	0	28
İmalat	4	0	0	4
Hizmet	2	0	0	2
Perakende	0	0	0	0
İtalya Toplamı	6	0	0	6
İmalat	6	2	1	9
Hizmet	2	2	0	4
Perakende	2	0	0	2
Avustralya Toplamı	10	4	1	15

Kapsamlı gelir tablosunu hazırlayan Almanya işletmelerinin % 62'si, diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri net tutarla raporlamayı tercih etmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 57'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 80 net tutarla raporlamayı seçerken perakende sektöründeki tek işletme diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri vergi öncesi tutarla sunmuştur.

Kapsamlı gelir tablosunu hazırlayan Fransa işletmelerinin % 58'i, diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri net tutarla raporlamayı seçmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 67'si ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamı net tutarla raporlamayı tercih ederken, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri vergi öncesi tutarla sunmuştur.

Kapsamlı gelir tablosunu hazırlayan İngiltere işletmelerinin % 61'i, diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri vergi öncesi tutarla raporlamayı tercih etmiştir. Bu husus sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 65'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'i vergi öncesi tutarla sunumu seçerken, hizmet sektöründeki işletmelerin % 57'i ise diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri net tutarla sunmuştur.

Kapsamlı gelir tablosunu hazırlayan İtalya işletmelerinin tamamı, diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri net tutarla raporlamayı seçmiştir.

Kapsamlı gelir tablosunu hazırlayan Avustralya işletmelerinin % 67'si, diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri net tutarla raporlamayı seçmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 67'si ile hizmet ve perakende perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı net tutarla raporlamayı tercih etmiştir.

Kapsamlı gelir tablosunu hazırlayan işletmelerin diğer kapsamlı gelire ilişkin kalemleri net tutarla ya da vergi öncesi tutarla raporlaması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya, Fransa, İtalya ve Avustralya'da net tutarla sunumun İngiltere'de ise vergi öncesi tutarla sunumun tercih edildiği saptanmıştır. Ancak, bu noktada belirtmek gerekir ki ülkelerin geneline bakıldığında; iki sunum şekliinden birinin ağırlıklı olarak kullanıldığına ilişkin bir değerlendirmede bulunulması görecelidir. Çünkü, İngiltere işletmeleri dışında UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin sayısının az olması, örnekleme daraltmaktadır. Ayrıca, İngiltere işletmelerinin tamamına yakınında kapsamlı gelir tablosu görülmekle birlikte, diğer kapsamlı gelir kalemlerinin sunumuna ilişkin olarak her iki sunum şekliinden birinin diğerine oranla daha çok tercih edildiğini daha kesin olarak ortaya koyacak bir bulguya erişilememiştir.

17. Gelir Tablosunda ya da Bireysel Gelir Tablosunda Olağan Dışı Gelir ve Gider Kalemlerinin Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1 standardının ilgili hükmü uyarınca, hiçbir gelir ve gider kalemi gelir tablosunda veya bireysel gelir tablosunda ya da dipnotlarda olağan dışı kalemler olarak gösterilemez(IASB, 2010a: A310). Bu hususla ilgili değerlendirme aşağıda yapılmıştır.

Hiçbir gelir ve gider kaleminin gelir tablosunda veya bireysel gelir tablosunda ya da dipnotlarda olağan dışı kalemler olarak sunulmaması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya, Fransa, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin gelir tablolarında ya da bireysel gelir tablolarında olağan dışı olarak adlandırılmış gelir ve gider kalemleri görülmemiştir. Ancak, İngiltere işletmeleri arasında olağan dışı olarak adlandırılmış gelir ve gider kalemleri raporlayan işletmeler olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, İtalya’da da bir işletmenin olağan dışı şeklinde adlandırımında bulunarak gelir ve gider kalemlerini raporladığına rastlanmıştır.

Tablo 23. İngiltere İşletmelerinin Olağan Dışı Gelir ve Gider Kalemlerini Raporlaması

Sektörler	Olağan Dışı Gelir ve Gider Kalemleri		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	3	14	17
Hizmet	0	8	8
Perakende	1	3	4
İngiltere Toplamı	4	25	29

İngiltere’deki işletmelerin, **Tablo 23**’de görüleceği gibi ülke bazında, % 14’ünün bireysel gelir tablolarında olağandışı gelir ya da gider kalemlerini belirttikleri ve söz konusu kalemlere ilişkin dipnot açıklamalarında da olağan dışı kalemlere ilişkin açıklamalarda buldukları tespit edilmiştir. Söz konusu işletmeler, olağan dışı kalemlere bireysel gelir tablosunda yer verilmesinin dayandığı muhasebe politikasını “Olağan dışı kalemler, önemli nitelikte olan ve yapısal olarak nadir görülen gelir ve gider kalemleridir. Söz konusu kalemler, UMS 1 standardı uyarınca gelir tablosunda ayrı olarak açıklanması gereken önemli kalemler olarak dikkate alınırlar.” şeklinde açıklamışlardır.

Bu noktada belirtmek gerekir ki UMS 1 standardı uyarınca, gelir ve gider kalemleri önemli olduğunda bu kalemlerin niteliği ve tutarı ayrı ayrı açıklanır. Ancak; söz konusu açıklama yapılırken açıklanacak olan kalem, olağan dışı niteliğe sahip olsa dahi UMS 1 standardı uyarınca bireysel gelir tablosunda ya da ilgili dipnotlarda olağan dışı kalemler olarak açıklamada bulunulması yasaklanmıştır (IASB, 2010a: A310). Bu bağlamda; İngiltere örneğinde yer alan üç işletme ile İtalya’da yer alan bir işletmenin, UMS 1’in gelir ve gider kalemlerinin önemli olması durumunda ayrı ayrı açıklanması hükmüne

uyarken aynı standardın olağan dışı kalemlerle ilgili hükmünü gözardı ettiği tespit edilmiştir.

18. Gelir Tablosunda ya da Bireysel Gelir Tablosunda Finansal Gelir ve Giderlerin Ayır Ayır Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1 standardının ilgili hükmü uyarınca, gelir ve giderlerin kapsamlı gelir tablosunda ya da bireysel gelir tablosunda ayrı ayrı gösterilmesi gerekir. Başka bir standart zorunlu kılmadıkça ya da izin vermedikçe gelirler ve giderler netleştirilemez (IASB, 2010a: A299). Aşağıda, bu hususla ilgili değerlendirme finansal gelir ve giderler kapsamında yapılmıştır.

Tablo 24. Almanya İşletmelerinin Finansal Gelir ve Gider Kalemlerini Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Ayrı Ayrı Raporlama	Net Tutarla Raporlama	Sektörel Toplam
İmalat	7	6	13
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	18	7	25

Almanya işletmeleri finansal gelir ve giderlerin netleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde; Tablo 24’de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin, ülke bazında % 72’sinin finansal gelir ve giderleri ayrı ayrı raporladığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 54’ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88’inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının standardın ortaya koyduğu hükme uyduğu saptanmıştır.

Tablo 25. Fransa İşletmelerinin Finansal Gelir ve Gider Kalemlerini Raporlaması

Sektörler	Ayrı Ayrı Raporlama	Net Tutarla Raporlama	Sektörel Toplam
İmalat	9	5	14
Hizmet	6	2	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	16	9	25

Fransa işletmeleri; finansal gelir ve giderlerin netleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde, **Tablo 25**’de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin, ülke bazında % 64’ünün finansal gelir ve giderleri netleştirmeden raporladığı tespit edilmiştir. Bu husus;

sektörel bazda incelendiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 64'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ünün standardın ortaya koyduğu hükme uyduğu saptanmıştır.

Tablo 26. İtalya İşletmelerinin Finansal Gelir ve Gider Kalemlerini Raporlaması

Sektörler	Ayrı Ayrı Raporlama	Net Tutarla Raporlama	Sektörel Toplam
İmalat	8	7	15
Hizmet	6	2	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	15	10	25

İtalya işletmeleri; finansal gelir ve giderlerin netleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde, **Tablo 26**'da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin ülke bazında % 60'ının finansal gelir ve giderleri ayrı ayrı raporladığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin standardın ortaya koyduğu hükme uyduğu saptanmıştır.

Diğer taraftan; İngiltere, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin tamamının finansal gelir ve giderlerin gelir tablosunda ya da bireysel gelir tablosunda ayrı ayrı muhasebeleştirilmesi hususuna tam anlamıyla uydukları görülmüştür.

Standardın ortaya koyduğu söz konusu husus; ülkeler açısından değerlendirildiğinde, İngiltere, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin bütününün finansal gelir ve giderleri ayrı ayrı muhasebeleştirdiği ancak Almanya, Fransa ve İtalya şirketlerinin diğer ülkelere oranla bu hususu dikkate değer bir şekilde gözardı ettikleri tespit edilmiştir.

19. Dönem Karından(Zararından) ve Toplam Kapsamlı Gelirden Ana Ortaklığa ve Azınlık Paylarına Düşen Tutarların Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1(2007) standardına göre, dönem karından(zararından) ve toplam kapsamlı gelirden ana ortaklığa ve azınlık paylarına düşen tutarların kapsamlı gelir tablosunda açıklanması gerekir(IASB, 2010a: A309). Buradaki değerlendirmede; UMS 1(2007) standardını erken uygulayan ve de erken uygulamayı tercih etmeyen işletmeler beraber dikkate alınmıştır. Erken uygulamayı tercih eden işletmelerin, bu çalışmada iki tablolu

yaklaşımı tercih ettikleri yukarıda tespit edildiğinden onların bireysel gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosundan, erken uygulamayı seçmeyen işletmelerin ise sadece gelir tablosundan hemen sonra bu bilgiyi açıklayıp açıklamadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 27. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Dönem Karını(Zararını) ve Toplam Kapsamlı Geliri Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Dönem Karından (Zararından) Ana Ortaklığa ve Azınlık Paylarına Düşen Kar Tutarını Belirtenler	Dönem Karından (Zararından) ve Toplam Kapsamlı Gelirden Ana Ortaklığa ve Azınlık Paylarına Düşen Kar Tutarını Belirtenler	Sektörel Toplam
İmalat	6	7	13
Hizmet	3	5	8
Perakende	3	0	3
Almanya Toplamı	12	12	24
İmalat	8	6	14
Hizmet	4	4	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	13	12	25
İmalat	0	17	17
Hizmet	1	5	6
Perakende	0	3	3
İngiltere Toplamı	1	25	26
İmalat	10	4	14
Hizmet	4	1	5
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	16	5	21
İmalat	1	8	9
Hizmet	1	3	4
Perakende	1	1	2
Avustralya Toplamı	3	12	15
İmalat	15	0	15
Hizmet	6	0	6
Perakende	1	0	1
Türkiye Toplamı	22	0	22

Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Avustralya işletmeleri arasında bağlı ortaklıkları ile olan ortaklık yapısından dolayı azınlık payları bulunan işletmelerin tamamının, dönem karından ve toplam kapsamlı gelirden hemen sonra söz konusu ana ortaklık payı ile azınlık paylarını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Diğer taraftan; Türkiye işletmeleri arasında bağlı ortaklıkları ile olan ortaklık yapısından dolayı azınlık payları bulunan işletmelerin tamamının, dönem karından hemen sonra söz konusu ana ortaklık payı ile azınlık paylarını açıkladıkları saptanmıştır. Türkiye işletmeleri, UMS 1(2007) standardını erken uygulamadığından sadece dönem karına yönelik değerlendirmede bulunulmuştur.

Bu değerlendirme sonucunda; bağlı ortaklıkları ile olan ortaklık yapısından dolayı azınlık payları bulunan işletmelerin, bütün ülkelerde dönem karından ve toplam kapsamlı gelirden ana ortaklığa ve azınlık paylarına düşen tutarın açıklanmasına özen gösterdikleri tespit edilmiştir.

20. Özkaynak Değişim Tablosu'nun Finansal Tablolar Setinde Yer Alan Diğer Finansal Tablolarla Birlikte Eşit Derecede Önemle Sunumuna İlişkin Değerlendirme

UMS 1 standardı, tam bir finansal tablolar setini hazırlayan işletmelerin her bir finansal tabloyu eşit derecede önemle sunmaları gerektiğini belirtir(IASB, 2010a: A296). Burada iki değerlendirme yapılmıştır. Birinci değerlendirmede; UMS 1(2007) standardını erken uygulamayan işletmelerin özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla birlikte raporladığı tespit edilmiştir. Ancak, ikinci değerlendirmede ise UMS 1(2007) standardını erken uygulayan bazı işletmelerin özkaynak değişim tablosunu dipnotlarda raporladığı saptanmıştır. Aşağıda **Tablo 28'**deki inceleme, birinci ve ikinci değerlendirme çerçevesinde yapılmıştır.

Tablo 28. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Özkaynak Değişim Tablosunu Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	UMS 1(2007) Erken Uygulama Yapmayan İşletmeler	UMS 1(2007) Erken Uygulama Yapan İşletmeler		Sektörel Toplam
	Özkaynak Değişim Tablosu			
	Diğer Tablolarla Beraber Raporlayan İşletmeler	Diğer Tablolarla Beraber Raporlayan İşletmeler	Dipnotlarda Raporlayan İşletmeler	
İmalat	6	3	4	13
Hizmet	3	4	1	8
Perakende	3	1	0	4
Almanya Toplamı	12	8	5	25
İmalat	8	4	2	14
Hizmet	4	3	1	8
Perakende	1	2	0	3
Fransa Toplamı	13	9	3	25
İmalat	0	0	17	17
Hizmet	1	0	7	8
Perakende	0	0	4	4
İngiltere Toplamı	1	0	28	29
İmalat	11	2	2	15
Hizmet	6	0	2	8
Perakende	2	0	0	2
İtalya Toplamı	19	2	4	25
İmalat	7	0	9	16
Hizmet	1	1	3	5
Perakende	2	0	2	4
Avustralya Toplamı	10	1	14	25

Almanya’da UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin, ülke bazında, % 62’si özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla birlikte sunmaya devam etmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 43’ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 80’i ile perakende sektöründeki tek

işletmenin özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla beraber sunduğu tespit edilmiştir.

Fransa'da UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin, ülke bazında, % 75'i özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla birlikte sunmaya devam etmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 67'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla beraber sunduğu tespit edilmiştir.

İngiltere'de UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin, ülke bazında, tamamı özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla birlikte sunmak yerine söz konusu tabloya dipnotlarda yer vermeye başlamıştır.

İtalya'da UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin, ülke bazında % 67'si özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla birlikte sunmak yerine söz konusu tabloya dipnotlarda yer vermeye başlamıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 50'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamının özkaynak değişim tablosunu dipnotlarda sunduğu tespit edilmiştir.

Avustralya'da UMS 1(2007) standardını erken uygulayan işletmelerin, ülke bazında, % 93'ü özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla birlikte sunmak yerine söz konusu tabloyu dipnotlarda raporlamaya başlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 20'sinin özkaynak değişim tablosunu dipnotlarda sunduğu tespit edilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki her kadar özkaynak değişim tablosu olarak burada değinilse de Avustralya işletmelerinin dipnotlarında söz konusu tablodan ziyade söz konusu tablonun unsurlarını oluşturan özkaynaklara, yedeklere ve dağıtılmamış karlara ilişkin ayrı ayrı dipnotlar görülmektedir. Her unsura ilişkin dipnotlarda söz konusu unsurlarda meydana gelen değişiklikler ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Dolayısı ile Avustralya işletmelerinin UMS 1(2007) standardını erken uygulamış olanlarının dipnotlarda özkaynak değişim tablosu hazırladığı söylenemez. Ancak, onun yerini ikame edecek finansal bilgilere ayrıntılı olarak yer verildiği görülmüştür.

Diğer taraftan; UMS 1(2007) standardını erken uygulamayan Türkiye işletmeleri, özkaynak değişim tablosunu diğer finansal tablolarla birlikte raporlamışlardır.

Finansal tabloların eşit derece önemle sunulması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde özellikle İngiltere, Avustralya ve kısmen İtalya'da özkaynak değişim tablosunun diğer finansal tablolardan ayrılmak suretiyle ikinci plana düştüğü görülmekle birlikte Almanya'da ortaya çıkan oranda göreceli olarak değişime açıktır. Bir başka deyişle; Almanya'da da özkaynak değişim tablosunun ağırlıklı olarak arka planda raporlanması söz konusu olabilir. Fransa'da ise özkaynak değişim tablosunun ağırlıklı olarak diğer tablolarla birlikte sunumunun sürebileceği belirtilebilir. Bu çerçevede, İngiltere, Avustralya ve İtalya işletmelerinin standardın finansal tabloların eşit derecede önemle sunulmasına ilişkin hükmüne uymadıkları tespit edilmiştir.

21. Finansal Tabloların Tek Bir Şirkete ya da Şirketler Grubuna Ait Olmasına İlişkin Değerlendirme

Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya işletmelerinin tamamı ile Avustralya'daki işletmelerinin % 96'sının bağlı ortaklıkları mevcuttur. Bu şirketler, bağlı ortaklıkları ile bir araya gelerek şirketler grubunu oluşturmuşlar ve konsolide finansal tablolar hazırlamışlardır.

Tablo 29. Araştırma Kapsamındaki Türkiye İşletmelerinin Dağılımı

Sektörler	Şirketler Grubu	Tek bir Şirket	Sektörel Toplam
İmalat	18	5	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	26	7	33

Diğer taraftan, Türkiye'deki işletmelerin, **Tablo 29'** da görüleceği gibi ülke bazında, % 79'unun bağlı ortaklıkları vardır. Bu işletmelerin, konsolide finansal tablo hazırladıkları tespit edilmiştir.

22. Belirli Bir Süre İçin Kurulmuş Bir İşletmenin Söz Konusu Sürenin Uzunluğunu Açıklamasına İlişkin Değerlendirme

UMS 1 standardının ilgili hükmü uyarınca, bir işletme belirli bir süre için kurulmuşsa bu bilgiyle ilişkili olarak işletmenin ne kadar süre için kurulduğuna ilişkin bilginin dipnotlarda açıklanması gerekir(IASB, 2010a:A319). Bu husus ile ilgili bilgi, sadece Fransa işletmeleri arasında yer alan ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir işletmede tespit edilmiştir. Söz konusu işletmenin 99 yıl süre ile faaliyet göstermek üzere kurulduğunun dipnotlarda belirtildiği görülmüştür.

23. Finansal Tabloların Kapsadığı Raporlama Dönemine İlişkin Bilginin Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

İncelenen ülkeler kapsamında yer alan işletmelerin finansal tablolarının hangi dönemi kapsadığına dair bilgiye, bütün işletmelerde erişilebilmiştir. İşletmelerin finansal tablolarının kapsadığı dönem, bilanço tarihidir. Söz konusu tarih, işletmelerin bilançosunda açıklanmıştır.

24. Finansal Tabloların Sunum Para Birimine İlişkin Değerlendirme

İncelenen ülkeler kapsamında yer alan işletmelerin finansal tablolarının sunum para birimine dair bilgiye, bütün işletmelerde erişilebilmiştir. İşletmelerin sunum para birimini finansal tablolarında gösterdikleri tespit edilmiştir.

3.2. UMS 2 Stoklar Standardı

3.2.1. UMS 2 Stoklar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 2, stokları tanımlamakta ve stokların varlık ya da gider olarak muhasebeleştirilmesine, ölçümüne ve stoklara ilişkin olarak yapılması gereken açıklamalara dair hükümleri ortaya koymaktadır(IASB, 2010c: 15). UMS 2, diğer standartların kapsamında yer alan stoklara (devam etmekte olan inşaat sözleşmelerine, finansal araçlara, canlı varlıklara ve hasat zamanındaki tarımsal ürünlere) uygulanmaz.

Stoklar, maliyet bedeli üzerinden ölçülür. Sektördeki uygulamalar çerçevesinde net gerçekleştirilebilir değerleri üzerinden ölçülen tarımsal (hasat sonrası) ve madeni ürünler ile stoklarını, gerçeğe uygun değerlerinden satış giderlerini düşerek saptayan aracılarda bulunan stoklar, bu hükmün dışındadır. Bu tür işletmeler açısından, stokların değerinde meydana gelen değişimler, değişimin olduğu dönemde kâr ya da zarara yansıtılır.

Stokların maliyeti; satın alma, üretim veya dönüştürme maliyetlerini içerir. Maliyet, normalin üstünde gerçekleşen fireleri, üretim maliyeti niteliğinde olmayan genel yönetim giderlerini ve satış giderlerini içermez. Maliyet; gerçek parti maliyeti, ilk giren ilk çıkar (FIFO) veya ağırlıklı ortalama maliyet(dönem sonu ağırlıklı ortalama maliyet veya hareketli ağırlıklı ortalama maliyet) gibi uygulanmasına imkân tanınan bir maliyet yöntemi kullanılarak, ikame edilemeyen ya da belirli bir proje için tahsis edilmiş her bir stok kalemine dağıtılır. Sonuçlar maliyete yakınsa, stok maliyetinin ölçümüyle ilgili olarak standart maliyet yöntemi ile perakende yöntemi de kullanılabilir(IASB, 2010a:A332).

Stoklar; net gerçekleştirilebilir değer maliyet değerinden düşükse, net gerçekleştirilebilir değere indirgenir. Net gerçekleştirilebilir değer, tahmini satış fiyatından, tahmini tamamlanma maliyetleri ve satışı gerçekleştirmek için gereken tahmini satış giderleri toplamının düşülmesi sonucu elde edilen tutarı ifade eder. Defter değerinin net gerçekleştirilebilir değere indirgenmesi (defter değerinin düşürülmesi); stokların zarar görmesi, kısmen veya tamamen kullanılamaz hale gelmesi, satış fiyatının düşmesi ya da ürünün tamamlanma ve satışa hazır hale getirilme maliyetlerinin artması gibi durumlarda gerekli olabilmektedir. Söz konusu indirgeme, ilgili kalemlerin benzer kullanıma sahip olması, aynı coğrafi bölgede üretilmesi veya pazarlanması ve ilgili olduğu ürün grubundaki diğer kalemlerden kolayca ayrılamaması durumunda her bir stok kalemi ve stok grubundaki kalemler baz alınarak yapılır.

Son giren ilk çıkar (LIFO) yönteminin kullanımına izin verilmemektedir. Bazı bölgelerde, vergisel amaçlı stok ölçümünün, yıllık finansal tablolarda kullanılan ölçümle aynı olması zorunlu tutulmaktadır. Benzer niteliğe ve kullanım alanlarına sahip tüm stoklar için aynı maliyet yöntemi kullanılmalıdır. Stokların farklı coğrafi bölgelerde bulunması ya da vergi mevzuatındaki bir farklılık, benzer stoklar için değişik bir maliyet hesaplama yönteminin kullanılmasına gerekçe olamaz.

3.2.2. UMS 2 Stoklar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Bu standarda ilişkin değerlendirmeler aşağıda seçilen 5 muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır. Söz konusu değerlendirmeler yapılırken, finansal tablolarında stokları bulunan işletmelerin sayısı dikkate alınmıştır. Bu nedenle, öncelikle her ülkeden seçilen işletmelerin stoklarının bulunup bulunmadığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada; Almanya, Fransa, İtalya ve Türkiye işletmelerinin tamamının stoklarının bulunduğu, ancak; İngiltere işletmeleri arasında yer alan ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir işletme ile Avustralya işletmeleri arasında yer alan ve imalat sektöründe faaliyet gösteren bir işletmenin stoklarının bulunmadığı saptanmıştır. Dolayısı ile stoklara ilişkin muhasebe politikaları, stokları bulunan işletme sayısı çerçevesinde değerlendirilmiştir.

1. Stokların İlk Muhasebeleştirilmesine İlişkin Değerlendirme

Standarda göre stokların ilk muhasebeleştirilmesinde oluşan maliyet tutarı; tüm satın alma maliyetlerini, dönüştürme maliyetlerini ve stokların mevcut konuma getirilmesi amacıyla katılan diğer maliyetleri kapsamaktadır (Uyar, 2009: 133). Bu bağlamda; işletmelerin finansal tablo dipnotlarında stokların maliyetinin oluşturulmasına ilişkin açıklamada bulunurken “elde etme maliyeti” kavramını kullanmış oldukları tespit edilmiş ve bu kavramla işletmelerin aslında yukarıda ifade edilen stokların maliyetine ilişkin kapsamı tek bir kavramla açıklamaya çalıştıkları görülmüştür. Buradaki değerlendirme, işletmelerin stokların ilk muhasebeleştirilmesinde maliyetin “elde etme maliyetine” göre oluşturulması hususunu açıklayıp açıklamadıkları çerçevesinde **Tablo 30**'da yapılmıştır.

Tablo 30. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Stokları İlk Muhasebeleştirilmesi

Sektörler ve Ülkeler	Elde Etme Maliyeti	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	5	8	13
Hizmet	4	4	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	10	15	25
İmalat	0	14	14
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	0	25	25
İmalat	2	15	17
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	2	26	28
İmalat	2	13	15
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	3	22	25
İmalat	1	14	15
Hizmet	0	5	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	1	23	24
İmalat	0	23	23
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	0	33	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ının, stokları ilk muhasebeleştirmede elde etme maliyetine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 38'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin stoklarını ilk muhasebeleştirmede elde etme maliyetine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin hiçbirinin, stokları ilk muhasebeleştirmede elde etme maliyetine göre muhasebeleştirdiklerine ilişkin açıklamada bulunmadığı tespit edilmiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin, % 7'sinin stokları ilk muhasebeleştirmede elde etme maliyetine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, sadece imalat sektöründeki işletmelerin % 7'sinin açıklamada bulunduğu görülmüştür. Bu oran, imalat sektöründe sadece iki işletmenin açıklamada bulunduğuna işaret etmektedir. Hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmeler arasında açıklamada bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 12'sinin, stokları ilk muhasebeleştirmede elde etme maliyetine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin % 13'ünün açıklamada bulunduğu görülmüştür. Bu oran, imalat sektöründe iki, hizmet sektöründe ise bir işletmenin açıklamada bulunduğuna işaret etmektedir. Perakende sektöründeki işletmeler arasında açıklamada bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 4'ünün stokları ilk muhasebeleştirmede elde etme maliyetine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu oran, örneklem kapsamında sadece imalat sektöründeki bir işletmenin açıklamada bulunduğuna işaret etmektedir. Hizmet ve perakende sektöründe bu hususla ilgili açıklamada bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin hiçbirinin, stokları ilk muhasebeleştirmede elde etme maliyetine göre muhasebeleştirdiklerine ilişkin açıklama bulunmadığı tespit edilmiştir.

Stokların ilk muhasebeleştirmede elde maliyetine göre muhasebeleştirilmesi hususunun açıklanması ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya işletmeleri dışındaki diğer bütün ülkelerde söz konusu muhasebe politikasına ilişkin açıklamanın önemli ölçüde gözardı edildiği görülmüştür. Diğer taraftan, Almanya işletmelerinin açıklama oranı diğer ülkelere oranla yüksek olsa da örneklemin genelinde dikkate değer oranda düşüktür.

2. Stokların Dönem Sonunda Değerlenmesine İlişkin Değerlendirme

Stoklar; ilk muhasebeleştirmeden sonra, maliyet ve net gerçekleştirilebilir değerin düşük olanı ile değerlendirilir (IASB, 2010a: A330). Söz konusu muhasebe politikası aşağıda **Tablo 31**'de değerlendirilmiştir.

Tablo 31. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Stokları Dönem Sonunda Değerlemesi

Sektörler ve Ülkeler	Maliyet ve Net Gerçekleştirilebilir Değerin Düşük Olanı ile Değerleme	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	12	1	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	24	1	25
İmalat	13	1	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	24	1	25
İmalat	16	1	17
Hizmet	6	1	7
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	26	2	28
İmalat	15	0	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	24	1	25
İmalat	15	0	15
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	24	0	24
İmalat	23	0	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	33	0	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının, stokları ilk muhasebeleştirmeden sonra maliyet ve net gerçekleşebilir değerini düşük olanı ile değerlendirildiğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 92'si ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının, stokları ilk muhasebeleştirmeden sonra maliyet ve net gerçekleşebilir değerini düşük olanı ile değerlendirildiğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ü ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür. Bu örnekte yer alan bir perakende sektörü işletmesi net gerçekleşebilir değer kavramını net bugünkü değer olarak nitelendirmiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 93'ünün, stokları ilk muhasebeleştirmeden sonra maliyet ve net gerçekleşebilir değerini düşük olanı ile değerlendirildiğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ünün, hizmet sektörü işletmelerinin % 86'sının ve de perakende sektörü işletmelerinin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının, stokları ilk muhasebeleştirmeden sonra maliyet ve net gerçekleşebilir değerini düşük olanı ile değerlendirildiğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektörü işletmelerinin % 88'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının, stokları ilk muhasebeleştirmeden sonra maliyet ve net gerçekleşebilir değerini düşük olanı ile değerlendirildiğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının, stokları ilk muhasebeleştirmeden sonra maliyet ve net gerçekleşebilir değerin düşük olanı ile değerlendirildiğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Stokları bulunan işletmelerin; stoklarını, ilk muhasebeleştirmeden sonra maliyet ve net gerçekleşebilir değerin düşük olanı ile değerlendirildiğine ilişkin muhasebe politikasını açıklaması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde, söz konusu muhasebe politikasının Avustralya ve Türkiye işletmelerinin tamamı tarafından, diğer ülke işletmeleri açısından ise önemli ölçüde açıklandığı ve dikkate alındığı görülmüştür.

3. Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemlerine İlişkin Değerlendirme

Burada UFRS kapsamında geçerli olan ve daha önce değinilen FIFO, ağırlıklı ortalama maliyet, gerçek parti maliyeti, standart maliyet yöntemi ve perakende maliyet yönteminin kullanımına ilişkin olarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Tablo 32. Almanya İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri

Sektörler	Gerçek Parti Maliyeti	FIFO	Ortalama Maliyet ²⁷ (OM)	Ağırlıklı Ortalama Maliyet (AOM)	Hareketli Ağırlıklı Ortalama Maliyet (HAOM)	FIFO + OM	FIFO + HAOM	FIFO + AOM + Perakende Yöntemi	Standart Maliyet Yöntemi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	0	3	6	0	0	0	0	0	4	13
Hizmet	0	0	1	1	0	1	1	0	1	3	8
Perakende	0	0	0	2	0	0	0	1	0	1	4
Almanya Toplamı	0	0	4	9	0	1	1	1	1	8	25

Almanya işletmeleri incelendiğinde, **Tablo 32**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 64'ünün türü ne olursa olsun ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini, % 12'sinin FIFO yöntemini stok maliyetlerini hesaplama yöntemi olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Maliyet yöntemleri; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektörü işletmelerinin yaklaşık % 70'i ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini kullanmıştır. Hizmet sektöründeki işletmelerin, % 50'si ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini, % 25'i FIFO yöntemini uygulamıştır. Perakende sektörü işletmelerinin % 75'i ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini, % 25'i ise FIFO yöntemini kullanmıştır. Bu ülkede, özellikle imalat ve hizmet

²⁷ Stokların maliyetinin hesaplanmasına ilişkin muhasebe politikasını "ortalama maliyet(average cost)" olarak belirten işletmelerin, aslında "ağırlıklı ortalama maliyet" yöntemini kastettikleri düşünülmüştür.

sektörleri açısından, ağırlıklı ortalama maliyet yönteminin dikkate değer oranda uygulandığı saptanmıştır.

Ayrıca, bu örneklem kapsamında yer alan iki işletmenin ise stokların maliyetinin hesaplanmasında FIFO yöntemi ile birlikte ortalama maliyet yöntemini uyguladıkları görülmüştür. Ancak, burada belirtmek gerekir ki bu işletmelerden sadece bir tanesinin hangi stokları için FIFO hangi stokları için ortalama maliyet yöntemini kullandığı tespit edilebilmiştir. Bu çerçevede, hizmet sektörü kapsamında yer alan bu işletme, stokları için genellikle ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini kullandığını ancak linyit madenciliği için kazılan toprak kullanımına ilişkin maliyetin FIFO yöntemine göre hesaplandığını belirtmiştir. Hizmet sektörü kapsamında yer alan ve posta ile nakliye hizmeti veren bir diğer işletme ise posta pulları ile nakliye merkezlerine ilişkin yedek parçaların maliyetinin standart maliyet yöntemine hesaplandığını açıklamıştır. Perakende sektörü kapsamında yer alan işletmelerden biri de ilaç sektörüne ilişkin stoklarının maliyetini perakende maliyet yöntemine göre diğer stoklarının maliyetini ise FIFO ve ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine belirlediğini açıklamıştır. Diğer taraftan, örneklem kapsamındaki işletmelerin % 32'sinin stok maliyetinin hesaplanmasına ilişkin açıklamada bulunmadıkları ya da uygulamada buldukları yöntemi net bir şekilde belirtmedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 33. Fransa İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri

Sektörler	Gerçek Parti Maliyeti	FIFO	Ağırlıklı Ortalama Maliyet (AOM)	FIFO + AOM	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	2	6	2	4	14
Hizmet	0	2	3	0	3	8
Perakende	0	1	1	0	1	3
Fransa Toplamı	0	5	10	2	8	25

Fransa işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 33**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin, % 48'inin ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini, % 28'inin ise FIFO yöntemini stok maliyetlerini hesaplama yöntemi olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 57'sinin ağırlıklı ortalama yöntemini, % 29'unun ise FIFO yöntemini uyguladıkları görülmüştür. Hizmet sektörü işletmelerinin ise % 38'inin ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini, % 25'inin ise

FIFO yöntemini kullandıkları saptanmıştır. Perakende sektöründe ise bir yöntemin diğer yönteme üstünlüğü söz konusu değildir. Burada, imalat ve hizmet sektörlerinde ağırlıklı olarak ağırlıklı ortalama maliyeti yönteminin kullanıldığı görülmüştür.

Ayrıca; iki maliyet yöntemi kullanan işletmeler incelendiğinde; bu ülkede perakende sektörü kapsamında yer alan bir işletmenin uygulamakta olduğu maliyet yöntemini adlandırmadığı, buna karşılık; kullandığı yöntemde stokların en yakın tarihli alış fiyatına göre değerlendirildiğini, söz konusu yöntemin stok devir hızının yüksek olduğu işletmelere uygun olduğunu, ve de FIFO yöntemine oranla çok farklı bir sonuca neden olmadığını açıkladığı görülmüştür. Dolayısı ile bu açıklama çerçevesinde yapılan literatür taramasına göre bu açıklamanın ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini kastettiği düşünülmektedir. Buna ek olarak, bu örneklem kapsamında yer alan iki işletmenin ise stokların maliyetinin hesaplanmasında FIFO yöntemi ile birlikte ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini uyguladıkları görülmüştür. Ancak, burada belirtmek gerekir ki bu işletmelerden sadece bir tanesinin hangi stokları için FIFO hangi stokları için ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini kullandığı tespit edilebilmiştir. Bu çerçevede, imalat sektörü kapsamında yer alan bu işletme; petrol ve petrokimya ürünlerinin maliyetini FIFO yöntemine göre hesapladığını diğer stokları için ise ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini kullandığını belirtmiştir. Diğer taraftan, örneklem kapsamındaki işletmelerin % 32'sinin stok maliyetinin hesaplanmasına ilişkin açıklamada bulunmadıkları ya da uygulamada buldukları yöntemi net bir şekilde belirtmedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 34. İngiltere İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri

Sektörler	Gerçek Parti Maliyeti (GPM)	FIFO	Ortalama Maliyet ²⁸ (OM)	Ağırlıklı Ortalama Maliyet (AOM)	FIFO + OM	FIFO + AOM	FIFO + Gerçek Kullanım	Perakende Yöntemi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	8	0	2	1	0	1	0	5	17
Hizmet	0	1	0	2	0	1	0	0	3	7
Perakende	0	0	0	2	0	0	0	1	1	4
İngiltere Toplamı	0	9	0	6	1	1	1	1	9	28

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 34**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 43'ünün FIFO yöntemini, % 29'unun ise ağırlıklı ortalama maliyeti

²⁸ Stokların maliyetinin hesaplanmasına ilişkin muhasebe politikasını "ortalama maliyet(average cost)" olarak belirten işletmelerin, aslında "ağırlıklı ortalama maliyet" yöntemini kastettikleri düşünülmüştür.

yöntemini stok maliyetlerini hesaplama yöntemi olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Maliyet yöntemleri; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 59'unun FIFO yöntemini, % 18'inin ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini uyguladıkları; hizmet sektörü işletmelerinin % 43'ünün ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini, % 29'unun FIFO yöntemini kullandığı tespit edilmiştir. Perakende sektöründe ise iki işletme ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini, bir işletme perakende yöntemini uygulamıştır. İngiltere'de imalat sektöründe ağırlık FIFO yönteminde, hizmet sektöründe ise ağırlıklı ortalama maliyet yönteminde dir.

Ayrıca; iki maliyet yöntemi kullanan işletmeler incelendiğinde; bu ülkede imalat sektörü kapsamındaki bir içecek işletmesi şarap gibi olgunlaşmak üzere olan ve de bir yıldan sonra kullanılması beklenen stoklarının(maturing inventories) maliyetini gerçek kullanıma bağlı olarak hesapladığını, diğer stokları için ise FIFO yöntemini kullandığını belirtmiştir. Aynı sektördeki bir başka işletme ise altın, gümüş, platin gibi değerli madenlerden oluşan stoklarının maliyetini ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemine göre belirlediğini belirtirken, diğer değerli olmayan maden stoklarının maliyetini belirlemeye ilişkin yöntemi net bir şekilde açıklamamıştır. Aynı sektördeki bir diğer işletme ise stokları kapsamındaki hammaddeleri için FIFO yöntemini, maden ve kömür stokları için ortalama maliyet yöntemini kullandığını belirtmiş olmakla birlikte ortalama maliyet yönteminin uygulama şekillerinden hangisini kullandığını açıklamamıştır. Bununla birlikte, hizmet sektörü kapsamındaki bir işletme ise petrol stoklarının maliyetini FIFO yöntemine göre diğer stoklarının maliyetini ise ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemine hesapladığını belirtmiştir. Ayrıca, perakende sektörü kapsamındaki bir giyim işletmesi stoklarının tamamının mamul olduğunu ve maliyeti perakende yöntemine göre belirlediğini açıklamıştır. İşletme, perakende yöntemine göre maliyetin satış fiyatından uygun brüt kar marjının düşülmesi ile hesaplanacağını belirtmiştir. Diğer taraftan, örneklem kapsamındaki işletmelerin % 32'sinin stok maliyetinin hesaplanmasına ilişkin açıklamada bulunmadıkları ya da uygulamada buldukları yöntemi net bir şekilde belirtmedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 35. İtalya İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri

Sektörler	Gerçek Parti Maliyeti	FIFO	Ortalama Maliyet ²⁹ (OM)	Ağırlıklı Ortalama Maliyet (AOM)	FIFO + OM	FIFO + AOM	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	2	0	10	1	2	0	15
Hizmet	0	1	0	6	0	0	1	8
Perakende	0	1	0	1	0	0	0	2
İtalya Toplamı	0	4	0	17	1	2	1	25

İtalya işletmeleri incelendiğinde, **Tablo 35**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 80'inin ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini, % 28'inin ise FIFO yöntemini stok maliyetlerini hesaplama yöntemi olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Maliyet yöntemleri; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 87'si ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini, % 33'ü FIFO yöntemini uygulamıştır. Hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini uygularken, FIFO yöntemi uygulayan işletmelerin sayısı birdir. Perakende sektöründe ise bir işletme FIFO, bir işletme ise ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini kullanmıştır. Bu ülkede, özellikle imalat ve hizmet sektörlerinde ağırlıklı olarak ağırlıklı ortalama maliyet yönteminin uygulandığı görülmüştür.

Ayrıca; iki maliyet yöntemi kullanan işletmeler incelendiğinde; bu ülkede imalat sektöründeki işletmelerden biri, hammadde ve sarf malzemelerinin maliyetini ortalama maliyet yöntemine göre, mamul malları ise FIFO yöntemine göre hesapladığını açıklamış olmakla birlikte burada ortalama maliyetin hangi yönteme göre hesaplandığı tespit edilememiştir. Aynı sektördeki bir diğer işletme, hammadelerin maliyetini ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemine göre mamullerin maliyetini ise FIFO yöntemine belirlediğini açıklamıştır. Bu sektördeki bir başka işletme ise bakır, alüminyum ve de kurşun gibi demir türevi olmayan madenleri içeren yarı mamul ya da mamul ürünlerin maliyetinin ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemine göre hesaplandığını, bunların dışındaki stok kalemleri için FIFO yönteminin kullanıldığını belirtmiştir. Diğer taraftan, örneklem kapsamındaki işletmelerden sadece bir tanesinin stok maliyetinin hesaplanmasına ilişkin olarak uygulamada bulunduğu yöntemi net bir şekilde belirtmediği tespit edilmiştir.

²⁹ Stokların maliyetinin hesaplanmasına ilişkin muhasebe politikasını "ortalama maliyet(average cost)" olarak belirten işletmelerin, aslında "ağırlıklı ortalama maliyet" yöntemini kastettikleri düşünülmüştür.

Tablo 36. Avustralya İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri

Sektörler	Gerçek Parti Maliyeti (GPM)	FIFO	Tam Maliyet (TM)	Ortalama Maliyet ³⁰ (OM)	Ağırlıklı Ortalama Maliyet (AOM)	AOM + GPM	AOM + TM	FIFO + AOM	Perakende Yöntemi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	8	0	1	1	1	1	0	0	3	15
Hizmet	0	3	0	0	1	0	0	1	0	0	5
Perakende	0	0	0	0	3	0	0	0	1	0	4
Avustralya Toplamı	0	11	0	1	5	1	1	1	1	3	24

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 36**'da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 50'sinin FIFO yöntemini, % 38'inin ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini stok maliyetlerini hesaplama yöntemi olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Maliyet yöntemleri; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründe yer alan işletmelerin % 53'ü FIFO yöntemini, % 27'si ise ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini; hizmet sektörü işletmelerinin % 80'i FIFO yöntemini, % 40'ı ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini; perakende sektöründeki işletmelerin % 75'i ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini kullanmıştır. Bu ülkede, imalat ve hizmet sektörleri işletmelerinin ağırlıklı olarak FIFO yöntemini kullandıkları, perakende sektörü işletmelerinin ise ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini kullandıkları söylenebilir.

Ayrıca; iki maliyet yöntemi kullanan işletmeler incelendiğinde, bu ülkede imalat sektöründe yer alan bir işletme; gazete basılması için gerekli hammadde maliyetinin ortalama maliyete göre, henüz yolda olan gazete kağıdı ve kağıdın maliyetinin gerçek parti maliyeti yöntemine göre ve de diğer stokların ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemine göre hesaplandığını açıklamıştır. Aynı sektördeki işletmelerden bir diğeri de, sürmekte olan işletme faaliyetlerinde kullanılan malzeme yedeklerini, sarf malzemelerini, bakım ve sondaj araç ve gereçlerini kapsayan sondaja ve bakıma ilişkin stoklarının maliyetini ağırlıklı ortalama yöntemine göre belirlediğini; petrol ürünlerinden oluşan stokların maliyetini ise tam maliyet yöntemine göre hesapladığını açıklamıştır. İşletme, ayrıca, söz konusu yöntemin gerçek parti maliyeti yöntemine yakın sonuç verdiğini de belirtmiştir. Hizmet sektörü kapsamında yer alan bir telekomünikasyon şirketi, telefon rehberlerinin üretiminde kullanılan materyalin maliyetini FIFO yöntemine göre; diğer stok kalemlerini ise ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemine göre belirlediğini açıklamıştır. Perakende sektörüne bakıldığında; burada bir işletmenin stok maliyetinin hesaplanmasında perakende

³⁰ Stokların maliyetinin hesaplanmasına ilişkin muhasebe politikasını "ortalama maliyet(average cost)" olarak belirten işletmelerin, aslında "ağırlıklı ortalama maliyet" yöntemini kastettikleri düşünülmüştür.

yöntemini uyguladığı görülmüştür. İşletme, bu yöntemde maliyeti cari satış fiyatlarının işletmeye ait ortalama brüt kar oranları uygulanarak maliyete indirgenmesi şeklinde açıklamıştır. Diğer taraftan, örneklem kapsamındaki işletmelerin % 13'ünün stok maliyetinin hesaplanmasına ilişkin açıklamada bulunmadıkları ya da uygulamada buldukları yöntemi net bir şekilde belirtmedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 37. Türkiye İşletmelerinin Stok Maliyetlerini Hesaplama Yöntemleri

Sektörler	Gerçek Parti Maliyeti (GPM)	FIFO	Ağırlıklı Ortalama Maliyet (AOM)	Hareketli Ağırlıklı Ortalama Maliyet (HAOM)	GPM + HAOM	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	0	19	3	0	1	23
Hizmet	0	0	6	0	0	1	7
Perakende	0	1	0	1	1	0	3
Türkiye Toplamı	0	1	25	4	1	2	33

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 37**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 90'ının türü ne olursa olsun ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini stok maliyetlerini hesaplama yöntemi olarak kullandıkları tespit edilmiştir. FIFO yöntemi sadece bir işletmede görülmüştür. Bu kapsamda; imalat ve hizmet sektörleri işletmeleri arasında yer alan ve açıklamada bulunmayan birer işletme dışında, imalat ve hizmet sektörleri işletmelerinin tamamının, stokları için ağırlıklı ortalama maliyet yöntemini uyguladıkları görülmüştür. Diğer taraftan; perakende sektörü kapsamında yer alan bir işletme, stoklarının maliyetini FIFO yöntemine göre belirlemiştir. Aynı sektör kapsamında yer alan bir başka işletme ise stokların maliyetlerinin belirlenmesinde ticari malları için özel maliyetlendirme; yedek parçalar ve diğer stoklar için hareketli ortalama maliyet yöntemini kullanmıştır. Bu işletmenin, özel maliyetlendirme yöntemi ile gerçek parti maliyeti yöntemini kastettiği düşünülmektedir. Diğer taraftan, örneklem kapsamındaki işletmelerin % 6'sının stok maliyetinin hesaplanmasına ilişkin açıklamada bulunmadıkları ya da uygulamada buldukları yöntemi net bir şekilde belirtmedikleri tespit edilmiştir.

Örnekleme oluşturan işletmelerin maliyet belirleme yöntemlerine olan eğilimi ülkeler açısından değerlendirildiğinde Almanya, Fransa, İtalya ve Türkiye işletmelerinin ağırlıklı ortalama maliyeti yöntemini, İngiltere ve Avustralya işletmelerinin ise FIFO yöntemini ağırlıklı olarak uyguladıkları görülmüştür. Ancak; Almanya, Fransa, İngiltere ve

Avustralya işletmelerinin kullanılan maliyet yöntemini açıklamama oranları da yüksek olduğundan, değerlendirmede ihtiyatlı olunması gereklidir.

4. Stok Değer Düşüklüğüne İlişkin Değerlendirme

Burada stoklarda değer düşüklüğü görülüp görülmediği **Tablo 38**'de değerlendirilmiş ve işletmelerin stok değer düşüklüğünün söz konusu olması durumunda stok değer düşüklüğünün nedenlerine ilişkin olarak açıklamada bulunup bulunmadıkları irdelenmiştir.

Tablo 38. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Stok Değer Düşüklüğünün Değerlendirilmesi

Sektörler ve Ülkeler	Stok Değer Düşüklüğü		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	8	5	13
Hizmet	4	4	8
Perakende	0	4	4
Almanya Toplamı	12	13	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	4	4	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	21	4	25
İmalat	9	8	17
Hizmet	2	5	7
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	11	17	28
İmalat	14	1	15
Hizmet	4	4	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	20	5	25
İmalat	4	11	15
Hizmet	0	5	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	5	19	24
İmalat	18	5	23
Hizmet	3	4	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	24	9	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 48'inin stoklarında değer düşüklüğü tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 62'sinde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinde söz konusu değer düşüklüğü izlenmiştir. Perakende sektörü işletmelerinin stoklarında ise değer düşüklüğüne rastlanmamıştır.

Bu çerçevede, stok değer düşüklüğü görülen işletmeler arasında sadece üç işletmenin stok değer düşüklüğünün nedenine ilişkin açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir. İmalat sektörü kapsamında bulunan ve de tekstil alanında faaliyet gösteren bu işletmelerden biri, elinde bulunan yüksek miktardaki stokların eskimesinden dolayı değer düşüklüğü karşılığı ayırdığını belirtmiştir. Yine aynı sektör kapsamında yer alan ve de gıda alanında faaliyet gösteren diğer işletme ise, şeker, enerji ve meyve bazlı ürünler ürettiği ayrı faaliyet bölümleri kapsamındaki ürünlerin ilgili raporlama döneminde büyük ölçekte satıldığını ve de kısmen kalan ürünlerin karlı olarak elden çıkarılmasının mümkün olmadığını belirterek söz konusu raporlama dönemine ilişkin bu stoklarını değer düşüklüğüne uğrattığını açıklamıştır. Ayrıca, hizmet sektöründe bulunan ve de posta ile nakliye hizmetleri veren bir işletme ise eskimiş ve hareketsiz(elden çıkarılması veya tüketilmesi yavaş olan) stokları için karşılık ayırdığını ifade etmiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 84'ünün stoklarında değer düşüklüğü saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinde söz konusu değer düşüklüğü izlenmiştir. Bu çerçevede, stok değer düşüklüğü görülen işletmeler arasında stok değer düşüklüğünün nedenine ilişkin açıklamada bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin yaklaşık % 40'ının stoklarında değer düşüklüğü tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 29'unda söz konusu değer düşüklüğü izlenmiştir. Perakende sektörü işletmelerinin stoklarında ise değer düşüklüğüne rastlanmamıştır.

Bu çerçevede, stok değer düşüklüğü görülen işletmeler arasında sadece üç işletmenin stok değer düşüklüğünün nedenine ilişkin açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir. İmalat sektörü kapsamında yer alan ve de makine üretimi alanında faaliyet gösteren işletmelerden biri, stoklarda değer düşüklüğü görülmesinin nedenini stokların eskimesi ile aşırı miktarda stok bulundurulması olarak açıklamıştır. Makine üretimi alanda faaliyet gösteren diğer işletmenin ise stoklarda değer düşüklüğünün işletmenin olağan faaliyetleri kapsamında gerçekleştiğini belirttiği ancak daha ayrıntılı açıklamada bulunmadığı görülmüştür. Bu sektör kapsamında yer alan ve de tekstil alanında faaliyet gösteren bir başka işletme ise stoklarının fiziki olarak hasarlı olmuş olmasından dolayı stok değer düşüklüğünün söz konusu olduğunu belirtmiştir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 80'inin stoklarında değer düşüklüğü saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ünde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'si ile perakende sektörü işletmelerinin tamamında söz konusu değer düşüklüğü izlenmiştir. Bu çerçevede, stok değer düşüklüğü görülen işletmeler arasında stok değer düşüklüğünün nedenine ilişkin açıklamada bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 21'inin stoklarında değer düşüklüğü tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 27'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inde söz konusu değer düşüklüğü izlenmiştir. Hizmet sektörü işletmelerinin stoklarında ise değer düşüklüğüne rastlanmamıştır. Bu çerçevede, stok değer düşüklüğü görülen işletmeler arasında stok değer düşüklüğünün nedenine ilişkin açıklamada bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 73'ünün stoklarında değer düşüklüğü saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 78'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 43'ü ile perakende sektörü işletmelerinin tamamında söz konusu değer düşüklüğü izlenmiştir.

Bu çerçevede, stok değer düşüklüğü görülen işletmeler arasında sadece iki işletmenin stok değer düşüklüğünün nedenine ilişkin açıklamada bulunduğu tespit

edilmiştir. İmalat sektörü kapsamında yer alan bir demir-çelik işletmesi, raporlama döneminin son çeyreğinde demir ve çelik ürünleri talebine ve de ürün fiyatlarındaki sert ve hızlı düşüşler ile yakın dönemdeki düşük talep ve satış fiyat beklentisine bağlı olarak mamul, yarı mamul ve hammadde stoklarında net gerçekleşebilir değer maliyetten düşük kaldığı durumlar için stok değer düşüklüğü karşılığı ayırdığını açıklamıştır. İşletme, ayrıca, hammadde ihtiyaçlarının bir kısmını, önceden belirlenmiş miktarlar ve fiyatlar üzerinden alım taahhütünde bulunan sözleşmeler aracılığıyla temin ettiğini ve bu çerçevede, raporlama döneminin son çeyreğinde demir ve çelik ürünlerinin satış fiyatlarındaki sert düşüşlere bağlı olarak, söz konusu sözleşmeler kapsamında alınacak ve net gerçekleşebilir değerleri alım fiyatının altında olacak hammaddeler için de karşılık ayırdığını belirtmiştir. Perakende sektörü kapsamında yer alan ve otomotiv alanında faaliyet gösteren bir işletme, hasarlı ve hareketsiz stokları için değer düşüklüğü karşılığı ayırdığını belirtmiştir.

Stok değer düşüklüğü görülen ülkelerden Fransa, İtalya ve Avustralya'daki işletmelerin stok değer düşüklüğünün nedenini açıklamadıkları, diğer ülkelerdeki işletmelerin ise önemli ölçüde açıklamada bulunmadıkları tespit edilmiştir. Dolayısı ile stok değer düşüklüğünün nedeninin açıklanmasının göz ardı edildiği görülmüştür.

5. Stoklarda Değer Düşüklüğünün Muhasebeleştirilmesine İlişkin Değerlendirme

Burada stok değer düşüklüğü tutarının araştırma kapsamındaki ülke işletmeleri tarafından gelir tablosunda nasıl raporlandığı konusu irdelenmiştir.

Almanya işletmelerinin söz konusu stok değer düşüklüğü tutarını gelir tablosunun fonksiyon esasına göre hazırlanması durumunda, genellikle, “diğer faaliyet giderleri(other operating expenses)” kalemi içinde “değer düşüklüğü zararları(impairment losses)” alt kalemi olarak ya da “dönen varlıklarda değer düşüklüğü(write-down of current asset)” alt kalemi olarak raporladıkları görülmüştür.

Fransa işletmelerinin söz konusu stok değer düşüklüğü tutarını gelir tablosunun fonksiyon esasına göre hazırlanması durumunda, genellikle, diğer faaliyet giderleri(other operating expenses) kalemi içerisinde stoklarda değer düşüklüğü(write-down of inventories) alt kalemi olarak ya da gelir tablosunun çeşit esasına göre olması durumunda

amortisman, itfa, karşılıklar ve değer düşüklüğü zararları(depreciation, amortisation, provisions and impairment losses) kalemi içerisinde stoklarda değer düşüklüğü(write-down of inventories) alt kalemi olarak raporladıkları görülmüştür.

İngiltere işletmelerinin söz konusu stok değer düşüklüğü tutarını gelir tablosunun fonksiyon esasına göre olması durumunda, genellikle, “satışların maliyeti(cost of sales)” kalemi içinde veya “genel yönetim ve diğer giderler(administrative and other expenses)” kalemi içinde ise stoklarda değer düşüklüğü(write-down of inventories) alt kalemi olarak raporladıkları görülmüştür. Stok değer düşüklüğü, satışların maliyeti ile ilişkilendirilirken “satışların maliyetine dahil edilen stok değer düşüklüğü tutarı³¹” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir.

İtalya işletmelerinin söz konusu stok değer düşüklüğü tutarını gelir tablosunun fonksiyon esasına göre olması durumunda “satışların maliyeti(cost of sales)” kalemi içinde stok değer düşüklüğü(write-down of inventory) alt kalemi olarak raporladıkları görülmüştür. Çeşit esasına göre raporlamada bulunan İtalya işletmeleri ise stoklarda değer düşüklüğünü amortisman, itfa, karşılıklar ve değer düşüklüğü zararları(depreciation, amortisation and provisions, and impairment losses) kalemi içerisinde stoklarda değer düşüklüğü(write-down of inventories) alt kalemi olarak raporlamışlardır.

Avustralya işletmelerinin söz konusu stok değer düşüklüğü tutarını gelir tablosunun fonksiyon esasına göre olması durumunda “satışların maliyeti(cost of sales)” kalemi içinde ya da “diğer giderler(other expenses)” kalemi içinde “stok değer düşüklüğü(impairment in value of inventories)” alt kalemi olarak raporladıkları görülmüştür. Stok değer düşüklüğü, satışların maliyeti ile ilişkilendirilirken “satışların maliyetine dahil edilen stok değer düşüklüğü tutarı³²” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir.

Türkiye işletmelerinin söz konusu stok değer düşüklüğü tutarını gelir tablosunun fonksiyon esasına göre olması durumunda “satışların maliyeti” kalemi içinde “stok değer düşüklüğü karşılığı” alt kaleminde; “diğer faaliyet giderleri” kalemi içinde “stok değer düşüklüğü” alt kaleminde ya da “diğer faaliyetlerden giderler ve zararlar” kalemi içinde

³¹ Bu ifade, İngilizcede “write-down of inventories included in cost of sales” şeklinde geçmektedir.

³² Bu ifade, İngilizcede “write-down of inventories included in cost of sales” şeklinde geçmektedir.

“stok değer düşüklüğü karşılık gideri” alt kaleminde raporladıkları görülmüştür. Stok değer düşüklüğü, satışların maliyeti ile ilişkilendirilirken “stok değer düşüklüğü tutarları, satışların maliyetinde yer alır” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir.

Stok değer düşüklüğünün raporlanması konusu bu çerçevede değerlendirildiğinde, stok değer düşüklüğü tutarının gelir tablosuna yansıtılmasında ülkeler arasında farklı muhasebeleştirme şekilleri olduğu tespit edilmiştir.

3.3. UMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardı³³

3.3.1. UMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Nakit akış tablosunun sunumu, tam bir finansal tablo setinin bir parçası olması dolayısıyla zorunludur. Nakit akış tablosu, nakit ve nakit benzerlerindeki değişimler hakkında bilgi sağlamaktadır(IASB, 2010c: 16). Nakit akışı yaratmayan işlemler, nakit akış tablosunda yer almaz. Nakit benzerleri, belirli bir nakit tutarına kolayca çevrilebilen, kısa vadeli ve yüksek likiditeye sahip yatırımlardır. Değerlerindeki değişim riski önemsizdir.

Nakit akışları, faaliyet türlerine göre işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları şeklinde sınıflandırılır. Yatırım faaliyetleri, uzun vadeli varlıkların ve nakit benzeri olmayan yatırımların elde edilmesi ile elden çıkarılmasına ilişkin faaliyetlerdir. Finansman faaliyetleri, işletmenin özkaynağında ve borçlarında değişiklik meydana getiren faaliyetlerdir. İşletme faaliyetleri, işletmenin gelir getirici faaliyetleri ile yatırım ve finansman faaliyetleri dışındaki her türlü faaliyettir.

Bazı istisnalar mevcut olmakla birlikte, nakit akışları genellikle brüt olarak raporlanır. İşletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının sunumunda alternatif yöntemler bulunmaktadır:

- Dolaysız(brüt) yöntem – nakit girişleri ve nakit çıkışları brüt tutarlar üzerinden gösterilir veya

³³ Daha önce belirtildiği gibi, UMS 1 ve UMS 7 standartlarının yerini almak üzere yayımlanması planlanan tek bir finansal tabloların sunuluşu standardında nakit akış tablosu ile ilgili olarak işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının sadece brüt yöntemine göre sunulması planlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2010e).

- Dolaylı(net) yöntem – işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının belirlenmesi amacıyla kâr ya da zarar düzeltilir.

Nakit akış tablosunda verilen bilgiler, “nakit ve nakit benzerleri” olarak tanımlanan kalemlere dayanmaktadır. Nakit benzeri varlıklar kısa vadeli (en fazla üç ay vadeli) varlıklardır. Özkaynağa dayalı yatırımlar, nakit benzeri varlık olarak kabul edilmez. Bankalardan alınan krediler genellikle finansman faaliyeti olarak sınıflandırılır; ancak, istenildiğinde çekilebilen bankalar nezdindeki cari hesaplar “nakit ve nakit benzerleri”nin bir türü olarak düşünülebilir.

3.3.2. UMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıdaki değerlendirmeler yapılırken, UMS 7 standardından seçilen 8 muhasebe politikası dikkate alınmıştır.

1. Nakit Akış Tablosunun İşletme, Yatırım ve Finansman Faaliyetlerine Göre Sunulmasına İlişkin Değerlendirme

Araştırma kapsamındaki ülkelere ilişkin işletmelerin nakit akış tabloları incelenmiş ve nakit akışlarının; işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akışları olmak üzere üç ayrı bölüm halinde raporlandığı tespit edilmiştir. Dolayısı ile işletmelerin nakit akış tablosunu standartta belirtilen şekilde hazırladıkları saptanmıştır.

2. Nakit Akış Tablosunda İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışlarının Raporlanmasında Kullanılan Yöntemlere İlişkin Değerlendirme

UMS 7 standardı uyarınca, işletmelerin işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarını brüt ya da net yönteme göre raporlanmasına izin verilmektedir(IASB, 2010a: A346). Bu çerçevede, aşağıda, **Tablo 39**'da araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinin nakit akış tablosunun bu bölümünü hazırlarken hangi yöntemi tercih ettiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 39. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışları İçin Uyguladıkları Yöntem

Sektörler ve Ülkeler	Brüt Yöntem	Net Yöntem	Sektörel Toplam
İmalat	0	13	13
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	4	4
Almanya Toplamı	0	25	25
İmalat	0	14	14
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	0	25	25
İmalat	8	9	17
Hizmet	1	7	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	12	17	29
İmalat	0	15	15
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	0	25	25
İmalat	16	0	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	25
İmalat	0	23	23
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	0	33	33

Yapılan araştırmada; Almanya, Fransa, İtalya ve Türkiye işletmelerinin tamamının net yönteme göre, Avustralya işletmelerinin tamamının ise brüt yönteme göre raporlamada bulunduğu tespit edilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki Avustralya işletmelerinin tamamının brüt yöntemi tercih etmesi bu ülkedeki yerel muhasebe uygulamalarının bir sonudur. Bir başka deyişle, Avustralya yerel muhasebe uygulamasında yer alan(A-GAAP) AASB1026 Nakit Akış Tablosu(Statement of Cash Flows) standardında sadece brüt yönteme izin verilmesi(AASB, 1997a:9) A-UFRS uygulamasına da yansımıştır. Diğer taraftan; İngiltere işletmelerinin nakit akış tablolarında hem brüt yönteme hem de net yönteme göre raporlama izlenmiştir. Söz konusu işletmelerin % 59'unun net yönteme göre raporlamada bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde,

imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ü ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i net yönteme göre raporlamayı, perakende sektöründeki işletmelerin % 75'i ise brüt yönteme göre raporlamayı tercih etmiştir. Ancak, bu ülkede ortaya çıkan oranlar çerçevesinde, net yöntemin brüt yönteme oranla daha fazla tercih edilmesi hususu değişime açıktır.

3. Faiz Gelirlerinin Nakit Akış Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 7 standardı uyarınca; faiz gelirleri, işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında ya da nakit akış faaliyetlerine uygun bir biçimde sınıflandırılarak gösterilebilir(IASB, 2010a: A348). Aşağıda **Tablo 40'**daki değerlendirme, bu çerçevede yapılmıştır.

Tablo 40. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Faiz Gelirlerini Nakit Akış Tablosunda Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Faiz Gelirlerini İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışlarında Gösterenler	Faiz Gelirlerini Nakit Akış Faaliyetlerine Uygun Olacak Şekilde Sınıflandırarak Gösterenler	Faiz Gelirlerini Nakit Akış Tablosunun Hemen Altında Sınıflandırmadan Ek Bilgi Olarak Gösterenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	3	0	3	13
Hizmet	5	3	0	0	8
Perakende	3	1	0	0	4
Almanya Toplamı	15	7	0	3	25
İmalat	10	1	0	3	14
Hizmet	7	1	0	0	8
Perakende	2	1	0	0	3
Fransa Toplamı	19	3	0	3	25
İmalat	8	9	0	0	17
Hizmet	3	5	0	0	8
Perakende	0	4	0	0	4
İngiltere Toplamı	11	18	0	0	29
İmalat	5	5	3	2	15
Hizmet	4	1	2	1	8
Perakende	1	0	0	1	2
İtalya Toplamı	10	6	5	4	25
İmalat	16	0	0	0	16
Hizmet	2	3	0	0	5
Perakende	4	0	0	0	4
Avustralya Toplamı	22	3	0	0	25
İmalat	4	18	1	0	23
Hizmet	0	7	0	0	7
Perakende	0	3	0	0	3
Türkiye Toplamı	4	28	1	0	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ı, faiz gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, faiz gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 54, hizmet sektörü işletmelerinin oranı % 63, perakende sektörü işletmelerinin oranı ise % 75'tir. İmalat sektöründeki üç işletmeden ise bu bilgiye erişilememiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sı, faiz gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, faiz gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 71, hizmet sektörü işletmelerinin oranı % 88, perakende sektörü işletmelerinin oranı ise % 67'dir. İmalat sektöründeki üç işletmeden ise bu bilgiye erişilememiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 62'si, faiz gelirlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, faiz gelirlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 53, hizmet sektörü işletmelerinin oranı % 63'tür. Perakende sektörü işletmelerinin ise tamamı faiz gelirlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporlamıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ı, faiz gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, faiz gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 33, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin oranı ise % 50'dir. Bu bağlamda, beş işletmenin bu kalemi hangi kapsamda sınıflandırdığını belirtmeden söz konusu tablonun altında ek bilgi olarak açıkladığı, dört işletmede ise bu bilgiye erişilemediği görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'i, faiz gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat ve perakende sektörü işletmelerinin tamamı ile

hizmet sektörü işletmelerinin yüzde % 40'ının faiz gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporladığı tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 85'inin, faiz gelirlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektörü işletmelerinin % 78'i ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının faiz gelirlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporladıkları görülmüştür. Bu bağlamda, bir işletme ise bu kalemi hangi kapsamda sınıflandırdığını belirtmeden söz konusu tablonun altında ek bilgi olarak açıklamıştır.

Faiz gelirlerinin raporlanması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Avustralya işletmelerinin faiz gelirlerini önemli ölçüde, Fransa işletmelerinin ise ağırlıklı olarak işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları kapsamında raporladığı, Türkiye işletmelerinin ise önemle ölçüde nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, faiz gelirlerinin Almanya, İngiltere ve İtalya'da raporlanmasına ilişkin olarak ortaya çıkan oranlar, Avustralya, Fransa ve Türkiye'de tespit edilen oranlara oranla daha fazla değişme olasılığına sahip olduğundan, faiz gelirlerinin iki raporlama şekliinden hangisine eğilimli olduğunun değerlendirilmesi görecelidir.

4. Faiz Giderlerinin Nakit Akış Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 7 standardı uyarınca; faiz giderleri, işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında ya da nakit akış faaliyetlerine uygun bir biçimde sınıflandırılarak gösterilebilir(IASB, 2010a: A348). Aşağıda **Tablo 41**'deki değerlendirme, bu çerçevede yapılmıştır.

Tablo 41. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Faiz Giderlerini Nakit Akış Tablosunda Raporlaması

Sektörler	Faiz Giderlerini İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışlarında Gösterenler	Faiz Giderlerini Nakit Akış Faaliyetlerine Uygun Olacak Şekilde Sınıflandırarak Gösterenler	Faiz Gelirlerini Nakit Akış Tablosunun Hemen Altında Sınıflandırmadan Ek Bilgi Olarak Gösterenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	8	4	0	1	13
Hizmet	5	3	0	0	8
Perakende	2	2	0	0	4
Almanya Toplamı	15	9	0	1	25
İmalat	10	1	0	3	14
Hizmet	7	1	0	0	8
Perakende	3	0	0	0	3
Fransa Toplamı	20	2	0	3	25
İmalat	9	8	0	0	17
Hizmet	5	3	0	0	8
Perakende	2	2	0	0	4
İngiltere Toplamı	16	13	0	0	29
İmalat	7	5	2	1	15
Hizmet	4	1	1	2	8
Perakende	0	1	0	1	2
İtalya Toplamı	11	7	3	4	25
İmalat	16	0	0	0	16
Hizmet	3	2	0	0	5
Perakende	3	1	0	0	4
Avustralya Toplamı	22	3	0	0	25
İmalat	8	14	0	1	23
Hizmet	2	5	0	0	7
Perakende	0	2	0	1	3
Türkiye Toplamı	10	21	0	2	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ı, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 62, hizmet sektörü işletmelerinin oranı % 63, perakende sektörü işletmelerinin oranı ise % 50'dir. İmalat sektöründeki bir işletmeden ise bu bilgiye erişilememiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'i, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 71, hizmet sektörü işletmelerinin oranı % 88'dir. Perakende sektörü işletmelerinin ise tamamının faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları kapsamında raporladıkları görülmüştür. İmalat sektöründeki üç işletmeden ise bu bilgiye erişilememiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 55'i, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 53, hizmet sektörü işletmelerinin oranı % 63, perakende sektörü işletmelerinin oranı ise % 50'dir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 44'ü, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 47, hizmet sektörü işletmelerinin oranı % 50'dir. Perakende sektörü işletmelerinden sadece birinin faiz giderlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporladığı tespit edilebilmiştir. Ayrıca, üç işletmenin herhangi bir sınıflandırmada bulunmadan söz konusu kalemi ek bilgi olarak açıkladığı, dört işletmede ise bu bilgiye erişilemediği görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'i, faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin tamamı ile hizmet

sektöründeki işletmelerin % 60'ı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporladığı tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün, faiz giderlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektörü işletmelerinin % 61'i ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 71'i ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının faiz giderlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporladıkları görülmüştür. Bu bağlamda, iki işletmenin bu kalemi hangi kapsamda sınıflandırdığına ilişkin bilgiye erişilememiştir.

Faiz giderlerinin raporlanması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya işletmelerinin ağırlıklı olarak ve de Avustralya işletmelerinin önemli ölçüde faiz giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları kapsamında raporladığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan, faiz giderlerinin Fransa, İngiltere, İtalya ve Türkiye'deki raporlamasına ilişkin olarak ortaya çıkan oranlar, Almanya ve Avustralya'da tespit edilen oranlara oranla daha fazla değişme olasılığına sahip olduğundan, faiz giderlerinin iki raporlama şekline göre hangisine eğilimli olduğunun değerlendirilmesi görecelidir.

5. Temettü Gelirlerinin Nakit Akış Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 7 standardı uyarınca; temettü gelirleri, işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında ya da nakit akış faaliyetlerine uygun bir biçimde sınıflandırılarak gösterilebilir(IASB, 2010a: A348). Aşağıda **Tablo 42**'deki değerlendirme, bu çerçevede yapılmıştır.

Tablo 42. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Temettü Gelirlerini Nakit Akış Tablosunda Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Temettü Gelirlerini İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışlarında Gösterenler	Temettü Gelirlerini Nakit Akış Faaliyetlerine Uygun Olacak Şekilde Sınıflandırarak Gösterenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	6	5	2	13
Hizmet	3	2	3	8
Perakende	0	0	4	4
Almanya Toplamı	9	7	9	25
İmalat	6	2	6	14
Hizmet	2	4	2	8
Perakende	2	1	0	3
Fransa Toplamı	10	7	8	25
İmalat	7	6	4	17
Hizmet	1	5	2	8
Perakende	0	1	3	4
İngiltere Toplamı	8	12	9	29
İmalat	6	4	5	15
Hizmet	0	1	7	8
Perakende	0	0	2	2
İtalya Toplamı	6	5	14	25
İmalat	12	1	3	16
Hizmet	3	2	0	5
Perakende	2	1	1	4
Avustralya Toplamı	17	4	4	25
İmalat	2	6	15	23
Hizmet	0	4	3	7
Perakende	0	1	2	3
Türkiye Toplamı	2	11	20	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 36'sı, temettü gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Temettü gelirlerini nakit akış faaliyetlerine göre raporlayan işletmelerin oranı ise % 28'dir. Ancak, bu kapsamda bulunan dokuz işletmede ise temettü gelirlerine rastlanmadığından raporlamaya ilişkin muhasebe politikasına erişilememiştir. Temettü gelirleri bulunmayan

işletme sayısı fazla olduğundan; Almanya işletmelerinin raporlamadaki genel tercihi tam olarak yansıyamamıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ı, temettü gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Temettü gelirlerini nakit akış faaliyetlerine göre raporlayan işletmelerin oranı ise % 28'dir. Ancak, bu kapsamda bulunan sekiz işletmede ise temettü gelirlerine rastlanmadığından raporlamaya ilişkin muhasebe politikasına erişilememiştir. Temettü gelirleri bulunmayan işletme sayısı fazla olduğundan; Fransa işletmelerinin raporlamadaki genel tercihi tam olarak yansıyamamıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 41'i, temettü gelirlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporlamıştır. Temettü gelirlerini işletme faaliyetlerine göre raporlayan işletmelerin oranı ise % 28'dir. Ancak, bu kapsamda bulunan dokuz işletmede ise temettü gelirlerine rastlanmadığından raporlamaya ilişkin muhasebe politikasına erişilememiştir. Temettü gelirleri bulunmayan işletme sayısı fazla olduğundan; İngiltere işletmelerinin raporlamadaki genel tercihi tam olarak yansıyamamıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 24'ü, temettü gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Temettü gelirlerini nakit akış faaliyetlerine göre raporlayan işletmelerin oranı ise % 20'dir. Ancak, bu kapsamda bulunan ondört işletmede ise temettü ödemelerine rastlanmadığından raporlamaya ilişkin muhasebe politikasına erişilememiştir. Temettü gelirleri bulunmayan işletme sayısı fazla olduğundan; İtalya işletmelerinin raporlamadaki genel tercihi tam olarak yansıyamamıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 68'i, temettü gelirlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Temettü gelirlerini nakit akış faaliyetlerine göre raporlayan işletmelerin oranı ise % 16'dır. Ancak, bu kapsamda bulunan dört işletmede ise temettü ödemelerine rastlanmadığından raporlamaya ilişkin muhasebe politikasına erişilememiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki Avustralya'da temettü gelirlerinin işletme faaliyetlerine ilişkin nakit akışları kapsamında

raporlanması ağırlıklı olarak görülmektedir. Dolayısı ile diğer dört işletmenin temettü gelirlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasındaki eğilimi etkilemesinin çok fazla olması beklenmemektedir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 33'ü, temettü gelirlerini nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporlamıştır. Temettü gelirlerini işletme faaliyetlerine göre raporlayan işletmelerin oranı ise % 6'dır. Ancak, bu kapsamda bulunan yirmi işletmede ise temettü gelirlerine rastlanmadığından raporlamaya ilişkin muhasebe politikasına erişilememiştir. Temettü gelirleri bulunmayan işletme sayısı fazla olduğundan; Türkiye işletmelerinin raporlamadaki genel tercihi tam olarak yansıyamamıştır.

Temettü gelirlerinin nakit akış tablosuna yansıtılması hususu değerlendirildiğinde; Avustralya dışındaki bütün ülkelerde temettü gelirlerinin raporlanmasına ilişkin olarak muhasebe politikasına dair eğilimin, söz konusu ülkelerde ilgili raporlama döneminde temettü geliri bulunmayan işletme sayısının fazla olması nedeniyle değişime açık olduğu tespit edilmiştir. Avustralya işletmelerinin ise temettü gelirlerini ağırlıklı olarak işletme faaliyetlerine ilişkin nakit akışlarına yansıttıkları görülmüştür.

6. Temettü Ödemelerinin Nakit Akış Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 7 standardı uyarınca; temettü ödemeleri, finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında ya da işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında sınıflandırılarak gösterilebilir(IASB, 2010a: A349). Aşağıda **Tablo 43**'deki değerlendirme, bu çerçevede yapılmıştır.

Tablo 43. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Temettü Ödemelerini Nakit Akış Tablosunda Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Temettü Ödemelerini Finansman Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışlarında Gösterenler	Temettü Ödemelerini İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışlarında Gösterenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	12	1	0	13
Hizmet	8	0	0	8
Perakende	2	0	2	4
Almanya Toplamı	22	1	2	25
İmalat	14	0	0	14
Hizmet	8	0	0	8
Perakende	3	0	0	3
Fransa Toplamı	25	0	0	25
İmalat	16	1	0	17
Hizmet	7	1	0	8
Perakende	4	0	0	4
İngiltere Toplamı	27	2	0	29
İmalat	15	0	0	15
Hizmet	8	0	0	8
Perakende	2	0	0	2
İtalya Toplamı	25	0	0	25
İmalat	15	0	1	16
Hizmet	4	0	1	5
Perakende	4	0	0	4
Avustralya Toplamı	23	0	2	25
İmalat	18	0	5	23
Hizmet	5	0	2	7
Perakende	2	0	1	3
Türkiye Toplamı	25	0	8	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'i, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden

kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 92, perakende sektörü işletmelerinin oranı ise % 50'dir. Hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı da temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden nakit akışlarında raporlamıştır. Perakende sektöründeki iki işletmede ise temettü ödemesine rastlanmamıştır.

Fransa ve İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamı, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 93'ü, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 94, hizmet sektörü işletmelerinin oranı ise % 88'dir. Perakende sektöründeki işletmelerin tamamı da temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden nakit akışlarında raporlamıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'si, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 94, hizmet sektörü işletmelerinin oranı ise % 80'dir. Perakende sektöründeki işletmelerin tamamı da temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden nakit akışlarında raporlamıştır. İmalat ve hizmet sektörlerindeki birer işletmede temettü ödemelerine rastlanmamıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sı, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlayan imalat sektörü işletmelerinin oranı % 78, hizmet sektörü işletmelerinin oranı ise % 71'dir. Perakende sektöründeki işletmelerin % 67'si de temettü ödemelerini finansman faaliyetlerinden nakit akışlarında raporlamıştır. Ancak, bu örnekteki sekiz işletmede de temettü ödemesine rastlanmamıştır.

Temettü ödemelerinin nakit akış tablosundaki sunumu değerlendirildiğinde; Türkiye dışındaki bütün ülkelerdeki işletmelerin tamamında ya da önemli bir bölümünde temettü ödemelerinin finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akışları kapsamında sunulduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Türkiye işletmeleri açısından da seçilen muhasebe politikası temettü ödemelerinin finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akışlarına yansıtılmasıdır. Ancak, Türkiye’de sekiz işletmenin temettü ödemesinin bulunmaması nedeniyle bu konuya ilişkin muhasebe politikası bilinmediğinden; bu noktada, Türkiye’de temettü ödemelerinin ağırlıklı olarak finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akışlarına yansıtıldığı söylenebilir.

7. Vergilerle İlgili Nakit Akışlarının Nakit Akış Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

UMS 7 standardı uyarınca; vergilerle ilgili nakit akışları, açık olarak finansman ve yatırım faaliyetleri ile ilişkili olmadıkları takdirde işletme faaliyetlerinden nakit akışı olarak sınıflandırılırlar(IASB, 2010a: A349). Aşağıda **Tablo 44**’deki değerlendirme, bu çerçevede yapılmıştır.

Tablo 44. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Vergilerle İlgili Nakit Akışlarını Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Vergiye İşletme Faaliyetlerinden Kaynaklanan Nakit Akışlarında Gösterenler	Vergiye Nakit Akış Faaliyetlerine Uygun Olacak Şekilde Sınıflandırarak Gösterenler	Vergiye Nakit Akış Tablosunun Hemen Altında Sınıflandırmadan Ek Bilgi Olarak Gösterenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	0	0	13
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	4	0	0	0	4
Almanya Toplamı	25	0	0	0	25
İmalat	14	0	0	0	14
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	3	0	0	0	3
Fransa Toplamı	25	0	0	0	25
İmalat	17	0	0	0	17
Hizmet	7	1	0	0	8
Perakende	4	0	0	0	4
İngiltere Toplamı	28	1	0	0	29
İmalat	13	0	1	1	15
Hizmet	6	0	1	1	8
Perakende	1	0	0	1	2
İtalya Toplamı	20	0	2	3	25
İmalat	16	0	0	0	16
Hizmet	5	0	0	0	5
Perakende	4	0	0	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	0	0	25
İmalat	19	0	0	4	23
Hizmet	6	0	0	1	7
Perakende	2	0	0	1	3
Türkiye Toplamı	27	0	0	6	33

Almanya, Fransa ve Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamı, vergi ödemelerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 97'si, vergi ödemelerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Hizmet sektöründe yer alan bir işletme ise vergiyi nakit akış faaliyetlerine uygun olacak şekilde raporlamıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'i, vergi ödemelerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporlamıştır. Diğer taraftan, iki işletmenin vergi tutarını nakit akış tablosunda sınıflandırmadan söz konusu tablonun hemen altında raporladığı görülmüştür. Üç işletmenin ise bu kaleme ilişkin bilgisine erişilememiştir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 82'sinin, vergi ödemelerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporladıkları görülmüştür. Diğer taraftan, altı işletmenin ise bu kaleme ilişkin bilgisine erişilememiştir.

Vergi ödemelerinin nakit akış tablosunda raporlanması hususu değerlendirildiğinde; ülkelerdeki işletmelerin tamamının ya da önemli bir bölümünün vergi tutarını işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarında raporladıkları görülmüştür. Ancak, bazı İtalya ve Türkiye işletmelerine ait nakit akış tablolarında vergi kalemine ilişkin bilgiye erişilememiş olması dikkate değerdir.

8. Yabancı Para Kur Çevrim Farklarının Nakit Akış Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Almanya'da 21, Fransa'da 22, İngiltere'de 26, İtalya'da 9, Avustralya'da 17 ve de Türkiye'de 8 işletmenin nakit akış tablolarında yabancı para kur çevrim farklarına rastlanmıştır. Söz konusu kur farklarının, finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarından hemen sonra genellikle aşağıdaki **Şekil 6**'daki gibi raporlandığı görülmüştür.

Şekil 6. Yabancı Para Kur Çevrim Farklarının Raporlanması

Nakit ve nakit benzerlerindeki artış/(azalış).....	XXXXX
Nakit ve nakit benzerleri tutarı, dönem başı.....	XXXX
Döviz kurundaki değişimlerin yabancı para nakit üzerindeki etkisi.....	XX
Nakit ve nakit benzerleri, dönem sonu.....	XXXXX

3.4. UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerindeki Değişikler ve Hatalar Standardı

3.4.1. UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardına İlişkin Muhasebe Politikaları Özeti

UMS 8, muhasebe politikalarının seçilmesi ve değiştirilmesine yönelik koşulları belirlemekte ve muhasebe politikalarında değişiklik yapıldığı durumlarda bu değişikliklerin muhasebe/finansal raporlama açısından hangi işlemleri gerektirdiğini düzenlemektedir(IASB, 2010c: 17). Standart, ayrıca, muhasebe politikaları veya tahminlerinin değiştirilmesinin ya da geçmiş dönem hatalarının düzeltilmesinin gerektiği durumlarda yapılması gereken açıklamaları da içermektedir.

Muhasebe politikaları standartlarla uyumlu olmalıdır. Bir işlem veya olaya hiçbir standardın uygulanmadığı durumlarda, işletme yönetimi, muhakeme gücünü kullanmak suretiyle, ihtiyaca uygun ve güvenilir bilgiyi sağlayacak olan muhasebe politikasını kendisi geliştirmelidir. Bu tür durumlarda, işletme yönetimi, benzer konularla ilgili standartları, “Finansal Tabloların Hazırlanışı ve Sunuluşuna İlişkin Kavramsal Çerçeve”de yer alan tanımları, muhasebeleştirme ve ölçme ilkelerini ve benzer bir kavramsal çerçeve kullanan standart belirleyici organlarca yapılan en son düzenlemeleri göz önünde bulundurur.

Muhasebe politikaları, benzer işlem ve olaylara tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır. Yeni ya da değiştirilmiş bir standart ya da yorum, muhasebe politikasında bir değişiklik yapılmasını gerektirebilir ve belirli geçiş hükümleri içerebilir. Diğer durumlarda, muhasebe politikalarındaki değişiklikler, yeni politika her zaman uygulanıyormuş gibi geçmişe dönük olarak uygulanır ve geçmiş dönem tutarları da düzeltilir. Yapılan değişiklik ve bu değişikliğin finansal tablolardaki etkisi hakkında açıklamada bulunulur.

Finansal tablolardaki birçok kalem kesin bir şekilde ölçülemez ve sadece tahmin edilebilir. Tahminler, en son ve en güvenilir bilgiye dayanmalıdır. Yapılan tahminler, yeni bilgi ve değişen durumlar sonucunda gözden geçirilmelidir. Tahmindeki bir değişiklik, cari dönemde ve değişiklikten etkilenen gelecek dönemlerde muhasebeleştirilir. Politika değişikliğinin aksine, geçmiş dönem tutarları düzeltilmez. Hatalar, yanlışlıklardan ve dikkatsizlikten veya mevcut bilginin yanlış yorumlanmasından kaynaklanabilir. Hatalar, tespit edilmelerinin ardından yayımlanan ilk finansal tablolarda düzeltilerek sunulur. Geçmiş dönem tutarları, hiç hata olmamış gibi yeniden ifade edilir.

Hatalı işlem ve hatanın finansal tablolarda düzeltilmesinin yarattığı etki açıklanır. Muhasebe politikalarında değişiklik yapılması ve hataların düzeltilmesi işlemlerinin cari dönem kâr/zararında ayrıca açıklamayı gerektiren bir etkisi bulunmaz. Sözü edilen işlemin geçmiş dönem finansal tablolarında etkisi bulunur ve bu nedenle, geçmiş dönemlerin cari dönemle karşılaştırılabilir olması için geçmiş dönemler düzeltilir.

Yeni yayımlanan standartların etkisi erkenden dikkat alınmalıdır. İşletme, yayımlanmakla birlikte henüz yürürlüğe girmemiş bulunan standartların etkisi hakkında açıklamada bulunmalıdır.

3.4.2. UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıdaki değerlendirmeler yapılırken, UMS 8 standardından seçilen 5 muhasebe politikası göz önünde bulundurulmuştur.

1. Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Başlığının Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

İşletmenin, yayımlanmış fakat henüz yürürlüğe girmemiş bir UFRS'nin başlığını açıklaması gereklidir(IASB, 2010a: A366). Burada **Tablo 45**'deki değerlendirme, işletmelerin bu hükmü dikkate alıp almamalarına ilişkin olarak yapılmıştır.

Tablo 45. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Başlığını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	UFRS'nin Başlığı	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	25	0	25
İmalat	13	1	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	24	1	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	28	1	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	24	1	25
İmalat	14	2	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	23	2	25
İmalat	21	2	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	31	2	33

Almanya işletmelerinin tamamının; yayınlanmış ancak henüz uygulanmaya başlanmamış yeni bir UFRS hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirecek şekilde söz konusu standardın başlığını açıkladığı tespit edilmiştir.

Fransa işletmelerinin % 96'sı, yayınlanmış ancak henüz uygulanmaya başlanmamış yeni bir UFRS hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirecek şekilde söz konusu standardın başlığını açıklamıştır.

İngiltere işletmelerinin % 97'sinin, yayınlanmış ancak henüz uygulanmaya başlanmamış yeni bir UFRS hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirecek şekilde söz konusu standardın başlığını açıkladığı saptanmıştır.

İtalya işletmelerinin % 96'sının, yayınlanmış ancak henüz uygulanmaya başlanmamış yeni bir UFRS hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirecek şekilde söz konusu standardın başlığını açıkladığı tespit edilmiştir.

Avustralya işletmelerinin % 92'si, yayınlanmış ancak henüz uygulanmaya başlanmamış yeni bir UFRS hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirecek şekilde söz konusu standardın başlığını açıklamıştır.

Türkiye işletmelerinin % 94'ünün, yayınlanmış ancak henüz uygulanmaya başlanmamış yeni bir UFRS hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirecek şekilde söz konusu standardın başlığını açıkladığı saptanmıştır.

Yayınlanmış ancak henüz uygulanmaya başlanmamış yeni bir UFRS hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirecek şekilde söz konusu standardın başlığının açıklanması hususu, örneklem kapsamında ülkeler bazında değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerin finansal tablo kullanıcılarını yeni UFRS'lerin varlığına ilişkin olarak önemli ölçüde bilgilendirdikleri görülmüştür.

2. Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Muhasebe Politikasında Yarattığı Değişikliğin Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

İşletmenin, yayınlanmış fakat henüz yürürlüğe girmemiş bir UFRS'nin muhasebe politikasında yaptığı değişikliği açıklaması gereklidir (IASB, 2010a: A366). Burada **Tablo 46**'daki değerlendirme, işletmelerin bu hükmü dikkate alıp almamalarına ilişkin olarak yapılmıştır.

Tablo 46. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Muhasebe Politikasına Olan Etkisini Açıklaması

Sektörler	Yeni UFRS'nin Muhasebe Politikası	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	9	4	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	20	5	25
İmalat	6	8	14
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	10	15	25
İmalat	13	4	17
Hizmet	4	4	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	20	9	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	23	2	25
İmalat	11	5	16
Hizmet	3	2	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	17	8	25
İmalat	7	16	23
Hizmet	4	3	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	14	19	33

Almanya işletmeleri yeni bir UFRS'nin muhasebe politikasında yarattığı değişikliğin açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'i yeni UFRS'nin getirdiği muhasebe politikası değişikliğini dipnotta açıklamıştır. Bir başka deyişle; yeni UFRS'nin başlığını açıklayan işletmeler, söz konusu standardın getirdiği etkiye ağırlıklı olarak değinmişlerdir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 70'i, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin yeni bir UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasının etkisini açıkladığı tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri yeni bir UFRS'nin muhasebe politikasında yarattığı değişikliğin açıklanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ı yeni UFRS'nin getirdiği muhasebe politikası değişikliğini dipnotta açıklamıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki yeni UFRS'nin başlığını açıklayarak getirdiği etkiye değinmeden raporlamada bulunan Fransa işletmelerinin sayısı önemli ölçüdedir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 43'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'i ile perakende sektöründeki işletmelerin sadece bir tanesinin yeni bir UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasının etkisini açıkladığı saptanmıştır.

İngiltere işletmeleri yeni bir UFRS'nin muhasebe politikasında yarattığı değişikliğin açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin yaklaşık % 70'i yeni UFRS'nin getirdiği muhasebe politikası değişikliğini dipnotta açıklamıştır. Burada, yeni bir UFRS'nin başlığını açıklayan işletmelerin söz konusu standardın getirdiği etkiyi ağırlıklı olarak raporladıkları görülmüştür. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 76'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin yeni bir UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasının etkisini açıkladığı tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri yeni bir UFRS'nin muhasebe politikasında yarattığı değişikliğin açıklanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'si yeni UFRS'nin getirdiği muhasebe politikası değişikliğini dipnotta açıklamıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki yeni bir UFRS'nin başlığını açıklayan işletmelerin söz konusu standardın getirdiği etkiyi önemli ölçüde raporladıkları görülmüştür. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 93'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının yeni bir UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasının etkisini açıkladığı saptanmıştır.

Avustralya işletmeleri yeni bir UFRS'nin muhasebe politikasında yarattığı değişikliğin açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 68'i yeni UFRS'nin getirdiği muhasebe politikası değişikliğini dipnotta açıklamıştır. Burada, yeni bir UFRS'nin başlığını açıklayan işletmelerin söz konusu standardın getirdiği etkiyi ağırlıklı olarak raporladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda

değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 76'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin yeni bir UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasının etkisini açıkladığı saptanmıştır.

Türkiye işletmeleri yeni bir UFRS'nin muhasebe politikasında yarattığı değişikliğin açıklanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 42'si yeni UFRS'nin getirdiği muhasebe politikası değişikliğini dipnotta açıklamıştır. Bu noktada belirtmek gerekir ki yeni bir UFRS'nin başlığını açıklamakla birlikte getirdiği etkiye değinmeyen Türkiye işletmelerinin sayısı önemli ölçüde düşüktür. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 30'u, hizmet sektöründeki işletmelerin % 57'si ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının yeni bir UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasının etkisini açıkladığı saptanmıştır.

Yeni bir UFRS'nin muhasebe politikasında yarattığı değişikliğin açıklanması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde, yeni bir UFRS'nin başlığını açıklayan İtalya işletmelerinin diğer ülke işletmelerine oranla yeni UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasını önemli ölçüde açıkladığı tespit edilmiştir. Türkiye işletmeleri ile Avrupa ülkelerinden Fransa işletmelerinin yeni UFRS'nin başlığını açıklama oranı karşısında söz konusu yeni standardın getirdiği muhasebe politikasını açıklamakta özen göstermedikleri görülmüştür. Halbuki, yeni bir UFRS'nin getirdiği yeni muhasebe politikasının bilinmesi finansal tablo kullanıcılarını önceden bilgilendirmek açısından önemlidir. Fransa ve İtalya dışındaki Avrupa ülkeleri ile Avustralya'da ise yeni bir UFRS'nin başlığını açıklayarak finansal tablo kullanıcılarını yeni bir UFRS'nin varlığı hakkında bilgilendiren işletmelerin ise yeni UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasını ağırlıklı olarak açıkladıkları saptanmıştır.

3. Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Zorunlu Uygulama Tarihinin Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

İşletme, yayımlanmış fakat henüz yürürlüğe girmemiş bir UFRS'nin hangi tarihten itibaren uygulanması gerektiğini açıklamalıdır(IASB, 2010a: A366). Burada **Tablo 47**'deki değerlendirme, işletmelerin bu hükmü dikkate alıp almamalarına ilişkin olarak yapılmıştır.

Tablo 47. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin Zorunlu Uygulama Tarihini Açıklaması

Sektörler	Yeni UFRS'nin Zorunlu Uygulama Tarihi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	25	0	25
İmalat	10	4	14
Hizmet	6	2	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	19	6	25
İmalat	12	5	17
Hizmet	6	2	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	21	8	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	24	1	25
İmalat	13	3	16
Hizmet	3	2	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	19	6	25
İmalat	21	2	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	31	2	33

Almanya işletmeleri yeni bir UFRS'nin uygulanmasının hangi tarihten itibaren gerekli olduğunu açıklanması ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının, yeni bir UFRS'nin uygulanmaya başlanması için UMSK tarafından belirlenen zorunlu uygulama tarihini açıkladıkları tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri yeni bir UFRS'nin uygulanmasının hangi tarihten itibaren gerekli olduğunu açıklanması ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sının yeni bir UFRS'nin uygulanmaya başlanması için UMSK tarafından belirlenen zorunlu uygulama tarihini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda

değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 71'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründe yer alan işletmelerin tamamının yeni UFRS'lerin zorunlu uygulama tarihlerini açıkladıkları görülmüştür.

İngiltere işletmeleri yeni bir UFRS'nin uygulanmasının hangi tarihten itibaren gerekli olduğunun açıklanması ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 72'sinin yeni bir UFRS'nin uygulanmaya başlanması için UMSK tarafından belirlenen zorunlu uygulama tarihini açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 71'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründe yer alan işletmelerin % 75'inin yeni UFRS'lerin zorunlu uygulama tarihlerini açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri yeni bir UFRS'nin uygulanmasının hangi tarihten itibaren gerekli olduğunun açıklanması ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının yeni bir UFRS'nin uygulanmaya başlanması için UMSK tarafından belirlenen zorunlu uygulama tarihini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin yeni UFRS'lerin zorunlu uygulama tarihlerini açıkladıkları görülmüştür.

Avustralya işletmeleri yeni bir UFRS'nin uygulanmasının hangi tarihten itibaren gerekli olduğunun açıklanması ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sının yeni bir UFRS'nin uygulanmaya başlanması için UMSK tarafından belirlenen zorunlu uygulama tarihini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 81'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 60'ı ile perakende sektöründe yer alan işletmelerin % 75'inin yeni bir UFRS'nin zorunlu uygulama tarihini açıkladığı görülmüştür.

Türkiye işletmeleri yeni bir UFRS'nin uygulanmasının hangi tarihten itibaren gerekli olduğunun açıklanması ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 94'ünün yeni bir UFRS'nin uygulanmaya başlanması için UMSK tarafından belirlenen zorunlu uygulama tarihini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 91'inin, hizmet ve perakende

sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının yeni bir UFRS'nin zorunlu uygulama tarihini açıkladığı görülmüştür.

Yeni bir UFRS'nin UMSK tarafından belirlenen zorunlu uygulama tarihinin dipnotta açıklanması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya, İtalya ve Türkiye'deki işletmelerin bu hususun açıklanmasını önemli ölçüde dikkate aldıkları, diğer ülkelerin ise bu bilgiyi ağırlıklı olarak açıkladıkları tespit edilmiştir.

4. Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin İlk Uygulamada Finansal Tablolardaki Etkisinin Belirtilmesine İlişkin Değerlendirme

İşletmelerin, yayımlanmış fakat henüz yürürlüğe girmemiş bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolarda olması beklenen etkileriyle ilgili açıklamaları yapması gereklidir (IASB, 2010a: A366). Burada **Tablo 48**'deki değerlendirme, işletmelerin bu hükmü dikkate alıp almamalarına ilişkin olarak yapılmıştır.

Tablo 48. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Henüz Yürürlüğe Girmemiş Bir UFRS'nin İlk Uygulamadaki Etkisini Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	UFRS'nin Etkisi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	9	4	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	21	4	25
İmalat	12	2	14
Hizmet	7	1	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	22	3	25
İmalat	16	1	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	27	2	29
İmalat	12	3	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	21	4	25
İmalat	14	2	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	23	2	25
İmalat	18	5	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	28	5	33

Almanya işletmeleri yeni bir UFRS'nin ilk uygulanmasının finansal tablolardaki etkisinin açıklanması ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 84'ünün söz konusu bilgiyi açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 70'inin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının yeni bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolardaki etkisini açıkladığı görülmüştür.

Fransa işletmeleri yeni bir UFRS'nin ilk uygulanmasının finansal tablolardaki etkisinin açıklanması ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin söz konusu bilgiyi açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 86'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin ise tamamının yeni bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolardaki etkisini açıkladığı görülmüştür.

İngiltere işletmeleri yeni bir UFRS'nin ilk uygulanmasının finansal tablolardaki etkisinin açıklanması ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 93'ünün söz konusu bilgiyi açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 94'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin ise tamamının yeni bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolardaki etkisini açıkladığı görülmüştür.

İtalya işletmeleri yeni bir UFRS'nin ilk uygulanmasının finansal tablolardaki etkisinin açıklanması ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 84'ünün söz konusu bilgiyi açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 80'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin ise tamamının yeni bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolardaki etkisini açıkladığı görülmüştür.

Avustralya işletmeleri yeni bir UFRS'nin ilk uygulanmasının finansal tablolardaki etkisinin açıklanması ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'sinin söz konusu bilgiyi açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda

değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 88'inin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının yeni bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolarındaki etkisini açıkladığı görülmüştür.

Türkiye işletmeleri yeni bir UFRS'nin ilk uygulanmasının finansal tablolarındaki etkisinin açıklanması ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 85'inin söz konusu bilgiyi açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 78'inin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının yeni bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolarındaki etkisini açıkladığı görülmüştür.

Yeni bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolarındaki etkisinin açıklanması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; İngiltere ve Avustralya'daki işletmelerin önemli ölçüde diğer ülkelerdeki işletmelerin ise ağırlıklı olarak açıklamada buldukları tespit edilmiştir. Ancak, bu noktada belirtmek gerekir ki işletmelerin önemli bir bölümü yeni bir UFRS'nin ilk uygulamasının finansal tablolarındaki etkisini açıklarken ayrıntılı açıklamalarda bulunmamışlar, bazı kalıplaşmış ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadelerde; yeni bir UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasının etkisinin henüz araştırılmakta/değerlendirilmekte olduğunu ifade etmişler ya da söz konusu muhasebe politikasının finansal tabloları etkilemeyeceğini/etkilemesinin beklenilmediğini belirtmişlerdir. Diğer taraftan, yeni standardın getirdiği muhasebe politikasının olası etkisinin henüz bilinmediğini belirten ya da söz konusu yeni standardın işletme ile ilgili olmadığına ilişkin açıklamalarda bulunan işletmelerde vardır. Dolayısı ile yeni bir UFRS'nin getirdiği muhasebe politikasının etkisine ilişkin köklü bir değerlendirmeye pek rastlanmamıştır. Bu durum aynı zamanda mevcut bir UFRS'de UMSK tarafından yapılan muhasebe politikası değişikliği içinde söylenebilir.

Bu çerçevede, üç farklı ülkeden “ayrıntılı açıklama yapan” üç işletmenin bilgisine erişilebilmiştir. Bu bağlamda, Avustralya'da hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir işletme, “temel yöntemin³⁴” kaldırıldığı AASB 123(UMS 23(2007'de gözden geçirilen)) standardının uygulanması ile finansman maliyetlerinin düşeceğini, maddi duran varlıkların defter değerinin artacağını, söz konusu değişikliğin amortisman giderinde artmasına

³⁴ Temel yöntem, UMS 23 Borçlanma Maliyetleri standardı kapsamında açıklanacaktır.

neden olacağını açıklamıştır. Yine aynı kapsamda; Fransa’da hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir işletme ise müşteri sadakat programları ile ilgili Fransız yerel muhasebe politikasını bırakarak UFRS kapsamındaki IFRIC 13 Müşteri Sadakat Programlarının Muhasebeleştirilmesi yorumunun uygulanması ile konsolide net gelirden bir değişiklik olmayacağını ancak müşteri sadakat programlarına ilişkin olarak verilen ödüllerle ilgili ertelenmiş gelirin düşeceğini belirtmiştir. Bu hususla ilgili olarak Almanya’da perakende sektöründe faaliyet gösteren bir işletme ise UFRS 8 standardının ilk uygulaması ile gruba ait bütün gayrimenkullerin ayrı bir bölüm olarak raporlanacağını ve söz konusu gayrimenkullerin büyük bir bölümünün grup bünyesindeki şirketler tarafından piyasa koşullarında kiralandığını açıklamıştır.

5. Henüz Yürürlüğe Girmemiş bir UFRS’nin ya da Değişen Muhasebe Politikalarının Erken Uygulanmasına İlişkin Değerlendirme

Yeni bir UFRS yayımlandığında; işletmelerin bu UFRS’yi zorunlu uygulama tarihinden önce uygulamasına genellikle izin verilmektedir. Yeni bir UFRS’nin bu şekilde uygulanması, “erken uygulama” olarak adlandırılmaktadır. Burada **Tablo 49**’da yapılan değerlendirme, bu araştırma kapsamında yer alan ülkelerde işletmelerin erken uygulamayı tercih edip etmediklerini incelemeyi amaçlamıştır.

Tablo 49. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Yeni Bir UFRS'yi Erken Uygulaması

Sektörler	Erken Uygulama Yaptığını Belirtenler	Erken Uygulama Yapmadığını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	6	0	13
Hizmet	2	6	0	8
Perakende	0	4	0	4
Almanya Toplamı	9	16	0	25
İmalat	2	12	0	14
Hizmet	2	6	0	8
Perakende	1	2	0	3
Fransa Toplamı	5	20	0	25
İmalat	8	9	0	17
Hizmet	1	7	0	8
Perakende	2	2	0	4
İngiltere Toplamı	11	18	0	29
İmalat	3	12	0	15
Hizmet	3	5	0	8
Perakende	0	2	0	2
İtalya Toplamı	6	19	0	25
İmalat	3	13	0	16
Hizmet	0	5	0	5
Perakende	0	4	0	4
Avustralya Toplamı	3	22	0	25
İmalat	0	21	2	23
Hizmet	1	6	0	7
Perakende	1	2	0	3
Türkiye Toplamı	2	29	2	33

Almanya işletmeleri, değişen muhasebe politikalarını erken uygulamayı tercih edip etmedikleri hususu açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün erken uygulamayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 46'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının erken uygulama yapmayı tercih etmedikleri görülmüştür.

Fransa işletmeleri, değişen muhasebe politikalarını erken uygulamayı tercih edip etmedikleri hususu açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inin erken uygulamayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 86'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin erken uygulama yapmayı tercih etmediği saptanmıştır.

İngiltere işletmeleri, değişen muhasebe politikalarını erken uygulamayı tercih edip etmedikleri hususu açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 62'sinin erken uygulamayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin erken uygulama yapmayı tercih etmedikleri görölmüştür.

İtalya işletmeleri, değişen muhasebe politikalarını erken uygulamayı tercih edip etmedikleri hususu açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sının erken uygulamayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 80'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ünün ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının erken uygulama yapmayı tercih etmediği saptanmıştır.

Avustralya işletmeleri, değişen muhasebe politikalarını erken uygulamayı tercih edip etmedikleri hususu açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin erken uygulamayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 81'inin hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının erken uygulama yapmayı tercih etmedikleri görölmüştür.

Türkiye işletmeleri, değişen muhasebe politikalarını erken uygulamayı tercih edip etmedikleri hususu açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin erken uygulamayı tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 91'inin hizmet sektöründeki işletmelerin % 71'inin ve

de perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin erken uygulama yapmayı tercih etmediği saptanmıştır.

İşletmelerin muhasebe politikalarında meydana gelen değişiklikleri erken uygulamayı tercih edip etmemeleri hususu; ülkeler bazında değerlendirildiğinde, Türkiye ve Avustralya'daki işletmelerin erken uygulama konusunda Avrupa ülkelerine oranla daha tutucu oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda; örnek vermek gerekirse, 1 Ocak 2009 ve sonrasındaki yıllık dönemlerde uygulanması gereken UMS 1(2007) "Finansal Tabloların Sunuluşu" standardı(IASB, 2010a: A319) ile UFRS 8 "Faaliyet Bölümleri" standardını(IASB, 2010a: A252) Türkiye'de hiçbir işletmenin erken uygulamadığı, Avustralya'da ise Avrupa ülkelerine oranla daha az sayıda işletmenin erken uygulamayı tercih ettiği görülmüştür.

Bu noktada belirtmek gerekir ki Avrupa ülkelerinde erken uygulama diğer ülkelere oranla daha fazla tercih edilmesine rağmen; bu ülkelerde zaman zaman erken uygulama yapılmasına engel teşkil eden husus, UMSK tarafından yayınlanan standartların Avrupa Birliği tarafından da onaylanması gerektiğidir. Dolayısı ile Avrupa Birliği tarafından onaylanması beklenen standartların dipnotlarda henüz onaylanmamış standartlar olarak açıkça belirtildiği de tespit edilmiştir. Bu çerçevede; Avrupa ülkelerinde erken uygulama o ülkelerin kendi muhasebe kurullarından ziyade, Avrupa Birliği'nin onayına bağlıdır.

Diğer taraftan; Avustralya'da Avustralya Muhasebe Standartları Kurulu(AASB) ile Türkiye'de Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu(TMSK)'nin standartları yayınlamasından sonra erken uygulama yapılması mümkündür. Erken uygulama konusu, özellikle Türkiye kapsamında değerlendirildiğinde ise hizmet sektöründeki bir işletmenin müşteri sadakat programlarının muhasebeleştirilmesine yol gösteren IFRIC 13'ü, perakende sektöründeki tek işletmenin ise UMS 23 standardında temel yöntemin kaldırılmasına ilişkin olarak yapılan muhasebe politikası değişikliğini erken uygulamayı tercih ettiği tespit edilmiştir.

3.5. UMS 10 Raporlama Döneminden(Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar

3.5.1. UMS 10 Raporlama Döneminden(Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Raporlama döneminden sonra ortaya çıkan olaylar, kullanıcıların finansal tablolara ilişkin değerlendirmelerini etkileyebilmektedir(IASB, 2010c: 18). Finansal tablolar, raporlama dönemi sonu ile yayımı için onaylandığı tarih arasında gerçekleşen belirli olaylar nedeniyle düzeltilir. Düzeltme gerektiren olaylar, raporlama dönemi sonu itibariyle ilgili olayların var olduğunu gösteren koşulların bulunduğu durumlarda; düzeltme gerektirmeyen olaylar ise, ilgili olayların raporlama döneminde sonra ortaya çıktığını gösteren koşulların bulunduğu durumlarda söz konusudur. Raporlama döneminden sonraki düzeltme gerektiren olaylara örnek olarak; işletmenin raporlama dönemi sonu itibariyle mevcut bir yükümlülüğünün bulunduğunu teyit eden bir davanın raporlama döneminden sonra sonuçlanması, işletmenin alacaklı olduğu bir müşterisinin raporlama döneminden sonra iflas etmesi veya işletmenin stoklarının raporlama döneminden sonra maliyet değerinin altında bir bedelle satılması durumlarında olduğu gibi raporlama dönemi sonu itibariyle bir varlığın değerinde düşüklük olduğuna işaret eden nitelikte bir bilginin raporlama döneminden sonra ortaya çıkması gösterilebilir. Raporlama döneminden sonraki düzeltme gerektirmeyen olaylara örnek olarak, yatırımların piyasa değerlerinde ortaya çıkan değişiklikler ile döviz kurlarında meydana gelen değişiklikler gösterilebilir.

Dağıtılacağı raporlama döneminden sonra ilan edilen temettüler, raporlama dönemi sonunda borç olarak finansal tablolara yansıtılmaz; çünkü raporlama tarihi itibariyle, söz konusu temettüler mevcut bir yükümlülük niteliğinde değildir. Düzeltme gerektirmeyen önemli olayların örneğin; önemli bir işletme birleşmesinin ya da işletme tasfiyesinin, bir faaliyetin durdurulmasına yönelik bir planın, ana üretim tesisinin tahrip olmasına neden olan bir yangının, vergi kanunlarına veya vergi oranlarına ilişkin olarak raporlama döneminden sonra gerçekleştirileceği ilan edilen ya da raporlama döneminden sonra yürürlüğe girecek olan bir değişikliğin, finansal tabloların dipnotlarında açıklanması gerekmektedir.

Finansal tablolar genellikle, işletmelerin sürekliliği ilkesi dikkate alınarak hazırlanır. Raporlama döneminden sonra işletmenin tasfiye edilmesine veya ticari

faaliyetlerinin durdurulmasına karar verilmesi durumunda, finansal tabloların hazırlanması sırasında süreklilik ilkesi dikkate alınmaz.

3.5.2. UMS 10 Raporlama Döneminden(Bilanço Tarihinden) Sonraki Olaylar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

Aşağıdaki değerlendirmeler, UMS 10 standardından seçilen 2 muhasebe politikası dikkate alınarak yapılmıştır.

1. Finansal Tabloların Yayımı İçin Onay Tarihi İle Finansal Tabloları Onaylayan Tarafların Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

İşletmelerin finansal tablolarının onaylandığı tarih ile söz konusu finansal tabloların kimler tarafından onaylandığına ilişkin bilgiyi, finansal tablo dipnotlarında açıklaması gereklidir(IASB, 2010a: A380). Bu bağlamda; söz konusu bilgiler genellikle bilançonun hemen altında ifade edilmekle birlikte, bu bilgilere finansal tablo dipnotlarında yer veren işletmeler de vardır. Bu bilgiler; genellikle beraber olarak açıklandığından finansal tabloların onaylandığı tarihe erişilemediği durumlarda, finansal tabloların kimler tarafından onaylandığına ilişkin bilginin de finansal tablolarda yer almadığı görülmüştür. Bu çerçevede, her iki bilgi arasında doğrusal bir ilişki gözlenmiştir. **Tablo 50**'deki değerlendirme, her iki bilginin bir arada raporlanıp raporlanmaması çerçevesinde yapılmıştır.

Ayrıca, yıl sonu ve ara dönem sonu finansal tablolarının yayımının onaylanmasına yönelik süreçler yasal düzenlemelere ve bu düzenlemelerin öngördüğü sınırlar içerisinde olmak kaydıyla işletme içi uygulamalara göre farklılık göstermektedir(Delikanlı, 2009: 102). Buradaki değerlendirmede, araştırma kapsamındaki ülke işletmeleri arasında finansal tabloların onaylanmasına ilişkin süreçte farklılıklar olup olmadığı da dikkate alınmıştır.

Tablo 50. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Finansal Tabloların Onay Tarihi İle Finansal Tabloları Onaylayan Tarafları Açıklaması

Sektörler	Finansal Tabloların Onay Tarihi ile Onaylayan Tarafları Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	11	2	13
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	22	3	25
İmalat	13	1	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	24	1	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	29	0	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	24	1	25
İmalat	9	7	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	17	8	25
İmalat	22	1	23
Hizmet	6	1	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	31	2	33

Finansal tabloların onay tarihi ile finansal tabloları onaylayan taraflara ilişkin açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi hususu, Almanya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin finansal tabloların onay tarihini ve kimler tarafından onaylandığını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 85'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu bilgileri açıkladıkları saptanmıştır.

Bu çerçevede, Almanya işletmelerine ait dipnotlarda “Şirketin yönetim kurulu, grubun konsolide finansal tablolarını 17 ve 24 Şubat tarihleri arasında hazırlamıştır. Şirketin denetim kurulu, grubun konsolide finansal tablolarını 26 Şubat 2009 tarihindeki toplantısında tartışmış ve söz konusu tabloları 27 Şubat 2009 tarihindeki toplantısında onaylamıştır.” cümlesine benzer ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

Finansal tabloların onay tarihi ile finansal tabloları onaylayan taraflara ilişkin açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi hususu, Fransa işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96’sının finansal tabloların onay tarihini ve kimler tarafından onaylandığını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 93’ünün, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu bilgileri açıkladıkları saptanmıştır.

Bu bağlamda, Fransa işletmelerine ait dipnotlarda “Grubun, bağlı ortaklıklarının ve iştiraklerinin 31 Aralık 2008 tarihli finansal tabloları grubun yönetim kurulu tarafından 10 Şubat 2009 tarihinde onaylanmıştır. Onaylanmak üzere 23 Şubat 2009 tarihindeki genel kurul toplantısına iletilecektir.” cümlesine benzer ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

Finansal tabloların onay tarihi ile finansal tabloları onaylayan taraflara ilişkin açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi hususu, İngiltere işletmeleri açısından irdelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının finansal tabloların onay tarihini ve kimler tarafından onaylandığını açıkladıkları görülmüştür. Bu bağlamda, İngiltere işletmelerine ait dipnotlarda “Finansal tablolar yönetim kurulu tarafından onaylanmış ve 18 Mayıs 2009 tarihinde yayınlanmasına izin verilmiştir.” cümlesine benzer ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

Finansal tabloların onay tarihi ile finansal tabloları onaylayan taraflara ilişkin açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi hususu, İtalya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 96’sının finansal tabloların onay tarihini ve kimler tarafından onaylandığını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının hizmet sektöründeki işletmelerin ise % 88’inin söz konusu bilgileri açıkladıkları saptanmıştır.

Bu kapsamda, İtalya işletmelerine ait dipnotlarda “Grup’un 31 Aralık 2008 tarihli konsolide finansal tabloları yönetim kurulu tarafından 18 Mart 2009 tarihinde onaylanmış ve söz konusu tabloların yayınlanmasına izin verilmiştir.” cümlesine benzer ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

Finansal tabloların onay tarihi ile finansal tabloları onaylayan taraflara ilişkin açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi hususu, Avustralya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 68’inin finansal tabloların onay tarihini ve kimler tarafından onaylandığını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 56’sının, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamının ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 75’inin söz konusu bilgileri açıkladıkları görülmüştür.

Bu bağlamda, Avustralya işletmelerine ait dipnotlarda “Bu finansal raporun yayınlanması için şirketin müdürleri tarafından 31 Ağustos 2009 tarihinde izin verilmiştir.” cümlesine benzer ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

Finansal tabloların onay tarihi ile finansal tabloları onaylayan taraflara ilişkin açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi hususu, Türkiye işletmeleri açısından irdelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 94’ünün finansal tabloların onay tarihini ve kimler tarafından onaylandığını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 96’sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 86’sının ve perakende sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu bilgileri açıkladığı saptanmıştır.

Bu çerçevede, Türkiye işletmelerine ait dipnotlarda “Grup’un konsolide finansal tabloları, yönetim kurulu tarafından 26 Mart 2009 tarihinde onaylanmış ve yönetim kurulu adına imzalanmıştır.” cümlesine benzer bir ifadeler kullanıldığı görülmüştür.

Finansal tabloların onay tarihi ile finansal tabloları onaylayan taraflara ilişkin açıklamalara dipnotlarda yer verilmesi hususu; ülkeler bazında değerlendirildiğinde, Avustralya dışındaki diğer bütün ülkelerde söz konusu açıklama hükmünün önemli ölçüde yerine getirildiği görülmüştür. Avustralya işletmelerine ait dipnotlarda; finansal raporun

onaylandığı belirtilirken, diğer ülke işletmelerinin dipnotlarında konsolide finansal tabloların onaylandığı açıklanmıştır. Finansal tabloların onaylanmasına ilişkin dipnotlarda açıklanan ifadelerin ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği görülmüştür. Bu durumun; söz konusu ülkelerdeki şirketler hukukuna ilişkin farklı düzenlemelerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

2. Raporlama Tarihinden Sonraki Olayların Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

Bu değerlendirme, örnekleme oluşturan ülkelerdeki bütün şirketlerde; raporlama tarihinden sonraki olaylara rastlanıp rastlanmadığı ile ilgili olarak **Tablo 51**'de yapılan bir değerlendirmedir. Ayrıca, raporlama tarihinden sonraki olaylara ilişkin açıklaması bulunmayan işletmelerin, bu konu ile ilgili olarak ayrı bir dipnot açmadıkları ya da ayrı bir dipnot açarak bilanço tarihinden sonraki olaylarının bulunmadığını açıkladıkları da saptanmıştır.

Tablo 51. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Bilanço Tarihinden Sonraki Olayları Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	6	7	13
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	10	15	25
İmalat	8	6	14
Hizmet	3	5	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	13	12	25
İmalat	10	7	17
Hizmet	1	7	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	13	16	29
İmalat	6	9	15
Hizmet	4	4	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	10	15	25
İmalat	9	7	16
Hizmet	4	1	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	16	9	25
İmalat	17	6	23
Hizmet	5	2	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	23	10	33

Bilanço tarihinden sonraki olaylar, Almanya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ında bilanço tarihinden sonraki olayların raporlandığı tespit edilmiştir.

Bilanço tarihinden sonraki olaylar, Fransa işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'sinde bilanço tarihinden sonraki olayların raporlandığı görülmüştür.

Bilanço tarihinden sonraki olaylar, İngiltere işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 45'inde bilanço tarihinden sonraki olaylara rastlanmıştır.

Bilanço tarihinden sonraki olaylar, İtalya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ında bilanço tarihinden sonraki olayların raporlandığı tespit edilmiştir.

Bilanço tarihinden sonraki olaylar, Avustralya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünde bilanço tarihinden sonraki olayların raporlandığı saptanmıştır.

Bilanço tarihinden sonraki olaylar, Türkiye işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 70'inde bilanço tarihinden sonraki olaylara rastlanmıştır.

Bilanço tarihinden sonraki olayların raporlanması konusu; ülkeler bazında değerlendirildiğinde, bu kapsama giren olayların, en fazla Türkiye'de ardından da Avustralya'da görüldüğü tespit edilmiştir. Avrupa ülkelerindeki durum ise daha durağandır. Dolayısı ile Avrupa ülkelerindeki işletmelerle karşılaştırıldığında; Türkiye ve Avustralya'daki işletmelerin finansal tablo kullanıcılarının raporlama döneminden sonrası hakkında bilgilenmesini gerektirecek olaylarla daha fazla karşı karşıya kaldıkları ve bu durumda genellikle işletmelerin mali ve hukuki ihtilafları çerçevesinde şekillendiği söylenebilir.

3.6. UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri Standardı³⁵

3.6.1. UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 11 standardı, inşaat sözleşmelerinden elde edilecek hasılat ile sözleşme maliyetlerinin muhasebeleştirme usullerini belirlemektedir(IASB, 2010c: 19). Bu standart, proje yöneticileri ve mimarlar gibi, inşaat projesi ile doğrudan ilişkili hizmet sağlayanlar da dahil olmak üzere, taahhüt işletmeleri için geçerlidir.

Bir gayrimenkul inşaat anlaşmasının UMS 11 veya UMS 18 Hasılat standardından hangisinin kapsamında olduğunun belirlenmesi, anlaşma hükümlerine ve ilgili diğer koşul ve durumlara bağlıdır. Bu tür bir belirleme, her bir anlaşma hakkında değerlendirmede bulunmayı gerektirir. Gayrimenkul inşaat anlaşmaları; müşterinin inşaat başlamadan önce ve/veya inşaatın devamı sırasında ilgili gayrimenkulün tasarımındaki büyük yapısal unsurları belirleyebildiği/değiştirebildiği durumlarda, UMS 11 kapsamında yer alır.

Raporlama dönemleri sonunda her bir inşaat sözleşmesine ilişkin değerlendirmede bulunulur. Muhasebeleştirme işlemi, sözleşmenin sonucunun güvenilir bir biçimde öngörülebilmesine bağlıdır. İnşaat sözleşmesinin sonucu güvenilir bir şekilde öngörülebildiğinde, sözleşmeden elde edilecek hasılat, inşaat işi tamamlandıkça muhasebeleştirilir ve sözleşme maliyetleriyle eşleştirilir. Anılan muhasebeleştirme yöntemi, tamamlanma yüzdesi yöntemi olarak adlandırılır. İşin tamamlanan kısmı; sözleşmeden elde edilecek hasılat ve giderin belirlenmesini ve bunun sonucunda elde edilecek kârın muhasebeleştirilmesini etkiler. Alınan hak ediş ve avanslar, genellikle, yapılan işin tamamlanma düzeyini tam olarak yansıtmaz.

Sözleşmede gelecekte yapılması öngörülen işlerle ilgili olarak katlanılan maliyetler, geri kazanılabilir olmalarının muhtemel olması durumunda varlık olarak muhasebeleştirilir. Aksi durumda, ilgili tutarlar derhal gider olarak muhasebeleştirilir. İnşaat sözleşmesine

³⁵ UMSK ile FASB'in yakınsama çalışmaları sonucunda yeni bir hasılat standardının yayımlanması planlanmakta olup bununla ilgili nihai taslak Haziran 2010'da yayımlanmıştır. Bu yeni standart, inşaat sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin hükümleri de kapsayacağından aynı zamanda UMS 11 standardının da yerini alacaktır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2010f).

ilişkin bir zarar beklentisi oluştuğunda, öngörülen tahmini zarar tutarı, gerçekleşmesi beklenmeden dönem gideri olarak muhasebeleştirilir.

İnşaat sözleşmesinin sonucu güvenilir bir şekilde öngörülemediğinde, tüm sözleşme maliyetleri, oluştukları anda gider olarak muhasebeleştirilir. Söz konusu sözleşme maliyetlerinin geri kazanılması muhtemel olan kısmı tutarında hasılat muhasebeleştirilir. Sonuç olarak; inşaat tamamlanana veya sözleşmenin sonucu güvenilir bir şekilde öngörülene kadar kâr muhasebeleştirilmez. Ancak; sözleşmeden beklenen zarar tutarı derhal gider olarak muhasebeleştirilir. İnşaat sözleşmelerine ilişkin hasılat ve maliyetlerin kapsamlı gelir tablosuna yansıtılma zamanı, yüklenici işletmenin (taahhüt işletmesi) kâr veya zararını etkiler.

İnşaat sözleşmeleri, konusuna giren işlerin özellikleri gereği genellikle uzun vadeli. Sözleşmenin imzalandığı dönem ile sözleşme konusu işin başladığı ve tamamlandığı dönemler birbirlerinden farklı olabilir. Bir dönemde çok sayıda sözleşme tamamlanmış iken, bu dönemi takip eden dönemde hiçbir sözleşme tamamlanmamış olabilir. UMS 11'in finansal tablolara etkisi; sözleşmenin tamamlanması beklenmeden, başka bir deyişle sözleşme konusu iş gerçekleştirildikçe, inşaata ilişkin finansal performansın işletme finansal tablolarına yansıtılmasında görülür.

Sözleşmeye konu işin tamamlanma düzeyinin belirlenmesi, hangi maliyetlerin geri kazanılabilir olduğunun saptanması, ek ödeme talepleri, maliyet güncelleştirme (eskalasyon) hükümleri, cezalar ve teşvik ödemeleri gibi konularda işletme yönetiminin değerlendirmede bulunması gerekmektedir.

3.6.2. UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıdaki değerlendirme, UMS 11 standardından seçilen ve birbiri ile ilgili olan 2 muhasebe politikası dikkate alınarak yapılmıştır.

1. İnşaat Sözleşmeleri Bulunan İşletmelerin İnşaat Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesinde Kullandıkları Muhasebeleştirme Yöntemine İlişkin Değerlendirme

Almanya işletmeleri incelendiğinde; bu işletmeler arasında inşaat faaliyetlerinde bulunan dört şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerden birinin; esas faaliyeti imalat sektörü kapsamında yer almakla birlikte, söz konusu işletmenin inşaat sözleşmeleri bulunduğu da görülmektedir. Burada incelenen dört işletmenin; inşaat sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak tamamlanma yüzdesi yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, devam eden sözleşmelere konu işlerin tamamlanma aşaması saptanırken, bir işletmenin “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranı yöntemini” uyguladığı; üç işletmenin ise “hizmetin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranı yöntemini” tercih ettiği saptanmıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; bu işletmeler arasında inşaat faaliyetlerinde bulunan altı şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerden ikisinin; esas faaliyeti imalat sektörü kapsamında yer almakla birlikte, söz konusu işletmelerin inşaat işleri ile de ilgilendikleri görülmektedir. Burada incelenen altı işletmenin, inşaat sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak finansal tablo dipnotlarında tamamlanma yüzdesi yöntemini kullandıklarını belirttikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, devam eden sözleşmelere konu işlerin tamamlanma aşaması saptanırken, üç işletmenin “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranı yöntemini” uyguladığı bir işletmenin “hizmetin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranı yöntemini” kullandığı diğer bir işletmenin ise söz konusu yöntemlerden birini yapılan değerlendirme sonucunda tercih ettiği saptanmıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; bu işletmeler arasında inşaat faaliyetlerinde bulunan üç şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerden biri; aslen imalat sektöründe faaliyet göstermekle birlikte, hizmet sektörü kapsamında yer alan inşaat sözleşmeleri ile de ilgilenmektedir. Burada incelenen üç işletmenin inşaat sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak finansal tablo dipnotlarında tamamlanma yüzdesi yöntemini kullandıklarını açıkları görülmüştür. Ayrıca, devam eden sözleşmelere konu

işlerin tamamlanma aşaması saptanırken, üç işletmeninde “hizmetin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranı yöntemini” kullandığı tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; bu işletmeler arasında inşaat faaliyetlerinde bulunan altı şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerden dört tanesi, aslen imalat sektöründe kapsamında yer almakla birlikte inşaat işleri ile ilgili faaliyet de göstermektedir. Söz konusu işletmelerin tamamı, inşaat sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak tamamlanma yüzdesi yöntemini kullandıklarını dipnotta açıklamışlardır. Ayrıca, devam eden sözleşmelere konu işlerin tamamlanma aşaması saptanırken, işletmelerden biri “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranı yöntemini” uyguladığı, diğer dört işletmenin ise “hizmetin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranı yöntemini” kullandıkları saptanmıştır. Bir işletmenin ise devam eden sözleşmelere konu işlerin tamamlanma aşamasını nasıl belirlediğine ilişkin bilgiye rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; bu işletmeler arasında inşaat faaliyetlerinde bulunan iki şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerden biri; aslen imalat sektöründe faaliyet göstermekle birlikte, hizmet sektörü kapsamında yer alan inşaat sözleşmeleri ile de ilgilenmektedir. Her iki işletmenin, inşaat sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak finansal tablo dipnotlarında tamamlanma yüzdesi yöntemini kullandıklarını açıkladıkları görülmüştür. Ayrıca, devam eden sözleşmelere konu işlerin tamamlanma aşaması saptanırken işletmelerden birinin “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranı yöntemini” uyguladığı, diğer işletmenin ise “hizmetin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranı yöntemini” kullandığı saptanmıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; bu işletmeler arasında tek bir inşaat şirketi bulunmaktadır. Söz konusu inşaat şirketinin, inşaat işlerini muhasebeleştirirken tamamlanma yüzdesi yöntemini kullandığına ilişkin bilgiyi dipnotlarda açıkladığı tespit edilmiştir. Ayrıca, işletmenin devam eden sözleşmelere konu işlerin tamamlanma aşamasını saptarken “hizmetin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranı yöntemini” kullandığı da açıklamıştır.

Araştırma kapsamında yer alan ve inşaat faaliyetlerinde bulunan sınırlı sayıdaki işletme; ülkeler bazında değerlendirildiğinde, bütün ülkelerde söz konusu işletmelerin inşaat sözleşmelerini muhasebeleştirirken tamamlanma yüzdesi yöntemini uyguladığı görülmüştür. Ayrıca, devam eden sözleşmelere konu işlerin tamamlanma aşamasına ilişkin yönteminde, işletmelerin önemli bir bölümü tarafından açıklandığı tespit edilmiştir. Ancak; bu noktada belirtmek gerekir ki UMS 11 standardı ile ilgili değerlendirme, bu araştırma kapsamında yer alan ve inşaat alanında faaliyet gösteren sınırlı sayıdaki işletmeye dayandığından, burada yapılan tespitler, inşaat şirketlerinin genel eğilimini tam manasıyla yansıtmamaktadır.

3.7. UMS 12 Gelir Vergileri Standardı

3.7.1. UMS 12 Gelir Vergileri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 12, aşağıda belirtilen durumların cari ve gelecek dönemlerdeki vergisel sonuçlarının nasıl muhasebeleştirileceği de dahil olmak üzere, gelir vergilerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin yöntemleri ortaya koymaktadır (IASB, 2010c: 20).

- Finansal tablolarda muhasebeleştirilen cari döneme ilişkin işlem ve olaylar,
- Bilançoda yer alan varlıkların defter değerlerinin gelecek dönemlerde geri kazanılması,
- Bilançoda yer alan borçların defter değerlerinin gelecek dönemlerde ödenmesi.

Dönem vergisi; vergilendirilebilir kâr üzerinden ödenecek (ya da geri kazanılacak) olan, cari döneme ilişkin gelir vergisi tutarıdır. Ertelenmiş vergi, varlıkların ve borçların bilançodaki defter değerleri ile vergiye esas değerleri arasındaki her türlü fark ile bağlantılıdır. Bazı istisnai durumlar söz konusu olmakla birlikte, ertelenmiş vergi varlığı ya da borcu; varlıkların (borçların) geri kazanımının (ödenmesinin), gelecek dönemlerde ödenecek vergi tutarlarını etkilemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte, ertelenmiş vergi varlığı, kullanılmamış mali zararlar ile kullanılmamış vergi avantajlarından da kaynaklanabilmektedir. Ertelenmiş vergi varlıkları yalnızca, gelecek dönemlerde, söz konusu zararların, avantajların ya da indirilebilir farkların elimine edilmesine yetecek düzeyde bir vergilendirilebilir kâr oluşacağının muhtemel olması

durumunda muhasebeleştirilir. Kullanılmamış mali zararların varlığı, gelecek dönemlerde vergilendirilebilir kârın ortaya çıkmasının muhtemel olmadığına işaret edebilmektedir.

Ertelenmiş vergi, ertelenmiş vergi varlığı (borcu) geri kazanıldığında (ödendiğinde) uygulanması öngörülen vergi oranları dikkate alınarak ölçülür ve söz konusu ölçüm, varlıkların (borçların) defter değerlerinin ne şekilde geri kazanılacağına (ödeneceğine) ilişkin raporlama dönemi sonu (bilanço tarihi) itibariyle oluşan beklentilerin vergisel sonuçlarını yansıtır. Ertelenmiş vergi varlıkları ve borçları iskonto edilmez.

Raporlama dönemi sonu itibariyle yürürlükte olan vergi oranı genellikle, gelecek dönemlerde uygulanması beklenen vergi oranı ile örtüşmektedir. Ertelenmiş vergi varlıkları ya da borçları, yeni bir vergi oranının yürürlüğe girmesi kesinleştiğinde düzeltilir. Söz konusu düzeltme, muhasebe tahmininin revize edilmesi şeklinde muhasebeleştirilir. Diğer bir ifadeyle; düzeltme işlemi ilgili dönemin kâr ya da zararını etkiler.

İşlem ve olayların vergisel sonuçları, ilgili işlem veya olayın muhasebeleştirildiği finansal tabloda muhasebeleştirilir. Başka bir deyişle, kapsamlı gelir tablosunda ya da doğrudan özkaynaklarda raporlanır. İşletme birleşmesi sırasında, ertelenmiş vergi varlıklarının veya borçlarının muhasebeleştirilmesi, şerefiyenin tutarını etkiler.

Dönem kâr ya da zararının belirlenmesinde dikkate alınan vergi gideri, cari dönemin vergisi ile ertelenmiş verginin toplamıdır. UMS 12, muhasebe kârı üzerinden hesaplanan vergi tutarı ile vergi gideri arasındaki farkın açıklanmasını gerektirir.

3.7.2. UMS 12 Gelir Vergileri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıdaki değerlendirme, UMS 12 standardından seçilen 2 muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunun Mahsup Edilmesine İlişkin Değerlendirme

UMS 12 uyarınca, işletmeler ertelenmiş vergi borcu ile ertelenmiş vergi varlığını mahsup edebilirler. Ancak, mahsup işleminin gerçekleşmesi belli koşullara dayanmaktadır(IASB, 2010a: A428). Bu çerçevede, mahsup işleminin gerçekleşmesi için işletmenin yasal olarak dönem vergi varlıklarını dönem vergi borçlarına mahsup etme hakkının bulunması gereklidir. Bununla birlikte, işletmeler ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi borcu ile ilgili olarak vergi idareleri tarafından konulan aşağıdaki iki hükümden birini karşılamalıdır:

1. Ertelenmiş vergi vergi varlığı ve ertelenmiş vergi borcu aynı vergi idaresi ile ilgili olarak aynı vergi mükellefini ilgilendiriyor olmalı ya da

2. Vergiye tabi işletmelerin farklı işletmeler olması söz konusu olmakla birlikte bu işletmelerin ertelenmiş vergi borçlarının ve varlıklarının önemli bir miktarının ödeneceği veya geri kazanılabileceği tahmin edilen gelecek her dönem itibariyle, vergi borçları ya net esasa göre yerine getirilmeli ya da tahsilat ve ödeme ayrı ayrı ancak aynı zamanda yapılmalıdır.

Buradaki değerlendirme, mahsup işleminin söz konusu olduğu işletmelerin buna ilişkin gerekçelerini açıklayıp açıklamadıklarına ilişkindir.

Tablo 52. Almanya İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması

Sektörler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Ayrı Ayrı Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Mahsup Ederek Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Varlığı Bulunmayıp Ertelenmiş Vergi Borcu Bulunanlar	Sektörel Toplam
İmalat	12	1	0	13
Hizmet	8	0	0	8
Perakende	3	0	1	4
Almanya Toplamı	23	1	1	25

Almanya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 52**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 92'sinin, ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ayrı ayrı raporladıkları tespit edilmiştir. Burada, sadece imalat sektöründeki bir işletmenin ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunu birbirinden mahsup ettiği görülmüştür. Söz konusu işletme, finansal tablo dipnotunda vergi otoriteleri ile ilgili hükümlerin karşılanması nedeniyle mahsup işleminin yapıldığını açıklamıştır.

Bu işletme ile ilgili durum değerlendirildiğinde; burada işletmenin mahsup işleminin gerçekleşmesi için işletmenin yasal olarak dönem vergi varlıklarını dönem vergi borçlarına mahsup etme hakkının bulunmasına ilişkin hükmü açıklamadığı görülmüş olmakla birlikte işletmenin bu hükmü karşıladığı düşünülmüştür. Ancak, işletme yukarıda geçen bir ve iki no'lu hükümleri açıklamakla birlikte her iki hükümden hangisini karşıladığına ilişkin bilgiye finansal tablo dipnotunda yer vermemiştir. Dolayısı ile burada sadece işletmenin mahsup işlemine temel oluşturacak iki hükümden birini karşıladığı söylenebilir.

Tablo 53. Fransa İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması

Sektörler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Ayrı Ayrı Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Mahsup Ederek Gösterenler	Sektörel Toplam
İmalat	13	1	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	24	1	25

Fransa işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 53**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 96'sının, ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ayrı ayrı raporladıkları tespit edilmiştir. Burada, sadece imalat sektöründeki bir işletmenin ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunu birbirinden mahsup ettiği görülmüştür. Söz konusu işletme, mahsup işlemi yapmasına gerekçe oluşturan muhasebe politikasını dipnotlarda açıklamamıştır.

Tablo 54. İngiltere İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması

Sektörler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Ayrı Ayrı Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Mahsup Ederek Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Varlığı Bulunmayıp Ertelenmiş Vergi Borcu Bulunanlar	Sektörel Toplam
İmalat	15	1	1	17
Hizmet	5	2	1	8
Perakende	2	1	1	4
İngiltere Toplamı	22	4	3	29

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 54**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 76'sının, ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ayrı ayrı raporladıkları tespit edilmiştir. Burada, dört işletmenin ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunu birbirinden mahsup ettiği görülmüştür. Ancak, sadece üç işletme mahsup işlemine yönelik muhasebe politikasını kısmen ya da tamamen açıklamıştır. Bu kapsamda, hizmet sektöründe bulunan işletmelerden biri, mahsup işleminin gerçekleşebilmesi için yasal olarak dönem vergi varlıklarını dönem vergi borçlarına mahsup etme hakkının bulunması gerektiğini belirtmiş ancak mahsup işlemine ilişkin muhasebe politikasını tam olarak açıklamamıştır. Aynı kapsamda, hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir diğer işletmenin ise mahsup işlemine ilişkin muhasebe politikasını belirtirken yukarıda söz edilen mahsup işleminin gerçekleşmesi için işletmenin yasal olarak dönem vergi varlıklarını dönem vergi borçlarına mahsup etme hakkının bulunması hükmünü açıkladıktan sonra yukarıda geçen iki no'lu hüküm kapsamında vergi borçlarını ve vergi alacaklarını net esasa göre raporlamayı tercih ettiği tespit edilmiştir. Ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi borcunu mahsup eden ve perakende sektöründe bulunan işletme ise, mahsup işleminin gerçekleşebilmesi ile ilgili hükümlerden sadece aynı çevrede vergi mükellefi olunması gerektiğini belirterek mahsup işlemine ilişkin muhasebe politikasını tam olarak açıklamamıştır.

Tablo 55. İtalya İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması

Sektörler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Ayrı Ayrı Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Mahsup Ederek Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Borcu Bulunmayıp Ertelenmiş Vergi Varlığı Bulunanlar	Ertelenmiş Vergi Varlığı Bulunmayıp Ertelenmiş Vergi Borcu Bulunanlar	Ertelenmiş Vergi Varlığı ya da Ertelenmiş Vergi Borcu Bulunmayanlar	Sektörel Toplam
İmalat	14	1	0	0	0	15
Hizmet	5	0	1	1	1	8
Perakende	2	0	0	0	0	2
İtalya Toplamı	21	1	1	1	1	25

İtalya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 55**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 84'ünün, ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ayrı ayrı raporladıkları tespit edilmiştir. Burada, imalat sektöründe faaliyet gösteren bir işletmenin ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunu birbirinden mahsup ettiği görülmüştür. İmalat sektöründeki işletme, mahsup işlemi ile ilgili muhasebe politikalarının sadece yasal olarak dönem vergi varlıklarını dönem vergi borçlarına mahsup etme hakkının olmasına ilişkin hükmü belirtmiş bu konudaki diğer muhasebe politikalarını ifade etmemiştir.

Tablo 56. Avustralya İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması

Sektörler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Ayrı Ayrı Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Mahsup Ederek Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Borcu Bulunmayıp Ertelenmiş Vergi Varlığı Bulunanlar	Ertelenmiş Vergi Varlığı Bulunmayıp Ertelenmiş Vergi Borcu Bulunanlar	Sektörel Toplam
İmalat	14	1	0	1	16
Hizmet	3	0	1	1	5
Perakende	1	2	1	0	4
Avustralya Toplamı	18	3	2	2	25

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 56**'da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 72'sinin, ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ayrı

ayrı raporladıkları tespit edilmiştir. Burada, üç işletmenin ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunu birbirinden mahsup ettiği görülmüştür. İşletmelerin üçüde konu ile ilgili muhasebe politikasını kısmen ya da tamamen açıklamıştır. İmalat sektöründe faaliyet gösteren ve mahsup işleminde bulunan işletmelerden biri mahsup işlemine ilişkin hükümlerin tamamını açıklamış ancak yukarıdaki sözü edilen bir veya iki no’lu hükümlerden hangisini karşıladığına ilişkin bilgiye finansal tablo dipnotunda yer vermemiştir. Perakende sektöründe faaliyet gösteren ve mahsup işleminde bulunan işletmelerden birinin mahsup işlemine ilişkin muhasebe politikasını belirtirken işletmenin yasal olarak dönem vergi varlıklarını dönem vergi borçlarına mahsup etme hakkının bulunması hükmünü açıkladıktan sonra yukarıda sözü edilen iki no’lu hüküm kapsamında vergi borçlarını ve vergi alacaklarını net esasa göre raporlamayı tercih ettiği tespit edilmiştir. Aynı sektörde faaliyet gösteren ve mahsup işleminde bulunan diğer bir işletme ise mahsup işlemine ilişkin muhasebe politikasını belirtirken işletmenin yasal olarak dönem vergi varlıklarını dönem vergi borçlarına mahsup etme hakkının bulunması hükmüne ek olarak yukarıda sözü edilen bir no’lu hüküm kapsamında ertelenmiş vergi varlığı ya da borcunun aynı vergi mükellefine yani işletmeye ait olmasından dolayı mahsup işlemi yapabildiğini açıklamıştır.

Tablo 57. Türkiye İşletmelerinin Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunu Raporlaması

Sektörler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Ayrı Ayrı Gösterenler	Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Ertelenmiş Vergi Borcunu Mahsup Ederek Gösterenler	Sektörel Toplam
İmalat	14	9	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	22	11	33

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 57**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 67'sinin, ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi yükümlülüğünü ayrı ayrı raporladıkları tespit edilmiştir. Burada, onbir işletmenin ertelenmiş vergi varlığı ile ertelenmiş vergi borcunu birbirinden mahsup ettiği görülmüştür. Ancak, mahsup işleminde bulunan işletmelerin sadece iki tanesinin konu ile ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu kapsamda, imalat sektöründe bulunan işletmelerden biri aynı vergi otoritesi tarafından belirlenen gelir vergileri ile ilgili olan ertelenmiş vergi varlıkları ve

yükümlülüklerinin karşılıklı olarak mahsup edilebileceğini belirtmiştir. Ancak, bu hususla ilgili muhasebe politikasını tam açıklamamıştır. Diğer taraftan, aynı sektörde faaliyet gösteren bir diğer işletme ise, ertelenen vergi varlık ve yükümlülüklerin, cari varlık ve yükümlülüklerin mahsup edilmesi konusunda yasal olarak uygulanabilir bir hakkın bulunması ve cari vergi varlıklarının gerçekleşmesi ile cari vergi yükümlülüklerinin ifa edilmesinin eşanlı yapılması niyeti olması şartları(iki no'lu hüküm) geçerli olduğundan mahsup edildiğini belirterek tam açıklamada bulunmuştur.

Ertelenmiş vergi varlıklarının ve ertelenmiş vergi borçlarının mahsup edilmesine ilişkin muhasebe politikalarının açıklanması hususu değerlendirildiğinde; ülkelerdeki işletmelerin hangi gerekçelerle veya hangi hükümlere dayanarak mahsup işlemi yaptıklarını tam olarak açıklamadıkları görülmüştür.

2. Ertelenmiş Vergi Varlığı İle Ertelenmiş Vergi Borcunun Bilançoda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Ertelenmiş vergi varlıkları ile ertelenmiş vergi borçları bulunan bütün işletmelerin söz konusu vergi varlıklarını ve borçlarını bilançoda nerede raporluyor oldukları incelendiğinde; araştırma kapsamındaki ülkelerde ertelenmiş vergi varlıkları ve borçları bulunan bütün işletmelerin ertelenmiş vergi varlıklarını duran varlıklarda, ertelenmiş vergi borçlarını ise uzun vadeli yabancı kaynaklar kapsamında raporladıkları tespit edilmiştir.

3.8. UMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardı

3.8.1. UMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Maddi duran varlıklar, mal ve hizmet üretiminde veya idari amaçlarla kullanılmak üzere, bir dönemden fazla elde tutulan fiziki varlıklardır(IASB, 2010c: 21). Bu varlıklar, başkalarına kiraya verilmiş olanları da kapsamakla birlikte yatırım amaçlı olarak edinilen gayrimenkulleri kapsamaz. Yatırım amaçlı gayrimenkuller, UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller standardı kapsamındadır.

Maddi duran varlıklar, başlangıçta, maddi duran varlık kalemini kullanılabilir duruma getirilmesi için katlanılan harcamaların tamamını içerecek şekilde maliyet bedeli ile kaydedilir. Tamir ve bakım harcamaları gider olarak muhasebeleştirilir. İşletmeler, maddi duran varlığın farklı yararlı ömre sahip unsurlarının ayrı olarak muhasebeleştirilmesine imkân verecek detayda kayıt yapmalıdır. Maddi duran varlığın bir unsurunun yenilenmesi durumunda, yeni iktisap edilen kıymet varlık olarak muhasebeleştirilir. Maddi duran varlık ilk muhasebeleştirilmesinin ardından, maliyetinden birikmiş amortisman düşüldükten sonraki değerinden ya da gerçeğe uygun değerinden (yeniden değerlendirilmiş tutarından) ölçülebilir. Yeniden değerlendirme yönteminin seçilmesi durumunda, maddi duran varlıklar sınıfında yer alan bütün varlıklar yeniden değerlendirilmeli ve tespit edilen değerler sürekli olarak güncellenmelidir. Yeniden değerlendirme değer artışları diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmeli ve doğrudan özkaynaklarda yeniden değerlendirme değer artışı adı altında toplanmalıdır(IASB, 2010a: A449) .

Maddi duran varlıklar, beklenen yararlı ömürleri süresince amortismanına tabi tutulur. Amortismanına tabi tutar hesaplanırken, varlığın yararlı ömrü sonunda beklenen kalıntı değeri de dikkate alınır. Amortisman yöntemi(doğrusal amortisman yöntemi, azalan bakiyeler yöntemi ve üretim birimleri yöntemi) ve oranı yıllık olarak gözden geçirilir. Bir maddi duran varlık kalemi elden çıkarıldığında, ortaya çıkan kazanç ya da zarar gelir tablosunda veya bireysel gelir tablosunda gösterilir.

Maddi duran varlıklar için yapılan harcamaların gider olarak muhasebeleştirileceği dönemlerin tespiti profesyonel muhakeme gerektirecek ve bu kararlar cari ve gelecek dönemlerde elde edilecek kârları etkileyecektir. Özellikle aşağıdaki noktalarda profesyonel muhakeme gerekli olacaktır:

- Varlık olarak muhasebeleştirilen maddi duran varlık kaleminin maliyetine, ilgili maddi duran varlığın sökülme, taşınma ve yenileme (restorasyon) maliyetlerinin de dahil olması nedeniyle bu tutarların tespiti.
- Güvenlik ve çevresel nedenlerle edinilen maddi duran varlıklardan, işletmenin diğer varlıklardan fayda sağlaması açısından gerekli olanların varlık olarak muhasebeleştirilmesi.

- Maddi duran varlıkların düzenli aralıklarla yenilenmeyi (değiştirilmeyi) gerektiren parçalarının belirlenmesi.

Önemli parçalar ayrı olarak muhasebeleştirilir; amortismanına tabi tutulur ve yeni bir parça ile değiştirildiğinde bilanço dışı bırakılır.

Bir varlığın günlük bakım onarım harcamaları “bakım ve onarım” gideri olarak muhasebeleştirilir.

Yıllık amortisman gideri, varlıktan beklenen yararlı ömre göre hesaplanır. Maddi duran varlık, değer düşüklüğü açısından yıllık olarak gözden geçirilir.

3.8.2. UMS 16 Maddi Duran Varlıklar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıdaki değerlendirmeler, UMS 16 standardından seçilen 4 muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Maddi Duran Varlıkların İlk Muhasebeleştirilmesine İlişkin Değerlendirme

UMS 16 standardına göre varlık olarak muhasebeleştirilme koşullarını sağlayan bir maddi duran varlık kalemi, maliyet bedeli ile ölçülür (IASB, 2010a: A445). Söz konusu maliyet bedeli, çeşitli unsurlardan oluşmaktadır. Bu unsurlar; indirimler ve ticari iskontolar düşüldükten sonra, ithalat vergileri ve iade edilmeyen alış vergileri dahil satın alma fiyatını, varlığın yerleştirileceği yere ve yönetim tarafından amaçlanan koşullarda çalışabilmesini sağlayacak duruma getirilmesine ilişkin her türlü maliyet ile maddi duran varlığın sökülmesi ve taşınması ile yerleştirildiği alanın restorasyonuna ilişkin tahmini maliyeti, işletmenin ilgili kalemin elde edilmesi ya da stok üretimi dışında bir amaçla belirli bir süre kullanımı sonucunda katlandığı yükümlülüğü kapsamaktadır. Bu doğrultuda, işletmelerin maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıklarken maliyetin unsurlarını kapsayacak şekilde “elde etme maliyeti” kavramını kullandıkları görülmüştür. Bu hususun, standardın maddi duran varlığın brüt defter değerinin belirlenmesine ilişkin ölçüm esaslarının açıklanması hükmüne

(IASB, 2010a: A454) işaret ettiği düşünülmekte olup; bu noktada, **Tablo 58**'de söz konusu muhasebe politikasının açıklanmasına ilişkin bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

Tablo 58. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Maddi Duran Varlıkları İlk Muhasebeleştirilmesi

Sektörler ve Ülkeler	Elde Etme Maliyeti	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	3	10	13
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	4	4
Almanya Toplamı	4	21	25
İmalat	5	9	14
Hizmet	1	7	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	7	18	25
İmalat	2	15	17
Hizmet	2	6	8
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	4	25	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	4	4	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	19	6	25
İmalat	1	15	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	3	22	25
İmalat	1	22	23
Hizmet	0	7	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	2	31	33

Almanya işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinde muhasebe politikası olarak elde etme maliyetini kullanmıştır. Ancak, ülke bazında değerlendirildiğinde; işletmelerin % 84'ünün, söz konusu hususu dipnotlarda açıklamadığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 77'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının bu bilgiyi vermediği görülmüştür.

Fransa işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinde muhasebe politikası olarak elde etme maliyetini kullanmıştır. Ancak, ülke bazında değerlendirildiğinde; işletmelerin % 72'sinin, söz konusu hususu dipnotlarda açıklamadığı saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 64'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin bu bilgiyi vermediği görülmüştür.

İngiltere işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinde muhasebe politikası olarak elde etme maliyetini kullanmıştır. Ancak, ülke bazında değerlendirildiğinde; işletmelerin % 86'sının, söz konusu hususu dipnotlarda açıklamadığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 88'i, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının bu bilgiyi vermediği görülmüştür.

İtalya işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinde muhasebe politikası olarak elde etme maliyetini kullanılmıştır. Bu husus, ülke bazında değerlendirildiğinde; işletmelerin % 76'sı bu bilgiyi dipnotlarda açıklamamıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ü, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin % 50'sinin bu bilgiyi verdiği tespit edilmiştir.

Avustralya işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinde muhasebe politikası olarak elde etme maliyetini kullanmıştır. Ancak, ülke bazında değerlendirildiğinde; işletmelerin % 88'inin, söz konusu hususu dipnotlarda açıklamadığı saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 60'ı ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının bu bilgiyi vermediği görülmüştür.

Türkiye işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinde muhasebe politikası olarak elde etme maliyetini kullanmıştır. Ancak, ülke bazında değerlendirildiğinde; işletmelerin % 94'ünün söz konusu hususu dipnotlarda açıklamadığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 96'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin bu bilgiyi vermediği görülmüştür.

Maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikası olarak elde etme maliyetinin kullanılıyor olması hususu değerlendirildiğinde; İtalya işletmeleri dışındaki diğer ülke işletmelerinin bu muhasebe politikasını dipnotlarda açıklamayı önemli oranda gözardı ettikleri tespit edilmiştir.

2. Maddi Duran Varlıklarda Kullanılan Amortisman Yöntemlerine İlişkin Değerlendirme

UMS 16 uyarınca maddi duran varlıklarda amortisman ayırmak için kullanılan amortisman yöntemlerinin açıklanması gereklidir(IASB, 2010a: A454). Söz konusu amortisman yöntemleri; doğrusal amortisman yöntemi, azalan bakiyeler yöntemi ile üretim birimleri yönteminden oluşmaktadır(IASB, 2010a: A452). Bu noktada; işletmelerin söz konusu amortisman yöntemlerine ilişkin eğilimlerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Tablo 59. Almanya İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri

Sektörler	Doğrusal Amortisman	Azalan Bakiyeler	Üretim Miktarı	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	11	0	0	0	13
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	4	0	0	0	4
Almanya Toplamı	23	0	0	0	25

Almanya işletmeleri, maddi duran varlıklar için kullandıkları amortisman yöntemi açısından değerlendirildiğinde; **Tablo 59**'da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının, doğrusal amortisman yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, sektörler arasında bir farklılık görülmemiştir. Ancak, doğrusal amortisman yöntemini kullanan işletmelerden biri makine, fabrika ve büro cihazları için bazı durumlarda azalan bakiyeler yönteminin kullanılabildiğini; diğer bir işletme ise gerçek tüketimin daha doğru bir yöntem olması söz konusu olmadığı sürece doğrusal amortisman yöntemini kullandığını belirtmiştir. Burada, tüketimden kast edilenin üretim miktarı yöntemi olduğunu düşünülmektedir.

Tablo 60. Fransa İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri

Sektörler	Doğrusal Amortisman (DA)	Azalan Bakiyeler	Üretim Miktarı (ÜM)	DA + ÜM	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	0	1	0	14
Hizmet	7	0	0	1	0	8
Perakende	3	0	0	0	0	3
Fransa Toplamı	23	0	0	2	0	25

Fransa işletmeleri, maddi duran varlıklar için kullandıkları amortisman yöntemi açısından incelendiğinde; **Tablo 60'**da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının, doğrusal amortisman yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, sektörler arasında bir farklılık görülmemiştir. Ancak, imalat ve hizmet sektöründe yer alan ve esasen doğrusal amortisman yöntemini kullanan birer işletme, bir maddi duran varlığın yararlı ömrünün beklenenden kısa olması durumunda azalan bakiyeler yöntemini de kullanabileceğini belirtmiştir. İmalat ve hizmet sektörlerinde yer alan birer işletme ise binalar, tesis ve cihazlar için doğrusal amortisman yöntemini kullanırken, maden rezervlerinin tüketimi için üretim birimleri yöntemini uyguladıklarını açıklamışlardır.

Tablo 61. İngiltere İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri

Sektörler	Doğrusal Amortisman (DA)	Azalan Bakiyeler	Üretim Miktarı (ÜM)	DA + ÜM	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	16	0	0	1	0	17
Hizmet	8	0	0	0	0	8
Perakende	4	0	0	0	0	4
İngiltere Toplamı	28	0	0	1	0	29

İngiltere işletmeleri, maddi duran varlıklar için kullandıkları amortisman yöntemi açısından incelendiğinde; **Tablo 61'**de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının, doğrusal amortisman yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, sektörler arasında bir farklılık görülmemiştir. Ancak, imalat sektöründe yer alan ve esasen doğrusal amortisman yöntemini kullanan bir işletme tesis ve cihazlar için azalan bakiyeler yöntemini kullanabileceğini açıklamıştır. İmalat sektöründe yer alan bir işletme ise binalar, demirbaşlar, büro cihazları için doğrusal amortisman yöntemini kullanırken, boru hatları da dahil olmak üzere petrol ve doğalgaz ile ilgili taşınmazlar için üretim birimleri yöntemini uyguladığını belirtmiştir.

Tablo 62. İtalya İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri

Sektörler	Doğrusal Amortisman	Azalan Bakiyeler	Üretim Miktarı	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	11	0	0	4	15
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	1	0	0	1	2
İtalya Toplamı	20	0	0	5	25

İtalya işletmeleri, maddi duran varlıklar için kullandıkları amortisman yöntemi açısından değerlendirildiğinde; **Tablo 62**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 80'inin doğrusal amortisman yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, sektörler arasında bir farklılık görülmemiştir. Ancak, amortisman yöntemini açıklamayan işletmelerde bulunmaktadır. Azalan bakiyeler yöntemi ile üretim miktarı yöntemini kullanan işletmelere de rastlanmamıştır.

Tablo 63. Avustralya İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri

Sektörler	Doğrusal Amortisman (DA)	Azalan Bakiyeler (AB)	Üretim Miktarı (ÜM)	DA ya da AB	DA + ÜM	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	12	0	1	1	2	0	16
Hizmet	5	0	0	0	0	0	5
Perakende	4	0	0	0	0	0	4
Avustralya Toplamı	21	0	1	1	2	0	25

Avustralya işletmeleri, maddi duran varlıklar için kullandıkları amortisman yöntemi açısından değerlendirildiğinde; **Tablo 63**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 96'sının, doğrusal amortisman yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, sektörler arasında bir farklılık görülmemiştir. Diğer taraftan, sadece azalan bakiyeler yöntemini kullanan işletmeye rastlanmamıştır. Madencilik faaliyetleri nedeniyle madencilik tesislerinin amortismanı için üretim miktarı yöntemini kullanan işletme ise tektir. Bir işletme ise maddi duran varlıklarını doğrusal amortisman yöntemi ile azalan bakiyeler yöntemlerinden uygun olanına göre amortismanı tabi tuttuğunu belirtmiş ancak ayrıntılı açıklamada bulunmamıştır. Hem doğrusal amortisman yöntemini hem de üretim miktarı yöntemini kullanan işletmelerden biri karadaki binalar, tesis ve teçhizatlar için doğrusal amortisman yöntemini, deniz aşırı konumda bulunan tesis ve teçhizatlar için üretim birimleri yöntemini kullandığını açıklamıştır. Bu kapsamda yer alan diğer işletmenin ise madencilikle ilgili maddi duran varlıklarını üretim miktarı yöntemine göre,

diğer maddi duran varlıkları ise doğrusal amortisman yöntemine göre amortisman tabi tuttuğu saptanmıştır. Söz konusu işletme üretim miktarı yöntemini “yıl içerisinde tüketilen rezervin toplam rezerve oranı” şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 64. Türkiye İşletmelerinin Kullandıkları Amortisman Yöntemleri

Sektörler	Doğrusal Amortisman (DA)	Azalan Bakiyeler	Üretim Miktarı (ÜM)	DA + ÜM	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	22	0	0	1	0	23
Hizmet	7	0	0	0	0	7
Perakende	3	0	0	0	0	3
Türkiye Toplamı	32	0	0	1	0	33

Türkiye işletmeleri, maddi duran varlıklar için kullandıkları amortisman yöntemi açısından değerlendirildiğinde; **Tablo 64**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının doğrusal amortisman yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, sektörler arasında bir farklılık görülmemiştir. Ayrıca, normal amortisman yöntemini kullandığını belirten işletmelerin de doğrusal amortisman yöntemini kullandıklarını ifade etmek istedikleri varsayılmıştır. Diğer taraftan, örneklem kapsamında yer alan bir işletmenin maddi duran varlıklarının amortismanı için doğrusal amortisman yönteminin yanı sıra üzerinden maden çıkarılan araziler için de üretim miktarı yöntemini kullandığı saptanmıştır. Söz konusu işletme, üretim miktarı yöntemini “yıl içinde tüketilen rezervin toplam rezerve oranı” şeklinde ifade etmiştir.

İşletmelerin, maddi duran varlıklara ilişkin amortisman yöntemleri ülkeler açısından değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerin önemli ölçüde doğrusal amortisman yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, madencilik sektörü gibi özellikli bir durum söz konusu olduğunda ise üretim birimleri yöntemini kullanan işletmeler ile maddi duran varlığın yararlı ömründe meydana gelen değişimlerden ötürü azalan bakiyeler yöntemini kullanacağını belirten işletmelerde mevcuttur.

3. Maddi Duran Varlıklarda Kullanılan Yararlı Ömür Ve Amortisman Oranlarına İlişkin Değerlendirme

UMS 16 uyarınca işletmelerin maddi duran varlıklara ilişkin faydalı ömürleri ve kullanılan amortisman oranlarını açıklaması gereklidir(IASB, 2010a: A454). Burada **Tablo 65**'teki değerlendirmede, amortisman ayırırken faydalı ömrün ya da itfa oranlarının kullanımı açısından işletmelerin eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 65. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Kullandıkları Yararlı Ömür ve Amortisman Oranları

Sektörler ve Ülkeler	Ömür	İtfa Oranı	Ömür + Yüzde	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	11	1	0	1	13
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	4	0	0	0	4
Almanya Toplamı	23	1	0	1	25
İmalat	14	0	0	0	14
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	3	0	0	0	3
Fransa Toplamı	25	0	0	0	25
İmalat	14	3	0	0	17
Hizmet	7	1	0	0	8
Perakende	2	2	0	0	4
İngiltere Toplamı	23	5	0	0	29
İmalat	7	8	0	0	15
Hizmet	3	5	0	0	8
Perakende	1	1	0	0	2
İtalya Toplamı	11	14	0	0	25
İmalat	10	4	1	1	16
Hizmet	4	0	1	0	5
Perakende	4	0	0	0	4
Avustralya Toplamı	18	4	2	1	25
İmalat	20	3	0	0	23
Hizmet	5	2	0	0	7
Perakende	3	0	0	0	3
Türkiye Toplamı	28	5	0	0	33

Almanya işletmeleri, maddi duran varlıklara ilişkin faydalı ömürler ya da kullanılan amortisman oranları açısından değerlendirildiğinde; işletmelerin % 92'sinin faydalı ömürler üzerinden amortisman ayırdığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 85'i, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı faydalı ömür üzerinden amortisman ayırmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda, sektörler arasında bir farklılık görülmemiştir.

Fransa işletmeleri maddi duran varlıklara ilişkin faydalı ömürler ya da kullanılan amortisman oranları açısından değerlendirildiğinde; işletmelerin tamamının faydalı ömürler üzerinden amortisman ayırdığı saptanmıştır. Bu bağlamda, sektörler arasında bir farklılık görülmemiştir.

İngiltere işletmeleri, maddi duran varlıklara ilişkin faydalı ömürler ya da kullanılan amortisman oranları açısından incelendiğinde; işletmelerin yaklaşık % 80'inin faydalı ömürler üzerinden amortisman ayırdığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 82'si , hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektörlerindeki işletmelerin % 50'si faydalı ömür üzerinden amortisman ayırmayı tercih etmiştir.

İtalya'deki işletmeler, maddi duran varlıklara ilişkin faydalı ömürler ya da kullanılan amortisman oranları açısından incelendiğinde; işletmelerin yaklaşık % 56'sı amortisman oranları üzerinden amortisman ayırmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektörlerindeki işletmelerin % 50'si amortisman oranlarını kullanmıştır.

Avustralya işletmeleri, maddi duran varlıklara ilişkin faydalı ömürler ya da kullanılan amortisman oranları açısından incelendiğinde; işletmelerin yaklaşık % 80'inin faydalı ömür üzerinden amortisman ayırdığı saptanmıştır. Bu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 70'i, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı faydalı ömürler üzerinden amortisman ayırmıştır. İki işletme ise faydalı ömür ile birlikte amortisman oranlarından faydalanmıştır.

Türkiye işletmeleri, maddi duran varlıklara ilişkin faydalı ömürler ya da kullanılan amortisman oranları açısından değerlendirildiğinde; işletmelerin % 85'inin faydalı ömürler üzerinden amortisman ayırdığı tespit edilmiştir. Bu husus; sektörel bazda incelendiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 87'si , hizmet sektöründeki işletmelerin % 71'i ile perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı faydalı ömür üzerinden amortisman ayırmıştır.

İşletmelerin maddi duran varlıklara ilişkin amortisman ayırırken faydalı ömrü ya da amortisman oranlarını kullanması hususu değerlendirildiğinde; Almanya, Fransa, İngiltere, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin önemli ölçüde faydalı ömrü tercih ettiği görülmüştür. Ancak, İtalya'da faydalı ömür ya da amortisman oranları üzerinden amortisman ayırmaya ilişkin değerlendirme için tespit edilen oran, bu araştırma çerçevesinde değişime açıktır.

4. Maddi Duran Varlıkların İzleyen Dönemlerdeki Değerlemesine İlişkin Değerlendirme

UMS 16 standardı uyarınca maddi duran varlıklar, izleyen dönemlerde maliyet modeline ya da yeniden değerlendirme modeline göre izlenir(IASB, 2010a: A448). Burada **Tablo 66**'daki değerlendirmede, araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinin maddi duran varlıklarını izleyen dönemlerde söz konusu yöntemlerden hangisine göre izlemeyi tercih ettiklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 66. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Maddi Duran Varlıkları İzleyen Dönemlerde Değerlemesi

Sektörler ve Ülkeler	Maliyet Modeli	Yeniden Değerleme Modeli	Maliyet Modeli + Yeniden Değerleme Modeli	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	0	0	13
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	4	0	0	0	4
Almanya Toplamı	25	0	0	0	25
İmalat	11	0	0	3	14
Hizmet	7	0	0	1	8
Perakende	3	0	0	0	3
Fransa Toplamı	21	0	0	4	25
İmalat	17	0	0	0	17
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	4	0	0	0	4
İngiltere Toplamı	29	0	0	0	29
İmalat	11	0	0	4	15
Hizmet	6	0	0	2	8
Perakende	0	0	1	1	2
İtalya Toplamı	17	0	1	7	25
İmalat	15	0	1	0	16
Hizmet	5	0	0	0	5
Perakende	3	0	1	0	4
Avustralya Toplamı	23	0	2	0	25
İmalat	21	0	2	0	23
Hizmet	6	0	1	0	7
Perakende	2	0	1	0	3
Türkiye Toplamı	29	0	4	0	33

Almanya işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinden sonra izleyen dönemlerde kullandıkları değerlendirme yöntemi açısından değerlendirildiklerinde; bütün işletmelerin maliyet yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirmesinden sonra izleyen dönemlerde kullandıkları değerlendirme yöntemi açısından değerlendirildiklerinde; işletmelerin % 84'ünün maliyet yöntemini uyguladığı saptanmıştır. Bu bağlamda, söz konusu muhasebe politikasını açıklamayan işletmelerde bulunmaktadır.

İngiltere işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirmesinden sonra izleyen dönemlerde kullandıkları değerlendirme yöntemi açısından değerlendirildiklerinde; söz konusu işletmelerin tamamının, maliyet yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirmesinden sonra izleyen dönemlerde kullandıkları değerlendirme yöntemi açısından değerlendirildiklerinde; işletmelerin % 72'sinin maliyet yöntemini uyguladığı saptanmıştır. Bu bağlamda; bu hususla ilgili muhasebe politikasını belirtmeyen işletmelerde bulunmaktadır.

Ayrıca, perakende sektöründe yer alan ve kullandığı yöntemi belirten tek işletme ise gayrimenkullerini yeniden değerlemeye tabi tutarken, tesis ve cihazları için maliyet yöntemini kullandığını ifade etmiş ve gayrimenkullerin gerçeğe uygun değerinin yeterli deneyime sahip meslek mensupları tarafından yürütülen ekspertiz çalışmaları sonucunda elde edilen piyasa verileri ile tespit edildiğini belirtmiştir.

Avustralya işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirmesinden sonra izleyen dönemlerde kullandıkları değerlendirme yöntemi açısından değerlendirildiklerinde; söz konusu işletmelerin tamamının maliyet yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir.

Ayrıca, imalat sektöründe yer alan bir işletme, tesis ve cihazları için maliyet yöntemini uygularken, arazi ve binalarını yeniden değerlendirme yöntemi ile değerlendiğini belirtmiştir. Arazi ve binaların gerçeğe uygun değerinin, işletmenin yöneticileri tarafından belirlendiği tespit edilmiştir. Perakende sektöründe faaliyet göstermekte olup gayrimenkullerini gerçeğe uygun değerle değerleyen ancak diğer maddi duran varlıkları için maliyet yöntemini kullanan bir işletme ise gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini belirlerken, değerlemenin yapıldığı tarihteki piyasa değerini esas almakta birlikte işletmenin Yeni Zelanda'da bulunan gayrimenkulünün değeri, Yeni Zelanda'daki yasal hükümler uyarınca bağımsız ve lisanslı bir değerlendirme uzmanı tarafından tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri, maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesinden sonra izleyen dönemlerde kullandıkları değerlendirme yöntemi açısından değerlendirildiklerinde; söz konusu işletmelerin tamamının maliyet yöntemini uyguladığı saptanmıştır.

Ayrıca, imalat sektöründeki şirketlerden biri; arazi, bina ve yerüstü düzenleri ile makine, tesis ve cihazlarının değerlemesinde yeniden değerlendirme yöntemini, diğer maddi duran varlıkları içinde maliyet yöntemini kullandığını belirtmiştir. Söz konusu işletmenin yeniden değerlendirilen maddi duran varlıklarının yeniden değerlemesi bağımsız profesyonel değerlendirme şirketlerince yapılmış olup yeniden değerlemenin yapılabilmesi için arazi ve arsaların piyasa değerleri; binaların, yeralatı ve yerüstü düzenlerinin piyasa değerlemesinde çevrede emsal teşkil edebilecek bir alım/satım işleminin gerçekleşmemiş olması nedeniyle yıpranma payı düşülmüş yeniden inşa etme maliyeti; makine, tesis ve cihazların değer tespitinde ise halihazırdaki kullanım amacıyla “gerçeğe uygun değer³⁶” dikkate alındığı görülmüştür. Bu işletmenin 2007, 2008 ve 2009 yıllarında yeniden değerlendirme yaptığı tespit edilmiştir.

İmalat sektöründeki bir diğer işletme ise 2003, 2005 ve 2008 yıllarında yeniden değerlendirilen arazisi dışındaki diğer bütün maddi duran varlıklarını maliyet yöntemini uyguladığı görülmüştür. Söz konusu arazinin gerçeğe uygun değeri, bağımsız profesyonel bir değerlendirme kuruluşu tarafından yapılan ekspertiz incelemesi sonucunda tespit edilmiştir.

Hizmet sektöründe yer alan bir işletme de bina ve arsalarını yeniden değerlemekte, diğer maddi duran varlıklarını maliyet yöntemine göre izlemektedir. Söz konusu arsa ve binaların gerçeğe uygun değerinin bağımsız gayrimenkul değerlendirme şirketleri tarafından yapıldığı ve de işletmenin 2007, 2008 ve 2009 yıllarında yeniden değerlendirme yaptığı tespit edilmiştir.

Perakende sektöründe yer alan bir işletmenin ise arsa ve binalarının bağımsız uzmanlarca belirlenmiş gerçeğe uygun değerleri üzerinden değerlendirildiği ve de söz konusu işletmenin 2007, 2008 ve 2009 yıllarında yeniden değerlendirme yaptığı saptanmıştır. Bu işletmenin, diğer maddi duran varlıkları maliyet yöntemine göre izlenmektedir.

³⁶ Yeniden değerlendirme yöntemini uygulayan Türkiye işletmelerinin finansal tablo dipnotlarında “gerçeğe uygun değer” kavramı yerine “rayiç değer” kavramını kullandıkları görülmüştür.

Maddi duran varlıklara ilişkin olarak izleyen dönemlerde uygulanan muhasebe politikası ülkeler bazında değerlendirildiğinde; araştırma kapsamındaki bütün ülkelerde muhasebe politikasına erişilen işletmelerin tamamının maliyet yöntemini uyguladığı görülmüştür. Bütün maddi duran varlıklarını yeniden değerlemeye tabi tutan bir işletmeye rastlanmamış olup bazı maddi duran varlıklarını maliyet yöntemine göre bazı maddi duran varlıklarını da yeniden değerlendirme yöntemine göre izleyen işletmeler bulunmaktadır. Ayrıca, yeniden değerlendirme yöntemini kullanan işletmelerin, yeniden değerlendirme işlemini nasıl yaptıklarını belirttikleri de görülmüştür. Bu çerçevede; Avustralya’da bir işletme maddi duran varlıklarını yeniden değerlerken, gerçeğe uygun değer için işletme yöneticileri tarafından belirlendiğini ifade etmiştir. Bu durum, UMS 16’nın ruhuna aykırıdır. Bu noktada belirtmek gerekir ki bu standartta, yeniden değerlemenin bağımsız değerlendirme uzmanı tarafından yapılması esastır(IASB, 2010a: A448). Ayrıca, bu işletmenin yöneticilerinin yeniden değerlendirme yapmak konusunda uzman olup olmadıkları bilinmemektedir. Bununla birlikte, bu kişilerin değerlendirme konusunda uzman olsalar bile kendi şirketleri açısından tarafsız olup olamayacakları da tartışmaya açık bir husustur. Dolayısı ile tarafsız bir değerlemeden söz etmek görecelidir. Zira, standardın Karar Gerekçelerinde yeniden değerlendirme için tercih edilen yöntemlerin tanımlanması gerektiği ve bunun standardın değiştirilmesi önerilerine yol açabileceği belirtilmiştir(IASB, 2010b: B782). Dolayısı ile gerçeğe uygun değer için işletme yöneticilerince belirlenmesi, değerlemenin tarafsızlığını etkileyebileceğinden standardın değiştirilmesi ve yeniden değerlendirme yöntemine son verilmesi için bir gerekçe oluşturabilir.

3.9. UMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı³⁷

3.9.1. UMS 17 Kiralama İşlemleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Kiralama işlemi, bir varlığın kullanım hakkının belirli bir süreliğine kiracıya devredildiği sözleşme olarak tanımlanmaktadır. Kiralama işlemleri, muhasebe tekniği ve uygulamaları açısından finansal kiralama ya da faaliyet kiralaması olarak sınıflandırılır(IASB, 2010c: 22). Kiralama işlemleri, sözleşme hükümlerine yönelik önemli bir taahhüdün mevcut olduğu tarihte, yani sözleşmenin başlangıç tarihinde sınıflandırılır.

³⁷ UMSK ile FASB arasında süren yakınsama çalışmaları kapsamında kiralama işlemleri ile ilgili olarak UMS 17’nin yeri almak üzere yeni bir UFRS’nin yayımlanması planlanmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu UFRS’ye ilişkin nihai taslak Ağustos 2010’da yayımlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2010g).

Kiralanan varlığın sahipliğine ait risk ve yararların tamamına yakınının kiracıya devredildiği sözleşmeler finansal kiralama olarak sınıflandırılır. Bunun dışında kalan diğer tüm kiralama işlemleri, faaliyet kiralaması olarak değerlendirilir. Arazi ve binayı birlikte içeren kiralama sözleşmelerinde, arazi ve binalar kiralama işleminin sınıflandırılmasında ayrı ayrı dikkate alınır.

Kiralama süresinin sonunda mülkiyet kiracıya geçmediği sürece, sözleşmenin araziye ilişkin kısmı normal koşullar altında faaliyet kiralaması olarak sınıflandırılır. Faaliyet kiralaması çerçevesinde yapılan kira ödemeleri genellikle, kiralama süresi boyunca doğrusal (eşit) bir biçimde gider olarak muhasebeleştirilir. Kiraya veren, faaliyet kiralamasına konu varlığı, bilançoda göstermeye devam eder.

Finansal kiralama sözleşmeleri, kiracılar tarafından, ekonomik özleri itibarıyla, varlık edinimine yönelik bir borç olarak muhasebeleştirilir. Kiracı, finansal kiralamayı, varlık ve borç olarak finansal durum tablosuna yansıtır. Kira ödemeleri, kiralama işleminden kaynaklanan yükümlülüklerde azalma (borç anapara ödemesi) ve finansman gideri şeklinde ayrıştırılır. Diğer yandan, kiraya veren, kira ödemelerini alacak olarak muhasebeleştirir ve kiralama işleminden kaynaklanan alacaklarda meydana gelen bir azalma (yatırmış olduğu anaparanın geri dönüşü) ve finansman geliri olarak ayrıştırır.

Kiralamanın, finansal kiralama veya faaliyet kiralaması olarak sınıflandırılmasına karar verilirken değerlendirmede bulunulması gerekmektedir.

3.9.2. UMS 17 Kiralama İşlemleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

UMS 17 standardı kapsamında yapılan değerlendirmeler, UMS 17'den seçilen 2 muhasebe politikası çerçevesinde finansal kiralama veya faaliyet kiralaması işlemleri bulunan işletmelerin sayısı dikkate alınarak yapılmıştır. Bu bağlamda, aşağıda **Tablo 67**'de finansal kiralama işlemleri bulunan işletmelerin sayısı ile **Tablo 68**'de faaliyet kiralaması bulunan işletmelerin sayısı ayrı ayrı tespit edilmiştir.

Tablo 67. Araştırma Kapsamında Finansal Kiralama İşlemleri Bulunan İşletmeler

Sektörler ve Ülkeler	Finansal Kiralama İşlemleri Bulunan İşletme Sayısı	Finansal Kiralama İşlemleri Bulunmayan İşletme Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	11	2	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	23	2	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	25	0	25
İmalat	16	1	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	27	2	29
İmalat	11	4	15
Hizmet	4	4	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	17	8	25
İmalat	10	6	16
Hizmet	3	2	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	16	9	25
İmalat	14	9	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	21	12	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'sinin faaliyet kiralalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 85'i ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamında finansal kiralama işlemlerine rastlanmıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamında finansal kiralama işlemlerinin bulunduğu görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 93'ünün, finansal kiralama işlemlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamında finansal kiralama işlemlerine rastlanmıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 68'inin finansal kiralama işlemlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 73'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin %50'si ile ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamında finansal kiralama işlemleri görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün finansal kiralama işlemlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus; sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 63'ü hizmet sektöründeki işletmelerin % 60'ı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inde finansal kiralama işlemlerine rastlanmıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün finansal kiralama işlemleri bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 61'i ile hizmet sektöründeki işletmelerin tamamında finansal kiralama işlemleri görülmüştür. Perakende sektöründe ise finansal kiralama işlemleri bulunan bir işletmeye rastlanmıştır.

Tablo 68. Araştırma Kapsamında Faaliyet Kiralaması İşlemleri Bulunan İşletmeler

Sektörler	Faaliyet Kiralaması İşlemleri Bulunan İşletme Sayısı	Faaliyet Kiralaması İşlemleri Bulunmayan İşletme Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	7	6	13
Hizmet	3	5	8
Perakende	2	2	4
Almanya Toplamı	12	13	25
İmalat	8	6	14
Hizmet	5	3	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	15	10	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	29	0	29
İmalat	7	8	15
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	8	17	25
İmalat	15	1	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	24	1	25
İmalat	0	23	23
Hizmet	1	6	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	1	32	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 48'inin faaliyet kiralamalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 54'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinde faaliyet kiralamasına rastlanmıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ının faaliyet kiralamalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 57'si, hizmet sektöründeki

işletmelerin % 63'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinde faaliyet kiralamasına rastlanmıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin tamamında faaliyet kiralamalarının bulunduğu tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 32'sinde faaliyet kiralamalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 47'si ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ünde faaliyet kiralamaları görülmüştür. Perakende sektöründeki işletmelerde ise faaliyet kiralamasına rastlanmıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sında faaliyet kiralamalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ü ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamında faaliyet kiralamalarına rastlanmıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin sadece % 3'ünde faaliyet kiralamalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu işletme, hizmet sektörü kapsamında yer almaktadır.

1. Finansal Kiralama İşlemlerinde İlk Muhasebeleştirmeye İlişkin Değerlendirme

Finansal kiralama işlemlerinin ilk muhasebeleştirmesine ilişkin muhasebe politikasına göre, kiralama işlemi kiralama sözleşmesinin başı itibarıyla tespit edilmiş gerçeğe uygun değer ya da asgari kira ödemelerinin bugünkü değerinden düşük olanı üzerinden kiracılar tarafından bilançoda varlık ve borç olarak raporlanır(IASB, 2010a: A470). Burada **Tablo 69**'daki değerlendirme, finansal kiralama işlemleri bulunan işletmelerin söz konusu muhasebe politikasını açıklayıp açıklamadıklarına ilişkin bir tespit niteliği taşımaktadır.

Tablo 69. Finansal Kiralama İşlemleri Bulunan İşletmelerin Finansal Kiralamaya İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler	Finansal Kiralama İşlemlerine İlişkin Muhasebe Politikası	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	4	11
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	18	5	23
İmalat	10	4	14
Hizmet	4	4	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	16	9	25
İmalat	13	3	16
Hizmet	6	1	7
Perakende	1	3	4
İngiltere Toplamı	20	7	27
İmalat	11	0	11
Hizmet	4	0	4
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	17	0	17
İmalat	10	0	10
Hizmet	3	0	3
Perakende	3	0	3
Avustralya Toplamı	16	0	16
İmalat	13	0	14
Hizmet	7	1	7
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	20	1	21

Finansal kiralama işlemlerinin ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, finansal kiralama işlemleri bulunan Almanya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 78'inin ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 64'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Finansal kiralama işlemlerinin ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, finansal kiralama işlemleri bulunan Fransa işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 71'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Finansal kiralama işlemlerinin ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, finansal kiralama işlemleri bulunan İngiltere işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 74'ünün ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 81'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 86'sı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Finansal kiralama işlemlerinin ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, finansal kiralama işlemleri bulunan İtalya ve Avustralya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Finansal kiralama işlemlerinin ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, finansal kiralama işlemleri bulunan Türkiye işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 95'inin ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ünün, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Finansal kiralama işlemleri bulunan işletmelerin ilk muhasebeleştirmeye ilişkin muhasebe politikasını açıklaması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; İtalya ve Avustralya işletmelerinin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür. Türkiye işletmeleri de önemli ölçüde açıklama da bulunmuştur. Diğer taraftan; Almanya ve İngiltere işletmeleri ağırlıklı olarak açıklamada bulunurken, Fransa

işletmelerinin diğer ülke şirketlerine oranla söz konusu muhasebe politikasını açıklamayı göz ardı ettikleri tespit edilmiştir.

2. Faaliyet Kiralaması İşlemlerine İlişkin Muhasebe Politikasının Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

Faaliyet kiralamalarında kira ödemeleri doğrusal(eşit) olarak kiralama süresi boyunca gider olarak muhasebeleştirilmektedir(IASB, 2010a: A472). Burada **Tablo 70**'deki değerlendirme, faaliyet kiralaması işlemleri bulunan işletmelerin söz konusu muhasebe politikasını açıklayıp açıklamadıklarına ilişkin bir tespit niteliği taşımaktadır.

Tablo 70. Faaliyet Kiralaması İşlemleri Bulunan İşletmelerin Faaliyet Kiralamasına İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Faaliyet Kiralamasına İlişkin Muhasebe Politikası	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	0	7
Hizmet	3	0	3
Perakende	1	1	2
Almanya Toplamı	11	1	12
İmalat	5	3	8
Hizmet	2	3	5
Perakende	1	1	2
Fransa Toplamı	8	7	15
İmalat	14	3	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	25	4	29
İmalat	4	3	7
Hizmet	1	0	1
Perakende	0	0	0
İtalya Toplamı	5	3	8
İmalat	14	1	15
Hizmet	5	0	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	20	4	24
İmalat	0	0	0
Hizmet	0	1	1
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	0	1	1

Faaliyet kiralamasına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, faaliyet kiralaması bulunan Almanya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'sinin ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin birinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Faaliyet kiralamasına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, faaliyet kiralaması bulunan Fransa işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 53'ünün ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 63'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Faaliyet kiralamasına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, faaliyet kiralaması bulunan İngiltere işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 86'sının ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 82'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Faaliyet kiralamasına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, faaliyet kiralaması bulunan İtalya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 63'ünün ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 57'si ile hizmet sektöründeki tek işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Faaliyet kiralamasına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, faaliyet kiralaması bulunan Avustralya işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 83'ünün ilgili muhasebe politikasını açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Ayrıca, faaliyet kiralamasına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu Türkiye işletmeleri açısından incelendiğinde de bu ülkede hizmet sektöründe yer alan ve faaliyet kiralamasında bulunduğu tespit edilen tek işletmenin de söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

Faaliyet kiralamasına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya'daki işletmelerin önemli ölçüde, İngiltere'deki ve Avustralya'daki işletmelerin ise ağırlıklı olarak açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir. İtalya ve Fransa'daki işletmelerin söz konusu muhasebe politikasını açıklamayı gözdardı ettikleri görülmüştür. Türkiye örneklemini kapsamında yer alan ve bünyesinde faaliyet kiralaması bulunan tek işletmenin ise açıklamada bulunmadığı saptanmış olmakla birlikte bu durum faaliyet kiralaması ile ilgili olarak Türkiye işletmelerinin genelini yansıtmamaktadır.

3.10. UMS 18 Hasılat Standardı³⁸

3.10.1. UMS 18 Hasılat Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 18 standardı; mal satışı, hizmet sunumu ve işletme varlıklarının başkaları tarafından kullanılmasından sağlanan faiz, isim hakkı ve temettülerden kaynaklanan hasılatın muhasebeleştirilmesi işlemlerini düzenlemektedir (IASB, 2010c: 23). Diğer işlem ve olaylardan kaynaklanan hasılatların nasıl muhasebeleştirileceği, ilgili diğer standartlarda ele alınmaktadır. Örneğin; inşaat sözleşmelerine bağlı olarak ortaya çıkan hasılatın muhasebeleştirilmesinde UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri standardı uygulanır.

Hasılat, genel olarak, gelecekteki ekonomik faydaların işletmeye girmesinin olası olduğu ve söz konusu faydaların güvenilir olarak ölçülebildiği durumlarda muhasebeleştirilir. Malların satışından kaynaklanan hasılat;

- Malların sahipliği ile ilgili önemli risk ve getirilerin alıcıya devredildiği ve

³⁸ Daha önce belirtildiği üzere, UMSK ve FASB arasındaki yakınsama çalışmaları kapsamında UMS 18 standardının yerini alacak yeni bir hasılat standardının yayımlanması planlanmakta olup, bu yeni standardın UMS 18 ve UMS 11 standartları ile IFRIC 13 Müşteri Sadakat Programları, IFRIC 15 Gayrimenkul İnşaat Anlaşmaları, IFRIC 18 Müşterilerden Varlık Transferleri ile SIC-31 Hasılat – Reklam Hizmetleri İçeren Takas (Barter) İşlemleri'ne ilişkin hükümleri kapsayarak söz konusu standartların ve yorumların yerini alması amaçlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2010f).

- İşletmenin satılan mallar üzerinde etkin bir kontrolünün veya sahipliğın genel olarak gerektirdiği şekilde bir yönetim etkinliğinin bulunmadığı durumlarda, muhasebeleştirilir.

Hizmet sunumlarında hasılat, hizmet sunulduka muhasebeleştirilir. Söz konusu muhasebeleştirme yöntemi, genel olarak, tamamlanma yüzdesi yöntemi olarak adlandırılır. Bununla birlikte, hizmet sunumuna ilişkin işlemin sonucunun güvenilir biçimde tahmin edilemediği durumlarda, hasılat, yalnızca finansal tablolara yansıtılmış giderlerin geri kazanılabilir tutarı düzeyinde muhasebeleştirilir.

Faiz, zamanla orantılı bir şekilde ve etkin faiz yöntemi çerçevesinde muhasebeleştirilir. İsim hakları, ilgili sözleşmenin özü dikkate alınarak muhasebeleştirilir. Temettüler, hissedarların ödemeleri tahsil etme hakları ortaya çıktığında muhasebeleştirilir.

Hasılat, işletmenin kendi adına aldığı veya alacağı bedelin gerçeğe uygun değerı üzerinden ölçülür. Üçüncü kişiler adına tahsil edilen tutarlar hasılat olarak nitelendirilemez. Nakit girişinin ertelendiği durumlarda nominal bedel, satış hasılatı ve faiz geliri olarak ayrıştırılır. Mal veya hizmetlerin benzer nitelikteki mal ve hizmet kalemleriyle değiştirilmesi, hasılat yaratmamaktadır. Farklı nitelikteki kalemlerin değiştirilmesi sonucu elde edilen hasılat, alınan mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerı üzerinden ölçülür.

3.10.2. UMS 18 Hasılat Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıdaki değerlendirme, UMS 18 standardından seçilen 7 muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Gelir Tablosunda Gelirlerin Sunumuna İlişkin Değerlendirme

Araştırma kapsamındaki bütün ülke işletmeleri incelendiğinde; Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Türkiye işletmelerinin tamamının gelirleri gelir tablosunda özet olarak raporladıkları tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Avustralya işletmelerinin de % 96'sının gelir tablosunda gelirleri özet olarak raporladığı görülmekle birlikte, bu ülkede hizmet sektörü

kapsamında yer alan bir işletmenin gelir tablosunda hasılatla ilişkin gelir kalemlerini ayrıntılı olarak raporladığı saptanmıştır.

2. Esas Faaliyet Gelirleri İle Diğer Faaliyet Gelirlerinin Sunumuna İlişkin Değerlendirme

Araştırma kapsamındaki bütün ülke işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin önemli bir bölümünün esas faaliyet gelirleri ile diğer faaliyet gelirlerini birbirinden ayrı olarak raporladıkları görülmüştür. Burada önemli bir bölümü denilmesinin sebebi, özellikle İngiltere işletmelerinin gelir tablolarında diğer faaliyet gelirleri kalemine rastlanmamış olmasıdır.

Almanya işletmeleri, diğer faaliyet gelirleri kapsamında raporlanan kalemler açısından incelendiğinde; işletmelerin, genel olarak, kur farklarından kaynaklanan kambiyo karlarını(income from foreign exchange gains), sabit kıymetlerin elden çıkarılmasından kaynaklanan geliri(income from the disposal of fixed assets), kira gelirlerini(rental and lease income), dönen ve duran varlıkların satışından kaynaklanan kazancı(gain on sale of current and non-current assets), alacaklar ve diğer varlıklara ilişkin karşılıkların iptalinden kaynaklanan geliri(income from reversal of valuation allowances on receivables and other assets), karşılıkların iptalinden ve tahakkuklardan kaynaklanan gelir(income from reversal of provisions and accruals) ile yatırım amaçlı gayrimenkul gelirini(income from investment property) bu kapsamda raporladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri, diğer faaliyet gelirleri kapsamında raporlanan kalemler açısından incelendiğinde; işletmelerin, genel olarak, duran varlıkların elden çıkarılmasından kaynaklanan geliri(income from non-current assets disposal), satışlardan kaynaklanan kambiyo karlarını(translation adjustments on sales³⁹), iptal edilen karşılıkları(reversal of provisions) ve isim haklarından kaynaklanan geliri(income from royalties) bu kapsamda raporladıkları izlenmiştir.

İngiltere işletmeleri, diğer faaliyet gelirleri kapsamında raporlanan kalemler açısından incelendiğinde; işletmelerin, genel olarak, temettü gelirini(dividend income),

³⁹ Bu ifadenin geçtiği şirket raporunda, söz konusu bu kavram satışın olduğu tarihteki döviz kuru ile satış tutarının tahsil edildiği tarihteki döviz kuru arasındaki olumlu farkın muhasebeleştirilmesi şeklinde ifade edilmiştir.

isim haklarından kaynaklanan geliri(income from royalties), maddi duran varlıkların satışından kaynaklanan kazancı(gain on sale of property, plant and equipment), yatırımların satışından kaynaklanan kazancı(gain on sale of investments), işletmelerin faaliyetlerinin elden çıkarılmasından kaynaklanan kazancı(gain on sale of operations – disposal of businesses) bu kapsamda raporladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri, diğer faaliyet gelirleri kapsamında raporlanan kalemler açısından incelendiğinde; işletmelerin, genel olarak, sabit kıymetlerin elden çıkarılmasından kaynaklanan sermaye kazancını(capital gains on disposal of fixed assets), kira gelirini(rental income), isim haklarından kaynaklanan geliri(income from royalties), iptal edilen karşılıkları(release of provisions) ve devlet teşviklerini(government grants) bu kapsamda raporladıkları izlenmiştir.

Avustralya işletmeleri, diğer faaliyet gelirleri kapsamında raporlanan kalemler açısından incelendiğinde; işletmelerin, genel olarak, yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değerinde meydana gelen artışı(increase in fair value of investment properties), kur farklarından kaynaklanan kambiyo karlarını(foreign exchange gains), bağlı ortaklıktan alınan temettüyü(dividend received from subsidiary), kira gelirini(rental income), maddi duran varlıkların elden çıkarılmasından kaynaklanan kazancı(gain on disposal of property, plant and equipment), devlet teşviklerini(government grants), maddi olmayan duran varlıkların elden çıkarılmasından kaynaklanan kazancı(gain on disposal of intangible assets), yatırımların elden çıkarılmasından kaynaklanan kazancı(gain on disposal of investments) ve grubun kontrolü altında bulunan işletmelerin satışından elde edilen karı(profit from sale of businesses/controlled entities) bu kapsamda raporladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmeleri, diğer faaliyet gelirleri kapsamında raporlanan kalemler açısından incelendiğinde; işletmelerin, genel olarak, teşvik gelirini(devlet teşvik ve yardımları), kira gelirini, şüpheli alacak karşılığı iptalini(şüpheli alacak karşılığının ters çevrilmesi), sabit kıymet satış karını, lisans gelirini, temettü gelirlerini, iptal edilen karşılıkları(konusu kalmayan karşılıklar) ve yatırım amaçlı gayrimenkul gerçeğe uygun değer farkını bu kapsamda raporladıkları görülmüştür.

Diğer faaliyet gelirlerinin kapsamında yer alan kalemler, bütün ülkelerdeki işletmelerin muhasebeleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde; özellikle temettü gelirleri ile kambiyo karlarının muhasebeleştirilmesi açısından Türkiye işletmeleri ile diğer ülkeler arasında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Kur farklarından kaynaklanan kambiyo karları, Türkiye işletmeleri tarafından finansal gelirler kapsamında izlenirken Almanya, Fransa ve Avustralya işletmeleri arasında kambiyo karlarını diğer faaliyet gelirlerine kaydeden işletmelere rastlanmıştır. Aynı doğrultuda, Türkiye işletmelerinin önemli bir bölümü temettü gelirlerini finansal gelirlere kaydederken, İngiltere ve Avustralya işletmeleri arasında temettü gelirlerini diğer faaliyet gelirlerinde muhasebeleştirilen işletmeler bulunmaktadır. Bu iki husus dışında, ülkeler arasında diğer faaliyet gelirlerinin kapsamı açısından önemli fark görülmemiştir.

3. İşletme Hasılatının Ölçümüne İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

UMS 18 uyarınca, işletme, hâsılatı alınan ya da alınacak olan bedelin gerçeğe uygun değeri olarak ölçer(IASB, 2010a: A486). Burada **Tablo 71**'de, işletmelerin hasılatın ölçümüne ilişkin bu muhasebe politikasını açıklayıp açıklamadıkları değerlendirilmiştir.

Tablo 71. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Hasılatın Ölçümüne İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Hasılatı Alınan ya da Alınacak Bedelin Gerçeğe Uygun Değeri ile Ölçtüğünü Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	9	13
Hizmet	1	7	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	6	19	25
İmalat	4	10	14
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	8	17	25
İmalat	16	1	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	28	1	29
İmalat	4	11	15
Hizmet	0	8	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	5	20	25
İmalat	12	4	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	15	10	25
İmalat	18	5	23
Hizmet	5	2	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	24	9	33

Almanya işletmeleri, hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; gibi söz konusu işletmelerin % 24'ünün hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 31'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri, hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 32'sinin hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 30'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ünün söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İngiltere işletmeleri, hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 97'sinin hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ünün, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri, hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 20'sinin hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 27'si ile perakende sektöründeki işletmelerin birinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür. Diğer taraftan, hizmet sektöründeki işletmeler arasında söz konusu muhasebe politikasını açıklayan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri, hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ının hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 75'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmeleri, hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 73'ünün hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 30'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin %

38'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ünün söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İşletmelerin, hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikasını açıklamaları hususu ülkeler açısından değerlendirildiğinde; İngiltere işletmelerinin söz konusu muhasebe politikasını önemli ölçüde, Türkiye ve Avustralya işletmelerinin ise diğer ülkelere oranla ağırlıklı olarak açıklamadığı görülmüştür. Diğer taraftan, söz konusu muhasebe politikasının açıklanması hususunun, Almanya, Fransa ve İtalya işletmeleri tarafından önemli ölçüde gözardı edildiği tespit edilmiştir.

4. Hasılatın Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

UMS 18 uyarınca, hasılatın muhasebeleştirilebilmesi için gelecekteki ekonomik faydaların işletmeye girmesinin olası olması ve söz konusu faydaların güvenilir olarak ölçülebilmesi gereklidir (IASB, 2010a: A485). Burada **Tablo 72**'deki değerlendirme, işletmelerin söz konusu muhasebe politikasını açıklayıp açıklamadıklarına ilişkindir.

Tablo 72. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Hasılatın Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Hasılatın Muhasebeleştirilmesine İlişkin Koşulları Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	11	2	13
Hizmet	2	6	8
Perakende	2	2	4
Almanya Toplamı	15	10	25
İmalat	12	2	14
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	13	12	25
İmalat	16	1	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	28	1	29
İmalat	11	4	15
Hizmet	2	6	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	15	10	25
İmalat	12	4	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	18	7	25
İmalat	23	0	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	2	1	3
Türkiye Toplamı	32	1	33

Almanya işletmeleri, hasılatın finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ının hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 85'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri, hasılatın finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'sinin hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 86'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ünün söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür. Diğer taraftan, perakende sektöründeki işletmeler arasında söz konusu muhasebe politikasını açıklayan bir işletmeye rastlanmamıştır.

İngiltere işletmeleri, hasılatın hasılatın finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 97'sinin hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ünün, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri, hasılatın finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ının hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 73'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Avustralya işletmeleri, hasılatın finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 72'sinin hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 75'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ı ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmeleri, hasılatın finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikası açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 97'sinin hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin tamamı

ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İşletmelerin, hasılatın finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıklamaları hususu, ülkeler açısından değerlendirildiğinde; İngiltere ve Türkiye işletmelerinin söz konusu muhasebe politikasını önemli ölçüde, Almanya, İtalya ve Avustralya işletmelerinin ağırlıklı olarak açıkladığı görülmüştür. Diğer taraftan, söz konusu muhasebe politikasının açıklanması hususunun, en fazla Fransa işletmeleri tarafından gözardı edildiği tespit edilmiştir.

5. Sunulan Hizmetlerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

UMS 18 uyarınca, işletmeler tarafından sunulan hizmetlerin tamamlanma yüzdesi yöntemine göre muhasebeleştirilmesi gerekmektedir(IASB, 2010a: A489). Bu noktada, hizmet faaliyetlerinde bulunan ve bu yöntemle göre muhasebeleştirmede bulunan işletmelerin söz konusu muhasebe politikasını açıklayıp açıklamadıkları **Tablo 73**'de tespit edilmiştir.

Tablo 73. Araştırma Kapsamında Tamamlanma Yüzdesi Yöntemini Uygulayan İşletmeler

Sektörler ve Ülkeler	İmalat Sektöründe Sınıflandırılmakla Birlikte Hizmet Sektöründe de Faaliyet Gösterip Tamamlanma Yüzdesi Yöntemini Kullandığını Belirten İşletmeler	Hizmet Sektöründe Faaliyet Gösterip Tamamlanma Yüzdesi Yöntemini Kullandığını Belirten İşletmeler	Perakende Sektöründe Sınıflandırılmakla Birlikte Hizmet Sektöründe de Faaliyet Gösterip Tamamlanma Yüzdesi Yöntemini Kullandığını Belirten İşletmeler	Sektörel Toplam
İmalat	4	0	0	4
Hizmet	0	5	0	5
Perakende	0	0	0	0
Almanya Toplamı	4	5	0	9
İmalat	5	0	0	5
Hizmet	0	4	0	4
Perakende	0	0	0	0
Fransa Toplamı	5	4	0	9
İmalat	3	0	0	3
Hizmet	0	3	0	3
Perakende	0	0	0	0
İngiltere Toplamı	3	3	0	6
İmalat	10	0	0	10
Hizmet	0	8	0	8
Perakende	0	0	1	1
İtalya Toplamı	10	8	1	19
İmalat	3	0	0	3
Hizmet	0	1	0	1
Perakende	0	0	2	2
Avustralya Toplamı	3	1	2	6
İmalat	2	0	0	2
Hizmet	0	1	0	1
Perakende	0	0	0	0
Türkiye Toplamı	2	1	0	3

Almanya işletmeleri incelendiğinde; bu ülke işletmeleri kapsamında 9 işletmenin hizmetlerini tamamlanma yüzdesi yöntemine göre muhasebeleştirdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, tamamlanma düzeyinin belirlenmesinde, 4 işletmenin “raporlama dönemi

sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranını”, 3 işletmenin “işlemin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranını” dikkate aldığı saptanmıştır. Diğer taraftan, iki işletmenin ise tamamlanma düzeyini nasıl belirlediğine ilişkin bilgiye erişilememiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; bu ülke işletmeleri kapsamında 9 işletmenin hizmetlerini tamamlanma yüzdesi yöntemine göre muhasebeleştirdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, tamamlanma düzeyinin belirlenmesinde, 5 işletmenin “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranını”, 1 işletmenin “işlemin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranını” dikkate aldığı saptanmıştır. Bir işletme ise duruma göre her iki orandan birini kullanıldığını belirtmiştir. Diğer taraftan, iki işletmenin ise tamamlanma düzeyini nasıl belirlediğine ilişkin bilgiye erişilememiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; bu ülke işletmeleri kapsamında 6 işletmenin hizmetlerini tamamlanma yüzdesi yöntemine göre muhasebeleştirdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, tamamlanma düzeyinin belirlenmesinde, 4 işletmenin “işlemin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranını” dikkate aldığı saptanmıştır. “Raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranını” doğrudan açıklayıp uygulayan bir işletmeye rastlanmamıştır. Bir işletme ise duruma göre her iki orandan birini kullanıldığını belirtmiştir. Diğer taraftan, bir işletmenin ise tamamlanma düzeyini nasıl belirlediğine ilişkin bilgiye erişilememiştir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; bu ülke işletmeleri kapsamında 19 işletmenin hizmetlerini tamamlanma yüzdesi yöntemine göre muhasebeleştirdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, tamamlanma düzeyinin belirlenmesinde, 6 işletmenin “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranını”, 5 işletmenin “işlemin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranını” dikkate aldığı saptanmıştır. Diğer taraftan, 8 işletmenin ise tamamlanma düzeyini nasıl belirlediğine ilişkin bilgiye erişilememiştir.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; bu ülke işletmeleri kapsamında 6 işletmenin hizmetlerini tamamlanma yüzdesi yöntemine göre muhasebeleştirdiği tespit edilmiştir. Bu

bağlamda, tamamlanma düzeyinin belirlenmesinde, 1 işletmenin “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranını”, 3 işletmenin “işlemin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranını” dikkate aldığı saptanmıştır. Diğer taraftan, iki işletmenin ise tamamlanma düzeyini nasıl belirlediğine ilişkin bilgiye erişilememiştir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; bu ülke işletmeleri kapsamında 3 işletmenin hizmetlerini tamamlanma yüzdesi yöntemine göre muhasebeleştirdiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, tamamlanma düzeyinin belirlenmesinde, 1 işletmenin işlemin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranını dikkate aldığı saptanmıştır. Raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranını uygulayan bir işletmeye rastlanmamıştır. Diğer taraftan, iki işletmenin ise tamamlanma düzeyini nasıl belirlediğine ilişkin bilgiye erişilememiştir.

İşletmelerin sundukları hizmetleri muhasebeleştirirken, tamamlanma yüzdesi yöntemini uyguladıkları bütün ülkelerde görülmüştür. Ancak, tamamlanma düzeyinin belirlenmesinde kullanılan oranlardan en çok hangisinin tercih edildiğinin belirlenmesi açısından değerlendirme kapsamına giren işletme sayısının az olması net bir değerlendirme yapmak için yeterli değildir.

6. Faizin Etkin Faiz Yöntemine Göre Muhasebeleştirilmesine İlişkin Değerlendirme

UMS 18 standardı uyarınca faiz, etkin faiz yöntemine göre muhasebeleştirilir (IASB, 2010a: A491). Bu yöntem, finansal varlık veya borcun itfa edilmiş maliyetlerinin hesaplanması ve ilgili faiz gelir veya giderlerinin ilişkili olduğu döneme dağıtılması yöntemidir (IASB, 2010a: A883). Etkin faiz oranı ise finansal aracın beklenen ömrü boyunca veya uygun olması durumunda daha kısa bir zaman dilimi içerisinde yapılacak tahmini nakit ödeme ve tahsilatlarını tam olarak ilgili finansal varlık veya borcun net defter değerine indirgeyen orandır. Burada **Tablo 74**'deki değerlendirme, işletmelerin faizi muhasebeleştirirken uyguladıkları bu muhasebe politikası hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirip bilgilendirmediğini tespit etmeye yöneliktir.

Tablo 74. İşletmelerin Faizin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Faizi Etkin Faiz Yöntemine Göre Muhasebeleştirdiğini Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	9	13
Hizmet	2	6	8
Perakende	2	2	4
Almanya Toplamı	8	17	25
İmalat	4	10	14
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	4	21	25
İmalat	9	8	17
Hizmet	2	6	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	13	16	29
İmalat	8	7	15
Hizmet	4	4	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	13	12	25
İmalat	15	1	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	24	1	25
İmalat	15	8	23
Hizmet	4	3	7
Perakende	2	1	3
Türkiye Toplamı	21	12	33

Almanya işletmeleri, faizin etkin faiz yöntemine göre muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikası açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 32'sinin faizin muhasebeleştirilmesine ilişkin yöntemi açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 31'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri, faizin etkin faiz yöntemine göre muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikası açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 16'sının faizin muhasebeleştirilmesine ilişkin yöntemi açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; sadece imalat sektöründeki işletmelerin % 29'unun söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İngiltere işletmeleri, faizin etkin faiz yöntemine göre muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikası açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 45'inin faizin muhasebeleştirilmesine ilişkin yöntemi açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri, faizin etkin faiz yöntemine göre muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikası açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'sinin faizin muhasebeleştirilmesine ilişkin yöntemi açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünün, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Avustralya işletmeleri, faizin etkin faiz yöntemine göre muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikası açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının faizin muhasebeleştirilmesine ilişkin yöntemi açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ünün, hizmet ve perakende sektörlerindeki tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmeleri, faizin etkin faiz yöntemine göre muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikası açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün faizin muhasebeleştirilmesine ilişkin yöntemi açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 65'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 57'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür. Ayrıca, Türkiye işletmeleri

arasında bir işletmenin bu yöntemi “etkin getiri metodu” olarak adlandırdığı görülmüştür. Bu adlandırma ile “etkin faiz yönteminin” kastedildiği düşünülmektedir.

İşletmelerin, faizin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıklamaları hususu, ülkeler açısından değerlendirildiğinde; Avustralya işletmelerinin söz konusu muhasebe politikasını önemli ölçüde, Türkiye işletmelerinin ise diğer ülkelere oranla ağırlıklı olarak açıkladığı görülmüştür. Diğer taraftan, söz konusu muhasebe politikasının açıklanmasına ilişkin oranın Avrupa ülkeleri arasında giderek azaldığı ve de söz konusu yönetime ilişkin açıklamanın en fazla Fransa işletmeleri tarafından gözardı edildiği tespit edilmiştir.

7. Temettülerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

UMS 18 standardı uyarınca temettüler, hissedarların tahsil etme hakları ortaya çıktığı zaman muhasebeleştirilir (IASB, 2010a: A491). Burada **Tablo 75**'deki değerlendirme, işletmelerin temettüyü muhasebeleştirirken dikkate aldıkları bu muhasebe politikası hakkında finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirip bilgilendirmediklerini tespit etmeye yöneliktir.

Tablo 75. İşletmelerin Temettülerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Temettülerin Hissedarların Tahsil Etme Hakları Ortaya Çıktığında Finansal Tablolara Yansıtıldığını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	3	10	13
Hizmet	2	6	8
Perakende	2	2	4
Almanya Toplamı	7	18	25
İmalat	4	10	14
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	4	21	25
İmalat	6	11	17
Hizmet	2	6	8
Perakende	1	3	4
İngiltere Toplamı	9	20	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	22	3	25
İmalat	13	3	16
Hizmet	4	1	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	20	5	25
İmalat	15	8	23
Hizmet	4	3	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	20	13	33

Almanya işletmeleri, temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 28'inin temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 23'ünün,

hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri, temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 16'sının temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı saptanmıştır. Bu bilgiye, sadece imalat sektörü işletmeleri kapsamında erişilebilmiştir.

İngiltere işletmeleri, temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 31'inin temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 35'inin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin % 25'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri, temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerinden birinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Avustralya işletmeleri, temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inin temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 81'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 80'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmeleri, temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 61'inin temettülerin muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 65'inin,

hizmet sektöründeki işletmelerin % 57'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ünün söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Temettünün muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; İtalya ve Avustralya işletmelerinin önemli ölçüde açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir. Almanya, Fransa ve İngiltere işletmelerinin açıklama oranları oldukça düşüktür. Türkiye işletmelerinin açıklama oranı ise olumlu ya da olumsuz yönde değişime açıktır.

3.11. UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardı

3.11.1. UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 19, işverenlerce çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin muhasebeleştirme ilkelerini ve açıklama hükümlerini düzenlemektedir(IASB, 2010c: 24).

Çalışanlara sağlanan faydalar, çalışanların sundukları hizmetler karşılığında kendilerine ödenen her türlü bedeldir. Söz konusu faydalar;

Ücret, maaş, ücretli yıllık izin, ücretli hastalık izni, temettü ve ikramiye gibi kısa vadeli faydalar ile parasal olmayan faydaları (sağlık yardımı, lojman, taşıt, ücretsiz veya indirimli olarak sunulan mal veya hizmetleri);

- Emekli maaşı, hayat sigortası ve sağlık yardımı gibi işten ayrılma sonrasında sağlanan faydaları;
- Uzun süreli hizmet izni, ikramiyeler ve on iki ay içinde ödenebilir durumda bulunmayan diğer uzun vadeli faydaları; ve
- Erken emeklilik ve işten çıkarma tazminatı gibi işten çıkarma tazminatlarını, kapsamaktadır.

Çalışanlar, gelecek dönemlerde kendilerine ödenecek faydalar karşılığında hizmet sunduklarında, söz konusu faydalar borç olarak muhasebeleştirilir. İşletmelerce, çalışanlar tarafından sunulan hizmetlerden faydalanıldığı sürece de, bu faydalar gider olarak muhasebeleştirilir.

Çalışanlara sağlanan kısa vadeli faydalar, hizmet sunulduğu sürece gider olarak muhasebeleştirilir. Birikmeyen izinler (örneğin, bazı durumlarda, hastalık izni), yalnızca izin alındığında; temettü ve ikramiye ödemeleri ise ödenmelerine ilişkin bir yükümlülük bulunduğu muhasebeleştirilir. Ödenmeyen kısa vadeli faydalar da borç olarak muhasebeleştirilir. Çok sayıda işverenin dâhil olduğu fayda planları da dâhil olmak üzere işten ayrılma sonrası sağlanan faydalara ilişkin planlar, tanımlanmış katkı planları veya tanımlanmış fayda planları olarak sınıflandırılır. Plana ilişkin düzenlemeler, resmi ya da gayri resmi şekilde yapılabilir. Tanımlanmış katkı planı çerçevesinde, işletmeler, ayrı bir işletmeye (fona) sabit katkı payları öderler. Söz konusu fonun çalışanlara sağlanan faydaları ödemek için yeterli varlığının bulunmadığı durumda ise, işletmenin ek katkı payı ödeme yükümlülüğü bulunmaz. İşten ayrılma sonrasında sağlanan diğer bütün faydalara ilişkin planlar, tanımlanmış fayda planı niteliğindedir.

Tanımlanmış katkı planına ödenecek katkı payları, çalışanlar tarafından katkı payları karşılığında hizmet sunulduğu sürece gider olarak muhasebeleştirilir. Tanımlanmış fayda planları ya hiç fonlanmamış ya da tamamen veya kısmen fonlanmış olabilir. Tanımlanmış fayda planında, tanımlanmış fayda yükümlülüğü, aktüeryal varsayımlara dayanılarak plan varlıklarının net gerçeğe uygun değeri üzerinden muhasebeleştirilir. Aktüeryal varsayımlardaki ve plan varlıklarının gerçeğe uygun değerindeki beklenmeyen değişiklikler, aktüeryal kazanç veya kayıplara yol açar.

Raporlama döneminin başlangıcı itibariyle borç ya da varlık değerinin maksimum % 10'luk bir aralığına (koridora) denk düşen bu tür kazanç ve kayıpların, anında muhasebeleştirilmesine gerek bulunmamaktadır. Ancak aktüeryal kazanç ve kayıpların, kapsamlı gelir tablosunda kâr ya da zararın dışında muhasebeleştirilmesi şeklindeki bir politikanın benimsenmesi durumunda, aktüeryal kazanç veya kayıp tutarının tamamının, olduğu dönemde muhasebeleştirilmesi gerekir.

Uzun süreli hizmet izni gibi diğer uzun vadeli faydalar açısından, tanımlanmış fayda yükümlülüğü, plan varlıklarının (varsa) net gerçeğe uygun değeri üzerinden muhasebeleştirilir. Aktüeryal kazanç ve kayıplar ile geçmiş hizmet maliyetleri anında muhasebeleştirilir.

İşten çıkarma tazminatları, istihdam süresince değil, yalnızca işten çıkarma esnasında söz konusu olmaktadır. Bu tazminatlar, işten çıkarmaya ilişkin açık bir taahhüdün bulunduğu ve bu taahhüdün geri çekilemediği durumlarda, gider ve borç olarak muhasebeleştirilir. Çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin olarak ayrılan karşılıkların bazı riskleri bulunur.

İşverenin tanımlanmış fayda planı çerçevesindeki yükümlülüğü, faydaların hesaplanma yönteminden (genellikle gelecek dönemlerdeki maaş seviyeleri esas alınarak hesaplanmaktadır) ve fayda ödemelerini karşılamak amacıyla elde tutulan varlıkların performansından etkilenmektedir.

Fayda planlarının tanımlanmış katkı planı mı yoksa tanımlanmış fayda planı mı olduğunun belirlenmesinde, değerlendirmede bulunulması gerekmektedir. Bu noktada kullanılan temel varsayım, planın tanımlanmış fayda planı olduğu şeklindedir. UMS 19'un temel özelliği; çalışanlarca sunulmuş bulunan hizmetler sonucunda ve tanımlanmış bir fayda planı çerçevesinde, çalışanlara işten ayrılma sonrası veya uzun vadeli faydalar sağlanmasına ilişkin yükümlülüğün borç olarak muhasebeleştirilmesini gerektirmesidir. Borcun tutarı; ölüm, çalışanların işten ayrılma oranları, emeklilik yaşı ve tarihi, plan varlıklarının getiri oranı, gelecekteki ücret ve fayda düzeyleri, sağlık yardımlarına ilişkin gelecekteki maliyetler ile iskonto oranı gibi varsayımlardan etkilenmektedir.

Ayrıca; temettü, ikramiye ve işten çıkarma tazminatlarından kaynaklanan yükümlülük tutarının ve işletmelerin gayri resmi uygulamalarından kaynaklanan çeşitli fayda yükümlülüklerinin belirlenmesi amacıyla, değerlendirmede bulunulması gerekmektedir.

3.11.2. UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıdaki değerlendirme, UMS 19 standardından seçilen 4 muhasebe politikası dikkate alınarak yapılmıştır.

1. Tanımlanmış Fayda Planlarına İlişkin Yükümlülüklerin Aktüeryal Değerleme Yöntemine İlişkin Değerlendirme

Tanımlanmış katkı planları; bir işletmenin ayrı bir işletmeye(fona) sabit katkı payı ödediği ve söz konusu fonun, cari ve önceki dönemlerde, çalışanların sunmuş olduğu hizmet ile ilgili olarak çalışanlara sağlanan faydaların tamamını ödemeye yeterli varlığının bulunmaması durumunda, işletmenin ek katkı payı ödemek konusunda herhangi bir yasal veya zımni kabulden doğan bir yükümlülüğünün olmayacağı, hizmet dönemi sonrasına ilişkin fayda planlarıdır(IASB, 2010a: A501). Diğer taraftan; tanımlanmış fayda planları ise tanımlanmış katkı planları dışında kalan, hizmet dönemi sonrasına ilişkin fayda planlarıdır.

Tanımlanmış fayda planlarında işletmenin yükümlülüğü; taahhüt edilen faydaları mevcut ve önceki çalışanlara ödemek zorunda olmasıdır(IASB, 2010a: A508). Bu bağlamda; tanımlanmış fayda planının nihai maliyeti, son maaşlar, personel işten ayrılmaları ve ölüm, tıbbi maliyet eğilimleri ve fonlama planı ile plan varlıklarının yatırım kazançları gibi birçok değişkenden etkilenebilir. İlgili planın nihai maliyeti belirsizdir. İşten ayrılma sonrası sağlanan fayda yükümlülüklerinin bugünkü değerini ve cari hizmet maliyetini ölçebilmek için bir aktüeryal değerlendirme yönteminin uygulanması, faydanın hizmet süresine bağlanması ve aktüeryal varsayımlar yapılması gereklidir (IASB, 2010a: A518).

Aktüeryal yöntemler, işletmenin söz konusu yükümlülüğü, bir borcun muhasebeleştirilmesinin gerekliliğini gösteren güvenilirlikte ölçmesini sağlar. Bu nedenle, bir işletme tanımlanmış fayda yükümlülüklerinin bugünkü değerlerini ve ilgili cari hizmet maliyeti ile uygun olması durumunda, geçmiş hizmet maliyetini belirleyebilmek için öngörülen yükümlülük yöntemi kullanılır. Bu yöntem, önceden belirlenmiş hizmete dayalı veya hizmete eşit olarak bölüştürülmüş fayda yöntemi veya hizmet yılına ya da faydasına dayalı yöntem olarak tanımlanır(IASB, 2010a: A518).

Burada **Tablo 76**'daki değerlendirmenin amacı, işletmelerin tanımlanmış fayda planları ile ilgili aktüeryal değerlendirme yöntemi olarak öngörülen yükümlülük yöntemini uyguladıklarını açıklayıp açıklamadıklarına ilişkin bir tespit yapmaktır.

Tablo 76. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Tanımlanmış Fayda Planları İle İlgili Aktüeryal Değerleme Yöntemini Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Öngörülen Yükümlülük Yöntemi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	12	1	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	23	2	25
İmalat	10	4	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	20	5	25
İmalat	13	4	17
Hizmet	6	2	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	21	8	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	24	1	25
İmalat	9	7	16
Hizmet	4	1	5
Perakende	2	2	4
Avustralya Toplamı	15	10	25
İmalat	21	2	23
Hizmet	5	2	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	27	6	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'sinin tanımlanmış fayda planlarına ilişkin yükümlülüklerin bugünkü değerinin belirlenmesinde aktüeryal değerlendirme yöntemi olarak öngörülen yükümlülük yöntemini kullandıklarını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 92'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inin tanımlanmış fayda planlarına ilişkin yükümlülüklerin bugünkü değerinin belirlenmesinde aktüeryal değerlendirme yöntemi olarak öngörülen yükümlülük yöntemini kullandıklarını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 71'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 72'sinin tanımlanmış fayda planlarına ilişkin yükümlülüklerin bugünkü değerinin belirlenmesinde aktüeryal değerlendirme yöntemi olarak öngörülen yükümlülük yöntemini kullandıklarını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 76'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının tanımlanmış fayda planlarına ilişkin yükümlülüklerin bugünkü değerinin belirlenmesinde aktüeryal değerlendirme yöntemi olarak öngörülen yükümlülük yöntemini kullandıklarını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ının tanımlanmış fayda planlarına ilişkin yükümlülüklerin bugünkü değerinin belirlenmesinde aktüeryal değerlendirme yöntemi olarak öngörülen yükümlülük yöntemini kullandıklarını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 56'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 80'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 82'sinin tanımlanmış fayda planlarına ilişkin yükümlülüklerin bugünkü değerinin belirlenmesinde aktüeryal

değerleme yöntemi olarak öngörülen yükümlülük yöntemini kullandıklarını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 91'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 71'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ünün söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İşletmelerin tanımlanmış fayda yükümlülüklerinin bugünkü değerinin belirlenmesinde aktüeryal değerlendirme yöntemi olarak öngörülen yükümlülük yöntemini kullandıklarını açıkladıkları hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya ve İtalya'daki işletmelerin önemli ölçüde, Fransa ve Türkiye işletmelerinin ise ağırlıklı olarak açıklamada bulunduğu görülmüştür. İngiltere ve Avustralya işletmelerinin ise diğer işletmelere oranla söz konusu muhasebe politikasını belirtmeyi gözardı ettikleri saptanmıştır.

2. Aktüeryal Varsayımlar Kapsamındaki Demografik Varsayımlara İlişkin Değerlendirme

Aktüeryal varsayımlar, işletmenin, işten ayrılma sonrası sağlanacak faydaların nihai maliyetini belirleyecek değişkenlere dair en iyi tahminidir. Bu varsayımlar, demografik ve finansal varsayımlardan oluşmaktadır.

Demografik varsayımlar, faydaya hak kazanabilecek mevcut ve eski çalışanların(ve onlarla ekonomik olarak bağlı olanların) gelecekteki özelliklerine dayanır(IASB, 2010a: 524). Bu çerçevede; demografik varsayımlar, çalışma sırası ve sonrasındaki ölümleri, çalışan işten ayrılma, maluliyet ve erken emeklilik oranlarını, plan üyeleriyle onlara ekonomik olarak bağlı olan, faydaya hak kazanabileceklerin oranını kapsar.

Burada **Tablo 77**'deki değerlendirmenin amacı, işten ayrılma sonrası sağlanacak faydaların nihai maliyetini belirlenmesi açısından işletmelerin demografik varsayımlarda bulunma eğilimini belirlemek ve onların demografik varsayımları oluşturan unsurlardan en çok hangileri üzerinde bildirimde bulduklarını saptamaktır.

Tablo 77. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Demografik Varsayımlar Açısından Değerlendirilmesi

Sektörler ve Ülkeler	Demografik Varsayımlarda Bulunan İşletme Sayısı	Demografik Varsayımlarda Bulunmayan İşletme Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	11	2	13
Hizmet	7	1	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	21	4	25
İmalat	7	7	14
Hizmet	5	3	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	14	11	25
İmalat	15	2	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	26	3	29
İmalat	6	9	15
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	10	15	25
İmalat	3	13	16
Hizmet	1	4	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	5	20	25
İmalat	15	8	23
Hizmet	3	4	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	21	12	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 84'ünün demografik varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 85'inin hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin demografik varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 56'sının demografik varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat

sektöründeki işletmelerin % 50'sinin hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin demografik varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 90'ının demografik varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 88'inin hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının demografik varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ının demografik varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 40'ının hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin demografik varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 20'sinin demografik varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 19'unun hizmet sektöründeki işletmelerin % 20'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin demografik varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün demografik varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 65'inin hizmet sektöründeki işletmelerin % 43'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının demografik varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

Bu noktada belirtmek gerekir ki, araştırma kapsamındaki ülke işletmeleri, demografik varsayımların unsurları açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin, genel olarak, sırasıyla en çok işten ayrılma, malüliyet ve erken emeklilik ile çalışma sırasındaki ve sonrasındaki ölümlere ilişkin varsayımları açıkladıkları görülmüştür.

Aktüeryal varsayımlar kapsamında işletmelerin demografik varsayımlarda bulunmasına ilişkin muhasebe politikasının uygulanması hususu da değerlendirildiğinde, İngiltere işletmelerinin önemli ölçüde, Almanya işletmelerinin ise ağırlıklı olarak

demografik varsayımlarda bulunduğu görülmüştür. Ancak, demografik varsayımlarda bulunulması hususu diğer ülkeler açısından değerlendirildiğinde demografik varsayımlarda bulunma oranının dikkate değer oranda azaldığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede, Türkiye ve Fransa'daki işletmelerin demografik varsayımlarda bulunma oranının İngiltere ve Almanya işletmelerine oranla oldukça düşük olduğu ve bu ülkelerin demografik varsayımları dikkate almadıkları görülmekle birlikte özellikle İtalya ve Avustralya işletmelerinin aktüeryal varsayımlar açısından demografik varsayımları önemli ölçüde gözardı ettikleri saptanmıştır.

3. Aktüeryal Varsayımlar Kapsamındaki Finansal Varsayımlara İlişkin Değerlendirme

Finansal varsayımlar, yükümlülüğün gerçekleşeceği döneme ilişkin, raporlama dönemi sonundaki piyasa beklentilerine dayanır (IASB, 2010a: 524). Bu çerçevede; finansal varsayımlar, iskonto oranını, gelecekteki maaş ve fayda düzeylerini, tıbbi fayda maliyetleri söz konusu olduğunda, gelecekteki tıbbi maliyetler büyük tutarlarda ise yönetim maliyetleri ve fayda ödemelerini ve plan varlıklarının beklenen yatırım getiri oranını kapsar.

Burada **Tablo 78**'deki değerlendirmenin amacı, işten ayrılma sonrası sağlanacak faydaların nihai maliyetini belirlenmesi açısından işletmelerin finansal varsayımlarda bulunma eğilimi belirlemek ve onların finansal varsayımları oluşturan unsurlardan en çok hangileri üzerinde bildirimde bulduklarını saptamaktır.

Tablo 78. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Finansal Varsayımlar Açısından Değerlendirilmesi

Sektörler ve Ülkeler	Finansal Varsayımlarda Bulunan İşletme Sayısı	Finansal Varsayımlarda Bulunmayan İşletme Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	24	1	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	25	0	25
İmalat	15	2	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	26	3	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	23	2	25
İmalat	8	8	16
Hizmet	4	1	5
Perakende	2	2	4
Avustralya Toplamı	14	11	25
İmalat	23	0	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	33	0	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının finansal varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin finansal varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

Fransa ve Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının finansal varsayımlarda bulunduğu saptanmıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 90'ının finansal varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının finansal varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'sinin finansal varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının finansal varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 56'sının finansal varsayımlarda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin % 50'si ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 80'inin finansal varsayımlarda bulunduğu görülmüştür.

Aktüeryal varsayımlar kapsamında işletmelerin finansal varsayımlarda bulunmasına ilişkin muhasebe politikasının uygulanması hususu değerlendirildiğinde; Fransa ve Türkiye işletmelerinin tamamı ile Almanya, İngiltere, İtalya işletmelerinin önemli ölçüde finansal varsayımlarda bulunduğu görülmüştür. Araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinin, finansal varsayımlar açısından, genel olarak, sırasıyla en çok iskonto oranını, gelecekteki fayda ve maaş düzeylerini ve de plan varlıklarına ilişkin yatırım getiri oranını açıkladıkları görülmüştür.

Diğer taraftan, finansal varsayımlarda bulunulması hususu Avustralya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde bu ülke işletmelerinin finansal varsayımlarda bulunma oranı diğer ülkelere oranla oldukça düşüktür. Avustralya işletmeleri gerek demografik varsayımlar gerekse finansal varsayımlar açısından değerlendirildiğinde; diğer ülkelere oranla işletmelerin söz konusu muhasebe politikalarının açıklanmasını en fazla gözardı ettiği ülke konumundadır.

4. Aktüeryal Kazanç Ve Zararların Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılmasına İlişkin Değerlendirme

Aktüeryal kazanç ve zararlar, tanımlanmış fayda yükümlülüğünün bugünkü değerindeki artış veya azalışlardan veya ilgili plan varlıklarının bugünkü değerindeki artış ve azalışlardan doğar(IASB, 2010a: A527). Aşırı derecede yüksek veya düşük devir hızı, erken emeklilik veya ölüm, maaş, fayda(planın resmi veya temel koşullarının enflasyondan kaynaklanan fayda artışları sağlaması durumunda) veya tıbbi maliyetlerdeki artışlar; gelecekteki personel devir hızı, erken emeklilik, ölüm tahminlerindeki veya maaş, sosyal yardım(eğer planın resmi veya temel koşulları enflasyondan kaynaklanan sosyal yardım artışları sağlıyorsa) veya tıbbi maliyet artışlarındaki değişikliklerin etkileri; iskonto oranındaki değişikliklerin etkileri ve plan varlıklarının beklenen yatırım getirisiyle gerçek getirisi arasındaki farklar aktüeryal kazanç ve zararlara neden olabilir.

Eğer bir işletme, aktüeryal kazanç ve zararları oluştukları dönemde muhasebeleştiren bir politika uygularsa, tanımlanmış fayda esaslı planların tümü ile aktüeryal kazanç ve zararların tümünü diğer kapsamlı gelirden raporlayabilir. Bu aktüeryal kazanç ve zararlar, dağıtılmamış karlara dahil edilir.

Burada **Tablo 79**'daki değerlendirmede, UMS 1(2007) standardını erken uygulayarak kapsamlı gelir tablosu düzenleyen işletmelerin aktüeryal kazanç ve zararları varsa, bunu diğer kapsamlı gelir kalemleri arasında gösterip göstermediklerinin izlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 79. Aktüeryal Kazanç Ve Zararları Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtan İşletmeler

Sektörler	Aktüeryal Kazanç ve Zararların Diğer Kapsamlı Gelire Yansıması	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	0	7
Hizmet	5	0	5
Perakende	1	0	1
Almanya Toplamı	13	0	13
İmalat	5	1	6
Hizmet	3	1	4
Perakende	2	0	2
Fransa Toplamı	10	2	12
İmalat	13	4	17
Hizmet	6	1	7
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	23	5	28
İmalat	2	2	4
Hizmet	0	2	2
Perakende	0	0	0
İtalya Toplamı	2	4	6
İmalat	9	0	9
Hizmet	4	0	4
Perakende	2	0	2
Avustralya Toplamı	15	0	15

Kapsamlı gelir tablosu hazırlayan Almanya işletmeleri incelendiğinde; işletmelerin tamamında raporlama dönemine ilişkin aktüeryal kazanç ve zararlar söz konusudur ve bunların diğer kapsamlı gelire yansıması izlenmiştir.

Kapsamlı gelir tablosu hazırlayan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 83'ünde raporlama dönemine ilişkin aktüeryal kazanç ve zararlar vardır ve bunların diğer kapsamlı gelire yansıması izlenmiştir.

Kapsamlı gelir tablosu hazırlayan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; işletmelerin % 82'sinde raporlama dönemine ilişkin aktüeryal kazanç ve zararlar söz konusudur ve bunların diğer kapsamlı gelire yansıması izlenmiştir.

Kapsamlı gelir tablosu hazırlayan İtalya işletmeleri incelendiğinde; işletmelerin % 33'ünde raporlama dönemine ilişkin aktüeryal kazanç ve zararlar vardır ve bunların diğer kapsamlı gelire yansması izlenmiştir.

Kapsamlı gelir tablosu hazırlayan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; işletmelerin tamamında raporlama dönemine ilişkin aktüeryal kazanç ve zararlar söz konusudur ve bunların diğer kapsamlı gelire yansması izlenmiştir.

Kapsamlı gelir tablosu hazırlayan işletmelerin aktüeryal kazanç ve zararları oluştukları dönemde diğer kapsamlı gelirden raporlaması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinden UMS 1(2007) standardını erken uygulayan ve bu standart uyarınca kapsamlı gelir tablosu düzenleyen işletmelerin aktüeryal kazanç ve zararları olması durumunda bunu diğer kapsamlı gelire yansıttıkları tespit edilmiştir.

3.12. UMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardı

3.12.1. UMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 20, doğrudan işletmeye sağlanan devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesini ve işletmeye sunulan devlet yardımlarının açıklanmasını ele alır(IASB, 2010c: 26). Devlet teşvikleri, belirli koşulların yerine getirilmesi karşılığında devletin muhtelif kaynaklarının işletmeye transfer edildiği işlemlerdir. Devlet teşvikleri, devlete olan borçlarda yapılan indirimleri ve devlet kredilerinden piyasa faiz oranının altında bir orandan faydalanmayı içerir. Devlet yardımları; belirli koşulları sağlayan işletmelere sağlanan faydalardır.

Devlet teşvikleri; teşviğin bağlı olduğu koşulların yerine getirileceği ve ilgili teşviğin elde edileceğine dair makul bir güvence olduğu durumlarda finansal tablolara yansıtılır. Parasal olmayan teşvikler ya gerçeğe uygun değerle muhasebeleştirilir ya da hem varlık hem de teşvik nominal değeriyle muhasebeleştirilir. Teşviğin edinilmiş olması, her zaman, teşvik için gerekli şartların kesin olarak sağlandığı (veya sağlanacağı) anlamına gelmez. Devlet teşvikleri, telafi etmeleri amaçlanan maliyetlerle aynı dönemlerde kâr ya da

zarar olarak muhasebeleştirilir. Başka bir deyişle, devlet teşvikleri doğrudan sermayede muhasebeleştirilmezler. Devlet teşviklerinin ilişkili olduğu, gelecekte katlanması gereken bir maliyet bulunmadığı durumlarda, ilgili teşvik, elde edilebilir duruma gelmesiyle birlikte doğrudan kâr ya da zararda muhasebeleştirilir.

Varlıklara ilişkin devlet teşvikleri, başlangıçta, bilançoda ertelenmiş gelir ya da ilgili varlıklardan indirim olarak muhasebeleştirilir. Alınan teşvik, ilk muhasebeleştirme işlemi sonrasında, ilişkili bulunduğu varlığın yararlı ömrü boyunca, ertelenmiş gelir tutarları iptal edilmek veya ilgili dönemlerde teşvik tutarı kadar eksik amortisman ayrılmak suretiyle kâr ya da zararla ilişkilendirilir.

İade edilme gereği doğan devlet teşvikleri, geriye kalan ertelenmiş gelir tutarları ters kayıtla kapatılmak veya ilgili varlığın brüt defter değeri ve birikmiş amortismanları artırılmak suretiyle muhasebeleştirilir. Diğer durumlarda, yapılan geri ödeme gider olarak muhasebeleştirilir.

Devlet teşvik ve yardımlarına ilişkin açıklama hükümleri, işletme finansal tablolarının önceki dönemlerle ve diğer işletmelerle karşılaştırılmasını kolaylaştırmayı amaçlamaktadır. Değerlendirme ve muhakemeyi gerektiren esas alan, işletmenin ilgili devlet yardımına ilişkin koşulları yerine getirip getiremeyeceğidir.

3.12.2. UMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Burada aşağıdaki değerlendirme, UMS 20 standardından seçilen iki muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Devlet Teşvikleri Bulunan İşletmeler Ve Bu İşletmelerin Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesinde Uyguladıkları Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

UMS 20 standardı uyarınca devlet teşvikleri, iki çeşittir. Bunlar; varlıklara ilişkin devlet teşvikleri ile gelire ilişkin devlet teşvikleridir(IASB, 2010a: A551). Varlıklara

ilişkin devlet teşvikleri, teşviğe hak kazanan işletme tarafından duran varlık satın almanın, inşa etmenin veya edinmenin ilk koşul olduğu devlet teşvikleridir. Gelire ilişkin devlet teşvikleri ise varlıklara ilişkin devlet teşvikleri dışında kalan teşviklerdir.

Varlıklara ilişkin devlet teşvikleri, bilançoda ertelenmiş gelir olarak veya varlığın defter değerinden indirilerek gösterilir (IASB, 2010a: A554). Gelire ilişkin teşvikler ise gelir tablosunda ya da bireysel gelir tablosunda ayrı bir kalem olarak veya “diğer gelirler” genel başlığı altında, alternatif olarak da ilgili giderlerden düşülerek sunulur.

Buradaki değerlendirme; **Tablo 80**'de görüldüğü gibi devlet teşvikleri bulunan işletmelerin devlet teşviklerinin finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin hükümleri finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirmek amacıyla açıklayıp açıklamadıklarını incelemek ve devlet teşvikleri bulunan işletmelerin varlıklara ilişkin teşviklerini bilançoda, gelire ilişkin teşviklerini gelir tablosunda hangi sunum şekliyle gösterdiğine ilişkin eğilimi tespit etmektir.

Tablo 80. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Devlet Teşvikleri Açısından İncelenmesi

Sektörler ve Ülkeler	Devlet Teşvikleri Bulunan İşletmelerin Sayısı	Devlet Teşvikleri Bulunmayan İşletmelerin Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	2	11	13
Hizmet	2	6	8
Perakende	0	4	4
Almanya Toplamı	4	21	25
İmalat	2	12	14
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	2	23	25
İmalat	2	15	17
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	3	26	29
İmalat	7	8	15
Hizmet	4	4	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	11	14	25
İmalat	2	14	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	4	21	25
İmalat	4	19	23
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	4	29	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 16'sında devlet teşviklerine rastlanmıştır. Bu işletmelerin tamamının, devlet teşviğinin elde edilmesi için gerekli koşulların işletme tarafından yerine getirileceğine ve ilgili teşviğin elde edileceğine dair makul bir güvence olduğu durumlarda finansal tablolara yansıtılacağına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Bu kapsamda yer alan iki işletmede varlıklara ilişkin, bir işletmede gelire ilişkin ve de diğer bir işletmede ise hem varlıklara hem de gelire ilişkin devlet teşvikleri izlenmiştir. Varlıklara ilişkin devlet teşvikleri bulunan işletmelerden biri; varlıklara ilişkin devlet teşviklerini, kısa ve uzun vadeli borçlar içinde “ertelenmiş gelir(deferred income)” kalemi olarak açıklamıştır. Diğer işletme ise, varlıklara ilişkin teşviklerini hem kısa hem de uzun vadeli borçlar kapsamında “diğer faaliyet borçları(other operating liabilities)” içinde yer alan “sermaye harcamasına ilişkin teşvikler(capital expenditure grants)” kaleminde “ertelenmiş gelir” olarak raporlamıştır. Diğer üçüncü işletmede ise gelire ilişkin teşvik izlenmiştir. Söz konusu teşvik tutarı, gelir tablosunda “devlet teşviği olarak dışardan alınan fon(external funding received from government grants)” olarak adlandırılmış ve ilgili giderlerden düşülmek suretiyle raporlanmıştır. Hem varlıklara hem de gelire ilişkin teşvikleri bulunan işletme ise varlıklara ilişkin teşviklerini bilançoda “diğer borçlar(other liabilities)” kalemi içinde sunulan “ertelenmiş gelir” kalemi bünyesinde, gelire ilişkin teşviki ise gelir tablosunda “diğer faaliyet gelirleri(other operating income)” kalemi içinde raporlamıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 8'inde devlet teşviklerine rastlanmıştır. Bu işletmelerin ikisinin de devlet teşviğinin elde edilmesi için gerekli koşulların işletme tarafından yerine getirileceğine ve ilgili teşviğin elde edileceğine dair makul bir güvence olduğu durumlarda finansal tablolara yansıtılacağına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Bu çerçevede, her iki işletmede de varlıklara ilişkin devlet teşvikleri izlenmiştir. Söz konusu işletmeler, varlıklara ilişkin devlet teşviklerini muhasebeleştirirken “ertelenmiş gelir” yaklaşımını uygulamıştır. İşletmeler, varlıklara ilişkin devlet teşviklerini “diğer uzun vadeli borçlar” kapsamında muhasebeleştirmişlerdir. Söz konusu teşvik tutarı, işletmeler

tarafından “ertelenmiş gelir” ya da “sermaye harcamasına ilişkin teşvikler(capital expenditure grants)” kalemi olarak raporlanmıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 10’unda devlet teşviklerine rastlanmıştır. Sadece bir işletmenin devlet teşviğinin elde edilmesi için gerekli koşulların işletme tarafından yerine getirileceğine ve ilgili teşviğin elde edileceğine dair makul bir güvence olduğu durumlarda finansal tablolara yansıtılacağına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir.

Bu kapsamda yer alan iki işletme, varlıklara ilişkin; bir işletmede ise gelire ilişkin devlet teşvikleri izlenmiştir. Varlıklara ilişkin devlet teşvikleri bulunan işletmelerden biri, varlıklara ilişkin devlet teşviklerini bilançoda kısa vadeli yabancı kaynaklar kapsamında “tahakkuklar ve ertelenmiş gelir(accruals and deferred income)” kalemi içinde, diğer işletme ise hem kısa hem de uzun vadeli yabancı kaynaklar arasında “tahakkuklar ve ertelenmiş gelir(accruals and deferred income)” kalemi içinde “ertelenmiş gelir” olarak raporlamışlardır. Diğer üçüncü işletmede ise gelire ilişkin teşvik izlenmiştir. Söz konusu teşvik tutarı, gelir tablosunda “devlet teşviği olarak dışardan alınan fon(external funding received from government grants)” olarak adlandırılmış ve ilgili giderlerden düşülmek suretiyle raporlanmıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 44’ünde devlet teşviklerine rastlanmıştır. Bu işletmelerden sekiz tanesinin devlet teşviğinin elde edilmesi için gerekli koşulların işletme tarafından yerine getirileceğine ve ilgili teşviğin elde edileceğine dair makul bir güvence olduğu durumlarda finansal tablolara yansıtılacağına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Bu kapsamda yer alan yedi işletmede, varlıklara ilişkin devlet teşvikleri izlenmiştir. Bu yedi işletmenin beş tanesinde devlet teşvikleri diğer uzun vadeli borçlar kapsamında ertelenmiş gelir(deferred revenue – deferred income) kalemi olarak incelenmiş; diğer iki tanesinde ise teşvik tutarı varlığın defter değerinden indirim yapılarak sunulmuştur. Diğer dört işletmede ise gelire ilişkin devlet teşvikleri izlenmiş ve bu teşviklere ilişkin tutarlarında gelir tablosunda diğer gelir(other income – other revenue – other operating income) altında raporlandığı tespit edilmiştir.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 16'sı bünyesinde devlet teşviklerine rastlanmıştır. Bu işletmelerin tamamının, devlet teşviğinin elde edilmesi için gerekli koşulların işletme tarafından yerine getirileceğine ve ilgili teşviğin elde edileceğine dair makul bir güvence olduğu durumlarda finansal tablolara yansıtılacağına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Bu kapsamda yer alan üç işletmede de varlıklara ilişkin devlet teşvikleri izlenmiştir. Söz konusu işletmeler, varlıklara ilişkin devlet teşviklerini “ertelenmiş gelir(deferred income – unearned revenue – unearned income)” olarak bilançoda uzun vadeli yabancı kaynaklar arasında raporlamışlardır. Diğer dördüncü işletmede ise gelire ilişkin teşvik izlenmiştir. Söz konusu teşvik tutarı, gelir tablosunda “diğer gelirler(other income)” başlığı altında raporlanmıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 12'sinde devlet teşviklerine rastlanmıştır. Buradaki dört işletmeden üçünün devlet teşviğinin elde edilmesi için gerekli koşulların işletme tarafından yerine getirileceğine ve ilgili teşviğin elde edileceğine dair makul bir güvence olduğu durumlarda finansal tablolara yansıtılacağına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Devlet teşvikleri görülen ve muhasebe politikalarını açıklayan dört işletmeden üçü varlıklara ilişkin devlet teşviklerini “ertelenmiş gelir” yaklaşımına göre muhasebeleştirdiğini belirtmiştir. Gelire ilişkin devlet teşvikleri görülen üç işletmenin ise söz konusu teşvik tutarını gelir tablosunda “diğer gelirler”, “diğer faaliyet gelirleri” içerisinde “teşvik geliri” ya da “yatırım istihdam teşvik geliri” olarak raporladığı görülmüştür.

Devlet teşviklerinin finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu değerlendirildiğinde; işletmelerin söz konusu muhasebe politikasını önemli ölçüde açıkladıkları görülmüştür. Devlet teşvikleri bulunan işletmelerde, ağırlıklı olarak varlıklara ilişkin devlet teşviklerine rastlanmıştır. Bir anlamda, koşullu devlet teşviklerinin daha çok görüldüğü söylenebilir. Varlıklara ilişkin devlet teşvikleri, önemli ölçüde “ertelenmiş gelir” yaklaşımına göre sunulurken gelire ilişkin devlet teşviklerinin ise “diğer gelirler” kapsamında raporlandığı görülmüştür.

3.13. UMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardı

3.13.1 UMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

İşletmenin yurt dışında faaliyetleri ya da yabancı para birimlerinde işlemleri olabilir veya işletme, finansal tablolarını yabancı bir para biriminde sunabilir. UMS 21, yabancı para birimindeki işlemlerin ve yurt dışındaki faaliyetlerin muhasebeleştirilmesinde ve finansal tabloların yabancı bir para birimine çevrilmesinde uygulanacak hükümleri içerir(IASB, 2010c: 27).

İşletme, finansal tablolarındaki kalemleri geçerli (işlevsel) para birimi ile ölçmek zorundadır. Geçerli para birimi, işletmenin faaliyet gösterdiği temel ekonomik çevrenin para birimi olup, işlemlerin fiyatlarının belirlenmesinde kullanılır. Ancak işlemler bu para birimden gerçekleştirilmemiş olabilir. Geçerli para biriminden farklı bir para biriminde yapılan işlemler, işlem tarihindeki geçerli (spot) kur üzerinden çevrilir. Parasal varlıklar ve borçlar raporlama dönemi sonundaki geçerli (spot) kur (kapanış kuru) üzerinden; parasal olmayan kalemler ise tutarlarının (maliyet ya da gerçeğe uygun değer) belirlendiği tarihteki kur üzerinden çevrilir.

Parasal kalemlerden kaynaklanan kur farkları, oluştukları dönemde gelir ya da gider olarak muhasebeleştirilir. Ancak, yurt dışındaki faaliyeti ve raporlayan işletmeyi birlikte içeren finansal tablolarda (konsolide finansal tablolar gibi), yurt dışındaki faaliyetteki net yatırımın bir parçasını oluşturan parasal kalemlerden kaynaklanan kur farkları, net yatırım elden çıkarılıncaya kadar doğrudan özkaynaklarda muhasebeleştirilir. Bu tür kur farkları, net yatırım elden çıkarıldığında kâr ya da zararda yeniden sınıflandırılır ve elden çıkarmadan kaynaklanan kazanç veya zarar finansal tablolara yansıtılır.

UMS 21, işletmenin finansal tablolarını herhangi bir para biriminde sunmasına olanak tanımaktadır. Finansal tabloların sunulduğu para birimi, geçerli para biriminden farklıysa, varlıklar ve borçlar kapanış kurundan; gelir ve giderler ise işlemin gerçekleştiği tarihteki kurdan çevrilir. Bir döneme ait ortalama kur, söz konusu kurun işlem kurlarına oldukça yakın bir kur olması halinde kullanılabilir. Ortaya çıkan bütün kur farkları doğrudan özkaynaklarda muhasebeleştirilir.

İşletmenin geçerli para biriminin belirlenmesi için muhakeme gücünün kullanılması gerekebilir. Çok uluslu ve çeşitli alanlarda faaliyet göstermekte olan bir şirketler grubunda yer alan bireysel işletmelerin geçerli para birimleri birbirlerinden farklı olabilir. Bu tür durumlarda, bireysel işletmelerin finansal tabloları, konsolidasyon işleminin gerçekleştirilebilmesi için ortak bir para birimine çevrilir.

Bu standart, işletmenin yabancı para birimli işlemlerinin ve yurt dışındaki faaliyetlerinin finansal tablolara nasıl dahil edileceğine ve finansal tablolarda kullanılan para birimine nasıl çevrileceğine yönelik hükümleri içerir.

3.13.2. UMS 21 Kur Değişiminin Etkileri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Aşağıdaki değerlendirme, UMS 21 standardından seçilen iki muhasebe politikasına ilişkin olarak yapılmıştır.

1. Yabancı Para Cinsinden Gerçekleşen İşlemlere İlişkin Kur Politikasına ve Kur Farklarının Gelir Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Bir yabancı para işlemi, ilk muhasebeleştirme sırasında; yabancı para birimindeki tutara, geçerli para birimi ile işlem tarihindeki yabancı para birimi arasındaki geçerli kur uygulanarak, geçerli para biriminden kaydedilir(IASB, 2010a: A568).

Burada **Tablo 81**'deki değerlendirmede, yukarıda belirtilen muhasebe politikasının finansal tablo kullanıcılarının bilgilendirilmesi amacıyla finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususu incelenmiştir. Ayrıca, kur farklarından kaynaklanan kambiyo karlarının ve zararlarının işletmelerce gelir tablosundaki hangi kalem kapsamında raporlandığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 81. İşletmelerin Yabancı Para Cinsinden Gerçekleşen İşlemlere İlişkin Kur Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Yabancı Para Cinsinden Gerçekleşen İşlemlere İlişkin Kur Politikası	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	6	13
Hizmet	3	5	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	13	12	25
İmalat	13	1	14
Hizmet	6	2	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	21	4	25
İmalat	14	3	17
Hizmet	6	2	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	24	5	29
İmalat	12	3	15
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	22	3	25
İmalat	16	0	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	25
İmalat	23	0	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	33	0	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'sinin yabancı para cinsinden gerçekleşen işlemlerin, işlem tarihindeki geçerli kurlar esas alınarak geçerli para birimine çevrilmek suretiyle muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 54'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Yabancı para cinsinden olan işlemlerin geçerli para birimine çevrilmesinden doğan kur farkı gelir ve giderlerinin ilgili dönemde gelir tablosuna yansıtılması hususu, Almanya işletmeleri açısından incelendiğinde; çevrim işleminden kaynaklanan kur farkı gelirlerini “diğer faaliyet geliri(other operating income)” kalemi altında, “faaliyet geliri dışındaki diğer gelirler(other non-operating income)” kalemi altında ya da “finansal gelir(financial income)” kalemi altında “kur kazancı(currency gains – foreign exchange gains)” olarak raporlayan işletmeler bulunmaktadır. Diğer taraftan; çevrim işleminden kaynaklanan kur farkı giderlerini, “diğer faaliyet gideri(other operating expense)” kalemi altında, “faaliyet geliri dışındaki diğer giderler(other non-operating expenses)” kalemi altında ya da “finansal gider(financial expense)” kalemi altında “kur zararı(currency losses – foreign exchange losses)” olarak raporlayan işletmeler tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 84’ünün yabancı para cinsinden gerçekleşen işlemlerin, işlem tarihindeki geçerli kurlar esas alınarak geçerli para birimine çevrilmek suretiyle muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 93’ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88’i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67’sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Yabancı para cinsinden olan işlemlerin geçerli para birimine çevrilmesinden doğan kur farkı gelir ve giderlerinin ilgili dönemde gelir tablosuna yansıtılması hususu, Fransa işletmeleri açısından incelendiğinde; işletmeler çevrim işleminden kaynaklanan kur farkı gelirlerini gelir tablosunda “finansal gelirler(financial income)” kalemi altında yer alan “kur farkı kazancı(foreign exchange gains)” kaleminde, kur farkı giderlerini ise “finansal giderler(financial expenses – financial costs)” kalemi altında yer alan “kur farkı zararları(foreign exchange losses)” kaleminde raporlanmıştır. Ayrıca, bazı işletmelerin ise gelir tablosunda borçlanmaya ilişkin “net faiz gelir ve giderini(net borçlanma maliyeti – net borrowing cost)” ayrı raporlayarak kur farkına ilişkin gelir ve giderleri gelir tablosunda yer alan “diğer finansal gelir ve giderler(other financial income and expenses)” kaleminde gösterdikleri tespit edilmiştir. Kur farklarını gelir tablosunda doğrudan kendine özgü bir kalem olarak raporlayan işletmelerde bulunmaktadır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 83'ünün yabancı para cinsinden gerçekleşen işlemlerin, işlem tarihindeki geçerli kurlar esas alınarak geçerli para birimine çevrilmek suretiyle muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 83'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Yabancı para cinsinden olan işlemlerin geçerli para birimine çevrilmesinden doğan kur farkı gelir ve giderlerinin ilgili dönemde gelir tablosuna yansıtılması hususu, İngiltere işletmeleri açısından incelendiğinde; işletmelerin çevrim işleminden kaynaklanan kur farkı gelirlerini ve de giderlerini işletme faaliyetlerinden kaynaklanmaları durumunda gelir tablosunda faaliyet karından hemen önce “döviz kurunda meydana gelen değişimler(exchange rate variations)” kaleminde raporladığı; söz konusu gelir ve giderlerin finansman faaliyetlerinden kaynaklanması durumunda ise gelirleri gelir tablosunda “finansal gelirler(financial income)” kalemi altında yer alan “net kur farkı kazancı(net foreign exchange gains)” kaleminde raporladığı; giderleri ise finansal giderler kalemi altında yer alan “net kur farkı zararı(net foreign change losses)” kaleminde sunduğu tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin yabancı para cinsinden gerçekleşen işlemlerin, işlem tarihindeki geçerli kurlar esas alınarak geçerli para birimine çevrilmek suretiyle muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 80'inin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Yabancı para cinsinden olan işlemlerin geçerli para birimine çevrilmesinden doğan kur farkı gelir ve giderlerinin ilgili dönemde gelir tablosuna yansıtılması hususu, İtalya işletmeleri açısından incelendiğinde; işletmeler çevrim işleminden kaynaklanan kur farkı gelirlerini gelir tablosunda finansal gelirler(financial income – financial revenue) kalemi altında yer alan “kur farkı kazancı(exchange gains – gains on exchange)” kaleminde ya da “kur çevrim kazancı(foreign exchange translation gains) kaleminde; kur farkı giderlerini

ise finansal giderler(financial expenses – financial charges) kalemi altında yer alan “kur farkı zararları(exchange losses – losses on exchange)” ya da “kur çevrim zararı(foreign exchange translation losses) kaleminde raporlamıştır. Kur farklarını gelir tablosunda doğrudan kendine özgü bir kalemde olarak raporlayan işletmelerde bulunmaktadır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının yabancı para cinsinden gerçekleşen işlemlerin, işlem tarihindeki geçerli kurlar esas alınarak geçerli para birimine çevrilmek suretiyle muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Yabancı para cinsinden olan işlemlerin geçerli para birimine çevrilmesinden doğan kur farkı gelir ve giderlerinin ilgili dönemde gelir tablosuna yansıtılması hususu, Avustralya işletmeleri açısından incelendiğinde; işletmeler çevrim işleminden kaynaklanan kur farkı gelirlerini gelir tablosunda diğer gelirler(other income) kalemi altında yer alan “net kur farkı kazancı(net foreign exchange gains)” kaleminde; kur farkından kaynaklanan zararlarını ise diğer giderler(other expenses) kalemi altında yer alan “net kur farkı zararları(net foreign exchange losses)” kaleminde raporlamıştır. Ayrıca, bazı işletmelerin ise gelir tablosunda finansal gelir(finansal income) kalemi altında kur farkı kazancını(foreign exchange gain), finansal gider(financial costs) kalemi altında ise kur farkı zararını(foreign exchange loss) raporladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerinin tamamının yabancı para cinsinden gerçekleşen işlemlerin, işlem tarihindeki geçerli kurlar esas alınarak geçerli para birimine çevrilmek suretiyle muhasebeleştirilmesine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Yabancı para cinsinden olan işlemlerin geçerli para birimine çevrilmesinden doğan kur farkı gelir ve giderlerinin ilgili dönemde gelir tablosuna yansıtılması hususu, Türkiye işletmeleri açısından incelendiğinde; işletmelerin çevrim işleminden kaynaklanan kur farkı gelirlerini gelir tablosunda finansal gelirler kalemi altında yer alan “kur farkı gelirleri”, “kur farkı geliri” ya da “kambiyo karı” kaleminde raporladıkları görülmüştür. Diğer taraftan, kur farkı giderleri ise gelir tablosunda finansal giderler kalemi altında yer alan “kur farkı giderleri”, “kur farkı gideri” ya da “kambiyo zararı” kaleminde raporlanmıştır.

İşletmelerin söz konusu kur politikasını açıklaması hususu değerlendirildiğinde, Almanya dışındaki ülke işletmelerinin tamamının ya da tamamına yakın bir bölümünün açıklamada bulunduğu görülmüştür. Kur farklarından kaynaklanan gelir ve giderlerinde ülkeler arasında benzer gelir tablosu kalemlerine yansıdığı tespit edilmiştir.

3.14. UMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardı⁴⁰

3.14.1. UMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 23, borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin ilkeleri ortaya koymaktadır(IASB, 2010c, 28). Borçlanma maliyetleri, borçlanmalara ilişkin olarak katlanılan faiz giderleri ile diğer maliyetleri içerir.

Borçlanma maliyetleri; temel yöntemle göre veya alternatif yöntemle göre muhasebeleştirilir. Temel yöntemle göre, borçlanma maliyetleri finansal tablolara oluştukları dönemde gider olarak yansıtılır(TMSK, 2007: 688). Temel yöntemde, borçlanmanın niteliğine ve yöntemine bakılmaksızın, borçlanma maliyetleri oluştukları dönemde gider olarak muhasebeleştirilir.

Alternatif yöntemle göre, amaçlanan kullanıma veya satışa hazır duruma getirilebilmesi uzun bir süreyi gerektiren varlıkların (özellikli varlık) elde edilmesi, inşası ve üretimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi gerekmektedir(TMSK, 2007: 689). Diğer borçlanma maliyetleri, oluştukları dönemde gider olarak muhasebeleştirilir.

Özellikli varlığın elde edilmesi, inşası ve üretimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen borçlanma maliyetleri, özellikli varlıkla ilgili harcamaların hiç yapılmamış olması durumunda ortaya çıkmayacak olan maliyetlerdir.

⁴⁰ UMSK ile FASB arasında yapılan yakınsama çalışmaları sonucunda UMS 23 kapsamında yer alan temel yöntem standardının gözden geçirilmiş versiyonunun Mart 2007'de yayımlanması ile uygulamadan kaldırılmıştır(IASB, 2010a: A581). Ancak, bu araştırmanın kapsadığı raporlama dönemi gereğince burada temel yöntemle ile alternatif yöntemle ilişkin bir analiz yapılması söz konusu olmuştur. 1 Ocak 2009 ve sonrasındaki yıllık dönemlerde işletmeler borçlanma maliyetlerini sadece alternatif yöntemle göre muhasebeleştirmeye başlamışlardır(IASB, 2010a: A586).

Borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesine, varlığın geliştirilmesi (elde edilmesi, inşası veya üretimi) süresince devam edilir. İlgili varlık amaçlanan kullanıma veya satışa hazır duruma geldiğinde, anılan işleme son verilir. Varlığın parçalar halinde tamamlandığı durumlarda, ilgili parçalar, kullanılmaları öngörülen duruma veya satışa hazır hale geldiklerinde, borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesine son verilir.

Özellikli varlığın elde edilmesi, inşası veya üretimi ile doğrudan ilişkilendirilebilen borçlanma maliyetleri, ilgili varlığın maliyetinin bir parçasını oluşturur. Bu nedenle, söz konusu varlıklar amortismanına tabi tutulduğunda veya satıldığında, borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmiş olması, işletme kârını etkilemektedir.

3.14.2. UMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirme, UMS 23 standardından seçilen iki muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Yöntemlerin Değerlendirilmesi

Burada **Tablo 82**'deki değerlendirmede, borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin olarak işletmelerin temel yöntem veya alternatif yöntemle ilişkin eğilimlerini ortaya koymak ve araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinin standartta yapılan değişiklikle sadece alternatif yöntemi uygulamaya ne kadar yakın olduklarını belirlemektir.

Tablo 82. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Borçlanma Maliyetlerini Muhasebeleştirilmesi

Sektörler ve Ülkeler	Temel Yöntem	Alternatif Yöntem	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	8	4	1	13
Hizmet	6	2	0	8
Perakende	4	0	0	4
Almanya Toplamı	18	6	1	25
İmalat	8	4	2	14
Hizmet	2	5	1	8
Perakende	1	0	2	3
Fransa Toplamı	11	9	5	25
İmalat	8	9	0	17
Hizmet	5	3	0	8
Perakende	2	2	0	4
İngiltere Toplamı	15	14	0	29
İmalat	11	4	0	15
Hizmet	2	6	0	8
Perakende	2	0	0	2
İtalya Toplamı	15	10	0	25
İmalat	4	12	0	16
Hizmet	1	4	0	5
Perakende	2	2	0	4
Avustralya Toplamı	7	18	0	25
İmalat	13	9	1	23
Hizmet	3	4	0	7
Perakende	3	0	0	3
Türkiye Toplamı	19	13	1	33

Almanya işletmeleri borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 72'sinin temel yöntemi kullandığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 62'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının temel yöntemi uyguladığı tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 44'ünün temel yöntemi kullandığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki

işletmelerin % 57'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki bir işletmenin temel yöntemi uyguladığı saptanmıştır.

İngiltere işletmeleri borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'sinin temel yöntemi kullandığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 47'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin temel yöntemi uyguladığı tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ının temel yöntemi kullandığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 73'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının temel yöntemi uyguladığı saptanmıştır.

Avustralya işletmeleri borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 72'sinin alternatif yöntemi kullandığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 75'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 80'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin alternatif yöntemi uyguladığı tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili olarak incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 58'inin temel yöntemi kullandığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 57'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 43'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının temel yöntemi uyguladığı saptanmıştır.

Borçlanma maliyetlerine ilişkin muhasebe politikası değerlendirildiğinde Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Türkiye'deki işletmelerin ağırlıklı olarak temel yöntemi seçtikleri; diğer taraftan, Avustralya işletmelerinin ise ağırlıklı olarak alternatif yöntemi tercih ettiği tespit edilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki Avustralya işletmelerinin önemli bir bölümünün alternatif yöntemi tercih etmesi bu ülkedeki yerel muhasebe uygulamalarının bir sonudur. Bir başka deyişle, Avustralya yerel muhasebe uygulamasında

yer alan(A-GAAP) AASB1036 Borçlanma Maliyetleri(Borrowing Costs) standardında sadece alternatif yöntemle izin verilmesi(AASB, 1997b:6) A-UFRS uygulamasına da yansımıştır. Bu çerçevede, standartta yapılan değişikliğe halihazırda en uyumlu işletmelerin Avustralya işletmeleri olduğu görülmüştür.

3.15. UMS 24 İlişkili Taraf Açıklamaları Standardı

3.15.1. UMS 24 İlişkili Taraf Açıklamalarına Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 24, ilişkili tarafların niteliği ve işletmenin ilişkili taraflarla olan işlemleri hakkında açıklamalarda bulunulmasını gerektirir(IASB, 2010c: 24). Söz konusu açıklamalar, gerek konsolide finansal tablolar ve gerekse ana ortaklık, ortak girişimci ya da yatırımcının bireysel finansal tabloları için geçerlilik arz etmektedir.

İlişkili taraf, finansal tablolarını hazırlayan işletmeyle ilişkili olan kişi veya işletmedir. Bir kişi veya bu kişinin yakın ailesinin bir üyesinin; raporlayan işletme üzerinde kontrol veya müşterek kontrol gücüne sahip olması durumunda, raporlayan işletme üzerinde önemli etkiye sahip olması durumunda veya raporlayan işletmenin bir ana ortaklığının kilit yönetici personelinin bir üyesi olması durumunda söz konusu kişiler işletmeyle ilişkili sayılır(Özbek, 2009).

Bir işletme ile raporlayan işletmenin ilişkili sayılabilmesi için gerekli şartlardan bazıları; işletme ve raporlayan işletmenin aynı grubun üyesi olması, işletmenin diğer işletmenin iştiraki ya da iş ortaklığı olması halinde olması, her iki işletmenin de aynı bir üçüncü tarafın iş ortaklığı olması, işletmelerden birinin üçüncü bir işletmenin iş ortaklığı olması ve diğer işletmenin söz konusu üçüncü işletmenin iştiraki olması veya işletmenin raporlayan işletmenin ya da raporlayan işletmeyle ilişkili olan bir işletmenin çalışanlarına ilişkin olarak işten ayrılma sonrasında sağlanan fayda plânlarının olmasıdır (IASB, 2010a: A594).

İlişkili taraf açıklamaları, bir işletmenin finansal durumu ile kâr veya zararının ilişkili tarafların varlığından ve bu taraflarla gerçekleştirilen işlemlerden etkilenme olasılığına dikkat çekmekte ve taahhütler dahil olmak üzere ilişkili taraflardan olan alacak ve borç bakiyelerinin finansal tabloları etkileyebileceğini öngörmektedir.

3.15.2. UMS 24 İlişkili Taraf Açıklamalarına Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Buradaki değerlendirme, UMS 24 standardından seçilen bir muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. İlişkili Taraflardan Alacakların ve Borçların Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirmenin amacı, ilişkili taraflardan kaynaklanan alacakların ve borçların bilançoda veya dipnotlarda nasıl raporlandığına ilişkin bir tespit yapmaktır.

Tablo 83. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların Almanya İşletmeleri Açısından Raporlanması

Sektörler	İlişkili Taraflardan Alacaklar ile İlişkili Taraflara Borçlar		İlişkili Taraflardan Alacakları ve/veya İlişkili Taraflara Borcu Olmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
	Finansal Durum Tablosunda Ayrı Bir Kalem Olarak Raporlayanlar	Dipnotlarda Raporlayanlar		
İmalat	1	9	3	13
Hizmet	0	7	1	8
Perakende	0	2	2	4
Almanya Toplamı	1	18	6	25

İlişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 83**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 95'inin ilişkili taraflardan alacaklarını ve de ilişkili taraflara olan borçlarını bilançoda ayrı bir kalem olarak sunmadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Almanya işletmelerinin ilişkili taraflardan alacaklarını bilançoda yer alan "diğer varlıklar(other assets)" kalemine ilişkin dipnotlarda, ilişkili taraflara olan borçlarını ise bilançoda yer alan "diğer borçlar(other liabilities)" kalemine ilişkin dipnotlarda raporladıkları görülmüştür. Burada, yalnızca bir işletmenin ilişkili taraflara ilişkin alacakları ve borçları açıkça göstermek amacıyla bilançoda ilişkili taraflardan alacaklar(receivables due from related parties) kalemi ile ilişkili taraflara ilişkin borçlar(liabilities due to related parties) kalemini oluşturduğu saptanmıştır.

Tablo 84. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların Fransa İşletmeleri Açısından Raporlanması

Sektörler	İlişkili Taraflardan Alacaklar ile İlişkili Taraflara Borçlar		İlişkili Taraflardan Alacakları ve/veya İlişkili Taraflara Borcu Olmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
	Finansal Durum Tablosunda Ayrı Bir Kalem Olarak Raporlayanlar	Dipnotlarda Raporlayanlar		
İmalat	0	10	4	14
Hizmet	0	7	1	8
Perakende	0	3	0	3
Fransa Toplamı	0	20	5	25

İlişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 84**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının ilişkili taraflardan alacaklarını ve de ilişkili taraflara olan borçlarını bilançoda ayrı bir kalem olarak sunmadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, Fransa işletmelerinin ilişkili taraflardan alacaklarını ve borçlarını ilişkili taraflara ilişkin dipnotlar kapsamında raporladıkları görülmüştür.

Tablo 85. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların İngiltere İşletmeleri Açısından Raporlanması

Sektörler	İlişkili Taraflardan Alacaklar ile İlişkili Taraflara Borçlar		İlişkili Taraflardan Alacakları ve/veya İlişkili Taraflara Borcu Olmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
	Finansal Durum Tablosunda Ayrı Bir Kalem Olarak Raporlayanlar	Dipnotlarda Raporlayanlar		
İmalat	0	15	2	17
Hizmet	0	7	1	8
Perakende	0	3	1	4
İngiltere Toplamı	0	25	4	29

İlişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 85**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının ilişkili taraflardan alacaklarını ve de ilişkili taraflara olan borçlarını finansal durum tablosunda ayrı bir kalem olarak sunmadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, İngiltere

işletmelerinin ilişkili taraflardan alacaklarını bilançoda yer alan “ticari ve diğer alacaklar(trade and other receivables)” kalemine ilişkin dipnotlarda, ilişkili taraflara olan borçlarını ise bilançoda yer alan “ticari ve diğer borçlar(trade and other payables)” kalemine ilişkin dipnotlarda raporladıkları görülmüştür.

Tablo 86. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların İtalya İşletmeleri Açısından Raporlanması

Sektörler	İlişkili Taraflardan Alacaklar ile İlişkili Taraflara Borçlar			İlişkili Taraflardan Alacakları ve/veya İlişkili Taraflara Borcu Olmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
	Finansal Durum Tablosunda Ayrı Bir Kalem Olarak Raporlayanlar	Alacaklara ve Borçlara İlişkin Dipnotlarda Raporlayanlar	İlişkili Taraflara İlişkin Dipnotlarda Raporlayanlar		
İmalat	0	8	7	0	15
Hizmet	0	2	6	0	8
Perakende	0	0	1	1	2
İtalya Toplamı	0	10	14	1	25

İlişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 86**'da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının ilişkili taraflardan alacaklarını ve de ilişkili taraflara olan borçlarını bilançoda ayrı bir kalem olarak sunmadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, ilişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan İtalya işletmelerinin % 42'sinin söz konusu alacakları duruma göre bilançoda yer alan “ticari alacaklar(trade receivables)” ya da “finansman faaliyetlerinden alacakları(receivables from financing activities) kalemine ilişkin dipnotlarda, ilişkili taraflara olan borçlarını ise bilançoda yer alan “ticari borçlar(trade payables)” kalemine ilişkin dipnotlarda raporladıkları görülmüştür. Diğer taraftan, ilişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan İtalya işletmelerinin % 58'inin söz konusu alacak ve borçları ilişkili taraf açıklamalarına yer alan dipnotlarda sundukları belirlenmiştir.

Tablo 87. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların Avustralya İşletmeleri Açısından Raporlanması

Sektörler	İlişkili Taraflardan Alacaklar ile İlişkili Taraflara Borçlar			İlişkili Taraflardan Alacakları ve/veya İlişkili Taraflara Borcu Olmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
	Finansal Durum Tablosunda Ayrı Bir Kalem Olarak Raporlayanlar	Alacaklara ve Borçlara İlişkin Dipnotlarda Raporlayanlar	İlişkili Taraflara İlişkin Dipnotlarda Raporlayanlar		
İmalat	0	0	15	1	16
Hizmet	0	0	5	0	5
Perakende	0	0	4	0	4
Avustralya Toplamı	0	0	24	1	25

İlişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 87**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının ilişkili taraflardan alacaklarını ve de ilişkili taraflara olan borçlarını finansal durum tablosunda ayrı bir kalem olarak sunmadıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda, ilişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan Avustralya işletmelerinin söz konusu alacak ve borçları ilişkili taraflara ilişkin dipnotlarda raporladıkları görülmüştür.

Tablo 88. İlişkili Taraflardan Alacak ve Borçların Türkiye İşletmeleri Açısından Raporlanması

Sektörler	İlişkili Taraflardan Alacaklar ile İlişkili Taraflara Borçlar		İlişkili Taraflardan Alacakları ve/veya İlişkili Taraflara Borcu Olmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
	Finansal Durum Tablosunda Ayrı Bir Kalem Olarak Raporlayanlar	Alacaklara ve Borçlara İlişkin Dipnotlarda Raporlayanlar		
İmalat	17	6	0	23
Hizmet	5	2	0	7
Perakende	3	0	0	3
Türkiye Toplamı	25	8	0	33

İlişkili taraflardan alacakları ya da ilişkili taraflara borçları bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 88**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 76'sının ilişkili taraflardan alacaklarını ve de ilişkili taraflara olan borçlarını finansal durum tablosunda ticari alacakların ya da ticari borçların bir alt kalemi olarak sundukları görülmüştür. Bir başka deyişle; işletmeler alacak ve borçlarında ilişkili taraflardan ticari alacaklar(borçlar) ve diğer ticari alacaklar(borçlar) şeklinde iki ayrı kaleme raporlama yapmışlardır. Diğer işletmeler ise, ilişkili taraflardan alacaklarını veya borçlarını finansal durum tablosunda raporlamamış; söz konusu tutarları doğrudan ticari alacaklar veya ticari borçlar dipnotunda sunmuşlardır. İmalat sektöründeki iki işletmeninde diğer alacaklar ve diğer borçlar dipnotu kapsamında raporlama yaptığı görülmüştür.

3.16. UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı⁴¹

3.16.1. UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 27, konsolide finansal tablolara ilişkin ilkeleri ortaya koymakta; ayrıca, bireysel finansal tabloların hazırlandığı durumlarda, bağlı ortaklıklardaki, müştereken kontrol edilen işletmelerdeki ve iştiraklerdeki yatırımların muhasebeleştirilmesi konularını ele almaktadır(IASB, 2010c: 32). Bir veya daha fazla bağlı ortaklığa sahip işletmeler, konsolide finansal tablolar sunmak durumundadır.

Bağlı ortaklık; adi ortaklıklar gibi tüzel kişiliği olmayan işletmeler de dahil olmak üzere, ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletmedir. Konsolide finansal tablolar, ana ortaklığın kontrolündeki tüm işletmeleri kapsar ve tek bir işletmenin finansal tabloları gibi hazırlanıp sunulur. Konsolide finansal tablolarda tek tip muhasebe politikaları kullanılır.

Kontrol, bir işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla söz konusu işletmenin finansal politikaları ile faaliyet politikalarını yönetme gücüdür. Ana ortaklığın diğer bir işletmedeki oy haklarının yarısından fazlasını elinde bulundurduğu durumlarda,

⁴¹ Araştırma sürerken, UMSK ile FASB'nin yakınsama çalışmaları sonucunda UMSK tarafından 12 Mayıs 2011 tarihinde UFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar(IFRS 10 Consolidated Financial Statements) standardı yayımlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2011b). Söz konusu standardın yayımlanması ile UMS 27 standardı sadece bireysel finansal tabloların hazırlanmasına ilişkin hükümleri kapsayan bir standarda dönüşmüştür. Bu standardın yeni adı UMS 27 Bireysel Finansal Tablolar(IAS 27 Separate Financial Statements) olarak değiştirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2011a). Ancak, buradaki araştırma eski UMS 27 kapsamında yapılmıştır.

kontrolün de bulunduğu kabul edilir. Bununla birlikte, kontrolün var olup olmadığının belirlenmesi, eldeki tüm bilgiler çerçevesinde bir değerlendirme yapılmasını gerektirir. Kontrol ayrıca, yatırımcının adi hisse senedine dönüştürülebilir finansal araçlara, oy haklarına ya da yönetim gücüne sahip olduğu durumlarda da ortaya çıkabilmektedir.

UMS 27 ayrıca, bir işletmenin diğer bir işletmeyi, oy haklarının yarısından fazlasına sahip olmadan da kontrol edebileceği durumları belirtmektedir. Azınlık paylarını elinde bulunduran bir işletme, oy haklarının çoğunluğuna sahip olmasını sağlayan herhangi bir resmi düzenleme bulunmasa dahi, diğer bir işletmeyi kontrol edebilir. Örneğin; yatırımların dağınık bir yapıya sahip olduğu ve diğer hissedarların, hisselerini, azınlık paylarını elinde bulunduranlardan daha fazla oya ulaşacak şekilde bir arada değerlendiremedikleri durumlarda, kontrol gücüne sahip olunabilir.

Ana ortaklığın, bağlı ortaklığın tamamından daha düşük bir payına sahip olması durumunda, kontrol gücü olmayan pay (azınlık payı) mevcut demektir. Kontrol gücü olmayan pay, bağlı ortaklığın, doğrudan ya da dolaylı olarak ana ortaklık ile ilişkilendirilemeyen özkaynağıdır. Bu pay, konsolide bilançoda ana ortaklık hissedarlarının payından ayrı bir biçimde özkaynaklar içerisinde raporlanır.

3.16.2. UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

UMS 27 standardına ilişkin olarak yapılacak değerlendirmede, bağlı ortaklıkları bulunan işletmelerin sayısı **Tablo 89**'da tespit edilmiş ve değerlendirme bu sayı dikkate alınarak bu standarttan seçilen iki muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

Tablo 89. Araştırma Kapsamındaki İşletmeler Açısından Bağlı Ortaklıklar

Sektörler ve Ülkeler	Bağlı Ortaklığı Bulunan İşletmelerin Sayısı	Bağlı Ortaklığı Bulunmayan İşletmelerin Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	25	0	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	25	0	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	29	0	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	25	0	25
İmalat	15	1	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	24	1	25
İmalat	18	5	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	26	7	33

Bünyesinde bağlı ortaklığı bulunan işletmelerin sayısı, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu ülkelerdeki işletmelerin tamamının bağlı ortaklığı bulunduğu tespit edilmiştir.

Bünyesinde bağlı ortaklığı bulunan işletmelerin sayısı, Avustralya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının bağlı ortaklığı bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründe bulunan işletmelerin % 94'ünün, hizmet ve perakende sektörlerinde faaliyet gösteren şirketlerin ise tamamının bağlı ortaklığı bulunduğu saptanmıştır.

Bünyesinde bağı ortaklığı bulunan işletmelerin sayısı, Türkiye işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin yaklaşık % 79'unun bağı ortaklığı bulunduğu görülmüştür. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin % 78'inin, hizmet sektöründe yer alan işletmelerin tamamının ve de perakende sektörlerinde faaliyet gösteren şirketlerin % 33'ünün bağı ortaklığı bulunduğu tespit edilmiştir.

Bünyesinde bağı ortaklık bulunan işletmelerin sayısı ülkelerin geneli açısından değerlendirildiğinde Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya işletmelerinin tamamında, Avustralya işletmeleri bünyesinde ise önemli ölçüde bağı ortaklık bulunduğu saptanmıştır. Diğer taraftan, Türkiye işletmeleri bünyesinde de bağı ortaklıkların ağırlıklı olarak varlığından söz edilebilir.

1. Bağı Ortaklıkların Konsolidasyonunda Kullanılan Yöntemin Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında; ana ortaklık ve bağı ortaklıkların tüm varlık, yabancı kaynak ve özkaynakları, gelir ve gider kalemleri satır satır toplanarak birleştirilir(IASB, 2010a: A622). Grup içi bakiyeler, işlemler, gelir ve giderler tamamen elimine edilir. Bu yönetime tam konsolidasyon yöntemi denilmektedir.

Burada **Tablo 90**'daki değerlendirmede, işletmelerin tam konsolidasyon yöntemini uyguladıklarını finansal tablo dipnotlarında açıklayıp açıklamadıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 90. İşletmelerin Bağlı Ortaklıkların Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Tam Konsolidasyon Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	6	13
Hizmet	6	2	8
Perakende	2	2	4
Almanya Toplamı	15	10	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	25	0	25
İmalat	1	16	17
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	1	28	29
İmalat	13	2	15
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	23	2	25
İmalat	3	12	15
Hizmet	1	4	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	4	20	24
İmalat	14	4	18
Hizmet	5	2	7
Perakende	1	0	1
Türkiye Toplamı	20	6	26

Bağlı ortaklıkların konsolidasyonunda kullanılan tam konsolidasyon yönteminin işletmelerin finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususu, Almanya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin genel olarak % 60'ının tam konsolidasyon yöntemini kullandığını açıkladığı tespit edilmiştir. Söz konusu, husus sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 54'ü, hizmet sektörü işletmelerinin % 75'i ve de perakende sektörünün % 50'si tam konsolidasyon yöntemini kullandığını belirtmiştir.

Bağlı ortaklıkların konsolidasyonunda kullanılan tam konsolidasyon yönteminin işletmelerin finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususu, Fransa işletmeleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının tam konsolidasyon yöntemini kullandığını açıkladığı tespit edilmiştir.

Bağlı ortaklıkların konsolidasyonunda kullanılan tam konsolidasyon yönteminin işletmelerin finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususu, İngiltere işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin genel olarak % 3'ünün tam konsolidasyon yöntemini kullandığını açıkladığı tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 5'i tam konsolidasyon yöntemini kullandığını belirtmiştir. Hizmet ve perakende sektörlerinde bu bilgiyi açıklayan işletme saptanmamıştır.

Bağlı ortaklıkların konsolidasyonunda kullanılan tam konsolidasyon yönteminin işletmelerin finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususu, İtalya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin genel olarak % 92'sinin tam konsolidasyon yöntemini kullandığını açıkladığı saptanmıştır. Söz konusu husus sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektörü işletmelerinin % 87'si, hizmet ve perakende sektörleri işletmelerinin tamamı tam konsolidasyon yöntemini kullandığını belirtmiştir.

Bağlı ortaklıkların konsolidasyonunda kullanılan tam konsolidasyon yönteminin işletmelerin finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususu, Avustralya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin genel olarak % 17'sinin tam konsolidasyon yöntemini kullandığını açıkladığı tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve hizmet sektörleri işletmelerinin % 20'si tam konsolidasyon yöntemini kullandığını belirtmiştir. Perakende sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin hiçbiri finansal tablo dipnotlarında bu bilgiye yer vermemiştir.

Bağlı ortaklıkların konsolidasyonunda kullanılan tam konsolidasyon yönteminin işletmelerin finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususu, Türkiye işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin genel olarak %77'sinin tam konsolidasyon yöntemini kullandığını açıkladığı saptanmıştır. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü şirketlerinin % 78'i, hizmet sektörü şirketlerinin %

71'i ve de perakende sektörün yer alan tek şirket tam konsolidasyon yöntemini kullandığını belirtmiştir.

Bağlı ortaklıkların konsolidasyonunda kullanılan tam konsolidasyon yönteminin işletmelerin finansal tablo dipnotlarında açıklanması hususu, ülkeler açısından değerlendirildiğinde; Fransa şirketlerinin tamamı ile İtalya şirketlerinin önemli bir kısmında söz konusu yöntemin kullanıldığına ilişkin bilgiye finansal tablo dipnotlarında yer verildiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, İngiltere ve Avustralya'da faaliyet gösteren işletmelerin finansal raporlarında bağlı ortaklıkların konsolidasyonunda tam konsolidasyon yöntemini kullandıklarına ilişkin bilgiye önemli ölçüde rastlanmamıştır.

2. Azınlık Paylarının Konsolide Bilançoda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Azınlık payları; bağlı ortaklığın doğrudan ya da dolaylı olarak ana ortaklığa ait olmayan özkaynağıdır. Azınlık payları, konsolide bilançoda ana ortaklığın sahiplerinin özkaynaklardaki payından ayrı olarak, özkaynaklar içerisinde gösterilir.

Burada **Tablo 91**'deki değerlendirmede, bağlı ortaklıkları bulunan ve ortaklık payları % 50'den fazla % 100'den az olan işletmelerde azınlık paylarının özkaynaklarda raporlanmasının izlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 91. İşletmelerin Konsolide Bilançoda Azınlık Paylarını Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Konsolide Bilançoda Azınlık Paylarını Raporlayan İşletmeler	Konsolide Bilançoda Azınlık Payları Bulunmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	24	1	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	25	0	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	6	2	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	26	3	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	5	3	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	21	4	25
İmalat	9	6	15
Hizmet	4	1	5
Perakende	2	2	4
Avustralya Toplamı	15	9	24
İmalat	15	3	18
Hizmet	5	2	7
Perakende	1	0	1
Türkiye Toplamı	21	5	26

Konsolidasyon kapsamında bulunan işletmelerle ilgili olarak konsolide bilançoda azınlık paylarının raporlanması hususu, Almanya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; konsolide bilançoda azınlık paylarını raporlayan işletmelerin oranı % 96'dır. Bu oran, bünyesinde bağlı ortaklığı bulunan şirketlerin önemli bir bölümünün bağlı ortaklıktaki ortaklık paylarının % 100'den az olduğunu göstermektedir.

Konsolidasyon kapsamında bulunan işletmelerle ilgili olarak konsolide bilançoda azınlık paylarının raporlanması hususu, Fransa işletmeleri açısından incelendiğinde;

konsolide bilançoda azınlık paylarını raporlayan işletmelerin oranı % 100'dür. Bu oran, bünyesinde bağlı ortaklığı bulunan şirketlerin tamamının bağlı ortaklıktaki ortaklık paylarının % 100'den az olmadığını göstermektedir.

Konsolidasyon kapsamında bulunan işletmelerle ilgili olarak konsolide bilançoda azınlık paylarının raporlanması hususu, İngiltere işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; konsolide bilançoda azınlık paylarını raporlayan işletmelerin oranı yaklaşık % 90'dır. Bu oran, bünyesinde bağlı ortaklığı bulunan şirketlerin önemli bir bölümünün bağlı ortaklıktaki ortaklık paylarının % 100'den az olduğunu göstermektedir.

Konsolidasyon kapsamında bulunan işletmelerle ilgili olarak konsolide bilançoda azınlık paylarının raporlanması hususu, İtalya işletmeleri açısından incelendiğinde; konsolide bilançoda azınlık paylarını raporlayan işletmelerin oranı % 84'tür. Bu oran, bünyesinde bağlı ortaklığı bulunan şirketlerin önemli bir bölümünün bağlı ortaklıktaki ortaklık paylarının % 100'den az olduğuna işaret etmektedir.

Konsolidasyon kapsamında bulunan işletmelerle ilgili olarak konsolide bilançoda azınlık paylarının raporlanması hususu, Avustralya işletmeleri açısından değerlendirildiğinde; konsolide bilançoda azınlık paylarını raporlayan işletmelerin oranı % 62'dir. Bu oran, bünyesinde bağlı ortaklığı bulunan şirketlerin yarıdan fazlasının bağlı ortaklıktaki ortaklık paylarının % 100'den az olduğunu göstermektedir.

Konsolidasyon kapsamında bulunan işletmelerle ilgili olarak konsolide bilançoda azınlık paylarının raporlanması hususu, Türkiye işletmeleri açısından gözönünde bulundurulduğunda; konsolide bilançoda azınlık paylarını raporlayan işletmelerin oranı % 81'dir. Bu orana göre bünyesinde bağlı ortaklık bulunan şirketlerin bağlı ortaklıktaki ortaklık paylarının ağırlıklı olarak % 100'den az olduğunu göstermektedir.

Konsolidasyon kapsamında bulunan işletmelerle ilgili olarak konsolide bilançoda azınlık paylarının raporlanması hususu, ülkeler açısından değerlendirildiğinde; konsolide bilançoda azınlık paylarının en çok raporlandığı işletmeler sırasıyla Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya ve Türkiye'de görülmüştür. Bu noktada belirtmek gerekir ki bu ülkelerdeki işletmeler tarafından kurulan bağlı ortaklıklardaki ana ortaklık payları % 100'den azdır.

Dolayısı ile bu ülkelerdeki işletmelerde bağlı ortaklığın ana ortak tarafından tek başına finanse edildiği ortaklık yapısının az görüldüğü söylenebilir. Diğer taraftan; Avustralya işletmeleri bünyesinde kurulan bağlı ortaklıklarda ise ağırlıklı olarak azınlık payları görülmekle birlikte ana ortağın ortaklık paylarının % 100'üne sahip olduğu bağlı ortaklıkların % 38 olan oranında diğer ülke işletmelerine oranla dikkate değerdir. Avustralya'da bağlı ortaklığın ana ortak tarafından tek başına finanse edildiği ortaklık yapısına diğer ülkelere oranla daha fazla rastlandığı söylenebilir.

3.17. UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar Standardı⁴²

3.17.1. UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

İştirak, yatırımcı işletmenin, üzerinde önemli etkisinin bulunduğu işletmedir(IASB, 2010c: 34). Önemli etki, yatırım yapılan işletmenin finansal politikaları ile faaliyet politikalarına ilişkin kararlarına katılma gücüdür. Söz konusu katılım gücü, bağlı ortaklığın göstergesi niteliğindeki “kontrol” ya da iş ortaklığındaki payın göstergesi niteliğindeki “müşterek kontrol”den farklı bir anlam taşır. Yatırım yapılan işletmenin oy hakkının %20'sini ya da daha fazlasını elinde bulduran bir yatırımcının, yatırım yapılan işletme üzerinde önemli etkisinin bulunduğuna yönelik aksi ispat edilebilir bir karine mevcuttur. Bununla birlikte, yatırımcının yatırım yapılan işletme üzerindeki etki derecesini belirlemek amacıyla, eldeki bütün bilgiler çerçevesinde bir değerlendirmenin yapılması gerekir. Örneğin; yatırımcı işletme, yatırım yapılan işletmenin oy hakkının %20'sinden daha azına sahip olduğunda dahi, yönetim kurulunda temsil, temettü dağıtımına ilişkin alınan kararlara katılım da dahil olmak üzere politika belirleme sürecine katılım, yatırımcı ile yatırım yapılan işletme arasındaki önemli bazı işlemlerin gerçekleştirilmesi şeklinde ortaya çıkan yakın bir ilişki, işletmeler arası yönetici personel değişimi ya da işletme için gerekli temel teknik bilginin sağlanması gibi faktörler dolayısıyla, yatırım yapılan işletme üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir.

⁴² UMSK, 12 Mayıs 2011 tarihinde UMS 31 İş Ortaklarındaki Paylar standardının yerini alan UFRS 11 Joint Arrangements(Müştereken Yapılan Düzenlemeler) standardını yayımlayarak iş ortaklıklarının muhasebeleştirilmesinde kullanılan oransal konsolidasyon yöntemini yasaklamıştır. Bu bağlamda, iş ortaklıkları bundan böyle sadece özkaynak yöntemine muhasebeleştirileceğinden ve bu yöntem UMS 28 standardı kapsamında yer aldığından bu standardın adı UMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar olarak değiştirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2011c).

İştirakler, özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilir. Özkaynak yöntemi; yatırımın başlangıçta elde etme maliyeti üzerinden muhasebeleştirilmesini, daha sonra bu tutarın, yatırım yapılan iştirakin net varlıklarından yatırımcı işletmenin payına düşen kısmı yansıtacak şekilde düzeltilmesini kapsar. Yatırımcı işletmenin, iştirakin kâr ya da zararı üzerindeki payı, gelir tablosunda ya da bireysel gelir tablosunda tek bir kalemden raporlanır. Bilançoda ise, yatırımla ilgili olarak tek bir düzeltme kalemi bulunur.

3.17.2. UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Burada, UMS 28 standardına ilişkin 3 muhasebe politikası üzerinden yapılan değerlendirmeler, araştırma kapsamındaki ülkelerde iştirakleri bulunan işletmelerin **Tablo 92**'deki sayısı dikkate alınarak yapılmıştır. Bu çerçevede, aşağıda her ülkeye ait işletmeler arasından iştirakleri bulunan işletmelerin sayısı tespit edilmiştir.

Tablo 92. Araştırma Kapsamındaki İşletmeler Açısından İştirakler

Sektörler ve Ülkeler	İştiraki Bulunan İşletmelerin Sayısı	İştiraki Bulunmayan İşletmelerin Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	11	2	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	20	5	25
İmalat	13	1	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	24	1	25
İmalat	13	4	17
Hizmet	5	3	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	20	9	29
İmalat	12	3	15
Hizmet	6	2	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	18	7	25
İmalat	8	8	16
Hizmet	4	1	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	13	12	25
İmalat	10	13	23
Hizmet	3	4	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	14	19	33

Almanya işletmelerinin sayısı genel olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inde iştirakler bulunmaktadır. Sektörel bazda bir değerlendirme yapıldığında ise imalat sektörü işletmelerinin % 85'i, hizmet sektörü işletmelerinin tamamında iştirak bulunduğu tespit edilmiştir. Perakende sektöründe ise bu oran % 25'dir.

Fransa işletmelerinin sayısı genel olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sı bünyesinde iştiraklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda incelendiğinde ise imalat sektörü işletmelerinin % 93'ü hizmet ve perakende sektörleri işletmelerinin tamamında iştirak bulunduğu izlenmiştir.

İngiltere işletmelerinin sayısı genel olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin yaklaşık % 70'i bünyesinde iştiraklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektörü işletmelerinin % 76'sı hizmet sektörü işletmelerinin % 63'ü ve de perakende sektörleri işletmelerinin %50'si bünyesinde iştirak bulunduğu görülmüştür.

İtalya işletmelerinin sayısı genel olarak değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 72'sinde iştiraklerin bulunmaktadır. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektörü işletmelerinin % 80'inde, hizmet sektörü işletmelerinin % 75'inde iştirak bulunduğu tespit edilmiş olup perakende sektörü işletmeleri bünyesinde iştirak yoktur.

Avustralya işletmelerinin sayısı genel olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'sinde iştiraklere rastlanmıştır. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektörü işletmelerinin % 50'sinde, hizmet sektörü işletmelerinin % 80'i ile perakende sektörü işletmelerinin % 25'inde iştirak bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkiye işletmelerinin sayısı genel olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 42'sinde iştirak vardır. Söz konusu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat ve hizmet sektörleri işletmelerinin % 43'ü ile perakende sektörü işletmelerinin % 33'ünde iştirak bulunduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda sözü edilen oranlar ülkeler açısından değerlendirildiğinde; iştirakleri bulunan işletmelerin sırasıyla en fazla Fransa ve Almanya' da en az Türkiye'de bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan; sektörel açılarından da değerlendirildiğinde özellikle Fransa'da diğer ülkelere oranla hem imalat hem de hizmet ve perakende sektörleri bünyesinde önemli ölçüde iştiraklere dayanan bir şirketsel yapının bulunduğu görülmüştür.

1. İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

Özkaynak yöntemi; iştirakteki yatırımın başlangıçta elde etme maliyeti ile muhasebeleştirilerek, sonrasında bu tutarın yatırım yapılan iştirakin net varlıklarında yatırımcı işletmenin payına düşen kısmı yansıtacak şekilde düzeltildiği ve böylece yatırımcı işletmenin kar veya zararının yatırım yapılan işletmenin kar veya zararından kendisine düşen payı kapsadığı muhasebeleştirme yöntemidir.

Burada **Tablo 93**'deki değerlendirmede, iştirakleri bulunan işletmelerin iştiraklerinin muhasebeleştirilmesinde özkaynak yöntemini kullandıklarına ilişkin olarak finansal tablo kullanıcılarını finansal tablo dipnotlarında bilgilendirmelerinin izlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 93. Araştırma Kapsamında İştirakleri Bulunan İşletmelerin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Özkaynak Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	11	0	11
Hizmet	8	0	8
Perakende	1	0	1
Almanya Toplamı	20	0	20
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	24	0	24
İmalat	11	2	13
Hizmet	5	0	5
Perakende	2	0	2
İngiltere Toplamı	18	2	20
İmalat	12	0	12
Hizmet	6	0	6
Perakende	0	0	0
İtalya Toplamı	18	0	18
İmalat	8	0	8
Hizmet	4	0	4
Perakende	1	0	1
Avustralya Toplamı	13	0	13
İmalat	10	0	10
Hizmet	3	0	3
Perakende	1	0	1
Türkiye Toplamı	14	0	14

Bünyesinde iştirakleri bulunan Almanya, Fransa, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin tamamının, iştiraklerin konsolidasyonunda özkaynak yöntemini kullandıkları ve bunu finansal raporlarında ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Bünyesinde iştirakleri bulunan İngiltere işletmeleri genel olarak değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin %90'ının iştiraklerin konsolidasyonunda özkaynak yöntemini kullandıkları ve bunu finansal raporlarında ifade ettikleri tespit edilmiştir. Sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerin % 85'i

hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı özkaynak yöntemini kullandığını belirtmiştir.

Söz konusu muhasebe politikası ülkelerdeki işletmelerin tamamı ya da önemli bir bölümü tarafından açıklanmıştır.

2. İştiraklerin Bilançoda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Araştırma kapsamındaki ülkelerde iştirakleri bulunan işletmeler incelendiğinde, söz konusu işletmelerin tamamının iştiraklerini bilançoda duran varlıklar grubunda raporladıkları tespit edilmiştir.

3. İştiraklerden Kaynaklanan Kar veya Zararın Gelir Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Araştırma kapsamındaki ülkelerde iştirakleri bulunan işletmeler incelendiğinde, Fransa, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin tamamı ile Almanya işletmelerinin % 95'inin, İngiltere işletmelerinin % 85'inin ve İtalya işletmelerinin % 94'ünün gelir tablolarında iştiraklerden kaynaklanan kar veya zarar paylarının raporlandığı görülmüştür. Türkiye dışındaki ülke işletmelerinin iştiraklere ilişkin kar veya zarar paylarına ilişkin tutarların, gelir tablosunda “earnings from associates(iştiraklerden kazançlar)”, “net income from associated companies(iştiraklerden kaynaklanan net gelir)”, “share of result in associates(iştiraklerden paylar)”, “income from investments accounted for using equity method(özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen yatırımlardan kaynaklanan gelir)”, “income/loss from investments accounted for using equity method(özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen yatırımlardan kaynaklanan kar/zarar)”, “share of net profit(loss) of associates and joint ventures accounted for using the equity method(özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen iştirakler ve iş ortaklıklarından kaynaklanan net kar(zarar) payı)”, ve “net income from companies consolidated by equity method(özkaynak yöntemine göre konsolide edilen işletmelerden kaynaklanan net gelir)” gibi çeşitli şekillerde ifade edilen bu kaleme yansıtıldığı tespit edilmiştir. Türkiye işletmelerinin gelir tablolarında söz konusu tutarları yansıtmak amacıyla kullanılan kalem ise genel olarak “özkaynak yöntemi ile değerlendirilen yatırımların karlarındaki/zararlarındaki paylar” olarak ifade edilmiştir.

3.18. UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardı⁴³

3.18.1. UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

İş ortaklığının temelinde, ekonomik bir faaliyet üzerindeki müşterek kontrolü ihtiva eden, sözleşmeye dayalı bir anlaşma bulunur. Müşterek kontrolün, yalnızca, iş ortaklığının ekonomik faaliyetine ilişkin stratejik, finansal ve operasyonel kararların, tüm girişimcilerin oy birliği ile alındığı durumlarda var olduğu kabul edilir. Bununla birlikte, ortak girişimcilerden biri, diğer ortak girişimciler tarafından üzerinde uzlaşmaya varılan faaliyet politikaları ile stratejik ve finansal politikalar çerçevesinde hareket eden, iş ortaklığının işletmecisi veya yöneticisi konumunda bulunabilir. İş ortaklıkları; müştereken kontrol edilen faaliyetleri, müştereken kontrol edilen varlıkları ve müştereken kontrol edilen işletmeleri kapsar(IASB, 2010c: 36).

Müştereken kontrol edilen bir faaliyette ortak girişimci, iş ortaklığında kendi varlıklarını kullanmaktadır. Dolayısıyla, üzerinde kontrolü bulunduğundan, söz konusu varlıkları kendi finansal tablolarında muhasebeleştirmeye devam eder. Ayrıca ortak girişimci, üstlendiği yükümlülükler ve katlandığı giderler ile iş ortaklığı tarafından gerçekleştirilen satışlardan kendine düşen gelir payını da kayıtlarında gösterir. Müştereken kontrol edilen varlıklardaki paya ilişkin olarak, ortak girişimci, müştereken kontrol edilen varlıklardaki payını kendi finansal tablolarında muhasebeleştirir. Ortak girişimci, diğer girişimcilerle müştereken üstlenilen yükümlülüklerdeki ve katlanılan giderlerdeki payını, üstlendiği diğer yükümlülükleri ve katlandığı diğer giderleri ve iş ortaklığının ürününün kendine ait kısmının satışından veya kullanımından elde edilen gelirleri de muhasebeleştirir.

Ortak girişimci, müştereken kontrol edilen bir işletmedeki payını, oransal konsolidasyon ya da özkaynak yöntemlerinden birini kullanmak suretiyle muhasebeleştirir.

⁴³ UMSK, 12 Mayıs 2011 tarihinde UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar standardının yerini alan UFRS 11 Joint Arrangements(Müştereken Yapılan Düzenlemeler) standardını yayımlamıştır. Yeni standart, iş ortaklıklarının muhasebeleştirilmesinde kullanılan oransal konsolidasyon yöntemini yasaklamış ve sadece özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirmeye izin vermiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2011d). Ancak, buradaki araştırmada incelenen raporlama dönemi itibarıyla UMS 31 standardındaki her iki muhasebeleştirme yöntemi dikkate alınmıştır.

Yatırımcıların, yatırım yapılan işletme üzerinde müşterek kontrole sahip olup olmadıklarının belirlenmesinde, eldeki tüm bilgiler çerçevesinde kapsamlı bir değerlendirmede bulunmaları gerekir.

3.18.2. UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

İş ortaklıklarının muhasebeleştirilmesinde uygulanan muhasebe politikalarının değerlendirilebilmesi amacıyla araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinin iş ortaklıklarının bulunup bulunmadığı araştırılmış ve aşağıda iş ortaklıkları bulunan işletmelerin sayısı tespit edilmiştir. Buradaki değerlendirme, **Tablo 94**'te yer alan iş ortaklıkları bulunan işletmelerin sayısı dikkate alınarak seçilen 3 muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

Tablo 94. Araştırma Kapsamındaki İşletmeler Açısından İş Ortaklıkları

Sektörler ve Ülkeler	İş Ortaklığı Bulunan İşletmelerin Sayısı	İş Ortaklığı Bulunmayan İşletmelerin Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	10	3	13
Hizmet	7	1	8
Perakende	0	4	4
Almanya Toplamı	17	8	25
İmalat	7	7	14
Hizmet	5	3	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	13	12	25
İmalat	13	4	17
Hizmet	4	4	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	19	10	29
İmalat	12	3	15
Hizmet	4	4	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	16	9	25
İmalat	7	9	16
Hizmet	4	1	5
Perakende	2	2	4
Avustralya Toplamı	13	12	25
İmalat	8	15	23
Hizmet	3	4	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	12	21	33

Almanya örneklemini oluşturan şirketlerin sayısı bünyelerinde iş ortaklığı bulundurmaları açısından değerlendirildiğinde; araştırmayı oluşturan şirketlerin toplamda yarıdan fazlası iş ortaklığına sahiptir. Bu sayı Almanya örneklemini oluşturan şirketlerin sayısının yaklaşık % 70'ine denk gelmektedir. Bu çerçevede, bünyesinde iş ortaklığı bulunduran işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında ise imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 77'sinde ve de hizmet sektöründe yer alan işletmelerin %88'inde iş ortaklığı bulunduğu tespit edilmiştir. Perakende sektöründe ise iş ortaklığı bulunmamaktadır.

Fransa örneklemini oluşturan şirketlerin sayısı bünyelerinde iş ortaklığı bulundurmaları açısından değerlendirildiğinde; araştırmayı oluşturan şirketlerin % 52'si iş ortaklığına sahiptirler. Bu bağlamda, bünyesinde iş ortaklığı bulunduran işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında imalat sektöründe yer alan şirketlerin % 50'sinde, hizmet sektöründe bulunan şirketlerin % 63'ünde ve de perakende sektöründe sınıflandırılan şirketlerin % 33'ünde iş ortaklığına rastlanmıştır.

İngiltere örneklemini oluşturan şirketlerin sayısı bünyelerinde iş ortaklığı bulundurmaları açısından değerlendirildiğinde; araştırmayı oluşturan şirketlerin % 65'inin iş ortaklığına sahip olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, bünyesinde iş ortaklığı bulunduran işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında, imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 76'sında iş ortaklığı tespit edilmiştir. Bu oran, hizmet ve perakende sektörlerinde ise % 50'dir.

İtalya örneklemini oluşturan şirketlerin sayısı bünyelerinde iş ortaklığı bulundurmaları açısından değerlendirildiğinde; araştırmayı oluşturan şirketlerin toplamda yarıdan fazlası iş ortaklığına sahiptir. Bu sayı, İtalya örneklemini oluşturan şirketlerin sayısının yaklaşık % 65'ine denk gelmektedir. Bu bağlamda, bünyesinde iş ortaklığı bulunduran işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında ise imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 80'inde ve de hizmet sektöründe yer alan işletmelerin %50'inde iş ortaklığı bulunduğu tespit edilmiştir. Perakende sektöründe ise iş ortaklığı bulunmamaktadır.

Avustralya örneklemini oluşturan şirketlerin sayısı bünyelerinde iş ortaklığı bulundurmaları açısından değerlendirildiğinde; araştırmayı oluşturan şirketlerin % 52'si iş ortaklığına sahiptirler. Bu çerçevede, bünyesinde iş ortaklığı bulunduran işletmelerin

sektörel dağılımına bakıldığında, imalat sektöründe yer alan şirketlerin % 44'ünde, hizmet sektöründe bulunan şirketlerin % 80'inde ve de perakende sektöründe sınıflandırılan şirketlerin % 50'sinde iş ortaklığına rastlanmıştır.

Türkiye örneklemini oluşturan şirketlerin sayısı, bünyelerinde iş ortaklığı bulundurmaları açısından değerlendirildiğinde; örnekleme oluşturan şirketlerin % 36'sı iş ortaklığına sahiptir. Bu doğrultuda, bünyesinde iş ortaklığı bulunduran işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında; imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 35'inde, hizmet sektöründe bulunan işletmelerin % 43'ünde iş ortaklığı tespit edilmiştir. Bu oran perakende sektöründe ise % 33'tür.

Örneklem kapsamında yer alan şirketler ülkeler çerçevesinde genel olarak değerlendirildiğinde bünyesinde en fazla iş ortaklığı bulunan şirketlerin % 70 oranı ile Almanya'da yer aldığı, bünyesinde en az iş ortaklığı bulunan şirketlerin ise % 36 oranı ile Türkiye'de olduğu tespit edilmiştir. Ülkeler dikkate alınarak sektörel bazda bir değerlendirme yapıldığında ise bünyesinde iş ortaklığı bulunan işletmelerin İngiltere ve İtalya'da ağırlıklı olarak imalat sektöründe faaliyet gösterdikleri; Almanya, Fransa, Avustralya ve Türkiye'de ise ağırlıklı olarak hizmet sektöründe yer aldıkları görülmüştür. Konuya daha ayrıntılı olarak bakıldığında ise bünyesinde en fazla iş ortaklığı bulunan imalat sektörü şirketleri % 80 oranı ile İtalya'da, hizmet sektörü şirketleri ise aynı oran ile Almanya'da yer almıştır. Diğer taraftan, bünyesinde en az iş ortaklığı bulunan imalat ve hizmet sektörü şirketleri ise sırasıyla % 35 ve % 43 oranları ile Türkiye'de bulunmaktadır. Ayrıca, bünyesinde iş ortaklığı bulunan perakende sektörü şirketleri ülkeler bazında değerlendirildiğinde ise bu oran İngiltere ve İtalya'da % 50 olmakla birlikte, iş ortaklıkları diğer ülkelerde ya az görülmekte ya da hiç görülmemektedir.

1. İş Ortaklarının Muhasebeleştirilmesinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Değerlendirme

İş ortaklıklarının muhasebeleştirilmesinde oransal konsolidasyon yöntemi ile özkaynak yöntemi kullanılmaktadır(IASB, 2010a: A663). Burada **Tablo 95**'teki değerlendirme, araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinin bu yöntemlere ilişkin eğilimini belirlemeyi amaçlamıştır.

Tablo 95. İşletmelerin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları

Sektörler ve Ülkeler	Oransal Konsolidasyon Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Özkaynak Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Sektörel Toplam
İmalat	6	4	10
Hizmet	1	6	7
Perakende	0	0	0
Almanya Toplamı	7	10	17

İş ortaklıkları bulunan Almanya şirketleri değerlendirildiğinde; **Tablo 95**'de görüleceği gibi söz konusu şirketlerin % 41'i oransal konsolidasyon yöntemini, % 59'u ise özkaynak yöntemini kullanmaktadır. Bu ülkede, eğilim özkaynak yönteminden yanadır. Diğer taraftan; kullanılan yöntemlerin sektörel dağılımına bakıldığında, imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 60'ı oransal konsolidasyon yöntemini, %40'ı ise özkaynak yöntemini kullandığını belirtmiştir. Hizmet sektöründe bulunan işletmelerin yaklaşık % 15'inin oransal konsolidasyon yöntemini, %85'inin ise özkaynak yöntemini kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 96. Fransa İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları

Sektörler	Oransal Konsolidasyon Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Özkaynak Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Sektörel Toplam
İmalat	5	2	7
Hizmet	5	0	5
Perakende	1	0	1
Fransa Toplamı	11	2	13

İş ortaklıkları bulunan Fransa şirketleri sayısı değerlendirildiğinde; **Tablo 96**'da görüleceği gibi söz konusu örnekleme oluşturan şirketlerin % 85'i oransal konsolidasyon yöntemini, % 15'i özkaynak yöntemini kullandığını belirtmiştir. Kullanılan yöntemlerin sektörel dağılımına bakıldığında; imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 71'i oransal konsolidasyon yöntemini, % 29'u ise özkaynak yöntemini kullandığını belirtmiştir. Hizmet

sektöründe bulunan işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki bir işletmenin de oransal konsolidasyon yöntemini kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 97. İngiltere İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları

Sektörler	Oransal Konsolidasyon Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Özkaynak Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	5	8	0	13
Hizmet	1	2	1	4
Perakende	0	1	1	2
İngiltere Toplamı	6	11	2	19

İş ortaklıkları bulunan İngiltere şirketleri değerlendirildiğinde; **Tablo 97**'de görüleceği gibi örnekleme oluşturan şirketlerin % 26'sı oransal konsolidasyon yöntemini, % 58'i özkaynak yöntemini kullandığını belirtmiştir. Bu ülkede, eğilim özkaynak yönteminden yanadır. Kullanılan yöntemlerin sektörel dağılımına bakıldığında; imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 38'i oransal konsolidasyon yöntemini, % 62'si ise özkaynak yöntemini kullandığını belirtmiştir. Hizmet sektöründe bulunan işletmelerin % 25'inin oransal konsolidasyon yöntemini, %50'si ise özkaynak yöntemini kullandığı tespit edilmiştir. Perakende sektöründe yer alan bir işletme ise özkaynak yöntemini kullanacağını ifade etmiştir. Hizmet ve perakende sektörlerinde faaliyet gösteren birer işletmenin hangi yöntemi kullandıklarına dair bilgiye erişilememiştir.

Tablo 98. İtalya İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları

Sektörler	Oransal Konsolidasyon Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Özkaynak Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Sektörel Toplam
İmalat	5	7	12
Hizmet	2	2	4
Perakende	0	0	0
İtalya Toplamı	7	9	16

İş ortaklıkları bulunan İtalya şirketleri değerlendirildiğinde; **Tablo 98**'de görüleceği gibi şirketlerin % 44'ü oransal konsolidasyon yöntemini, % 56'sı ise özkaynak yöntemini

tercih etmiştir. Bu ülkede eğilim, özkaynak yönteminden yanadır. Kullanılan yöntemlerin sektörel dağılımına bakıldığında imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 42'si oransal konsolidasyon yöntemini, % 58'i ise özkaynak yöntemini kullandığını belirtmiştir. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin % 50'sinin oransal konsolidasyon yöntemini, diğer %50'sinin ise özkaynak yöntemini kullandığı tespit edilmiştir.

Tablo 99. Avustralya İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları

Sektörler	Oransal Konsolidasyon Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Özkaynak Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Sektörel Toplam
İmalat	1	6	7
Hizmet	0	4	4
Perakende	0	2	2
Avustralya Toplamı	1	12	13

Avustralya örneklemini oluşturan şirketlerin sayısı iş ortaklıklarının hangi yöntem kullanılarak konsolide edilmesi açısından değerlendirildiğinde; **Tablo 99**'da görüleceği gibi örnekleme oluşturan şirketlerin % 92'si özkaynak yöntemini belirtmiştir. Kullanılan yöntemlerin sektörel dağılımına bakıldığında imalat sektöründe bulunan şirketlerin % 86'sı ile hizmet ve perakende sektörlerinde şirketlerin tamamı özkaynak yöntemini kullandığını belirtmiştir.

Tablo 100. Türkiye İşletmelerinin İş Ortaklıklarının Muhasebeleştirilmesi İçin Uyguladıkları Muhasebe Politikaları

Sektörler	Oransal Konsolidasyon Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Özkaynak Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Sektörel Toplam
İmalat	8	0	8
Hizmet	2	1	3
Perakende	0	1	1
Türkiye Toplamı	10	2	12

İş ortaklıkları bulunan Türkiye işletmeleri değerlendirildiğinde; **Tablo 100**'de görüleceği gibi söz konusu şirketlerin % 83'ü oransal konsolidasyon yöntemini, % 17'si ise özkaynak yöntemini tercih etmiştir. Kullanılan yöntemlerin sektörel dağılımına

bakıldığında; imalat sektöründe bulunan şirketlerin tamamı oransal konsolidasyon yöntemini kullandığını belirtmiştir. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin % 67'sinin oransal konsolidasyon yöntemini, %33'ünün ise özkaynak yöntemini kullandığı tespit edilmiştir. Türkiye'de perakende sektöründe iş ortaklığı bulunan bir şirket özkaynak yöntemini tercih etmiştir.

İş ortaklıklarının konsolidasyonunda kullanılan yöntemlere ülkelerin genelinde bakıldığında Fransa ve Türkiye'de eğilimin oransal konsolidasyon yönteminden; Almanya, İngiltere, İtalya ve Avustralya'da ise eğilimin özkaynak yönteminden yana olduğu görülmüştür. Bu noktada belirtmek gerekir ki Fransa işletmelerinin önemli bir bölümünün oransal konsolidasyon yöntemini tercih etmesi bu ülkedeki yerel muhasebe uygulamalarının bir sonudur. Bir başka deyişle, Fransa yerel muhasebe uygulamasına göre işletmelerin iş ortaklıklarının konsolidasyonunda oransal konsolidasyon yöntemini kullanması zorunludur(Alexander ve Nobes, 2007:284). Dolayısı ile söz konusu muhasebe politikası, Fransa'daki UFRS uygulamasına da yansımıştır. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, oransal konsolidasyon yöntemini uygulamadan kaldıran UFRS 11 “Müştereken Yapılan Düzenlemeler⁴⁴” standardının yürürlüğe girmesi ile en çok Fransa ve Türkiye işletmelerinin etkileneceği görülmüştür.

2. Özkaynak Yöntemine Göre Muhasebeleştirilen İş Ortaklarına İlişkin Karların veya Zararların Gelir Tablosuna Yansıtılmasına İlişkin Değerlendirme

Türkiye dışındaki işletmelerin gelir tablolarında özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen iş ortaklarından kaynaklanan karların veya zararların, iştiraklerle aynı muhasebe politikasını uygulamalarından dolayı genellikle tek kalem olarak “share of net profit(loss) of associates and joint ventures accounted for using the equity method(özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilen iştirakler ve iş ortaklıklarından kaynaklanan net kar(zarar) payı”, veya “net income from companies consolidated by equity method(özkaynak yöntemine göre konsolide edilen işletmelerden kaynaklanan net gelir)” gibi çeşitli şekillerde ifade edilen bu kaleme yansıtıldığı tespit edilmiştir. Türkiye işletmelerinin gelir tablolarında söz konusu tutarları yansıtmak amacıyla kullanılan kalem

⁴⁴ “Joint arrangements” kavramının Türkçe karşılığı olan bu kavram, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'nun resmi çevirisi olmayıp, yapılacak olan çeviriye bir öneri niteliğindedir.

ise “öz kaynak yöntemi ile değerlendirilen yatırımların karlarındaki/zararlarındaki paylar” olarak ifade edilmiştir.

3.19. UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardı

3.19.1. UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 32, finansal araçların sunumuna ilişkin ilkeleri ortaya koymaktadır (IASB, 2010c: 37). Finansal araçlar, sunum açısından, finansal varlık, finansal borç ve özkaynağa dayalı finansal araç olarak sınıflandırılır. Finansal borç ile özkaynak arasındaki farklılık, nakit veya diğer bazı finansal varlıklar verme yükümlülüğünün bulunup bulunmamasından kaynaklanır. Ancak, bu konuda bazı istisnalar mevcuttur. İşlemin, ihraççının kendi hisseleri vasıtasıyla gerçekleştirilmesi durumunda, yapılacak sınıflandırma, ihraç edilecek hisselerin sabit ya da değişken sayıda olup olmamasına göre değişecektir.

Bir bileşik finansal araç, özkaynak ve borç bileşenlerine ayrılır. Bu tür bir finansal araç ihraç edildiğinde, bu finansal aracın özkaynak bileşeni, bileşik finansal aracın gerçeğe uygun değeri ile borç bileşeninin gerçeğe uygun değeri arasındaki fark şeklinde ölçülür.

Finansal varlıklar ve finansal borçlar, yalnızca, işletmenin, muhasebeleştirilen tutarları netleştirme konusunda yasal bir hakkı bulunduğu ve net esasa göre ödeme yapma ya da varlığı edinme ve borcu ödeme işlemlerini eş zamanlı olarak gerçekleştirme niyeti bulunduğu netleştirilir (IASB, 2010a: A700).

Finansal aracın finansal borç ya da özkaynak olarak sınıflandırılması, finansal araca ilişkin faiz, temettü, kayıp ve kazançların, gelir veya gider ya da özkaynakta meydana gelen değişim şeklinde değerlendirilmesini de belirlemektedir.

3.19.2. UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

Aşağıdaki değerlendirme, UMS 32 standardından seçilen üç muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Finansal Varlıkların Sınıflarına Göre Gruplanmasına İlişkin Değerlendirme

Araştırma kapsamında yer alan ülkelerdeki bütün işletmelerde, finansal varlıkların sınıflarına göre gruplandığı tespit edilmiştir. Bilançoda finansal varlıklar kaleminde raporlanan finansal varlıkların toplam tutarı, dipnotlarda ayrıntılandırılmıştır. Dolayısı ile işletmelerin gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal varlıklarına, vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarına ya da satılmak amacıyla elde tutulan finansal varlıklarına ilişkin tutarlarını bu şekilde görmek mümkündür.

2. Finansal Borçların Sınıflarına Göre Gruplanmasına İlişkin Değerlendirme

Araştırma kapsamında yer alan ülkelerdeki bütün işletmelerde, finansal borçların sınıflarına göre gruplandığı tespit edilmiştir. Bilançoda finansal borçlar kaleminde raporlanan finansal borçların toplam tutarı, dipnotlarda ayrıntılandırılmıştır. Dolayısı ile işletmelerin gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal borçları ile itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal borçlarına ilişkin tutarlarını bu şekilde görmek mümkündür.

3. Finansal Varlıkların Ve Finansal Borçların Netleştirilerek Sunulmasına İlişkin Değerlendirme

Araştırma kapsamındaki işletmelerin finansal varlıkları ve finansal borçları nasıl raporladığı değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin finansal varlık ve de finansal borçları ayrı ayrı raporladıkları tespit edilmiştir. Bir başka deyişle, araştırma kapsamındaki ülkelerdeki işletmelerin tamamının finansal varlık ve finansal borçları birbiri ile mahsup etmeden(netleştirmeden) raporladıkları görülmüştür. Bu çerçevede; işletmenin muhasebeleştirilen tutarları netleştirme konusunda yasal bir hakkının bulunması ile işletmenin net esasa göre ödemede bulunma ya da varlığı elde etme ve borcu ödeme işlemlerini eş zamanlı olarak gerçekleştirme niyetinin olması gibi netleştirmeye ilişkin koşulların söz konusu olmadığı görülmüştür.

3.20. UMS 33 Hisse Başına Kazanç Standardı

3.20.1. UMS 33 Hisse Başına Kazanç Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 33, hisse başına kazancın hesaplanmasını ve sunumunu düzenlemektedir(IASB, 2010c: 38). Bu standart, adi hisse senetleri veya potansiyel hisse senetleri (hisse senedine dönüştürülebilir finansal araçlar, opsiyonlar ve hisse alım hakkı veren finansal araçlar gibi) borsalarda işlem gören işletmeler için geçerlidir.

İşletmeler, adi hisse başına kazanç ile sulandırılmış hisse başına kazancı gelir tablosu ile kapsamlı gelir tablosunda eşit öncelik ve önemde sunmaya özen göstermelidir. Konsolide finansal tablolarda yer verilen hisse başına kazanç tutarları, konsolide kar ya da zarar tutarının ana ortaklığın adi hisse senetlerini elinde bulunduran pay sahiplerine isabet eden kısmını gösterir.

Sulandırma, gerekli koşulların oluşması nedeniyle, dönüştürülebilir araçların dönüştürüldüğünün, opsiyon veya hisse alım hakkı veren araçların kullanıldığının veya yeni adi hisse senetlerinin ihraç edildiğinin varsayılması sonucunda hisse başına kazanç tutarının azalması veya hisse başına zarar tutarının artması durumunu ifade eder.

Sürdürülen faaliyetlerden kaynaklanan kar ya da zararı da açıklayan işletmeler, adi hisse başına kazanç ve sulandırılmış hisse başına kazanç tutarlarını, sürdürülen faaliyetler itibariyle ayrıca raporlamalıdır. Durdurulan bir faaliyeti bulunan işletmeler, ilgili durdurulan faaliyete ilişkin adi hisse başına kazanç tutarı ile sulandırılmış hisse başına kazanç tutarını kapsamlı gelir tablosunda ya da dipnotlarda açıklamak zorundadır.

UMS 33, adi hisse başına kazancın ve sulandırılmış hisse başına kazancın hesaplanmasında kullanılan oranın paydasında (dönemin adi hisse senedi sayısının ağırlıklı ortalaması) ve payında (kazançlar) yer alacak tutarların tespitine yönelik esasları ortaya koyar. Bu esaslar, adi hisse başına kazancın ve sulandırılmış hisse başına kazancın ilerleyen zamanlarda önceki tutarlarla daha doğru bir biçimde karşılaştırılabilmesini sağlar. Benzer işlem ve faaliyetlerde bulunun iki ayrı işletmenin kazançları, muhasebe

politikalarındaki farklılık nedeniyle birbirinden farklı olabilir. Bu farklılıklar, adi hisse başına kazancın hesaplanması sırasında düzeltilmez.

Adi hisse başına kazancın ve de sulandırılmış hisse başına kazancın hesaplanmasında kullanılan paydalar; yıl içinde gerçekleştirilen yeni hisse senedi ihraçlarından, hisse senedine dönüştürülebilir finansal araçların dönüştürülmesi sonrasında ihraç edilen hisse senetlerinden, koşullu olarak ihraç edilebilen veya iade edilebilen hisse senetlerinden, bedelsiz hisse senetlerinden, hisse senedinin bölünmesi ve hisselerin birleştirilmesi işlemlerinden, opsiyonların ve hisse alma hakkı veren finansal araçların kullanımından, hisse senetleri ile ödenebilen sözleşmeler ve işletmenin kendi hisselerini geri satın almasını gerektiren (yazılı satış opsiyonu) sözleşmelerden etkilenebilir.

Adi hisse başına kazancın ve sulandırılmış hisse başına kazancın hesaplanmasında kullanılan payların, ana ortaklığın adi hisse senetlerini elinde bulunduran pay sahiplerine isabet eden kar ya da zararlarla mutabakatı sağlanır. Benzer şekilde, adi hisse başına kazancın ve sulandırılmış hisse başına kazancın hesaplanmasında kullanılan paydaların da birbirleri ile mutabakatı sağlanır.

3.20.2. UMS 33 Hisse Başına Kazanç Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

Aşağıdaki değerlendirme, UMS 33 standardından seçilen 2 muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

3.20.2.1. Sürdürülen Faaliyetler Üzerinden Adi ve Sulandırılmış Hisse Başına Kar Tutarının Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 101**'deki değerlendirmede, işletmelerin sürdürülen faaliyetler üzerinden adi ve sulandırılmış hisse başına kar tutarına ilişkin açıklamalarının izlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 101. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Adi ve Sulandırılmış Hisse Başına Kar Tutarını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Adi Hisse Başına Kar Tutarı	Sulandırılmış Hisse Başına Kar Tutarı	Adi Hisse Başına Kar + Sulandırılmış Hisse Başına Kar	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	0	9	0	13
Hizmet	0	0	8	0	8
Perakende	1	0	3	0	4
Almanya Toplamı	5	0	20	0	25
İmalat	0	0	14	0	14
Hizmet	0	0	8	0	8
Perakende	0	0	3	0	3
Fransa Toplamı	0	0	25	0	25
İmalat	0	0	17	0	17
Hizmet	0	0	7	1	8
Perakende	0	0	4	0	4
İngiltere Toplamı	0	0	28	1	29
İmalat	1	0	14	0	15
Hizmet	0	0	8	0	8
Perakende	1	0	1	0	2
İtalya Toplamı	2	0	23	0	25
İmalat	0	0	16	0	16
Hizmet	0	0	5	0	5
Perakende	0	0	4	0	4
Avustralya Toplamı	0	0	25	0	25
İmalat	17	2	4	0	23
Hizmet	5	0	2	0	7
Perakende	0	1	2	0	3
Türkiye Toplamı	22	3	8	0	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 20'sinde sadece adi hisse başına kar tutarı, diğer % 80'lik kısımda ise hem adi hem de sulandırılmış hisse başına kar tutarları açıklanmıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin bütününde hem adi hem de sulandırılmış hisse başına kar tutarları açıklanmıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sında hem adi hem de sulandırılmış hisse başına kar tutarları açıklanmıştır. Sadece hizmet sektöründe, sürdürülen faaliyetlerinden ana ortaklığa düşen adi hisse başına kar tutarı ile sulandırılmış hisse başına kar tutarını açıklamayan bir işletmeye rastlanmıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 8'inde sadece adi hisse başına kar tutarının açıklandığı diğer % 92'lik kısımda ise hem adi hem de sulandırılmış hisse başına kar tutarlarının açıklandığı görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin bütününde hem adi hem de sulandırılmış hisse başına kar tutarları açıklanmıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 67'sinde sadece adi hisse başına kar tutarı, diğer % 33'lük kısımda ise hem adi hem de sulandırılmış hisse başına kar tutarları açıklanmıştır.

Sürdürülen faaliyetlere ilişkin olarak adi hisse başına karın ve sulandırılmış hisse başına karın açıklanması konusu değerlendirildiğinde; işletmelerin adi hisse başına karı ve de gerektiğinde de sulandırılmış hisse başına karı açıkladıkları görülmüştür. Bu çerçevede, sulandırma işleminin Avrupa ülkeleri ve Avustralya'da Türkiye'ye oranla daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir.

3.20.2.2. Durdurulan Faaliyetler Üzerinden Adi ve Sulandırılmış Hisse Başına Kazanç Tutarının Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 102**'deki değerlendirmede, işletmelerin durdurulan faaliyetler üzerinden adi ve sulandırılmış hisse başına kar tutarına ilişkin açıklamalarının izlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 102. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Adi ve Sulandırılmış Hisse Başına Kar Tutarını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Adi Hisse Başına Kar Tutarı	Sulandırılmış Hisse Başına Kar Tutarı	Adi Hisse Başına Kar + Sulandırılmış Hisse Başına Kar	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	1	0	3	1	5
Hizmet	0	0	1	0	1
Perakende	1	0	0	0	1
Almanya Toplamı	2	0	4	1	7
İmalat	2	0	0	0	2
Hizmet	0	0	1	0	1
Perakende	0	0	2	1	3
Fransa Toplamı	2	0	3	1	6
İmalat	0	0	8	0	8
Hizmet	0	0	1	0	1
Perakende	0	0	0	0	0
İngiltere Toplamı	0	0	9	0	9
İmalat	1	0	1	1	3
Hizmet	0	0	2	1	3
Perakende	0	0	0	1	1
İtalya Toplamı	1	0	3	3	7
İmalat	0	0	1	3	4
Hizmet	0	0	0	0	0
Perakende	0	0	0	0	0
Avustralya Toplamı	0	0	0	0	0
İmalat	0	0	2	0	2
Hizmet	0	0	0	0	0
Perakende	0	0	0	0	0
Türkiye Toplamı	0	0	0	0	0

Durdurulan faaliyetleri bulunan Almanya işletmelerinin iki tanesi adi hisse başına karı açıklamış, dört tanesi ise adi hisse başına kar tutarı ile sulandırılmış hisse başına kar tutarını belirtmiştir. İmalat sektöründe yer alan bir işletmenin ise hisse başına kara ilişkin bilgisine rastlanmamıştır.

Durdurulan faaliyetleri bulunan Fransa işletmelerinin iki tanesi adi hisse başına karı açıklamış, üç tanesi ise adi hisse başına kar tutarı ile sulandırılmış hisse başına kar tutarını belirtmiştir. Perakende sektöründe yer alan bir işletmenin ise hisse başına kara ilişkin bilgisine rastlanmamıştır.

Durdurulan faaliyetleri bulunan İngiltere işletmelerinin tamamının, durdurulan faaliyetleri için adi hisse başına kar tutarı ile sulandırılmış hisse başına kar tutarını açıkladıkları tespit edilmiştir.

Durdurulan faaliyetleri bulunan İtalya işletmelerinin bir tanesi adi hisse başına karı açıklamış, üç tanesi ise adi hisse başına kar tutarı ile sulandırılmış hisse başına kar tutarını belirtmiştir.

Durdurulan faaliyetleri bulunan Avustralya işletmelerinden sadece bir tanesi durdurulan faaliyetleri için adi hisse başına kar tutarı ile sulandırılmış hisse başına kar tutarını açıklamıştır.

Durdurulan faaliyetleri bulunan Türkiye işletmelerinden her ikisi de durdurulan faaliyetleri için adi hisse başına kar tutarı ile sulandırılmış hisse başına kar tutarını açıklamıştır.

Durdurulan faaliyetlere ilişkin olarak adi hisse başına karın ve de sulandırılmış hisse başına karın açıklanması konusu ülkeler açısından değerlendirildiğinde; İngiltere işletmelerinin bütününe adi hisse başına karı ve de gerektiğinde de sulandırılmış hisse başına karı açıkladıkları görülmüştür. Diğer ülkelerdeki işletmelerinde açıklamada buldukları tespit edilmiştir.

3.21. UMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardı

3.21.1. UMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Bir varlık, finansal tablolarda, kullanım ya da satış işlemi sonucunda geri kazanılabilecek olan tutarından daha yüksek olan bir değerden izlenmemelidir. Defter değerinin geri kazanılabilir tutarı aşması durumunda varlık, değer düşüklüğüne uğramış

demektir(IASB, 2010c: 40). Bu tür durumlarda işletmeler, varlığın defter değerini geri kazanılabilir tutarına indirmek ve değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirmek durumundadırlar.

Geri kazanılabilir tutar, satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer ile varlığın kullanım değerinden yüksek olanıdır. Satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değer, karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli taraflar arasında ortaya çıkan satış fiyatından, elden çıkarma maliyetlerinin düşülmesi suretiyle bulunan değerdir.

Bir varlığın kullanım değeri; mevcut koşullarda varlıktan elde edilmesi beklenen gelecekteki nakit akışlarının, uygun bir vergi öncesi iskonto oranı kullanılmak suretiyle bugüne indirgenen değeridir. Bazen varlığın kullanım değeri belirlenemeyebilir. Böyle bir durumda, geri kazanılabilir tutar, bağımsız nakit akışları yaratan en küçük varlık grubu (nakit yaratan birim) açısından belirlenir. Şerefiyenin değer düşüklüğü, şerefiyenin dağıtıldığı nakit yaratan birimin geri kazanılabilir tutarı dikkate alınmak suretiyle değerlendirilir.

Değer düşüklüğü zararı, UMS 16 Maddi Duran Varlıklar veya UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar standardı uyarınca yeniden değerlendirme değer azalışı olarak dikkate alınmadıkça, doğrudan gelir tablosunda veya bireysel gelir tablosunda muhasebeleştirilir. Varlığın defter değeri azaltılır.

Varlığın piyasa değerinde meydana gelen azalmalar, teknolojiye ve piyasada meydana gelen gelişmeler, ekonomik veya hukuki çevrelerde ortaya çıkan olumsuz değişiklikler, piyasa faiz oranlarındaki artışlar, işletmenin piyasa değerinin net varlık değerinden düşük olması, varlığın değer yitirmesi veya hasara uğramış olması, faaliyetlerin durdurulmasına veya yeniden yapılandırılmasına ilişkin planlar veya beklenen getiri ile karşılaştırıldığında varlığın performansının düşük olması gibi faktörler, değer düşüklüğünün meydana geldiğini gösterebilmektedir.

3.21.2. UMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

Aşağıdaki değerlendirmeler, UMS 36 standardından seçilen dört muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Varlıklarda Değer Düşüklüğüne İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

UMS 36 uyarınca bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşmış olması durumunda, o varlığın değer düşüklüğüne uğradığı kabul edilir(Akbulut ve Marşap, 2006: 93). Burada **Tablo 103**'teki değerlendirmede, işletmelerin değer düşüklüğü ile ilgili bu muhasebe politikasını finansal tablo dipnotlarında açıklaması hususunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 103. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Varlıklarda Değer Düşüklüğüne İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Varlığın Değer Düşüklüğüne Uğramış Olabileceğine İlişkin Muhasebe Politikası	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	11	2	13
Hizmet	6	2	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	20	2	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	23	2	25
İmalat	14	3	17
Hizmet	5	3	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	22	6	29
İmalat	11	4	15
Hizmet	6	2	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	18	7	25
İmalat	13	3	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	22	3	25
İmalat	23	0	23
Hizmet	6	1	7
Perakende	2	1	3
Türkiye Toplamı	31	2	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inin bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşmış olması durumunda ilgili varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 85'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'sinin bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşmış olması durumunda ilgili varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin tamamının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sının bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşmış olması durumunda ilgili varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 82'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 72'sinin bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşmış olması durumunda ilgili varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 73'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşmış olması durumunda ilgili varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin

% 81'inin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 94'ünün bir varlığın defter değerinin geri kazanılabilir tutarını aşmış olması durumunda ilgili varlığın değer düşüklüğüne uğramış olabileceğine ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin tamamının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 86'sı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Varlıklarda değer düşüklüğünün tespitine yönelik muhasebe politikasının açıklanması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu muhasebe politikasının Türkiye, Fransa ve Avustralya işletmeleri tarafından önemli ölçüde, Almanya, İngiltere ve İtalya işletmeleri tarafından ise ağırlıklı olarak açıklandığı görülmüştür.

2. Maddi Duran Varlıklar Açısından Varlıklarda Değer Düşüklüğüne İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirmede, işletmelerin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü görülüp görülmediği **Tablo 104**'te incelenmiş ve değer düşüklüğünün nasıl tespit edildiğine değinilmiştir.

Tablo 104. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Maddi Duran Varlıklarında Değer Düşüklüğü

Sektörler ve Ülkeler	Maddi Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğü		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	8	5	13
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	12	13	25
İmalat	9	5	14
Hizmet	5	3	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	16	9	25
İmalat	8	9	17
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	3	4
İngiltere Toplamı	12	17	29
İmalat	10	5	15
Hizmet	5	3	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	15	10	25
İmalat	8	8	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	13	12	25
İmalat	3	20	23
Hizmet	2	5	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	5	28	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 48'inin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 62'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğüne rastlanmıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 64'ünün, hizmet sektöründeki

işletmelerin % 63'ünün ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 41'inin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 47'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğüne rastlanmıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ının maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 67'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ünün maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür. Perakende sektörü işletmeleri arasında ise maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü olan bir işletme izlenmemiştir.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'sinin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 50'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ının ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğüne rastlanmıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 15'inin maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 13'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 29'unun maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür. Perakende sektörü işletmeleri arasında ise maddi duran varlıklarında değer düşüklüğü olan bir işletme izlenmemiştir.

Maddi duran varlıklarda değer düşüklüğü görülmesi hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; değer düşüklüğünün en az Türkiye işletmelerinde en fazla Fransa işletmeleri bünyesinde görüldüğü söylenebilir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki maddi duran varlıklarda değer düşüklüğü olup olmadığının tespiti, ayrıntılı bir çalışma yapmayı gerektirmiştir. İşletmelerin değer düşüklüğü tutarlarını, maddi duran varlıklara ilişkin dipnotta ayrı bir tutar olarak göstermesi, değer düşüklüğü olup olmadığının anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bununla birlikte, döneme ilişkin amortisman tutarı ile değer düşüklüğü tutarını, maddi duran varlıklara ilişkin dipnotta tek bir toplam tutar olarak sunan işletmelerin değer düşüklüğü tutarını, bu dipnot içinde ayrıca bir açıklama dipnotu olarak belirtmesi değer düşüklüğü olduğunun anlaşılmasında yol gösterici olmuştur. Ancak; bazı işletmelerin, döneme ilişkin amortisman tutarı ile değer düşüklüğü tutarını tek bir toplam tutar olarak sunduklarını göstererek değer düşüklüğü tutarını ayrıca açıklamamış olmaları, değer düşüklüğünün gelir tablosuna olan etkisinin gelir tablosuna ilişkin dipnotlardan kontrol edilmesini gerektirmiştir. Bu kontrol çerçevesinde, döneme ilişkin amortisman tutarı ile değer düşüklüğü tutarını tek bir toplam tutar olarak beyan eden işletmelerin birçoğunun maddi duran varlıklarında, aslında değer düşüklüğü olmadığı görülmüştür. Dolayısı ile işletmelerin değer düşüklüğü olmadığı halde yaptıkları bu şekildeki beyanların yanıltıcı olduğu tespit edilmiştir.

3. Şerefiye Dışındaki Maddi Olmayan Duran Varlıklar Açısından Varlıklarda Değer Düşüklüğüne İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirmede, işletmelerin şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü görülüp görülmediği **Tablo 105**'te incelenmiş ve değer düşüklüğünün nasıl tespit edildiğine değinilmiştir.

Tablo 105. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Maddi Olmayan Duran Varlıklarında Değer Düşüklüğü

Sektörler ve Ülkeler	Şerefiye Dışındaki Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Değer Düşüklüğü		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	5	8	13
Hizmet	3	5	8
Perakende	0	4	4
Almanya Toplamı	8	17	25
İmalat	7	7	14
Hizmet	5	3	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	15	10	25
İmalat	5	12	17
Hizmet	4	4	8
Perakende	1	3	4
İngiltere Toplamı	10	19	29
İmalat	11	4	15
Hizmet	2	6	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	13	12	25
İmalat	7	9	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	10	15	25
İmalat	2	21	23
Hizmet	1	6	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	3	30	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 32'sinin şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin % 38'inin şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür. Perakende sektörü işletmeleri arasında ise maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olan bir işletme izlenmemiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 60'ının şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu

husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 50'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 34'ünün şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 29'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 52'sinin şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 73'ünün, hizmet sektörlerindeki işletmelerin % 25'inin şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür. Perakende sektörü işletmeleri arasında ise maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olan bir işletme izlenmemiştir.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ının şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 44'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 9'unun şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 9'unun, hizmet sektörlerindeki işletmelerin % 14'ünün şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü görülmüştür. Perakende sektörü işletmeleri arasında ise maddi olmayan duran varlıklarında değer düşüklüğü olan bir işletme izlenmemiştir.

Şerefiye dışındaki maddi duran varlıklarda değer düşüklüğü görülmesi hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; değer düşüklüğünün en az Türkiye işletmelerinde en fazla Fransa işletmeleri bünyesinde görüldüğü söylenebilir.

Ancak, bu noktada belirtmek gerekir ki maddi duran varlıklarda olduğu gibi şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarda da değer düşüklüğü olup olmadığının tespiti ayrıntılı bir çalışma yapmayı gerektirmiştir. İşletmelerin değer düşüklüğü tutarını maddi olmayan duran varlıklara ilişkin dipnotta ayrı bir tutar olarak göstermesi ya da döneme ilişkin amortisman tutarı ile değer düşüklüğü tutarını tek bir toplam tutar olarak sunan işletmelerin hemen bu dipnota ek bir dipnot olarak değer düşüklüğü tutarını ayrıca belirtmesi, değer düşüklüğü olup olmadığının anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Ancak, maddi olmayan duran varlıklarda değer düşüklüğü olup olmadığını destekleyecek başka bilgilerin maddi olmayan duran varlıklar dipnotunda yer almaması durumunda, olası değer düşüklüğünün gelir tablosuna olan etkisinin belirlenmesi için gelir tablosu ile ilgili dipnotlardan yararlanılmış ve maddi olmayan duran varlıklarda değer düşüklüğünün söz konusu olup olmadığına ilişkin sonuç bu şekilde elde edilmeye çalışılmıştır.

4. Varlıklarda Değer Düşüklüğünün Gelir Tablosuna Yansıtılmasına İlişkin Değerlendirme

Almanya işletmelerinin, değer düşüklüğü zararını raporlama şekli, gelir tablosunun hazırlanış esasına göre farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, gelir tablosu çeşit esasına göre hazırlanmış ise değer düşüklüğü zararı, bu tablodaki “amortisman, itfa ve değer düşüklüğü zararları(depreciation, amortisation and impairment losses)” kalemi içinde raporlanmıştır. Diğer taraftan, gelir tablosu fonksiyon esasına göre hazırlanmış ise değer düşüklüğü zararı, bu tablodaki “diğer faaliyet giderleri(other operating expenses)” kalemi içinde ya da “ek olağan giderler(additional ordinary expenses)” kalemi içinde gösterilmiştir.

Fransa işletmelerinin değer düşüklüğü zararını raporlama şekli, gelir tablosunun hazırlanış esasına göre farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, gelir tablosu çeşit esasına göre hazırlanmış ise değer düşüklüğü zararı, bu tablodaki “değer düşüklüğü zararları(impairment losses)” kaleminde ya da “diğer faaliyet gelir ve giderleri(other

operating income and expenses)” kalemi içinde raporlanmıştır. Diğer taraftan, gelir tablosu fonksiyon esasına göre hazırlanmış ise değer düşüklüğü zararı bu tablodaki “diğer faaliyet giderleri(other operating expenses)” kalemi içinde, “diğer faaliyet gelir ve giderleri(other operating income and expenses)” kalemi içinde ya da “diğer işletme giderleri(other business expense)” kalemi içinde veya “tekrar etmeyen giderler (non-recurring expenses)” kalemi içinde gösterilmiştir.

İtalya işletmelerinin değer düşüklüğü zararını raporlama şekli, gelir tablosunun hazırlanış esasına göre farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, gelir tablosu çeşit esasına göre hazırlanmış ise değer düşüklüğü zararı bu tablodaki “amortisman, itfa ve değer düşüklüğü zararları(depreciation, amortisation and impairment losses)” kalemi içinde ya da “sabit kıymetlerde değer düşüklüğü(impairment of fixed assets)” kalemi içinde raporlanmıştır. Diğer taraftan, gelir tablosu fonksiyon esasına göre hazırlanmış ise değer düşüklüğü zararı, bu tablodaki “diğer giderler(other expenses)” kaleminde, “faaliyet giderleri(operating expenses – operating costs)” kaleminde ya da “faaliyet karından sonra raporlanan maddi duran varlıklarda amortisman ve değer düşüklüğü(depreciation and impairment losses of property, plant and equipment)” kaleminde veya “maddi olmayan duran varlıklarda itfa ve değer düşüklüğü(amortisation and impairment losses of intangible assets)” kaleminde raporlanmıştır. Fonksiyon esasına göre raporlama açısından değer düşüklüğü zararının raporlanmasına bir diğer örnek ise değer düşüklüğünün zararının faiz ve vergi öncesi kazançtan evvel “tekrar etmeyen gelir ve giderler(non-recurring income and expenses)” kalemi içinde sunulmasıdır.

Avustralya işletmelerinin söz konusu değer düşüklüğü zararını raporlama şekli, gelir tablosunun hazırlanış esasına göre farklılık göstermektedir. Bu çerçevede, gelir tablosu çeşit esasına göre hazırlanmış ise değer düşüklüğü zararı, bu tablodaki “varlıklarda değer düşüklüğü (impairment of assets)” kaleminde ya da “maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar ve yatırımlardaki değer düşüklüğü(property, plant and equipment, intangibles and investment impairment)” kalemi içinde raporlanmıştır. Diğer taraftan, gelir tablosu fonksiyon esasına göre hazırlanmış ise değer düşüklüğü zararı bu tablodaki “diğer giderler(other expenses)” kalemi içinde ya da “finansman maliyetleri dışındaki giderler(expenses excluding finance costs)” kalemi içinde gösterilmiştir.

Türkiye işletmelerinin söz konusu değer düşüklüğü zararını raporlama şekli, gelir tablosunun hazırlanış esasına göre farklılık göstermemektedir. Bunun nedeni, Türkiye'deki işletmelerin tamamının, fonksiyon esasına göre raporlama yapmış olmasıdır. Bu çerçevede, değer düşüklüğü zararı gelir tablosundaki “diğer faaliyet giderleri” kalemi içinde ya da “diğer faaliyetlerden gider ve zararlar” kalemi içinde gösterilmiştir.

Burada görülmektedir ki varlıklarda değer düşüklüğü söz konusu olduğunda, değer düşüklüğü zararının raporlanması hususunda araştırma kapsamındaki ülkelerdeki işletmelerin çeşit esasına göre raporlamada, değer düşüklüğü tutarının farklı adlandırmalara dayanan gelir tablosu kalemlerine yansıtılması söz konudur. Ancak, fonksiyon esasına göre raporlama açısından benzer şekilde adlandırılan gelir tablosu kalemleri içinde değer düşüklüğü zararının genellikle “diğer faaliyet giderleri” kapsamında raporlandığı tespit edilmiştir.

3.22. UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardı

3.22.1. UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Bu standart, karşılıklar ve koşullu borçlar arasındaki farkları ortaya koymaktadır (IASB, 2010c: 41). Karşılık, raporlama dönemi sonu itibarıyla, yükümlülüğü yerine getirmek üzere ödenmesi gereken en muhtemel tutar olarak bilançoya yansıtılır. Koşullu borçlara ilişkin olarak bilançoda herhangi bir muhasebeleştirme işlemi yapılmaz. Bununla birlikte, koşullu borçlara ilişkin olarak işletmeden kaynak çıkışı olasılığı çok düşük olmadığı sürece, dipnotlarda açıklama yapılır.

Karşılıklar, gerçekleşme zamanı veya tutarı belli olmayan borçlardır. Söz konusu borç, hukuki ya da zımni kabulden doğan bir yükümlülük niteliğinde olabilir. Zımni kabulden doğan yükümlülükler, işletmenin geçmiş uygulamaları, yayımlamış olduğu politikaları veya açıklamalarıyla belirli sorumlulukları üstleneceğini diğer şahıslara taahhüt ettiği ve bunun sonucunda, sözü edilen sorumlulukları yerine getireceği konusunda diğer şahıslar nezdinde geçerli bir beklenti yaratması sonucunda ortaya çıkan yükümlülüklerdir.

Karşılıklara örnek olarak, garanti yükümlülükleri, kirlenmiş bir arazinin temizlenmesine veya tesislerin onarılmasına yönelik hukuki ya da zımni kabulden doğan yükümlülükler ve satıcıların müşterilerine paralarını iade etme politikaları gösterilebilir. Karşılık, raporlama döneminin sonu itibarıyla (bilanço tarihinde) yükümlülüğün yerine getirilmesi ya da üçüncü kişilere devredilmesi durumunda işletmenin ödemesi gerekecek olan tutar üzerinden ölçülür. Karşılık olarak finansal tablolara yansıtılacak tutarın belirlenmesi aşamasında, riskler ve belirsizlikler de dikkate alınmalı; ayrıca, paranın zaman değerinin etkisinin önemli olduğu durumlarda, karşılık bugünkü değerine indirgenmelidir.

Karşılığın ölçümü, yükümlülüğün yerine getirilmesi için gereken nakit akışlarının tutarına, zamanına ve risklerine ilişkin değerlendirmede bulunmayı gerektirir. Belirsizlik durumlarında değerlendirmelerde bulunurken ihtiyatlı olmak gerekir. Bununla birlikte, belirsizlik durumu gereğinden fazla karşılık ayrılmasına gerekçe oluşturmaz.

Koşullu borçlar, işletmenin tam anlamıyla kontrolünde olmayan ve belirsizlik taşıyan birtakım olayların gelecekte gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olarak mevcudiyetleri teyit edilecek olan muhtemel yükümlülüklerdir. Yerine getirilmelerinin gerekmeyeceği öngörülen (işletmeden ekonomik fayda çıkışına neden olmayacağı tahmin edilen) veya tutarları yeterince güvenilir bir biçimde ölçülemediği için muhasebeleştirilmeyen yükümlülükler de koşullu borçlar arasında yer alır. İşletmenin herhangi bir hatasının bulunup bulunmadığının kesin olmadığı durumlarda, işletmeye karşı açılacak dava, koşullu borçlara örnek olarak gösterilebilir.

Koşullu varlıklar, işletmenin tam anlamıyla kontrolünde bulunmayan ve belirsizlik taşıyan birtakım olayların gelecekte gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olarak mevcudiyetleri teyit edilecek olan muhtemel varlıklardır. Söz konusu varlıklar bilançoya yansıtılmaz; işletmeye ekonomik fayda girişinin gerçekleşme olasılığı yüksek olduğunda, dipnotlarda açıklanır. Bununla birlikte, ekonomik fayda girişinin neredeyse kesin hale gelmesi durumunda, söz konusu varlık artık koşullu bir varlık olarak değerlendirilmez ve finansal tablolara yansıtılır.

3.22.2. UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

Aşağıdaki değerlendirmeler, UMS 37 standardından seçilen üç muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Karşılıkların Bilançoda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirmede, işletmelerin karşılıkları bilançoda ayrı bir kalem olarak raporlaması hususu **Tablo 106**'da incelenmiştir.

Tablo 106. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Karşılıkları Bilançoda Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Karşılıkların Ayrı Bir Kalem Olarak Gösterilmesi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	25	0	25
İmalat	13	1	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	24	1	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	28	1	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	22	3	25
İmalat	16	0	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	25
İmalat	22	1	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	32	1	33

Almanya ve Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının karşılıkları bilançoda borç kalemleri arasında ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının karşılıkları finansal durum tablosunda borç kalemleri arasında ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu ülkede yer alan bir hizmet sektörü işletmesinde ise karşılık izlenmemiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 97'sinin karşılıkları bilançoda borç kalemleri arasında ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu ülkede yer alan bir hizmet sektörü işletmesinde ise karşılık izlenmemiştir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin karşılıkları bilançoda borç kalemleri arasında ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu ülkede yer alan imalat, hizmet ve perakende sektörlerindeki birer işletmede ise karşılık izlenmemiştir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 97'sinin karşılıkları bilançoda borç kalemleri arasında ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu ülkede yer alan bir imalat sektörü işletmesinde ise karşılık izlenmemiştir.

İşletmelerin bilançoda karşılıkları borç kalemleri arasında ayrı bir kalem olarak raporlaması konusu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; karşılıkların izlendiği bütün ülke işletmelerinin karşılıkları uzun vadeli yabancı kaynaklar arasında raporladığı, söz konusu karşılıkların cari kısımlarının ise kısa vadeli yabancı kaynaklar arasında sunulduğu tespit edilmiştir.

2. Karşılıkların Bilançoya Yansıtılması İçin Gerekli Şartlara İlişkin Değerlendirme

Bir karşılık, geçmiş bir olaydan kaynaklanan mevcut bir yükümlülüğün (hukuki veya zımni) bulunması, yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmalarının muhtemel olması ile yükümlülük tutarının güvenli bir biçimde tahmin edilebiliyor olması durumunda finansal tablolara yansıtılır(IASB,

2010a:A822). Bu koşulların karşılanmaması durumunda, herhangi bir karşılık finansal tablolara yansıtılmaz.

Burada **Tablo 107**'deki değerlendirme, karşılıkları bulunan işletmelerin karşılıkların finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin koşullara finansal tablo dipnotlarında yer verip vermemeleri açısından yapılmıştır.

Tablo 107. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Karşılıkların Muhasebeleştirilmesi İçin Gerekli Koşulları Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Karşılıklar için Gerekli Şartları Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	12	1	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	24	1	25
İmalat	12	1	13
Hizmet	5	3	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	20	4	24
İmalat	14	3	17
Hizmet	6	1	7
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	23	5	28
İmalat	14	0	14
Hizmet	6	1	7
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	21	2	23
İmalat	14	2	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	23	2	25
İmalat	22	0	22
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	32	0	32

Bilançoda karşılıkları raporlayan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının karşılıkların bilançooya yansıtılması için gereken şartları açıkladığı tespit edilmiştir.

Bilançoda karşılıkları raporlayan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 83'ünün karşılıkların bilançooya yansıtılması için gereken şartları açıkladığı tespit edilmiştir.

Bilançoda karşılıkları raporlayan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin yaklaşık % 82'sinin karşılıkların bilançooya yansıtılması için gereken şartları açıkladığı tespit edilmiştir.

Bilançoda karşılıkları raporlayan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin yaklaşık % 91'inin karşılıkların bilançooya yansıtılması için gereken şartları açıkladığı tespit edilmiştir.

Bilançoda karşılıkları raporlayan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin yaklaşık % 92'sinin karşılıkların bilançooya yansıtılması için gereken şartları açıkladığı tespit edilmiştir.

Bilançoda karşılıkları raporlayan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının karşılıkların bilançooya yansıtılması için gereken şartları açıkladığı tespit edilmiştir.

Karşılıkları bulunan işletmelerin karşılıkların finansal tablolara yansıtılmasına ilişkin koşullara finansal tablo dipnotlarında yer verip vermemeleri hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Türkiye işletmelerinin tamamının, Almanya, İtalya ve Avustralya işletmelerinin önemli bir bölümü ile İngiltere ve İtalya işletmelerinin ise dikkate değer oranda söz konusu muhasebe politikalarını açıkladıkları görülmüştür.

3. Karşılıkların Tahmin Edilmesinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Değerlendirme

Karşılıkların tahmin edilmesinde beklenen değer yöntemi veya bugünkü değer yöntemi uygulanmaktadır(IASB, 2010a: A826-A827). Karşılık olarak finansal tablolara

yansıtılacak tutara ilişkin belirsizlikler koşullara bağlı olarak farklı araçlarla ele alınabilir. Değerleme konusu karşılığın çok sayıda kalemden oluştuğu durumda, ilgili yükümlülük her türlü getiriye bunlara ilişkin olasılıklara göre ağırlıklandırmak suretiyle tahmin edilir. Söz konusu istatistiksel tahmin yönteminin adı beklenen değerdir. Diğer taraftan; bugünkü değer yöntemine göre ise paranın zaman değerinin etkisinin önemli olduğu durumlarda karşılık tutarı, yükümlülüğün yerine getirilmesi için gerekeceği tahmin edilen giderlerin bugünkü değeridir. Burada **Tablo 108**'deki değerlendirme, söz konusu yöntemlerin uygulanmasına yöneliktir.

Tablo 108. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Karşılıkların Tahmininde Uyguladıkları Muhasebe Politikaları

Sektörler ve Ülkeler	Beklenen Değer Yöntemi(A)	Bugünkü Değer Yöntemi(B)	(A) veya (B) Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	2	6	1	4	13
Hizmet	2	1	3	2	8
Perakende	3	0	1	0	4
Almanya Toplamı	7	7	5	6	25
İmalat	0	8	0	5	13
Hizmet	0	4	0	4	8
Perakende	0	3	0	0	3
Fransa Toplamı	0	15	0	9	24
İmalat	0	12	1	4	17
Hizmet	0	6	0	1	7
Perakende	0	3	0	1	4
İngiltere Toplamı	0	21	1	6	28
İmalat	0	13	0	1	14
Hizmet	0	7	0	0	7
Perakende	0	0	0	2	2
İtalya Toplamı	0	20	0	3	23
İmalat	1	13	0	2	16
Hizmet	0	3	2	0	5
Perakende	0	3	1	0	4
Avustralya Toplamı	1	19	3	2	25
İmalat	1	11	0	10	22
Hizmet	0	3	0	4	7
Perakende	0	2	0	1	3
Türkiye Toplamı	1	16	0	15	32

Bilançoda karşılıkları raporlayan Almanya işletmeleri, karşılıkların tahmin edilmesi için uyguladıkları yöntem açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 28'inin beklenen değer yöntemini, diğer % 28'inin bugünkü değer yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir. Duruma göre söz konusu yöntemlerden birini kullandığını belirterek net bir açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 20'dir. Bu kapsamdaki işletmelerin % 24'ü ise kullandığı yönteme ilişkin açıklamada bulunmamıştır.

Bilançoda karşılıkları raporlayan Fransa işletmeleri, karşılıkların tahmin edilmesi için uyguladıkları yöntem açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 63'ünün bugünkü değer yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir. Bu kapsamdaki işletmelerin % 37'si ise kullandığı yönteme ilişkin açıklamada bulunmamıştır.

Bilançoda karşılıkları raporlayan İngiltere işletmeleri, karşılıkların tahmin edilmesi için uyguladıkları yöntem açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 75'inin bugünkü değer yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir. Bir işletme ise duruma göre söz konusu yöntemlerden birini kullandığını belirterek net bir açıklamada bulunmamıştır. Bu kapsamdaki işletmelerin % 21'i ise kullandığı yönteme ilişkin açıklamada bulunmamıştır.

Bilançoda karşılıkları raporlayan İtalya işletmeleri, karşılıkların tahmin edilmesi için uyguladıkları yöntem açısından incelendiğinde; işletmelerin % 87'sinin bugünkü değer yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir. Bu kapsamdaki işletmelerin % 13'ü ise kullandığı yönteme ilişkin açıklamada bulunmamıştır.

Bilançoda karşılıkları raporlayan Avustralya işletmeleri, karşılıkların tahmin edilmesi için uyguladıkları yöntem açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sının bugünkü değer yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir. Bir işletmenin ise beklenen değer yöntemini uyguladığı görülmüştür. Duruma göre söz konusu yöntemlerden birini kullandığını belirterek net bir açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 12'dir. Bu kapsamdaki işletmelerin % 8'i ise kullandığı yönteme ilişkin açıklamada bulunmamıştır.

Bilançoda karşılıkları raporlayan Türkiye işletmeleri, karşılıkların tahmin edilmesi için uyguladıkları yöntem açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 50'sinin bugünkü değer yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir. Bir işletmenin ise beklenen değer

yöntemini uyguladığı görülmüştür. Bu kapsamdaki işletmelerin % 47'si ise kullandığı yönteme ilişkin açıklamada bulunmamıştır.

Bilançoda karşılıkları raporlayan işletmelerin karşılıkların tahmin edilmesi için uyguladıkları yöntem açısından değerlendirilmesi hususu, ülkeler bazında incelendiğinde Fransa, İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin dikkate değer oranlarda bugünkü değer yöntemini tercih ettikleri tespit edilmiştir. Ancak, özellikle İngiltere ve Türkiye'deki işletmelerin söz konusu muhasebe politikasını açıklamama oranları da oldukça yüksektir. Almanya işletmelerinin ise hangi yöntemi ağırlıklı olarak kullandıklarına ilişkin bir tespit yapılamaması, gerek açıklamada bulunmayan işletmeler gerekse duruma göre her iki yöntemden birini kullanacağını belirten işletmelerin sayıca fazla olmasından kaynaklanmıştır. Dolayısı ile Almanya işletmelerinin eğilimi belirlenememiştir.

4. Karşılıklar Kapsamında Yer Alan Kalemlere İlişkin Değerlendirme

İşletmelerin bilanço dipnotları ayrılan karşılıklar kapsamında incelendiğinde; ayrılan karşılıkların, genel olarak, garanti gider karşılıklarını, dava gider karşılıklarını, personel ücretleri karşılıklarını, çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin karşılıkları(prim karşılığı), iade ve fiyat farkı karşılıklarını kapsadığı görülmüştür.

3.23. UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardı

3.23.1. UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 38, maddi olmayan duran varlıkların muhasebeleştirme ve ölçme yöntemlerine ilişkin hükümler ortaya koymakta ve söz konusu varlıklar hakkında çeşitli açıklamalar yapılmasını gerektirmektedir(IASB, 2010c: 43).

Maddi olmayan duran varlık; fiziksel niteliği olmayan, tanımlanabilir nitelikte ve parasal olmayan bir varlıktır. Bu tür bir varlığın ayrılabilir nitelikte olması veya sözleşmede yer alan haklardan ya da diğer yasal haklardan kaynaklanıyor olması, söz konusu varlığı tanımlanabilir kılmaktadır. Ayrılabilir varlıklar, satılma, devredilme ya da

lisanslama işlemlerine konu olabilmektedir. Maddi olmayan duran varlıklara örnek olarak; bilgisayar yazılımları, lisanslar, marka isimleri, patentler, filmler, telif hakları ve ithalat kotaları gösterilebilir.

Maddi olmayan duran varlık kalemine ilişkin harcama, maddi olmayan duran varlık tanımını karşılamadığı ve aşağıdaki koşulları sağladığı sürece, gider olarak muhasebeleştirilir:

- Varlıktan gelecekte ekonomik yararlar elde edilmesinin muhtemel olması,
- Varlığın maliyetinin güvenilir bir şekilde ölçülmesi.

Maddi olmayan duran varlıklar, başlangıçta maliyet değerleri üzerinden; ilk muhasebeleştirme işleminin ardından ise, maliyetinden birikmiş amortismanlar düşülmek suretiyle ölçülür. Gerçeğe uygun değer, aktif bir piyasa referans alınarak belirlenebiliyorsa, söz konusu varlık, gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülebilir. Bir maddi olmayan duran varlık yeniden değerlendirildiğinde, ilgili maddi olmayan duran varlık sınıfı içerisinde yer alan diğer tüm maddi olmayan duran varlıkların da yeniden değerlendirilmesi ve bu değerlemelerin düzenli olarak güncellenmesi gerekir. Genellikle, yeniden değerlendirme artışları için doğrudan özkaynaklara alacak kaydı yapılır.

Sınırlı yararlı ömre sahip bir maddi olmayan duran varlık itfa edilir. Sınırsız yararlı ömre sahip bir maddi olmayan duran varlık ise itfa edilmeyip, her yıl değer düşüklüğü açısından test edilir.

Bir maddi duran varlık elden çıkarıldığında ortaya çıkan kayıp veya kazanç, kâr ya da zarar içerisinde muhasebeleştirilir.

İşletme içi yaratılan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin harcamalar, genellikle gider niteliğindedir.

Maddi olmayan duran varlıklara ilişkin aktif piyasaların sayısı azdır. Bu nedenle, bir maddi olmayan duran varlığın yeniden değerlendirilmesi nadiren mümkün olur.

3.23.2. UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirme, UMS 38 standardından seçilen altı muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Maddi Olmayan Duran Varlıkların İlk Muhasebeleştirilmesine İlişkin Değerlendirme

Bir maddi olmayan duran varlığın maliyeti; ithalat vergileri ve iade edilmeleri mümkün olmayan satın alma vergileri de dahil ticari iskontolar ve indirimler düşüldükten sonraki satın alma fiyatı ile varlığı amaçlanan kullanıma hazır hale getirmeye yönelik, doğrudan varlıkla ilişkilendirilebilen maliyetleri kapsamaktadır (IASB, 2010a: A848). Bu tanımı karşılayan kavram ise elde etme maliyetidir. Burada **Tablo 109**'daki değerlendirmede, işletmelerin maddi olmayan duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesine ilişkin bu muhasebe politikasını dipnotlarda açıklaması hususu irdelenmiştir.

Tablo 109. İşletmelerin Maddi Olmayan Duran Varlıkları İlk Muhasebeleştirilmesi

Sektörler ve Ülkeler	Elde Etme Maliyeti	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	6	13
Hizmet	5	3	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	16	9	25
İmalat	4	10	14
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	8	17	25
İmalat	10	7	17
Hizmet	4	4	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	17	12	29
İmalat	13	2	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	22	3	25
İmalat	6	10	16
Hizmet	1	4	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	10	15	25
İmalat	11	12	23
Hizmet	2	5	7
Perakende	2	1	3
Türkiye Toplamı	15	18	33

Almanya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 54'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ünün ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiğini açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 32'sinin maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 30'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 34'ünün maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiğini açıkladıkları görülmüştür.

İngiltere işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin yaklaşık % 60'ının maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 60'ının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiğini açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 87'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiğini açıkladıkları görülmüştür.

Avustralya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ının maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 38'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 20'sinin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiğini açıkladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların ilk muhasebeleştirilmesi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 45'inin maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 48'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 30'unun ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin maddi olmayan duran varlıkları elde etme maliyeti ile muhasebeleştirdiğini açıkladıkları görülmüştür.

Maddi olmayan duran varlıkların ilk muhasebeleştirmesine ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu muhasebe politikasının diğer ülkelere oranla İtalya işletmeleri tarafından önemli ölçüde açıklandığı ancak Almanya ve İngiltere'de ağırlıklı olarak, Türkiye, Avustralya ve de özellikle Fransa'da önemli ölçüde göz ardı edildiği görülmüştür.

2. Maddi Olmayan Duran Varlıkların İzleyen Dönemlerde Değerlemesine İlişkin Değerlendirme

Maddi olmayan duran varlıklar, ilk muhasebeleştirmeden sonraki dönemlerde maliyet yöntemine veya yeniden değerlendirme yöntemine göre izlenir. Burada **Tablo 110**'daki değerlemenin amacı, işletmelerin bu iki yöntemden hangisini tercih ettiklerine ilişkin eğilimi belirlemektir.

Tablo 110. İşletmelerin Maddi Olmayan Duran Varlıkları İzleyen Dönemlerde Değerlemesi

Sektörler ve Ülkeler	Maliyeti Yöntemi	Yeniden Değerleme Yöntemi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	0	13
Hizmet	8	0	0	8
Perakende	4	0	0	4
Almanya Toplamı	25	0	0	25
İmalat	5	0	9	14
Hizmet	5	0	3	8
Perakende	0	0	3	3
Fransa Toplamı	10	0	15	25
İmalat	17	0	0	17
Hizmet	8	0	0	8
Perakende	3	0	1	4
İngiltere Toplamı	28	0	1	29
İmalat	7	0	8	15
Hizmet	3	0	5	8
Perakende	1	0	1	2
İtalya Toplamı	11	0	14	25
İmalat	13	0	3	16
Hizmet	5	0	0	5
Perakende	2	0	2	4
Avustralya Toplamı	20	0	5	25
İmalat	22	0	1	23
Hizmet	7	0	0	7
Perakende	3	0	0	3
Türkiye Toplamı	32	0	1	33

Almanya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların izleyen dönemlerde hangi yönteme göre değerlendirildiği açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının maliyet yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların izleyen dönemlerde hangi yönteme göre değerlendirildiği açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ının maliyet yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde ise, imalat sektöründeki işletmelerin % 36'sı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ünün

maliyet yöntemine göre değerlemede bulunduğu görülmüştür. Diğer taraftan, söz konusu muhasebe politikasını açıklamayan işletmelerin oranı ise % 60'tır.

İngiltere işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların izleyen dönemlerde hangi yönteme göre değerlendirildiği açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının maliyet yöntemine göre değerlendirme yaptığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde ise, imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin maliyet yöntemine göre değerlemede bulunduğu görülmüştür. Diğer taraftan, sadece perakende sektöründen bir işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı saptanmıştır.

İtalya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların izleyen dönemlerde hangi yönteme göre değerlendirildiği açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 44'ünün maliyet yöntemine göre değerlendirme yaptığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde ise, imalat sektöründeki işletmelerin % 47'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin maliyet yöntemine göre değerlemede bulunduğu görülmüştür. Diğer taraftan, söz konusu muhasebe politikasını açıklamayan işletmelerin oranı ise % 56'dır.

Avustralya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların izleyen dönemlerde hangi yönteme göre değerlendirildiği açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inin maliyet yöntemine göre değerlendirme yaptığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde ise, imalat sektöründeki işletmelerin % 81'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin maliyet yöntemine göre değerlemede bulunduğu görülmüştür.

Türkiye işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların izleyen dönemlerde hangi yönteme göre değerlendirildiği açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 97'sinin maliyet yöntemine göre değerlendirme yaptığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde ise, imalat sektöründeki işletmelerin % 96'sı ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının maliyet yöntemine göre değerlemede bulunduğu görülmüştür. Diğer taraftan, sadece imalat sektöründen bir işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı saptanmıştır.

Maddi olmayan duran varlıklara ilişkin olarak ilk muhasebeleştirmeden sonra uygulanan muhasebe politikası, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; bütün ülkelerde maliyet yönteminin uygulandığı tespit edilmiştir. Bu durum, maddi olmayan duran varlıkların aktif bir piyasasının olmadığına işaret etmektedir.

3. Sınırlı Yararlı Ömürlü Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Yararlı Ömür İle İtfa Oranına İlişkin Değerlendirme

Yararlı ömrü belirli olan maddi olmayan duran varlıklar, yararlı ömürleri üzerinden ya da itfa oranları üzerinden itfa edilirler. Burada **Tablo 111**'deki değerlendirme, işletmelerin maddi olmayan duran varlıklarını itfa ederken hangi itfa şeklini dikkate aldıklarını incelemeye yöneliktir.

Tablo 111. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Uygulanan Yararlı Ömür Veya İtfa Oranı

Sektörler ve Ülkeler	Yararlı Ömür	İtfa Oranı	Ömür + İtfa Oranı	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	0	0	13
Hizmet	7	0	0	1	8
Perakende	4	0	0	0	4
Almanya Toplamı	24	0	0	0	25
İmalat	11	0	0	3	14
Hizmet	5	0	0	3	8
Perakende	3	0	0	0	3
Fransa Toplamı	19	0	0	6	25
İmalat	16	1	0	0	17
Hizmet	8	0	0	0	8
Perakende	1	1	0	2	4
İngiltere Toplamı	25	2	0	2	29
İmalat	9	1	0	5	15
Hizmet	4	1	0	3	8
Perakende	1	1	0	0	2
İtalya Toplamı	14	3	0	8	25
İmalat	11	1	0	4	16
Hizmet	5	0	0	0	5
Perakende	3	0	0	1	4
Avustralya Toplamı	19	1	0	5	25
İmalat	21	0	0	2	23
Hizmet	6	0	1	0	7
Perakende	3	0	0	0	3
Türkiye Toplamı	30	0	1	2	33

Almanya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların yararlı ömrünün ya da kullanılan itfa oranının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının maddi olmayan duran varlıkları yararlı ömre göre itfaya tabi tuttuğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin yararlı ömre göre itfa payı ayırdığı görülmüştür. Bu husus ile ilgili olarak açıklamada bulunmayan işletme bir işletmeye ise hizmet sektörü kapsamında rastlanmıştır.

Fransa işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların yararlı ömrünün ya da kullanılan itfa oranının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sının maddi olmayan duran varlıkları yararlı ömre göre itfaya tabi tuttuğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 79'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının yararlı ömre göre itfa payı ayırdığı görülmüştür. Diğer taraftan, bu konuda açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 24'tür.

İngiltere işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların yararlı ömrünün ya da kullanılan itfa oranının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 86'sının maddi olmayan duran varlıkları yararlı ömre göre itfaya tabi tuttuğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektörlerindeki işletmelerden birinin yararlı ömre göre itfa payı ayırdığı görülmüştür. Diğer taraftan, itfa oranına göre itfa payı ayıran işletmelerin oranı ile açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı da % 7'dir.

İtalya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların yararlı ömrünün ya da kullanılan itfa oranının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 56'sının maddi olmayan duran varlıkları yararlı ömre göre itfaya tabi tuttuğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 60'ının, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin % 50'sinin yararlı ömre göre itfa payı ayırdığı görülmüştür. Diğer taraftan, itfa oranına göre itfa payı ayıran işletmelerin oranı % 12, açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı da % 32'dir.

Avustralya işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların yararlı ömrünün ya da kullanılan itfa oranının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sının maddi olmayan duran varlıkları yararlı ömre göre itfaya tabi tuttuğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 70'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektörlerindeki işletmelerin % 75'inin yararlı ömre göre itfa payı ayırdığı görülmüştür. Diğer taraftan, itfa oranına göre itfa payı ayıran bir işletmeye imalat sektörü işletmeleri arasında rastlanmıştır. Açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 20'dir.

Türkiye işletmeleri, maddi olmayan duran varlıkların yararlı ömrünün ya da kullanılan itfa oranının açıklanması açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 91'inin maddi olmayan duran varlıkları yararlı ömre göre itfaya tabi tuttuğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 91'inin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının yararlı ömre göre itfa payı ayırdığı görülmüştür. Diğer taraftan, hem yararlı ömür hem de itfa oranına göre itfa payı ayıran bir işletmeye de hizmet sektörü işletmeleri arasında rastlanmıştır. Bu husus ile ilgili olarak açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 6'dır.

Maddi olmayan duran varlıklara ilişkin itfa payları ayrılırken yararlı ömür ya da itfa oranının kullanılması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerin sektör farkı olmaksızın önemli ölçüde yararlı ömür üzerinden itfa payı ayırdığı görülmüştür. Ancak, özellikle Fransa, İtalya ve Avustralya'da yararlı ömrü ya da itfa oranını açıklamayan işletmelerin oranı da dikkate değer boyuttadır. Söz konusu muhasebe politikasına ilişkin açıklamanın göz ardı edildiği görülmüştür.

4. Sınırlı Yararlı Ömre Sahip Olan Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Kullanılan İtfa Yöntemine İlişkin Değerlendirme

İşletmeler, belirli bir yararlı ömre sahip maddi olmayan duran varlıklarını doğrusal itfa yöntemine, azalan bakiyeler yöntemine veya üretim birimleri yöntemine göre itfa edebilirler(IASB, 2010a: A862). Burada **Tablo 112**'deki değerlendirmede, işletmelerin

maddi olmayan duran varlıklarını hangi yönteme göre itfa ettiğine ilişkin eğilimin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Tablo 112. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Kullandıkları İtfa Yöntemleri

Sektörler ve Ülkeler	Doğrusal İtfa	Azalan Bakiyeler	Üretim Birimleri	Doğrusal İtfa + Üretim Birimleri	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	0	1	0	13
Hizmet	7	0	0	0	0	8
Perakende	4	0	0	0	0	4
Almanya Toplamı	24	0	0	1	0	25
İmalat	9	0	0	0	5	14
Hizmet	7	0	0	0	1	8
Perakende	2	0	0	0	1	3
Fransa Toplamı	18	0	0	0	7	25
İmalat	17	0	0	0	0	17
Hizmet	8	0	0	0	0	8
Perakende	3	0	0	0	1	4
İngiltere Toplamı	28	0	0	0	1	29
İmalat	10	0	0	0	5	15
Hizmet	5	0	0	0	3	8
Perakende	1	0	0	0	1	2
İtalya Toplamı	16	0	0	0	9	25
İmalat	12	0	0	0	4	16
Hizmet	5	0	0	0	0	5
Perakende	3	0	0	0	1	4
Avustralya Toplamı	20	0	0	0	5	25
İmalat	22	0	0	0	1	23
Hizmet	7	0	0	0	0	7
Perakende	3	0	0	0	0	3
Türkiye Toplamı	32	0	0	0	1	33

Almanya işletmeleri, sınırlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin itfa yöntemi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının sektör

ayrımı olmaksızın doğrusal itfa yöntemini tercih ettiği tespit edilmiştir. İmalat sektörü kapsamında bulunan bir işletme ise taş ocakçılığına ilişkin lisansı, üretim birimleri yöntemine göre diğer maddi olmayan duran varlıkları ise doğrusal yöntemine göre itfa ettiğini belirtmiştir.

Fransa işletmeleri, sınırlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin itfa yöntemi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 72'sinin sektör ayrımı olmaksızın doğrusal itfa yöntemini tercih ettiği tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 64'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin doğrusal yöntemi tercih ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan, itfa yöntemini açıklamayan işletmelerin oranı ise % 28'dir.

İngiltere işletmeleri, sınırlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin itfa yöntemi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının sektör ayrımı olmaksızın doğrusal amortisman yöntemini tercih ettiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan, sadece perakende sektöründeki bir işletmenin itfa yöntemini açıklamadığı görülmüştür.

İtalya işletmeleri, sınırlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin itfa yöntemi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün sektör ayrımı olmaksızın doğrusal itfa yöntemini tercih ettiği tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 67'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin doğrusal yöntemi tercih ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan, itfa yöntemini açıklamayan işletmelerin oranı ise % 36'dır.

Avustralya işletmeleri, sınırlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin itfa yöntemi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin sektör ayrımı olmaksızın % 80'inin doğrusal itfa yöntemini tercih ettiği tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin % 75'i, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamının doğrusal yöntemi tercih ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan, itfa yöntemini açıklamayan işletmelerin oranı ise % 20'dir.

Türkiye işletmeleri, sınırlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıklara ilişkin itfa yöntemi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin sektör ayrımı olmaksızın % 97'sinin doğrusal itfa yöntemini tercih ettiği tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörlerindeki işletmelerin % 96'sı, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının doğrusal yöntemi tercih ettikleri görülmüştür. Diğer taraftan, sadece imalat sektöründeki bir işletmenin itfa yöntemini açıklamadığı saptanmıştır.

Maddi olmayan duran varlıkların itfa edilme yöntemi, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerin doğrusal yöntemi uyguladığı tespit edilmiştir. Almanya'da imalat sektörü işletmelerinden birinin, üretim birimleri yöntemini kullanması söz konusu işletmenin madencilik faaliyetlerinde bulunması ile ilgili özel bir durumdur. Diğer taraftan, Fransa, İtalya ve Avustralya işletmeleri arasında itfa yöntemini açıklamayan işletmelerin oranı da dikkate değerdir. Bu çerçevede, söz konusu muhasebe politikasına ilişkin açıklamanın göz ardı edildiği görülmüştür.

5. Sınırsız Yararlı Ömre Sahip Olan Maddi Olmayan Duran Varlıklara İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

Sınırsız yararlı ömre sahip maddi olmayan duran varlıkları bulunan araştırma kapsamındaki Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmeleri, söz konusu maddi olmayan duran varlıklara ilişkin muhasebe politikasını açıklanması açısından değerlendirildiğinde; ilgili ülkelerde bu tür varlıkları bulunan işletmelerin tamamının, bu tür varlıkları ilk muhasebeleştirmeden sonra maliyet bedeli ile izlediklerini, söz konusu varlıklar üzerinden itfa payı ayırmadıklarını ve gerektiğinde söz konusu varlıkları değer düşüklüğü testine tabi tuttuklarını açıkladıkları görülmüştür. Ancak, bu noktada belirtmek gerekir ki bütün ülkelerde bu kapsama giren işletme sayısı oldukça az olduğundan ortaya çıkan sonuç, bu tür varlıkların muhasebe politikasının açıklanmasına ilişkin olarak ilgili ülkelerdeki genel durumu yansıtmamaktadır.

6. Sınırsız Yararlı Ömre Sahip Olan Maddi Olmayan Duran Varlıkların(MODV) Neden Sınırsız Ömürlü Olduklarının Açıklanmasına İlişkin Değerlendirme

Sınırsız yararlı ömre sahip maddi olmayan duran varlıkların, sınırsız yararlı ömre sahip olmasını destekleyen nedenlerin ve bu varlığın sınırsız yararlı ömre sahip olduğunun belirlenmesine ilişkin faktörlerin açıklanması gereklidir(IASB, 2010a: A866). Burada **Tablo 113**'deki değerlendirmenin amacı, işletmelerin bu nedenleri ve faktörleri açıklayıp açıklamadıklarını tespit etmektir.

Tablo 113. Sınırsız Yararlı Ömürlü MODV Olmanın Nedeninin Açıklanması

Sektörler ve Ülkeler	MODV'nin Sınırsız Ömürlü Olma Nedenini Açıklayanlar	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	3	5	8
Hizmet	0	1	1
Perakende	0	0	0
Almanya Toplamı	3	6	9
İmalat	2	5	7
Hizmet	3	2	5
Perakende	0	2	2
Fransa Toplamı	5	9	14
İmalat	3	1	4
Hizmet	1	0	1
Perakende	0	0	0
İngiltere Toplamı	4	1	5
İmalat	3	5	8
Hizmet	0	0	0
Perakende	0	0	0
İtalya Toplamı	3	5	8
İmalat	6	1	7
Hizmet	0	1	1
Perakende	1	1	2
Avustralya Toplamı	7	3	10
İmalat	3	0	3
Hizmet	0	0	0
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	3	0	3

Bünyesinde sınırsız yararlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıkları bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 33'ünün ilgili maddi olmayan duran varlığın neden sınırsız ömürlü olduğunu açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; sadece imalat sektöründeki işletmelerin % 38'inin açıklamada bulunduğu görülmüştür.

Buna göre, işletmeler, maddi olmayan duran varlıkların sınırsız ömürlü olmasına ilişkin olarak, ticari markanın yüksek seviyede tanınırlığı ve uzun bir geçmişe sahip olmasını, işletmenin bünyesine kattığı şirket isimlerini uzun süre daha kullanmayı amaçlayarak ekonomik fayda sağlamak istemesini ve de marka haklarının kullanımının herhangi bir yasal ve ekonomik sınırlamaya tabi olmamasını gerekçe göstermişlerdir. Diğer taraftan, açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 67'dir.

Bünyesinde sınırsız yararlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıkları bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 36'sının ilgili maddi olmayan duran varlığın neden sınırsız ömürlü olduğunu açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; sadece imalat sektöründeki işletmelerin % 29'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin % 60'ının açıklamada bulunduğu görülmüştür.

Buna göre, işletmeler, maddi olmayan duran varlıkların sınırsız ömürlü olmasına ilişkin olarak, marka bilinci ile markanın ekonomik olarak sürdürülebilir katkısını, elde edilen perakende ürün markaları ile üretime ilişkin markaların ulusal ve uluslararası boyuttaki güçlü itibarını, satın alınan markaların kullanımının belli bir zaman sınırına dayanmamasını, yer üstü ve yer altı suyunun çekilmesine ilişkin hakların sınırsız bir süreliğine verilmiş olmasını gerekçe göstermişlerdir. Diğer taraftan, açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 64'tür.

Bünyesinde sınırsız yararlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıkları bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inin ilgili maddi olmayan duran varlığın neden sınırsız ömürlü olduğunu açıkladığı tespit edilmiştir.

Buna göre, işletmeler, maddi olmayan duran varlıkların sınırsız ömürlü olmasına ilişkin olarak, markanın önünde markanın yararlı ömrünü sınırlandıracak önemli yasal,

ekonomik, düzenleyici, sözleşmeye bağlı ve rekabet yaratıcı unsurların bulunmamasını, promosyonel çalışmalarla markaya yatırım yapılmasını ve markanın müşteriye pazarlanmasını, markaya ilişkin eskiden beri süregelen ve karlı bir piyasanın bulunmasını, yürürlükte olan markanın piyasaının büyüklüğünü, çeşitliliğini ve pazar payını kıracak unsurların göreceli olarak az olmasını, ticari marka lisanslarının belli aralıklarla yenilendiğinde herhangi bir zorlukla karşılaşılmasını gerekçe göstermişlerdir. Ayrıca, ulaşım sektörü kapsamındaki bir işletmede, havacılık açısından iniş haklarının Avrupa Birliği düzenlemesi uyarınca süresiz olduğunu belirtmiştir. İmalat sektöründe yer alan bir içecek işletmesi ise, yüksek kalitede içecek üretilen bir sektörde marka eskimesinin olağan bir durum olmadığını ve kendi bünyesindeki en eski markanın yüz yıldan fazla bir geçmişe sahip olduğunu ve böylece markanın ömrünün sınırsız olduğunu açıklamıştır. Aynı sektörde yer alan bir mineral ve maden piyasası işletmesi ise iki markasının söz konusu pazarlarda uzun bir geçmişi olması nedeniyle sınırsız ömürlü olduğunu açıklamıştır. Diğer taraftan, açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 20'dir.

Bünyesinde sınırsız yararlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıkları bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 38'inin ilgili maddi olmayan duran varlığın neden sınırsız ömürlü olduğunu açıkladığı tespit edilmiştir.

Buna göre, işletmeler, maddi olmayan duran varlıkların sınırsız ömürlü olmasına ilişkin olarak, ticari markadan uzun süre nakit akışı beklediklerini, ticari markanın yararlı ömrünü kısıtlayacak herhangi bir yasal, ekonomik, sözleşmeye bağlı ya da rekabet yaratan unsurun bulunmamasını gerekçe göstermişlerdir. Yayıncılık alanındaki bir işletme ise, çıkarmış olduğunu gazetenin dört yıldan kısa bir süre içerisinde ülkenin en çok dağıtılan ulusal gazetesi olduğuna ilişkin geçmişi ile birlikte dağıtım kanalları ve okuyucu sayısı bakımından potansiyel olarak gelecekte kazanç sağlayacağına, genel habercilik alanında liderliğini koruyacağına ve öngörülebilir gelecekte işletmeye nakit akışı sağlanacağına ilişkin gerekçelerle söz konusu gazete markasının süresinin sınırsız olduğuna işaret etmiştir. Aynı işletme, yayınlamış olduğu çocuk kitapları markasının süresinin sınırsızlığının da kitaplarda yer alan yüksek kalitedeki grafikler sayesinde oluşan müşteri bilinirliğine dayandığını açıklamıştır. Diğer taraftan, açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 63'tür.

Bünyesinde sınırsız yararlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıkları bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 70'inin ilgili maddi olmayan duran varlığın neden sınırsız ömürlü olduğunu açıkladığı tespit edilmiştir.

Buna göre, işletmeler, maddi olmayan duran varlıkların sınırsız ömürlü olmasına ilişkin olarak, markanın geliştirilmesine yönelik olarak belirlenen strateji ile tutarlı olarak her yıl markayı desteklemek amacıyla harcamalar yapıldığını, işletmeye ait künyeler ve şirket isimlerinin sınırlı lisans koşulları altında kurulu piyasalarda faaliyet göstermesi ile sağlanacak net nakit girdilerinde öngörülebilir gelecekte sınırlama olmamasına ilişkin beklentiyi, markanın mevcut ömrünün uzun olması ile içinde bulunduğu sektörün yaşam döngüsünün belirsiz olması çerçevesinde markanın gelecekte beklenen kullanımını etkilemesi beklenen unsurların bulunmamasını, markanın uzun vadeli strateji odaklı olmasını, işletme yönetiminin öngörülebilir gelecekte nakit girişi sağlamak amacıyla markanın üretim ve dağıtımına devam etme niyetinde olmasını, markayı ve markanın içinde bulunduğu piyasayı kısıtlayacak unsurların bulunmamasını, markanın ticari ya da teknik açıdan eski ürünlerle ilişkili olmamasını, sağlam bir alt yapı ile kurulmuş olması ve zaman içinde gelişmekte olan güçlü bir satış grafiğinin bulunmasını, mevcut bir markanın tesciline ilişkin koşulların değişmesinin öngörülebilir bir gelecekte beklenmemesini, markanın güçlü bir şekilde tanınmasını, sürmekte olan karlılığı ile işletme tarafından markaya verilen finansal desteğin sürmesini gerekçe olarak göstermişlerdir. Diğer taraftan, açıklamada bulunmayan işletmelerin oranı ise % 30'dur.

Bünyesinde sınırsız yararlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıkları bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının ilgili maddi olmayan duran varlığın neden sınırsız ömürlü olduğunu açıkladığı tespit edilmiştir.

Buna göre, işletmeler, maddi olmayan duran varlıkların sınırsız ömürlü olmasına ilişkin olarak, markanın içinde bulunduğu sektörün istikrarını, marka ile ilgili ürüne ilişkin pazar talebinde meydana gelen olumlu değişiklikleri, marka ile ilgili yasal ve benzeri sınırlamaların bulunmamasını, markanın net nakit girişi sağlaması beklenen süre için öngörülebilir bir sınırın bulunmaması ile işletme faaliyetleri gereğince taraflar arasında yapılan anlaşmaların süresi dolduktan sonra herhangi bir ek maliyet gerekmeksizin yenilenmesinin beklenmesini gerekçe olarak göstermişlerdir.

Sınırsız yararlı ömre sahip olan maddi olmayan duran varlıkları bulunan işletmeler, maddi olmayan duran varlıkların yararlı ömrünün neden sınırsız olarak belirlendiği hususunun açıklanması açısından değerlendirildiğinde; bu araştırma kapsamındaki Almanya, Fransa ve İtalya'daki işletmelerin açıklamayı önemli ölçüde gözardı ettikleri görülmüştür. Diğer ülkelerde ise açıklama dikkate değer oranda yapılmıştır. Ancak, bu noktada belirtmek gerekir ki sınırsız yararlı ömre sahip maddi olmayan duran varlıkları bulunan işletmelerin az sayıda olması nedeniyle ortaya çıkan sonucun her ülkenin genelini temsil ettiğini söylemek doğru olmaz. Dolayısı ile, buradaki değerlendirme, maddi olmayan duran varlıkların belirsiz ömürlü olmasına dayanak sağlayan nedenlerin anlaşılmasını sağlamaya yöneliktir. Bu doğrultuda, sınırsız ömre dayanak oluşturan nedenlerin bütün ülkelerde birbirine benzer nitelikte olduğu görülmüştür.

3.24. UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı⁴⁵

3.24.1. UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 39, finansal varlıklara, finansal borçlara ve finansal olmayan kalemlerin satın alınmasına veya satılmasına ilişkin bazı sözleşmelere ilişkin muhasebeleştirme ve ölçme ilkelerini belirlemektedir(IASB, 2010c: 44).

Bir finansal araç, işletmenin ilgili finansal araç sözleşmesine taraf olması durumunda finansal tablolara yansıtılır. Finansal borca ilişkin yükümlülüğün yerine getirilmesi durumunda söz konusu borç, bilanço dışı bırakılır.

Finansal varlıklar; işletmenin ilgili varlığın nakit akışlarına ilişkin sözleşmeden doğan haklarının süresinin dolması durumunda, varlığın ve sahiplikten kaynaklanan risk ve yararların önemli ölçüde devredilmesi durumunda ve varlığın devredilmesi ve sahiplikle ilgili bazı önemli risk ve yararların elde bulundurulmasıyla birlikte, karşı tarafın varlığı satma olanağının bulunması durumunda bilanço dışı bırakılır.

⁴⁵ UMSK, finansal araçların raporlanmasına ilişkin hükümlerin geliştirilmesi ve basitleştirilmesi amacıyla UMS 39 standardının yerini alan UFRS 9 Finansal Araçlar(Financial Instruments) standardının finansal varlıkların sınıflandırılması ve ölçümüne ilişkin kısmını UFRS 9(2009) olarak yayımlamıştır. Buna göre, finansal varlıkların gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar, vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklar ve satılmaya hazır finansal varlıklar şeklinde sınıflandırılmasının yerini gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülen finansal varlıklar ve itfa edilmiş maliyeti üzerinden ölçülen finansal varlıklar şeklindeki sınıflandırmalar almıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz. IASB(2010a). Ancak, bu araştırmanın raporlama dönemi nedeniyle finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve ölçümüne ilişkin değerlendirme UMS 39 standardındaki eski sınıflandırmalar çerçevesinde yapılmıştır.

Finansal varlık veya borç, ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür. Daha sonraki ölçüm, finansal aracın yer aldığı sınıfa bağlıdır. Bazı sınıflarda yer alan finansal varlık veya borçlar itfa edilmiş maliyet değerleri üzerinden, bazıları ise gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülür. Finansal garanti sözleşmelerinde olduğu gibi bazı durumlarda ise diğer ölçüm esasları uygulanır.

İtfa edilmiş maliyet değeri üzerinden ölçülen finansal varlık veya borçlar, aşağıdaki şekilde sınıflandırılan finansal varlık veya borçlardır:

- Vadeye kadar elde tutulacak: Bunlar, işletmelerin vadeye kadar elde tutma niyet ve imkânının bulunduğu türev olmayan finansal varlıklardır.
- Kredi ve alacaklar: Bunlar, sabit veya belirlenebilir nitelikte ödemelere sahip olan ve aktif bir piyasada işlem görmeyen türev olmayan finansal varlıklardır.
- Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılmayan ya da diğer ölçüm esasları uyarınca muhasebeleştirilmesi gereken finansal borçlardır

Gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülen finansal varlık veya finansal borçlar ise finansal riskten korunma aracı olarak değerlendirilmeyen türev ürünler ile gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülen finansal varlıklar ve finansal borçlar da dahil olmak üzere, alım satım amacıyla elde tutulan finansal varlıkları ve finansal borçları kapsamaktadır. Gerçeğe uygun değerde meydana gelen tüm değişimler, kâr ya da zararda muhasebeleştirilir.

- Satılmaya hazır: Diğer sınıflar içerisinde sınıflandırılmayan diğer tüm finansal varlıkları kapsamaktadır. Söz konusu varlıklar, gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülürler. Gerçeğe uygun değere ilişkin olarak henüz gerçekleşmemiş değişimler diğer kapsamlı gelirden, gerçekleşmiş değişimler ise gerçekleşme zamanında kâr veya zararda muhasebeleştirilir.

Finansal riskten korunma muhasebesi de bu standardın kapsamındadır. Finansal riskten korunma muhasebesinde, finansal riskten korunma araçlarına ve finansal riskten korunmaya konu olan kaleme ilişkin nakit akışlarında veya söz konusu araçların ve kalemin gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin denkleştirici etkileri muhasebeleştirilir.

İşletmeler, türev ürünler de dahil olmak üzere tüm finansal araçlarını muhasebeleştirmelidir. Türev ürünler gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülür. Ancak, borsaya kote olmamış ve gerçeğe uygun değerleri güvenilir bir biçimde ölçülemeyen özkaynağa dayalı finansal araçlara bağlı olan ve bu araçların karşı tarafa teslimi suretiyle ödenmesi gereken türev ürünler, ilk muhasebeleştirmelerinin ardından maliyet bedelleri üzerinden ölçülür.

Türev ürünler; forward, futures, swap ve opsiyon sözleşmelerini kapsamakta; türev ürünlerin değeri, faiz oranlarına, döviz kurlarına, finansal araçların değerine, emtia fiyatlarına ya da herhangi bir endekse bağlı olarak değişmektedir.

3.24.2. UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

Buradaki değerlendirme, 15 kalem olmakla birlikte UMS 39 standardından seçilen 11 muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklara İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 114**'teki değerlendirme, işletmelerin gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal araçlarının bulunmasına ilişkin eğiliminin belirlenmesine ilişkindir.

Tablo 114. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar

Sektörler ve Ülkeler	Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Veya Zarara Yansıtılan Finansal Araçlar		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	11	2	13
Hizmet	6	2	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	21	4	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	25	0	25
İmalat	3	14	17
Hizmet	1	7	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	7	22	29
İmalat	8	7	15
Hizmet	3	5	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	11	14	25
İmalat	1	15	16
Hizmet	1	4	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	3	22	25
İmalat	11	12	23
Hizmet	1	6	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	12	21	33

Almanya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 84'ünün gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçları bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 85'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin tamamının gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçları bulunduğu tespit edilmiştir.

İngiltere işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 24'ünün gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçları bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 18'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal yatırımlarının bulunduğu görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 44'ünün gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçları bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'inin gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür. Perakende sektöründeki işletmeler arasında bu kapsamda yer alan finansal araçlara rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 12'sinin gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçlarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 6'sının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 20'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür.

Türkiye işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 36'sının gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçlarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 48'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 14'ünün gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür. Perakende sektöründeki işletmeler arasında ise bu kapsamda yer alan finansal araçlara rastlanmamıştır.

İşletmelerin, gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan olarak sınıflandırılan finansal araçlara sahip olması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılan finansal araçlara Fransa işletmelerinin tamamında ve de Almanya işletmelerinde önemli ölçüde rastlanmıştır. Diğer ülkelerde ise bu oran Almanya ve Fransa işletmelerine oranla oldukça düşüktür.

2. Finansal Riskten Korunma Amacı Bulunmayan Türev Ürünler İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 115**'teki değerlendirme, işletmelerin finansal riskten korunma amacı bulunmayan türev ürünlerinin bulunmasına ilişkin eğiliminin belirlenmesine ilişkindir. Bu tür türev ürünler, alım satım amaçlı olarak elde tutulan finansal varlık olup ticari amaçla elde tutulan varlık veya yükümlülük olarak muhasebeleştirilirler(Demir, 2009:125). Bu tür türev ürünlere, spekülasyon amaçlı sözleşmelerde denir(Tenker, 2004:81).

Tablo 115. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Finansal Riskten Korunma Amacı Bulunmayan Türev Ürünler

Sektörler ve Ülkeler	Türev Ürün		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	3	10	13
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	4	4
Almanya Toplamı	3	22	25
İmalat	5	9	14
Hizmet	4	4	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	10	13	25
İmalat	11	6	17
Hizmet	4	4	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	18	11	29
İmalat	7	8	15
Hizmet	2	6	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	9	16	25
İmalat	1	15	16
Hizmet	1	4	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	2	23	25
İmalat	2	21	23
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	2	31	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 12'si kapsamında finansal riskten korunma amacı bulunmayan türev ürünlere rastlanmıştır. Finansal riskten korunmak amacı bulunmayan türev ürünler, imalat sektöründeki üç işletmede tespit edilmiştir. Türev ürünleri bulunan işletmelerin tamamının, söz konusu finansal araçların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin kar ya da zarara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 40'ı kapsamında finansal riskten korunma amacı bulunmayan türev ürünlere rastlanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 36'sı, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ünde bu türev ürünler tespit edilmiştir. Türev ürünleri bulunan işletmelerin tamamının, söz konusu finansal araçların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin kar ya da zarara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 62'si kapsamında finansal riskten korunma amacı bulunmayan türev ürünlere rastlanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 65'i, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inde bu tür türev ürünler tespit edilmiştir. Türev ürünleri tespit edilen imalat sektöründeki işletmelerin tamamı ile hizmet ve perakende sektörlerinden üçer işletmenin, söz konusu finansal araçların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin kar ya da zarara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 36'sı kapsamında finansal riskten korunma amacı bulunmayan türev ürünlere rastlanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 47'si, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'inde bu tür türev ürünler tespit edilmiştir. Perakende sektöründeki işletmelerde ise bu tür türev ürünlere rastlanmamıştır. Türev ürünleri bulunan işletmelerin tamamının, söz konusu finansal araçların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin kar ya da zarara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 8'i kapsamında finansal riskten korunma amacı bulunmayan türev ürünlere rastlanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde, imalat sektöründeki işletmelerin % 6'sı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 20'sinde bu tür türev ürünler tespit edilmiştir. Perakende sektöründeki işletmelerde ise bu tür türev ürünlere rastlanmamıştır. Türev ürünleri bulunan işletmelerden sadece bir tanesinin, söz konusu finansal araçların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin kar ya da zarara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 6'sı kapsamında finansal riskten korunma amacı bulunmayan türev ürünlere rastlanmıştır. Finansal riskten korunmak amacı bulunmayan türev ürünler, imalat sektöründeki iki işletmede tespit edilmiştir. Türev ürünleri bulunan işletmelerin tamamının, söz konusu finansal araçların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin kar ya da zarara yansıtılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür.

3. Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklara İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 116**'daki değerlendirme, işletmelerin vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunmasına ilişkin eğiliminin belirlenmesine ve buna ilişkin muhasebe politikalarının açıklanmasına ilişkindir.

Tablo 116. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar

Sektörler ve Ülkeler	Vadeye Kadar Elde Tutulacak Finansal Varlıklar		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	2	11	13
Hizmet	2	6	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	5	20	25
İmalat	2	12	14
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	3	22	25
İmalat	0	17	17
Hizmet	1	7	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	3	26	29
İmalat	0	15	15
Hizmet	3	5	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	3	22	25
İmalat	1	15	16
Hizmet	0	5	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	2	23	25
İmalat	1	22	23
Hizmet	2	5	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	3	30	33

Almanya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 20'sinin vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 15'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür.

Bünyesinde vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıkları bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inin söz konusu yatırımları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine ile hesaplanan itfa edilmiş maliyet

yöntemine göre ölçtüğüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda, sadece imalat sektöründeki bir işletmenin ilgili muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 12'sinin vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 14'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ünün vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür. Perakende sektöründe ise vadeye kadar elde tutulacak yatırımı bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Bünyesinde vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıkları bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının söz konusu finansal varlıkları ilk muhasebeleştirilmeden sonra etkin faiz yöntemine ile hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine göre ölçtüğüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir.

İngiltere işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 10'unun vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarının bulunduğu görülmüştür. İmalat sektöründe ise vadeye kadar elde tutulacak yatırımı bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Bünyesinde vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıkları bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının söz konusu yatırımları ilk muhasebeleştirilmeden sonra etkin faiz yöntemine ile hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine göre ölçtüğüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 12'sinin vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu işletmeler, hizmet sektöründe yer almaktadır. İmalat ve perakende sektörlerinde ise vadeye kadar elde tutulacak yatırımı bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Bünyesinde vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıkları bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının söz konusu yatırımları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine ile hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine göre ölçtüğüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir.

Avustralya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 8'inin vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 6'sı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarının bulunduğu görülmüştür. Hizmet sektöründe ise vadeye kadar elde tutulacak yatırımı bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Bünyesinde vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıkları bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının söz konusu yatırımları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine ile hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine göre ölçtüğüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 9'unun vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 4'ü ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 29'unun vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarının bulunduğu görülmüştür. Perakende sektöründe ise vadeye kadar elde tutulacak yatırımı bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Bünyesinde vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıkları bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının söz konusu yatırımları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine ile hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine göre ölçtüğüne ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir.

İşletmelerin vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarının bulunması konusu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya dışındaki ülkelerde vadeye kadar elde tutulacak yatırımı bulunan işletmelerin oranı % 9 ile % 12 arasında seyretmektedir. Almanya'daki

işletmelerin diğer ülke işletmelerine oranla daha yüksek oranda vadeye kadar elde tutulacak yatırımlarının bulunduğu görülmüştür.

Bünyesinde vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıkları bulunan işletmeler ülkeler bazında değerlendirildiğinde; araştırma kapsamında ülkelerde bu tür yatırımları bulunan işletmelerin tamamının ya da önemli bir bölümünün vadeye kadar elde tutulacak finansal varlıklara ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

4. Kredi Ve Alacakların İzleyen Dönemlerdeki Muhasebe Politikasına İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 117**'deki değerlendirme, işletmelerin kredi ve alacakların ilk muhasebeleştirilmeden sonra izleneceği muhasebe politikasını açıklamasına ilişkin eğilimlerinin belirlenmesine ilişkindir.

Tablo 117. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Kredi Ve Alacaklara İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Kredi ve Alacaklar – İtfa Edilmiş Maliyet	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	10	3	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	22	3	25
İmalat	11	3	14
Hizmet	7	1	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	21	4	25
İmalat	16	1	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	28	1	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	25	0	25
İmalat	15	1	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	23	2	25
İmalat	21	2	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	31	2	33

Almanya şirketlerinin tamamında, kredi ve alacakların bulunduğu tespit edilmiştir. söz konusu işletmelerin % 88'i, kredi ve alacakları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir. Bu çerçevede, sadece imalat sektörü kapsamında yer alan üç işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

Fransa şirketlerinin tamamında, kredi ve alacakların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu işletmelerin % 84'ü kredi ve alacakları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 79'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

İngiltere şirketlerinin tamamında, kredi ve alacakların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu işletmelerin % 97'si, kredi ve alacakları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir. Bu çerçevede, sadece imalat sektörü kapsamında yer alan bir işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

İtalya şirketlerinin tamamında, kredi ve alacakların bulunduğu tespit edilmiş ve söz konusu işletmelerin tamamı, kredi ve alacakları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir.

Avustralya şirketlerinin tamamında, kredi ve alacakların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu işletmelerin % 92'si kredi ve alacakları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Türkiye şirketlerinin tamamında, kredi ve alacakların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu işletmelerin % 94'ü kredi ve alacakları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir.

Bu çerçevede, sadece imalat sektörü kapsamında yer alan iki işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

5. Satılmaya Hazır Finansal Varlıklara İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 118**'deki değerlendirme, işletmelerin satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunmasına ilişkin eğilimlerinin belirlenmesine ilişkindir.

Tablo 118. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar

Sektörler ve Ülkeler	Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	13	0	13
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	24	1	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	6	2	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	23	2	25
İmalat	12	5	17
Hizmet	5	3	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	19	10	29
İmalat	9	6	15
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	10	15	25
İmalat	15	1	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	24	1	25
İmalat	19	4	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	27	6	33

Almanya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 96'sının satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet

sektöründeki işletmelerin % 88'inin satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 92'sinin satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inin satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 66'sının satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 71'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür.

İtalya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 40'ının satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 60'ının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ünün satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür. Perakende sektöründeki işletmeler arasında ise satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 96'sının satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ü ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür.

Türkiye işletmeleri incelediğinde, söz konusu işletmelerin % 82'sinin satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 83'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 33'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür.

İşletmelerin satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunması hususu ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya, Fransa, Avustralya işletmelerinin önemli ölçüde, Türkiye işletmelerinin ise ağırlıklı olarak satılmaya hazır finansal varlıklarının bulunduğu görülmüştür. Söz konusu ülkelere oranla İngiltere ve İtalya işletmelerinin bu tür finansal varlıkları azdır.

6. Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Veya Zarara Yansıtılmayan Finansal Borçlara İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 119**'daki değerlendirme, işletmelerin gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılmayan borçlarına ilişkin muhasebe politikasını açıklamalarına dair eğilimlerinin belirlenmesine ilişkindir.

Tablo 119. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Ya da Zarara Yansıtılmayan Finansal Borçların Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Finansal Borçlar – İtfa Edilmiş Maliyet	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	12	1	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	24	1	25
İmalat	13	1	14
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	23	2	25
İmalat	16	1	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	28	1	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	25	0	25
İmalat	16	0	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	25
İmalat	22	1	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	2	1	3
Türkiye Toplamı	31	2	33

Almanya şirketlerinin tamamında, gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılmayan borçların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu işletmelerin sadece % 96'sı, bu tür finansal borçları ilk muhasebeleştirirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir. Bu çerçevede, imalat sektörü kapsamında yer alan bir işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

Fransa şirketlerinin tamamında, gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılmayan borçların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu işletmelerin sadece % 92'si, bu tür finansal borçları ilk muhasebeleştirirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir. Bu çerçevede, imalat ve perakende sektörleri kapsamında yer alan birer işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

İngiltere şirketlerinin tamamında, gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılmayan borçların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu işletmelerin sadece % 97'si, bu tür finansal borçları ilk muhasebeleştirirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir. Bu çerçevede, imalat sektörü kapsamında yer alan bir işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

İtalya şirketlerinin tamamında, gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılmayan borçların bulunduğu tespit edilmiştir. bu işletmelerin tamamı, bu tür finansal borçları ilk muhasebeleştirirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir.

Avustralya şirketlerinin tamamında, gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılmayan borçların bulunduğu tespit edilmiştir. bu işletmelerin tamamı, bu tür finansal borçları ilk muhasebeleştirirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir.

Türkiye şirketlerinin tamamında, gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılmayan borçların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu işletmelerin sadece

% 94'ü, bu tür finansal borçları ilk muhasebeleştirmeden sonra etkin faiz yöntemine göre hesaplanan itfa edilmiş maliyet yöntemine ölçtüğünü belirtmiştir. Bu çerçevede, imalat ve perakende sektörleri kapsamında yer alan birer işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıklamadığı görülmüştür.

İşletmelerin gerçeğe uygun değer farkı kar ya da zarara yansıtılmayan finansal borçlara ilişkin muhasebe politikasını açıklamaları hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerin tamamının ya da önemli bir bölümünün bu tür finansal borçlarına ilişkin muhasebe politikasının açıklanması hususunu dikkate aldıkları tespit edilmiştir.

7. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Türev Finansal Araçlara İlişkin Genel Değerlendirme

Burada **Tablo 120**'deki değerlendirme, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında türev finansal araçlarının bulunmasına ilişkin eğilimlerinin belirlenmesine ilişkindir.

Tablo 120. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Türev Finansal Araçlar

Sektörler	Türev Finansal Araçları Bulunan İşletmelerin Sayısı	Türev Finansal Araçları Bulunmayan İşletmelerin Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	13	0	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	25	0	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	7	1	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	24	1	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	29	0	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	24	1	25
İmalat	13	3	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	22	3	25
İmalat	16	7	23
Hizmet	5	2	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	22	11	33

Almanya ve İngiltere işletmeleri, türev finansal araçlar açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının türev finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür.

Fransa işletmeleri, türev finansal araçlar açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının türev finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inde türev finansal araçlar bulunduğu tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri, türev finansal araçlar açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının türev finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ü ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamında türev finansal araçlar bulunduğu tespit edilmiştir.

Avustralya işletmeleri, türev finansal araçlar açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 88'inin türev finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 81'i ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamında türev finansal araçlar bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri, türev finansal araçlar açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 67'sinin türev finansal araçlarının bulunduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 70'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 71'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ünde türev finansal araçlar bulunduğu tespit edilmiştir.

Türev finansal araçları bulunan işletmeler, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; türev finansal araçların Türkiye'ye oranla Avrupa ülkeleri ve Avustralya işletmelerinde önemli ölçüde görüldüğü tespit edilmiştir.

8. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Opsiyon Sözleşmelerine İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 121**'deki değerlendirme, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında opsiyon sözleşmelerine eğilimlerinin belirlenmesini amaçlamıştır.

Tablo 121. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Opsiyon Sözleşmeleri

Sektörler ve Ülkeler	Opsiyon Sözleşmeleri		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	6	7	13
Hizmet	4	4	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	11	14	25
İmalat	10	4	14
Hizmet	5	2	7
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	17	7	24
İmalat	3	14	17
Hizmet	2	6	8
Perakende	1	3	4
İngiltere Toplamı	6	23	29
İmalat	5	9	14
Hizmet	3	5	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	8	16	24
İmalat	5	8	13
Hizmet	2	3	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	7	15	22
İmalat	1	15	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	0	1	1
Türkiye Toplamı	3	19	22

Türev finansal araçları bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 44'ünün opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 46'sının, hizmet

sektöründeki işletmelerin % 50'sinin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 71'inin opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin % 71'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 21'inin opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 18'i ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin % 25'inin opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 33'ünün opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 36'sı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'inin opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür. Perakende sektörü işletmeleri arasında opsiyon sözleşmeleri bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Türev finansal araçları bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 32'sinin opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 38'i ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ının opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür. Perakende sektörü işletmeleri arasında opsiyon sözleşmeleri bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Bünyesinde türev finansal araçları bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 14'ünün opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 6'sı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ının opsiyon sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür. Bu

noktada belirtmek gerekir ki bünyesinde opsiyon sözleşmeleri bulunan hizmet sektörü işletmelerinden birinin söz konusu türev ürünü finansal riskten korunmak amacıyla kullanmadığı da ayrıca tespit edilmiştir. Diğer taraftan, perakende sektörü işletmeleri arasında opsiyon sözleşmeleri bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Opsiyon sözleşmelerinin finansal riskten korunmak amacıyla işletmeler tarafından tercih edilmesi, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; opsiyon sözleşmelerinin bütün ülkelerde görüldüğü ancak işletmeler tarafından pek tercih edilmeyen bir finansal araç olduğu saptanmıştır. Opsiyon sözleşmeleri Avrupa ülkeleri arasında en fazla Fransa’da görülmüş olup diğer Avrupa ülkeleri ile Avustralya ve Türkiye’de söz konusu finansal aracın görülme oranı oldukça düşüktür.

9. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Opsiyon Sözleşmelerinin Hangi Riskten Korunmak Amaçlı Kullanıldıklarına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirmede, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında opsiyon sözleşmelerini hangi riskten korunmak amaçlı kullandıklarına ilişkin eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 122. Almanya İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski ⁴⁶	Faiz Riski ⁴⁷	Emtia Riski ⁴⁸	Kur ve Faiz Riski	Kur, Faiz ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	3	0	0	2	1	0	6
Hizmet	1	1	1	1	0	0	4
Perakende	1	0	0	0	0	0	1
Almanya Toplamı	5	1	1	3	1	0	11

Opsiyon sözleşmeleri bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 122**’de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 45’inin opsiyon sözleşmelerini sadece kur

⁴⁶ Kur riski: Döviz kurlarındaki artış ve azalışların finansal araçlar üzerinde yaratacağı olumsuz etkilerdir(Çil Koçyiğit ve diğerleri, 2009: 110).

⁴⁷ Faiz riski: Faiz oranlarındaki artış ve azalışların finansal araçlar üzerinde yaratacağı olumsuz etkilerdir(Çil Koçyiğit ve diğerleri, 2009: 110).

⁴⁸ Emtia riski: Emtia fiyatlarından kaynaklanan dalgalanmalar nedeniyle gelecekteki piyasa değerleri ve gelirden oluşan belirsizliklerdir(Wikipedia).

riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Opsiyon sözleşmelerini hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oranı ise % 27'dir. Opsiyon sözleşmelerini sadece faiz ya da emtia riski açısından ya da her üç finansal risktende korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısı oldukça sınırlıdır.

Tablo 123. Fransa İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Emtia Riski	Faiz ve Emtia Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur ve Enerji Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	3	0	1	1	2	1	2	10
Hizmet	2	0	0	0	2	1	0	5
Perakende	0	2	0	0	0	0	0	2
Fransa Toplamı	5	2	1	1	4	2	2	17

Opsiyon sözleşmeleri bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 123'**de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 29'unun opsiyon sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Opsiyon sözleşmelerini hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oranı % 24, sadece faiz riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oranı ise % 12'dir. Opsiyon sözleşmelerini sadece emtia riski açısından, hem faiz hem de emtia riski açısından ya da her üç finansal risktende korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısı oldukça sınırlıdır. Diğer taraftan, opsiyon sözleşmelerini kur ve enerji riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin, enerji riskinden korunması söz konusu işletmelerin petrol ya da doğalgaz üretimine yönelik faaliyetlerde bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 124. İngiltere İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	1	1	1	3
Hizmet	2	0	0	2
Perakende	0	1	0	1
İngiltere Toplamı	3	2	1	6

Opsiyon sözleşmeleri bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 124'**de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 50'sinin opsiyon sözleşmelerini kur riskinden

korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Opsiyon sözleşmelerini faiz riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oranı ise % 33'tür.

Tablo 125. İtalya İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Emtia Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	3	1	0	0	1	0	5
Hizmet	1	0	0	2	0	0	3
Perakende	0	0	0	0	0	0	0
İtalya Toplamı	4	1	0	2	1	0	8

Opsiyon sözleşmeleri bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 125'**de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 50'sinin opsiyon sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Opsiyon sözleşmelerini hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oranı ise % 25'tir. Opsiyon sözleşmelerini sadece faiz riskinden ya da hem kur hem de emtia riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısının da oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 126. Avustralya İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Emtia Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	2	0	2	0	1	0	5
Hizmet	0	0	1	1	0	0	2
Perakende	0	0	0	0	0	0	0
Avustralya Toplamı	2	0	3	1	1	0	7

Opsiyon sözleşmeleri bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 126'**da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 43'ünün opsiyon sözleşmelerini sadece emtia riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Opsiyon sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oranı, yaklaşık yüzde % 30'dur. Opsiyon sözleşmelerini hem kur hem de faiz riskinden ya da hem kur hem de emtia riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısı ise oldukça sınırlıdır.

Tablo 127. Türkiye İşletmelerinin Opsiyon Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	1	0	1
Hizmet	2	0	2
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	3	0	3

Opsiyon sözleşmeleri bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 127'**de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin tamamının opsiyon sözleşmelerini kur riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür.

Opsiyon sözleşmelerinin işletmeler tarafından hangi finansal riskten korunmak amacıyla kullanıldığı hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu türev ürünün Avustralya dışındaki diğer bütün ülkelerde öncelikli olarak kur riskinden korunmak amacıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Opsiyon türev ürününün kur riskinden korunmak amacıyla kullanımının Avustralya işletmeleri için ikinci sırada geldiği görülmüştür.

10. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Future Sözleşmelerine(Vadeli İşlem Sözleşmelerine) İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 128'**deki değerlendirme, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında future sözleşmelerine ilişkin eğilimlerinin belirlenmesini amaçlamıştır.

Tablo 128. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Future Sözleşmeleri

Sektörler ve Ülkeler	Future Sözleşmeleri		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	3	10	13
Hizmet	3	5	8
Perakende	2	2	4
Almanya Toplamı	8	17	25
İmalat	1	13	14
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	1	23	24
İmalat	2	15	17
Hizmet	0	8	8
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	2	27	29
İmalat	1	12	13
Hizmet	1	4	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	2	20	22
İmalat	1	15	16
Hizmet	0	5	5
Perakende	0	1	1
Türkiye Toplamı	1	21	22

Türev finansal araçları bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 32'sinin vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 23'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 4'ünün vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; sadece imalat sektöründeki bir işletmenin vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 7'sinin vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus,

sektörel bazda incelendiğinde; sadece imalat sektöründeki iki işletmenin vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 9'unun vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; sadece imalat ve hizmet sektörlerindeki birer işletmenin vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 4'ünün vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; sadece imalat sektöründeki bir işletmenin vadeli işlem sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Vadeli işlem sözleşmelerinin finansal riskten korunmak amacıyla işletmeler tarafından tercih edilmesi, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu sözleşmelerin İtalya dışındaki bütün ülkelerde görüldüğü ancak işletmeler tarafından hemen hemen hiç tercih edilmeyen bir finansal araç olduğu saptanmıştır. Future sözleşmeleri, Avrupa ülkeleri arasında en fazla Almanya'da görülmüş olup İtalya dışındaki diğer Avrupa ülkeleri ile Avustralya ve Türkiye'de söz konusu finansal aracın görülme oranı önemli ölçüde düşüktür.

11. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Future Sözleşmelerinin Hangi Riskten Korunmak Amacıyla Kullanıldığına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirmede, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında future (vadeli işlem) sözleşmelerini hangi riskten korunmak amaçlı kullandıklarına ilişkin eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 129. Almanya İşletmelerinin Future Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	1	2	0	0	3
Hizmet	0	2	1	0	3
Perakende	2	0	0	0	2
Almanya Toplamı	3	4	1	0	8

Vadeli işlem sözleşmeleri bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 129**'da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 50'sinin opsiyon sözleşmelerini faiz riskinden korunmak amacıyla, % 38'inin ise kur riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Opsiyon sözleşmelerini emtia riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oldukça sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Vadeli işlem sözleşmeleri bulunan tek Fransa işletmesinin söz konusu türev finansal aracı emtia riskinden korunmak amacıyla kullandığı tespit edilmiştir.

Vadeli işlem sözleşmeleri bulunan iki İngiltere işletmesinden birinin, söz konusu finansal aracı kur riskinden; diğerinin ise emtia riskinden korunmak amacıyla kullandığı görülmüştür.

Vadeli işlem sözleşmeleri bulunan iki Avustralya işletmesinden birinin, söz konusu finansal aracı kur riskinden; diğerinin ise emtia riskinden korunmak amacıyla kullandığı görülmüştür.

Vadeli işlem sözleşmeleri bulunan tek Türkiye işletmesinin söz konusu türev finansal aracı emtia riskinden korunmak amacıyla kullandığı tespit edilmiştir.

Vadeli işlem sözleşmelerinin işletmeler tarafından hangi finansal riskten korunmak amacıyla kullanıldığı hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu türev ürünün diğer ülkelere oranla özellikle Almanya'da faiz ve kur riskinden korunmak amacıyla kullandığı görülmüştür. Diğer ülkelerdeki işletmeler arasında ise söz konusu finansal aracın sınırlı sayıda işletme tarafından kullanımından dolayı faiz veya emtia riskinden hangisine yönelik kullanımın ağırlıkta olduğunu değerlendirmek oldukça güçtür.

12. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Forward Sözleşmelerine İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 130**'daki değerlendirme, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında forward sözleşmelerine ilişkin eğilimlerinin belirlenmesini amaçlamıştır.

Tablo 130. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Forward Sözleşmeleri

Sektörler ve Ülkeler	Forward Sözleşmeleri		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	7	6	13
Hizmet	6	2	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	16	9	25
İmalat	11	3	14
Hizmet	3	4	7
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	17	7	24
İmalat	17	0	17
Hizmet	4	4	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	25	4	29
İmalat	13	1	14
Hizmet	4	4	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	19	5	24
İmalat	10	3	13
Hizmet	4	1	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	18	4	22
İmalat	2	14	16
Hizmet	1	4	5
Perakende	0	1	1
Türkiye Toplamı	3	19	22

Türev finansal araçları bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün forward sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 54'ünün, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise % 75'inin forward sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 71'inin forward sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 79'unun, hizmet

sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının forward sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 86'sının forward sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamı ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinin forward sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 79'unun forward sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 93'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının forward sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 81'inin forward sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 77'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 80'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının forward sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 14'ünün forward sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 13'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 20'sinin forward sözleşmeleri olduğu görülmüştür. Perakende sektöründeki işletmeler arasında forward sözleşmelerinin bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Forward sözleşmelerinin finansal riskten korunmak amacıyla işletmeler tarafından tercih edilmesi, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu finansal aracın Avrupa ülkeleri ve Avustralya işletmelerinde ağırlıklı olarak görüldüğü saptanmıştır. Diğer taraftan, forward sözleşmelerinin Türkiye'de görülme oranı diğer ülkelere oranla önemli ölçüde düşüktür.

13. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Forward Sözleşmelerinin Hangi Riskten Korunmak Amacıyla Kullanıldığına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirme, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında forward sözleşmelerini hangi riskten korunmak amaçlı kullandıklarına ilişkin eğilimlerinin belirlenmesini amaçlamıştır.

Tablo 131. Almanya İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	2	0	3	2	0	7
Hizmet	3	0	0	2	1	6
Perakende	2	1	0	0	1	3
Almanya Toplamı	7	1	3	4	1	16

Forward sözleşmeleri bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 131**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 44'ünün forward sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla, % 25'inin ise hem kur hem de emtia riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Forward sözleşmelerini hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oranı ise yaklaşık % 20'dir. Forward sözleşmelerini sadece faiz riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oldukça sınırlı sayıda olduğu da tespit edilmiştir.

Tablo 132. Fransa İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Kur ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	9	2	0	11
Hizmet	3	0	0	3
Perakende	3	0	0	3
Fransa Toplamı	15	2	0	17

Forward sözleşmeleri bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 132**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 88'inin forward sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla, % 12'sinin ise hem kur hem de emtia riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür.

Tablo 133. İngiltere İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Emtia Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	9	1	1	1	2	1	17
Hizmet	4	0	0	0	0	0	4
Perakende	4	0	0	0	0	0	4
İngiltere Toplamı	17	1	1	1	2	1	25

Forward sözleşmeleri bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 133**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 68'inin forward sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla, % 8'inin ise hem kur hem de emtia riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Forward sözleşmelerini sadece faiz veya emtia riskinden ya da hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oldukça sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 134. İtalya İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	10	2	1	0	13
Hizmet	4	0	0	0	4
Perakende	2	0	0	0	2
İtalya Toplamı	16	2	1	0	19

Forward sözleşmeleri bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 134**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 84'ünün forward sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla, % 11'inin ise hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Forward sözleşmelerini hem kur hem de emtia riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin oldukça sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 135. Avustralya İşletmelerinin Forward Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Emtia Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	1	1	1	0	10
Hizmet	2	0	2	0	0	4
Perakende	4	0	0	0	0	4
Avustralya Toplamı	13	1	3	1	0	18

Forward sözleşmeleri bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 135'**de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 72'sinin forward sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla, % 16'sının ise hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Forward sözleşmelerini sadece emtia riskinden ya da hem kur hem de emtia riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısının ise oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Forward sözleşmeleri bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının, forward sözleşmelerini kur riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür.

Forward sözleşmelerinin işletmeler tarafından hangi finansal riskten korunmak amacıyla kullanıldığı hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu türev ürünün İngiltere işletmeleri tarafından ağırlıklı olarak ve de diğer ülkelerdeki işletmeler tarafından ise önemli ölçüde kur riskinden korunmak amacıyla kullanıldığı görülmüştür.

14. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Swap Sözleşmelerine İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 136'**daki değerlendirme, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında swap sözleşmelerine ilişkin eğilimlerinin belirlenmesini amaçlamıştır.

Tablo 136. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Swap Sözleşmeleri

Sektörler ve Ülkeler	Swap Sözleşmeleri		Sektörel Toplam
	Var	Yok	
İmalat	8	5	13
Hizmet	7	1	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	16	9	25
İmalat	12	2	14
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	22	2	24
İmalat	17	0	17
Hizmet	6	2	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	26	3	29
İmalat	11	3	14
Hizmet	7	1	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	19	5	24
İmalat	10	3	13
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	19	3	22
İmalat	11	5	16
Hizmet	3	2	5
Perakende	0	1	1
Türkiye Toplamı	14	8	22

Türev finansal araçları bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün swap sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 62'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inin swap sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 92'sinin swap sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 86'sının, hizmet ve

perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının swap sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 90'ının swap sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin tamamının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'nin swap sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 79'unun swap sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 79'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin swap sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 86'sının swap sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 77'sinin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının swap sözleşmelerinin bulunduğu görülmüştür.

Türev finansal araçları bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 64'ünün swap sözleşmelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin yaklaşık % 70'i ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 60'ında swap sözleşmeleri bulunduğu görülmüştür. Perakende sektöründeki işletmelerin arasında swap sözleşmeleri bulunan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Swap sözleşmelerinin finansal riskten korunmak amacıyla işletmeler tarafından tercih edilmesi, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu finansal aracın Almanya ve İtalya dışındaki Avrupa ülkeleri ve Avustralya işletmelerinde önemli ölçüde, İtalya işletmelerinde ise ağırlıklı olarak görüldüğü saptanmıştır. Avrupa ülkeleri arasında en

düşük görülme oranı Almanya işletmelerine aittir. Diğer taraftan, swap sözleşmelerinin Türkiye’de görülme oranı Almanya dışındaki diğer ülkelere oranla oldukça düşüktür.

15. Finansal Riskten Korunma Muhasebesi Kapsamında Swap Sözleşmelerinin Hangi Riskten Korunmak Amacıyla Kullanıldığına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirme, işletmelerin finansal riskten korunma muhasebesi kapsamında swap sözleşmelerinin hangi riskten korunmak amaçlı kullanıldıklarına ilişkin eğilimlerin belirlenmesini amaçlamıştır.

Tablo 137. Almanya İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Kur ve Faiz Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	3	5	0	8
Hizmet	1	5	1	0	7
Perakende	0	0	1	0	1
Almanya Toplamı	1	8	7	0	16

Swap sözleşmeleri bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 137**’de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 50’sinin swap sözleşmelerini sadece faiz riskinden korunmak amacıyla, % 44’ünün ise hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Swap sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısının ise oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 138. Fransa İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Kur ve Faiz Riski	Faiz ve Enerji Risk	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	1	6	5	0	0	12
Hizmet	0	1	5	1	0	7
Perakende	0	2	1	0	0	3
Fransa Toplamı	1	9	11	1	0	22

Swap sözleşmeleri bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 138**’de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 50’sinin swap sözleşmelerini hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla, % 41’inin ise sadece faiz riskinden korunmak amacıyla

kullandıkları görülmüştür. Swap sözleşmelerini sadece kur riskinden ya da faiz ve enerji riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısının ise oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki enerji riski petrol ya da doğalgaz üretimi yapan işletmelere özgü bir risktir.

Tablo 139. İngiltere İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Kur ve Faiz Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	5	11	0	1	17
Hizmet	1	3	2	0	6
Perakende	1	2	0	0	3
İngiltere Toplamı	7	16	2	1	26

Swap sözleşmeleri bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 139'**da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 62'sinin swap sözleşmelerini sadece faiz riskinden korunmak amacıyla, % 27'sinin sadece kur riskinden korunmak amacıyla, % 8'inin ise hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür.

Tablo 140. İtalya İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur, Faiz ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	1	2	5	3	0	11
Hizmet	0	4	3	0	0	7
Perakende	0	1	0	0	0	1
İtalya Toplamı	1	7	8	3	0	19

Swap sözleşmeleri bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 140'**da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 42'sinin swap sözleşmelerini hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla, % 37'sinin sadece faiz riskinden korunmak amacıyla, % 16'sının ise hem kur hem faiz hem de emtia riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Swap sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısının ise oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 141. Avustralya İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Kur Riski	Faiz Riski	Kur ve Faiz Riski	Kur, Faiz ve Emtia Riski	Faiz ve Emtia Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	7	2	1	0	0	10
Hizmet	0	1	3	0	1	0	5
Perakende	0	2	2	0	0	0	4
Avustralya Toplamı	0	10	7	1	1	0	19

Swap sözleşmeleri bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 141**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 53'ünün swap sözleşmelerini sadece faiz riskinden korunmak amacıyla, % 37'sinin ise hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Swap sözleşmelerini sadece kur riskinden korunmak amacıyla kullanan işletmelere rastlanmamış olup, söz konusu türev ürünleri hem faiz hem de emtia riskinden ya da her üç risktende korunmak amacıyla kullanan işletmelerin sayısının ise oldukça sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 142. Türkiye İşletmelerinin Swap Sözleşmelerini Kullanarak Korunduğu Finansal Riskler

Sektörler	Faiz Riski	Kur ve Faiz Riski	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	8	0	3	11
Hizmet	2	1	0	3
Perakende	0	0	0	0
Türkiye Toplamı	10	1	3	14

Swap sözleşmeleri bulunan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; **Tablo 142**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 71'inin swap sözleşmelerini sadece faiz riskinden korunmak amacıyla, % 7'sinin ise hem kur hem de faiz riskinden korunmak amacıyla kullandıkları görülmüştür.

Swap sözleşmelerinin işletmeler tarafından hangi finansal riskten korunmak amacıyla kullanıldığı hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; söz konusu türev ürünün İngiltere ve Türkiye işletmeleri tarafından ağırlıklı olarak, diğer ülkelerdeki işletmeler tarafından ise önemli ölçüde faiz riskinden korunmak amacıyla kullanıldığı görülmüştür.

3.25. UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardı

3.25.1. UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Yatırım amaçlı gayrimenkul; kira geliri, değer artış kazancı ya da söz konusu gelir ya da kazancın her ikisini birden elde etmek amacıyla elde tutulan arsa, bina veya arsa ile birlikte üzerindeki binayı ifade etmektedir(IASB, 2010c: 46). Bu tür gayrimenkuller, sahibi tarafından kullanılan gayrimenkul niteliğinde değildir. Ayrıca; mal ve hizmetlerin üretimi veya tedariki amacıyla ya da idari amaçla kullanılmamakta; olağan faaliyet akışı çerçevesinde satılmamaktadırlar.

Yatırım amaçlı gayrimenkuller, başlangıçta maliyet değerleri üzerinden ölçülür. İlk muhasebeleştirme sonrasında gerçeğe uygun değer yöntemi veya maliyet yönteminden biri seçilerek, yatırım amaçlı gayrimenkullerin tamamı için bu yöntem uygulanır. Tüm işletmeler, ölçüm (gerçeğe uygun değer yönteminin kullanılması durumunda) veya açıklama (maliyet yönteminin kullanılması durumunda) amacıyla yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerlerini hesaplamak durumundadırlar. Gerçeğe uygun değer, raporlama dönemi sonu itibariyle mevcut olan piyasa koşullarını yansıtır.

Gerçeğe uygun değer yöntemi uyarınca, yatırım amaçlı gayrimenkuller her raporlama dönemi sonunda yeniden ölçülür. Gerçeğe uygun değerdeki değişimden kaynaklanan kazanç veya kayıplar, oluştukları dönemde kâr veya zararda muhasebeleştirilir. Gerçeğe uygun değer; işlem maliyetleri düşülmeksizin, karşılıklı pazarlık ortamında bilgili ve istekli taraflar arasında gayrimenkulün el değiştirmesi sonucunda ortaya çıkacak olan fiyattır.

Maliyet yöntemi uyarınca yatırım amaçlı gayrimenkuller, ilgili gayrimenkulün maliyet bedelinden, gayrimenkule ilişkin birikmiş amortismanlar ve birikmiş değer düşüklüğü zararları düşülmek suretiyle tespit edilen değer üzerinden ölçülür.

UMS 40 uyarınca işletmeler, yatırım amaçlı gayrimenkulün gerçeğe uygun değerinin, gerekli mesleki bilgi ve tecrübeye sahip bağımsız bir değerlendirme uzmanı

tarafından belirlenmesi hususunda teşvik edilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu hususa ilişkin bir zorunluluk bulunmamaktadır.

3.25.2. UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

UMS 40 standardına ilişkin 4 muhasebe politikasına ilişkin değerlendirmeler yapılırken, yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan işletmelerin sayısı dikkate alınmış ve söz konusu sayı aşağıda **Tablo 143**'te tespit edilmiştir.

Tablo 143. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller

Sektörler ve Ülkeler	Yatırım Amaçlı Gayrimenkulleri Bulunan İşletmeler	Yatırım Amaçlı Gayrimenkulleri Bulunmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
İmalat	4	9	13
Hizmet	5	3	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	10	15	25
İmalat	3	11	14
Hizmet	2	6	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	7	18	25
İmalat	1	16	17
Hizmet	0	8	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	4	25	29
İmalat	5	10	15
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	6	19	25
İmalat	0	16	16
Hizmet	0	5	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	1	24	25
İmalat	11	12	23
Hizmet	3	4	7
Perakende	1	2	3
Türkiye Toplamı	15	18	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ının yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 31'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ünde ve perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inde yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu görülmüştür.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 28'inin yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 21'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'inde ve perakende sektöründeki işletmelerin % 67'inde yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu görülmüştür.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 14'ünün yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 6'sı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inde yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu görülmüştür. Hizmet sektöründe ise bu tür gayrimenkulleri olan bir işletmeye rastlanmamıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 24'ünün yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 33'ü ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 12'inde yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu görülmüştür. Perakende sektöründe ise bu tür gayrimenkulleri olan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 4'ünün yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Söz konusu oran, bir işletmeye karşılık gelmekte olup bu işletme perakende sektörü kapsamındadır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 45'inin yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 48'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 43'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinde yatırım amaçlı gayrimenkullerinin bulunduğu görülmüştür.

Yatırım amaçlı gayrimenkul sınıfına giren gayrimenkuller, en fazla Türkiye ve Almanya işletmeleri bilançolarında izlenmiştir. Avusturalya’da ortaya çıkan durum ise düşündürücüdür.

1. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Bilançoda Ayrı Bir Kalem Olarak Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan Almanya ve Fransa işletmeleri; söz konusu gayrimenkulleri bilançoda ayrı bir kalem olarak raporlamaları açısından değerlendirildiğinde; Almanya işletmelerinin % 90’ı ile Fransa işletmelerinin ise % 86’sının yatırım amaçlı gayrimenkulleri bilançoda kendine özgü ayrı bir kalem olarak raporladıkları tespit edilmiştir. Ancak, her iki ülkede imalat sektöründeki birer işletme ise yatırım amaçlı gayrimenkulleri bilançoda maddi duran varlıklar içinde raporlamıştır. Diğer taraftan, yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin tamamı ise yatırım amaçlı gayrimenkullerini bilançoda kendine özgü ayrı bir kalem olarak göstermişlerdir.

2. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullere İzleyen Dönemlerde Uygulanan Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme ve Gerçeğe Uygun Değerin Tespiti

Yatırım amaçlı gayrimenkuller, gerçeğe uygun değer yöntemine göre ya da maliyet yöntemine göre değerlendirilirler(IASB, 2010a: A974). Buradaki değerlendirmede, yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan işletmelerin bu gayrimenkullerini **Tablo 144**’te hangi yönteme göre değerlediklerinin incelenmesi ve söz konusu işletmelerin her iki yönteminde açıklanmasını gerekli kıldığı gerçeğe uygun değer tutarını nasıl tespit ettiklerinin üzerinde durulması amaçlanmıştır.

Tablo 144. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Yatırım Amaçlı Gayrimenkulleri İzleyen Dönemlerde Değerlemesi

Sektörler ve Ülkeler	Maliyet Yöntemi	Gerçeğe Uygun Değer Yöntemi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	0	0	4
Hizmet	5	0	0	5
Perakende	1	0	0	1
Almanya Toplamı	10	0	0	10
İmalat	3	0	0	3
Hizmet	1	1	0	2
Perakende	2	0	0	2
Fransa Toplamı	6	1	0	7
İmalat	1	0	0	1
Hizmet	0	0	0	0
Perakende	3	0	0	3
İngiltere Toplamı	4	0	0	4
İmalat	5	0	0	5
Hizmet	1	0	0	1
Perakende	0	0	0	0
İtalya Toplamı	6	0	0	6
İmalat	0	0	0	0
Hizmet	0	0	0	0
Perakende	0	1	0	1
Avustralya Toplamı	0	1	0	1
İmalat	9	2	0	11
Hizmet	1	2	0	3
Perakende	0	1	0	1
Türkiye Toplamı	10	5	0	15

Yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan Almanya işletmelerinin tamamının, söz konusu gayrimenkulleri izleyen dönemlerde maliyet yöntemi göre değerledikleri tespit edilmiştir. Maliyet yöntemini uygulayan bu işletmelerin, yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini, finansal tablo dipnotlarında açıkladıkları görülmüştür.

Buna göre, imalat sektöründe yer alan işletmelerden biri yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini belirlerken gayrimenkulün kira gelirlerinden beklenen nakit akışları referans alınarak iskonto edilmiş nakit akışları yöntemini uyguladığını; bu sektördeki diğer bir işletme ise gerçeğe uygun değeri belirlerken gelirin

kapitalizasyonu yaklaşımını kullandığını açıklamıştır. Söz konusu yöntemin, belli bir binadan elde edilecek brüt gelir ile birlikte binanın konuşlandığı arazinin değeri, binanın kalan yararlı ömrü ile konut niteliğindeki gayrimenkule özgü çarpan gibi ek unsurları da dikkate alarak, söz konusu binanın gelir getirme değerine odaklanıldığı da belirtilmiştir. Aynı sektörde yer alan ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini maliyet yöntemi ile değerleyen bir diğer işletme, gerçeğe uygun değeri belirlerken iskonto edilmiş nakit akış yaklaşımını ve bazı durumlarda da ekspertiz yöntemini uygularken; bir başka işletme ise yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini belirlerken yatırım amaçlı gayrimenkullere teklif edilen satış tutarlarını ya da karşılaştırılabilir nitelikteki gayrimenkullere ödenen gerçek alım fiyatlarını dikkate aldığını açıklamıştır.

Hizmet sektöründe yer alan işletmelerden biri, gerçeğe uygun değeri belirlerken karşılaştırılabilir nitelikteki gayrimenkulün cari piyasa fiyatını dikkate aldığını; bu sektördeki işletmelerden diğer ikisi ise iskonto edilmiş nakit akış yöntemi ile birlikte karşılaştırılabilir nitelikteki gayrimenkullerin cari piyasa fiyatlarını göz önünde bulundurduklarını açıklamıştır. Aynı sektörde yer alan diğer iki işletme ise gerçeğe uygun değerlerin experlerin görüşleri çerçevesinde piyasa verilerine dayandığını açıklamışlardır.

Perakende sektöründeki işletme ise gerçeğe uygun değeri belirlerken genel kabul görmüş değerlendirme yöntemlerinden ya da bağımsız eksper görüşlerinden yararlandığını belirtmiştir.

Yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan Fransa işletmelerinin % 86'sının söz konusu gayrimenkulleri izleyen dönemlerde maliyet yöntemine göre değerledikleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda, yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan Fransa işletmeleri arasında sadece bir işletmenin gerçeğe uygun yöntemini kullandığı görülmüştür. Söz konusu işletmenin kira geliri elde etmek amacıyla elinde bulundurduğu gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerinin, gayrimenkulün yeri ve yapısı gibi unsurlar dikkate alınmak suretiyle beklenen karlılığı ölçen bir katsayı belirlenerek her gayrimenkulden sağlanan kira geliri ve diğer gelirlere uygulanması ile bulunduğu açıklanmıştır. Ekspertizlerin, işletmenin Gayrimenkul Yönetim Birimi tarafından yapıldığı da belirtilmiştir.

Yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan ve ilk muhasebeleştirilmeden sonra maliyet yöntemini uygulayan Fransa işletmelerinin % 83'ünün yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini açıkladığı tespit edilmiştir. Bu bilgiyi açıklamayan tek işletmenin ise yatırım amaçlı gayrimenkuller için bilançoda referans numarası vermediği ve dolayısı ile dipnot da açmadığı görülmüştür. İşletmenin bu şekilde bir raporlamada bulunmasının yatırım amaçlı gayrimenkullerin tutarının bilançonun genelinde önemsiz bir tutara sahip olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sektörel bazda değerlendirildiğinde ise imalat sektöründeki işletmelerden biri ile hizmet sektöründeki tek işletmenin yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini belirtmiş olmalarına rağmen bu değere hangi yöntemi kullanarak eriştiklerini açıklamadıkları görülmüştür. İmalat sektöründeki bir diğer işletme ise yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değerinin karşılaştırılabilir nitelikteki gayrimenkul işlemlerine ve tanınmış kurumlar ya da uzmanlar tarafından oluşturulan göstergelere dayandığını ve değerlemenin belli aralıklarla bağımsız değerlendirme uzmanları tarafından yapıldığını açıklamıştır.

Perakende sektöründe yer alan işletmelerden biri, her alışveriş merkezinin karlılığı üzerinden hesaplanan bir fonksiyonu çarpanı ile her yatırım amaçlı gayrimenkulden sağlanan yıllık brüt kira gelirlerine dayanan bir kapitalizasyon oranını dikkate aldığını açıklamıştır. Bu sektörde yer alan diğer bir işletmenin ise birden fazla yöntem uyguladığı tespit edilmiştir. İşletme, alışveriş merkezlerinin gerçeğe uygun değerinin Yeminli Bilirkişiler Kıralityet Kurumu(Royal Institution of Chartered Surveyors) tarafından ortaya konan standartlar ile borsaya kote şirketlerin gayrimenkul niteliğindeki varlıklarının değerlemesi için Fransa Finansal Piyasalar Otoritesi ile Fransa Muhasebe Ulusal Konseyi tarafından kurulan ortak çalışma grubunun 2000 ve 2006 yıllarında hazırladığı raporda yer alan Fransız Gayrimenkul Değerlendirme Tüzüğü'nün üçüncü baskısında tavsiye edilen açık piyasa değerine ilişkin değerlendirme yöntemleri uyarınca bağımsız değerlendirme uzmanları tarafından belirlendiği açıklanmıştır. Söz konusu işletme, Fransa Finansal Piyasalar Otoritesi ile Fransa Muhasebe Ulusal Konseyi tarafından kurulan ortak çalışma grubunun 2000 yılındaki raporu uyarınca gelirin kapitalizasyonu yöntemi ile iskonto edilmiş nakit akışları yöntemini kullandığını belirtmiş ve bu yöntemler hakkında ayrıntılı açıklama da bulunmuştur. Buna göre, gelirin kapitalizasyonu yöntemi gayrimenkul tarafından yaratılan

kira gelirinin değerlendirilmesi ile söz konusu gelirin karşılaştırılabilir nitelikteki diğer gayrimenkullerin piyasa getirisi ile çarpılmasıdır. Karşılaştırılabilirliğin sağlanmasında gayrimenkulün satıldığı yer, gayrimenkule ilişkin yapısal bilgiler, gayrimenkulün bulunduğu yerdeki rekabet ortamı, sahiplik yöntemi, kiralama olasılığı ile kiralamanın uzatılması olasılığı ile söz konusu gayrimenkulün gerçek ve piyasa kira tutarları arasındaki farkın dikkate alındığı da belirtilmiştir. Diğer taraftan, iskonto edilmiş nakit akışları yöntemine göre varlıktan gelecekte beklenen hasılat tutarının iskonto edildiği ve bu hesaplama yapılırken kiraya ilişkin tahminlerin, gayrimenkulün boş kalma oranının, gayrimenkulün pazarlanma dönemleri ile kiralayan tarafından finanse edilen sermaye harcamalarının da dikkate alındığının açıklandığı görülmüştür.

Yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan İngiltere işletmelerinin tamamının, söz konusu gayrimenkulleri izleyen dönemlerde maliyet yöntemine göre değerledikleri tespit edilmiştir. Maliyet yöntemini uygulayan bu işletmelerin, sadece % 75'inin yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini açıkladığı tespit edilmiştir. İmalat sektöründe yer alan ve maliyet yöntemini uygulayan tek işletmenin yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini dipnotta belirtmediği ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değerini neden açıklamadığına ilişkin bilgiye dipnotta yer vermediği tespit edilmiştir.

Perakende sektöründe yer alan ve maliyet yöntemini uygulayan üç işletmeden biri, yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değeri belirlenirken piyasadaki karşılaştırılabilir nitelikteki kira tutarları ile piyasadaki kira getirisinin dikkate alındığını ve değerlemenin işletme yöneticileri tarafından yapıldığını açıklamıştır. Söz konusu işletmelerden ikincisi, değerlemenin bağımsız bir değerlendirme uzmanı tarafından yapılmadığını ve de gerçeğe uygun değer için uygun bir kira getirisi oranının kazanılan kiraların toplamına uygulanması ile hesaplandığını belirtmiştir. Bu sektörde yer alan üçüncü işletme ise değerlemenin CB Richard Ellis şirketine çalışan profesyonel değerlendirme uzmanları tarafından yapıldığını, söz konusu değerlendirme uzmanlarının yeminli bilirkişi olduklarını ve Yeminli Bilirkişiler Kıraliyet Kurumunun üyesi olduklarını belirtmiştir. Yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerinin piyasa fiyatına dayandığı ve de söz konusu değerlemenin RICS Ekspertiz ve Değerleme Standartları uyarınca yapıldığı açıklanmıştır.

Yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan İtalya işletmelerinin tamamının, söz konusu gayrimenkulleri izleyen dönemlerde maliyet yöntemine göre değerledikleri tespit edilmiştir. Maliyet yöntemini uygulayan bu işletmelerin, sadece % 83'ünün yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründe yer alan dört işletmeden biri gerçeğe uygun değerini işletme yöneticileri tarafından tahmin edildiğini açıklamış, ancak; gerçeğe uygun değerini belirlemesi için kullanılan yöntemi belirtmemiştir. Söz konusu işletmelerden diğer iki tanesinin gerçeğe uygun değerini nasıl ve kimler tarafından belirlendiğine ilişkin olarak açıklamada bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu sektördeki diğer bir işletmenin ise 2007 yılı ile karşılaştırmalı olarak 2008 yılında yatırım amaçlı gayrimenkulü bulunmaması nedeniyle yatırım amaçlı gayrimenkullere ilişkin dipnota yer vermediği ve bu çerçevede gerçeğe uygun değeri açıklamadığı görülmüştür.

Ayrıca, hizmet sektöründe yer alan ve maliyet yöntemini uygulayan tek işletme ise gerçeğe uygun değer belirlenirken, varlıkların bireysel durumununun, gayrimenkul piyasasının performansı ile ilişkili olarak önceki yıl verileri üzerinden yapılan değerlemeye ilişkin öngörüler ile varlıkların değerinde olması beklenen gelişmelerin dikkate alındığını açıklamış, değerlemenin kimler tarafından yapıldığını belirtmemiştir.

Avustralya işletmeleri arasında sadece bir işletmenin yatırım amaçlı gayrimenkulü bulunmaktadır. Bu işletmenin gerçeğe uygun değer yöntemini uyguladığı tespit edilmiştir. Bu işletme, kira geliri elde etmek amacıyla edindiği her yatırım amaçlı gayrimenkulün gerçeğe uygun değerini belirlerken; gayrimenkulün geçerli kira bedeline karşılık söz konusu gayrimenkulün gelir getirme değerini gayrimenkulün uzun süre ve en iyi şekilde kullanımına, inşaatının kalitesine, yapılan iyileştirmelerin yaşına ve durumuna, karşılaştırılabilir gayrimenkullerin yakın zamanda tespit edilmiş satış fiyatlarına, binaların yeni ve kullanılabilir olmasına ilişkin unsurları dikkate alarak belirlemiştir. Ayrıca, işletme yönetimi söz konusu gayrimenkullerin iskonto edilmiş nakit akış yöntemi ile gerçeğe uygun değerlerini de tespit etmiştir.

Yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan Türkiye işletmelerinin % 60'ının ilk muhasebeleştirilmeden sonra yatırım amaçlı gayrimenkullerini maliyet yöntemi ile değerledikleri tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat

sektöründeki işletmelerin % 73'ü ile hizmet sektöründeki işletmelerin % 33'ünün maliyet yöntemini uyguladığı görülmüştür.

Bu çerçevede, imalat sektöründe yer alan ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer yöntemine göre izleyen işletmelerden biri; yatırım amaçlı gayrimenkullerini bağımsız bir değerlendirme şirketi tarafından 2007 ve 2008 yıllarında yapılan çalışmalar sonucunda “gerçeğe uygun değerle⁴⁹” izlediğini belirtmiştir. Aynı sektörde yer alan ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer yöntemi ile değerleyen bir diğer işletme ise yatırım amaçlı arsalarının ve apartman dairelerinin gerçeğe uygun değerinin Sermaye Piyasası Kurulunca yetki verilmiş değerlendirme şirketinin hazırlamış olduğu eksper raporu ile belirlendiğini açıklamıştır.

Bu kapsamda, hizmet sektöründe yer alan ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer yöntemi ile değerleyen işletmelerden birinin yatırım amaçlı arsa ve binalarının gerçeğe uygun değeri bağımsız gayrimenkul kuruluşları tarafından hazırlanan ekspertiz raporları ile belirlenmiştir. Söz konusu ekspertiz raporlarının gelir kapitalizasyonu yaklaşımı ile emsal değer metodu kullanılarak hazırlandığı açıklanmıştır. Aynı sektörde yer alan ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer yöntemi ile değerleyen işletmelerden diğeri ise, yatırım amaçlı gayrimenkullerin değerlemesinin işletme ile ilişkisi olmayan Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetkilendirilmiş bağımsız bir ekspertiz şirketi tarafından benzer gayrimenkuller ile ilgili piyasa işlem fiyatlarının referans alınarak yapıldığını belirtilmiştir.

Ayrıca, perakende sektöründe yer alan bir işletme ise yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini, kira sözleşmeleri süresince elde edilecek olan kira gelirleri üzerinden hesapladığını açıklamıştır.

Diğer taraftan, yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan ve ilk muhasebeleştirilmeden sonra maliyet yöntemini uygulayan Türkiye işletmelerinin % 50'sinin, yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerini açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründe yer alan işletmelerden biri gerçeğe uygun değer nasıl ve kimler tarafından tespit edildiğini açıklamamıştır. Aynı sektördeki

⁴⁹ Türkiye işletmelerinin gerçeğe uygun değer kavramı yerine daha çok rayiç bedel kavramını kullandıkları görülmüştür.

işletmelerden bir diğeri, değerlemenin Çelen Kurumsal Değerleme ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından yapıldığını belirtirken, kullanılan değerlendirme yöntemini açıklamamıştır. Bir diğeri işletme ise değerlemenin aynı değerlendirme şirketi tarafından yapıldığını belirtirken söz konusu şirketin SPK tarafından yetkili bağımsız bir ekspertiz şirketi olduğunu ve gerçeğe uygun değer benzer mülkler ile ilgili piyasa işlem fiyatlarının referans alınmasıyla tespit edildiğini açıklamıştır. Bir başka işletme ise gerçeğe uygun değeri kira gelirlerinin net bugünkü değerinin hesaplanması ve güncel işlem fiyatı ile belirlediğini ifade etmiştir.

Hizmet sektöründeki bir işletme ise yatırım amaçlı gayrimenkullerinin gerçeğe uygun değerinin bağımsız yetkili değerlendirme kuruluşları tarafından belirlendiğini açıklamış ancak değerlemede kullanılan yöntemi belirtmemiştir.

Gerçeğe uygun değeri açıklamayan beş işletmenin ise söz konusu tutarı neden açıklamadıklarına dair bir bilgiye erişilememiştir.

Yatırım amaçlı gayrimenkullerin ilk muhasebeleştirilmeden sonraki değerlemesi, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Türkiye işletmelerinde eğilimin, maliyet yönteme göre değerlemeden yana olduğu görülmektedir. Avustralya’da ise yatırım amaçlı gayrimenkul bulunan tek işletme, gerçeğe uygun değer yöntemini seçmiştir. Bu çerçevede, araştırma kapsamındaki bütün ülkelerde yatırım amaçlı gayrimenkul sınırlı sayıda işletmede izlendiğinden izleyen dönemlere ilişkin muhasebe politikasında bir genelleme yapmak zordur. İlk muhasebeleştirilmeden sonra genel olarak hangi yöntemin tercih edildiğini belirtmek güçtür. Araştırma kapsamındaki bütün ülkelerde, gerçeğe uygun değer yöntemini kullanan işletmelerin olması olasılığı gözardı edilmemelidir.

Ayrıca, gerçeğe uygun değer yöntemine göre değerlendirme yapan Fransa ve Avustralya’daki işletmelerde değerlemenin bağımsız değerlendirme uzmanları tarafından yapılmadığı, değerlemenin işletme içindeki birim ya da yönetimlerce yapıldığı tespit edilmiştir. Zira, bu durum UMS 40 standardının ruhuna aykırı olmamakla birlikte standardın Karar Gereçelerinde belirtilen bağımsız değerlendirme uzmanından yararlanılmasına ilişkin tavsiyenin dışında bir uygulamadır (IASB, 2010b: B1475). Türkiye’deki iki işletmenin ise bağımsız değerlendirme yaparken gerçeğe uygun değeri hangi

yöntemle belirledikleri bilgisinin açıklanmadığı saptanmıştır. Bu bilginde dipnotlarda açıklanması gerekmektedir.

3. Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerini Maliyet Yöntemi İle Değerleyen İşletmelerin Uyguladıkları Amortisman Yöntemine İlişkin Değerlendirme

Yatırım amaçlı gayrimenkullerini maliyet yöntemine göre değerleyen İngiltere işletmelerinin % 60'ının, Türkiye işletmelerinin ise % 75'inin doğrusal amortisman yöntemini kullandıkları bilgisine erişilebilmiştir. Diğer taraftan, yatırım amaçlı gayrimenkullerini maliyet yöntemine göre değerleyen Fransa işletmelerinin hiçbirinin kullandıkları amortisman yöntemini açıklamadıkları, İtalya işletmelerinden sadece bir tanesinin doğrusal amortisman yöntemini kullandığını belirttiği görülmüştür.

3.26. UMS 41 Tarımsal Faaliyetler Standardı

3.26.1. UMS 41 Tarımsal Faaliyetler Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UMS 41, tarımsal faaliyetlere ilişkin muhasebeleştirme yöntemini, sözü edilen faaliyetlerin finansal tablolarda sunulmalarına ilişkin hükümleri ve bunlarla ilgili olarak yapılması gereken açıklamaları belirlemektedir(IASB, 2010c: 47).

Tarımsal faaliyetler, canlı hayvanların veya bitkilerin (biyolojik/canlı varlıklar) biyolojik dönüşümünün yönetilmesi amacıyla yapılan işlemler ile canlı varlıkların satış amacıyla veya tarımsal ürünlere ya da farklı canlı varlıklara dönüştürülmesi amacıyla hasat edilmesi işlemlerini içerir.

UMS 41, canlı varlıkların büyüme, bozulma, üretim ve dölleme dönemleri sırasındaki muhasebeleştirme ilkeleri ile tarımsal ürünlerin hasat noktasındaki başlangıç ölçümlerine ilişkin kuralları düzenler.

Hasat noktasındaki canlı varlıklar ve tarımsal ürünler, gerçeğe uygun değerlerinden “pazar yeri maliyetleri⁵⁰” düşülmek suretiyle ölçülür. Standartta özetle, aşağıdaki muhasebeleştirme ilkelerine yer verilmiştir:

- Canlı varlıklar, gerçeğe uygun değerlerinden pazar yeri maliyetleri düşülmek suretiyle ölçülür.
- Hasat noktasındaki tarımsal ürünler de gerçeğe uygun değerlerinden pazar yeri maliyetleri düşülmek suretiyle ölçülür.
- Canlı varlıkların değerindeki değişimler, kâr ya da zarara yansıtılır.
- Araziye bağlı canlı varlıklar (örneğin; ağaç dikim alanındaki ağaçlar) araziden ayrı olarak ölçülür.

Canlı varlıklar ve tarımsal ürünler için genellikle aktif bir piyasa (pazar) bulunur. Ancak, bazı durumlarda, bu tür varlık veya ürünlerin bir piyasa fiyatı ya da değeri bulunmayabilir. Böyle durumlarda, gerçeğe uygun değer, beklenen net nakit akışlarının bugünkü değeri gibi çeşitli hesaplama yöntemleri kullanılarak belirlenmesi gerekir. Net nakit akışlarının tahmin edilmesi ve uygun iskonto oranının belirlenmesi, profesyonel değerlendirme ve muhakemede bulunmayı gerektirir.

3.26.2. UMS 41 Tarımsal Faaliyetler Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

UMS 41 standardına ilişkin değerlendirme, Almanya ve Fransa borsaları bünyesinde yer alan gıda ve içecek işletmeleri arasından tarımsal faaliyette bulunan işletmelere erişilemediğinden sadece İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye borsalarında tarımsal faaliyette bulunan gıda işletmeleri çerçevesinde yapılmıştır. Buradaki çalışma yapılırken, bu standarda ilişkin 4 muhasebe politikası dikkate alınmıştır.

⁵⁰ UMS 41 standardının UFRS 5 ve UMS 36 standartları ile uyumlu olması amacıyla “pazar yeri maliyetleri” teriminin “satış maliyetleri” terimi ile yer değiştirmesine karar verilmiştir (IASB, 2010b: B1484). Söz konusu değişiklik, 1 Ocak 2009 tarihinde ve sonrasında başlayan yıllık dönemler için geleceğe yönelik uygulanır (IASB, 2010a: A1003). Ancak, araştırma kapsamındaki tarım işletmeleri arasında söz konusu değişikliği erken uygulayan işletmeler olduğu görülmüştür.

1. Canlı Varlıkların Tanımlanması ve Bilançoda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirmenin amacı, canlı varlıkları bulunan işletmelerin canlı varlıklarının kapsamını açıklamak ve bilançoda dönen ve/veya duran varlıklarda raporlanmasına ilişkin tespitlerde bulunmaktır.

İngiltere işletmeleri arasında imalat sektörü içinde yer alan ve tarımsal faaliyette bulunan iki işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerden biri, gıda alanında faaliyet göstermekte olup canlı varlıkları kamış kökleri ile yetişmekte olan kamışlardan oluşmaktadır. Diğer işletme ise içecek alanında faaliyet göstermekte olup canlı varlıkları üzüm asmalarından ve de henüz dalda duran(toplanmamış) üzümlerden oluşmaktadır. Canlı varlıkların kapsamına ilişkin bu bilgiler, her iki işletme tarafından dipnotlarda açıklanmıştır. Bu bağlamda, söz konusu gıda işletmesinin canlı varlıklarını dönen varlıklarda içecek işletmesinin ise hem dönen hem de duran varlıklarda raporladığı görülmüş olmakla birlikte söz konusu işletmelerin canlı varlıklarını neden dönen ve duran varlıklarda raporladığına ilişkin bir açıklamada bulunmadıkları tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri arasında imalat sektörü içinde yer alan ve tarımsal faaliyette bulunan bir işletme bulunmaktadır. Bu işletme, içecek alanında faaliyet göstermekte olup canlı varlıkları şarap üretiminde kullanılan meyve veren olgun asmalardan oluşmaktadır. Canlı varlıkların kapsamına ilişkin bu bilgi, işletme tarafından dipnotlarda açıklanmıştır. Bu bağlamda, söz konusu içecek işletmesinin canlı varlıklarını dönen varlıklarda raporladığı görülmüş olmakla birlikte söz konusu işletmenin canlı varlıklarını neden dönen raporladığına ilişkin bir açıklamada bulunmadığı tespit edilmiştir.

Avustralya işletmeleri arasında imalat sektörü içinde yer alan ve tarımsal faaliyette bulunan iki işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerden biri, gıda alanında faaliyet göstermekte olup canlı varlıkları, canlı hayvanlardan oluşmaktadır. Damızlık olan ve damızlık olmayan sığırlar bu kapsamda yer almaktadır. Damızlık sığırlar, damızlık boğalardan; damızlık olmayan sığırlar ise danalardan ve de düvelerden oluşmaktadır. Diğer işletme ise içecek alanında faaliyet göstermekte olup canlı varlıkları üzüm asmaları ile az sayıdaki zeytin ağaçlarından oluşmaktadır. Canlı varlıkların kapsamına ilişkin bu bilgiler her iki işletme tarafından dipnotlarda açıklanmıştır. Bu bağlamda, söz konusu gıda

işletmesinin canlı varlıklarını dönen ve duran varlıklarda, içecek işletmesinin ise duran varlıklarda raporladığı görülmüş olmakla birlikte söz konusu işletmelerin canlı varlıklarını neden dönen ve duran varlıklarda raporladığına ilişkin bir açıklamada bulunmadıkları tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri arasında imalat sektörü içinde yer alan ve tarımsal faaliyette bulunan iki işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin her ikisinde gıda sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu işletmelerden birinin canlı varlıkları; buzağılardan, broiler canlı tavuklardan, damızlık tavuklardan, damızlık yarka sürülerinden ve broiler canlı hindilerden; diğer işletmenin canlı varlıkları ise besi danalarından oluşmaktadır. Canlı varlıkların kapsamına ilişkin bu bilgiler her iki işletme tarafından dipnotlarda açıklanmıştır. Bu bağlamda, yukarıda sözü edilen işletmelerden tavukçuluk ve kırmızı et üretimi ile ilgili olarak faaliyet gösteren işletme, söz konusu canlı varlıkları dönen varlıklarda raporlamış ve bunun nedenini açıklamıştır. İşletmenin dipnotlarda yaptığı açıklamaya göre damızlık tavukların, damızlık yarka sürülerinin, broiler canlı tavukların ve hindilerin 12 aylık ekonomik ömürleri esas alınarak itfa edildiği gerekçe gösterilerek dönen varlıklarda raporlandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bu işletmenin kırmızı et üretimi kapsamında yer alan buzağılarda ekonomik ömürlerinin bir yıldan kısa olması gerekçesi ile dönen varlıklarda raporlanmıştır. Diğer işletmenin ise besi danalarını dönen varlıklarda raporladığı görülmüş olmakla birlikte söz konusu işletme canlı varlıklarını neden dönen varlıklarda raporladığına ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır.

İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmeleri arasında yer alan ve tarımsal faaliyette bulunan imalat sektörü işletmeleri değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin sahip oldukları canlı varlıkların ne tür canlı varlıklardan oluştuğuna ilişkin bilgiye erişilebilmiştir. Ancak, söz konusu işletmeler arasında sadece Türkiye işletmeleri arasında yer alan ve tarımsal faaliyette bulunan bir işletmenin canlı varlıklarını neden dönen varlıklarda raporladığına ilişkin gerekçeyi açıkladığı tespit edilmiştir.

2. Canlı Varlıkların Değer Artış ve Azalışlarının Gelir Tablosunda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

İngiltere’de tarımsal faaliyette bulunan her iki işletmenin canlı varlıklarının gerçeğe uygun değerinin arttığı tespit edilmiş ancak söz konusu değer artışının gelir tablosunda hangi kaleme yansıtıldığı tespit edilememiştir.

İtalya’da tarımsal faaliyette bulunan işletmenin üzüm asmalarından oluşan canlı varlıklarının gerçeğe uygun değerinden satış maliyetleri düşülerek izlenenlerinin gerçeğe uygun değerinde bir değişiklik olmadığından gelir tablosuna değer artış kazancı ya da değer azalış zararı olarak yansıyan bir tutar söz konusu olmamıştır.

Avustralya’da tarımsal faaliyette bulunan işletmelerin canlı varlıklarının gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişikliklikten kaynaklanan kazanç veya zararı gelir tablosuna nasıl yansıttığı değerlendirildiğinde; ilgili işletmelerden birinin sığırların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen artışı değer artış kazancı olarak sığırlara ilişkin hasılatın içine dahil ettiği dipnotlarda saptanmakla birlikte diğer işletmenin ise üzüm asmalarının değerinde meydana gelen gerçeğe uygun değer azalışına ilişkin değer azalış zararını gelir tablosunda hangi kaleme yansıttığı tespit edilememiştir.

Türkiye’de tarımsal faaliyette bulunan işletmelerin canlı varlıklarının gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişikliklikten kaynaklanan kazanç veya zararı gelir tablosuna nasıl yansıttığı değerlendirildiğinde; tavukçuluk ve kırmızı et üretimi üzerine faaliyet gösteren işletmede gerçeğe uygun değerinden satış maliyetleri düşülmek suretiyle izlenen buzağların gerçeğe uygun değerinde değişim söz konusu olmakla birlikte bu değişimin gelir tablosunda hangi kaleme yansıtıldığı tespit edilememiştir. Diğer taraftan, canlı varlıkları besi danalarından oluşan işletme ise gerçeğe uygun değerinde meydana gelen artışa ilişkin kazancı “canlı varlıkların gerçeğe uygun değer artışı” olarak adlandırarak gelir tablosunda satışların maliyeti kalemine ilişkin tutar hesap edilirken bu kapsamda yer alan ilk madde ve malzeme giderleri, personel giderleri ve genel üretim giderleri gibi kalemler arasında maliyeti azaltan bir unsur olarak raporlanmıştır.

Bu husus, Avustralya’da ve Türkiye’de incelenen birer işletme çerçevesinde değerlendirilebilmiştir. Gerçeğe uygun değerdeki değişimlerin, canlı varlıkların dönem

başı ve dönem sonuna ilişkin tutarları hesaplanırken canlı varlıklara ilişkin dipnotlara yansıtıldığı tespit edilmiştir. Ancak, söz konusu değişimlerin etkisi gelir tablosuna yansıtılsa bile bu etkinin gelir tablosuna ilişkin dipnotlarda gösterilmediği görülmüştür. Canlı varlıkların gerçeğe uygun değerindeki değişimlerin gelir tablosu ile mutabakatının izlenebilmesi için söz konusu değişimlerin gelir tablosu dipnotlarında ayrıca gösterilmesi ve de işletmelerin bu hususu gözardı etmemesi gerekir.

3. Canlı Varlıkların Değerleme Esaslarına İlişkin Değerlendirme

İngiltere örneğinde gıda alanında faaliyet göstermekte olup canlı varlıkları kamış kökleri ile yetiştirmekte olan kamışlardan oluşan işletme söz konusu canlı varlıkları gerçeğe uygun değerinden satış maliyetleri düşülmek suretiyle izlemektedir. İşletme söz konusu canlı varlıklara ilişkin gerçeğe uygun değerleri nasıl tespit ettiğini de belirtmiştir. Bu bağlamda, kamış köklerinin gerçeğe uygun değeri, kalan tahmini ömre göre enflasyonla ilişkili uygun göstergeler kullanılarak ayarlanan her dikim yılına ilişkin arttırılmış ortalama maliyet olarak belirtilmiştir. Yetiştirmekte olan kamışların gerçeğe uygun değerinin ise izleyen mevsime ilişkin tahmini sükröz fiyatı ile değerlendirilmiş tahmini sükröz içeriği tutarından tahmini hasat ve nakliye giderlerinin düşülmesi ile hesaplandığı belirtilmiştir.

Canlı varlıkları üzüm asmalarından ve de henüz dalda duran(toplanmamış) üzümlerden oluşmakta olan diğer işletme ise söz konusu canlı varlıkları gerçeğe uygun değerinden satış maliyetleri düşülmek suretiyle izlemektedir. İşletme söz konusu canlı varlıklara ilişkin gerçeğe uygun değeri iskonto edilmiş nakit akışlarına göre tespit ettiğini belirtmiştir.

İtalya işletmeleri arasında imalat sektörü içinde yer alan ve tarımsal faaliyette bulunan bir işletme bulunmaktadır. Bu işletme, canlı varlıkları olan üzüm asmalarını aslında gerçeğe uygun değerinden satış maliyetlerini düşerek değerlemektedir. Gerçeğe uygun değerinin uzmanların tarımsal arazi ve ilgili üzüm bağları üzerine yaptıkları araştırmalara dayandığı belirtilmiştir. Ancak, işletmenin bir bölgede sahip olduğu asmaların gerçeğe uygun değeri belirlenememiştir. Bu nedenle, işletme bu bölgedeki asmaları maliyet yöntemine göre değerlediğini ve gerçeğe uygun değerinin neden belirlenemediğini dört nedenle açıklamıştır. Birinci neden, söz konusu bölgede canlı varlıklara ilişkin aktif bir piyasa bulunmamasıdır. İkinci neden, söz konusu bölgede yeterli

alıcı bulunmamasından dolayı piyasanın mevcut üzümleri ve bağları tüketememesidir. Üçüncü neden, canlı varlıkların satılmaya hazır olduğu bir ortama ilişkin potansiyel piyasa fiyatlarının belirlenmesinin mümkün olmamasıdır. Son neden ise mevcut sayıdaki canlı ürünlerin fiyatının güvenilir bir şekilde belirlenememesinden ve de tahmini nakit akışlarının belirlenememesinden ya da ölçülememesinden dolayı kullanılması mümkün olmayan alternatif bir nakit akış yönteminin uygulanamaz olmasıdır.

Avustralya işletmeleri arasında imalat sektörü içinde yer alan ve tarımsal faaliyette bulunan iki işletme bulunmaktadır. Bunlardan biri, gıda alanında faaliyet göstermekte olup canlı varlıkları damızlık olan ve damızlık olmayan sığırlar bu kapsamda yer almaktadır. Bu noktada yeniden belirtmek gerekirse damızlık sığırlar; damızlık boğalardan damızlık olmayan sığırlar ise danalardan ve de düvelerden oluşmaktadır. Ticari damızlıklar ve sığırlar ile damızlık boğalar, gerçeğe uygun değerlerinden satış maliyetleri düşülmek suretiyle değerlendirilir. Ticari damızlıklar kapsamında yer alan sığırların gerçeğe uygun değeri belinirken sığır piyasasının genellikle uzun süre gözlemlenmesi ve bu bağlamda büyük satışlarda ortaya çıkan fiyatların dikkate alınması gerekir. Ticari sığırlara ilişkin gerçeğe uygun değer belirlenirken piyasada mevcut ve geçerli kısa vadeli geçerli fiyat dikkate alınır. Bu bağlamda, Roma sığır deposu fiyatları, Queensland Sığır Piyasası Endeksi ile bilanço tarihinde ya da bilanço tarihi civarında borsaya kote bir sığır firmasından alınan gerçek ve geçerli sığır fiyatları dikkate alınır. Damızlık boğaların gerçeğe uygun değeri ise bağımsız değerlendirme sonucunda belirlenmiştir.

İçecek alanında faaliyet gösteren ve canlı varlıkları üzüm asmaları ile az sayıdaki zeytin ağaçlarından oluşan diğer işletme ise üzüm asmaları ve üzümleri gerçeğe uygun değerinden tahmini satış maliyetleri düşülerek izlediğini dipnotlarda belirtmiştir. Bu bağlamda, gerçeğe uygun değer nasıl belirlendiğine ilişkin açıklamada da bulunmuştur. Bu doğrultuda, elde edilen üzüm asmalarının gerçeğe uygun değeri saptanırken üzüm bağlarının bağımsız bir şekilde değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan değer ile satın alınan üzüm köklerinin piyasa fiyatının esas alındığı belirtilmiştir. İzleyen dönemlerde ise asmaların gerçeğe uygun değeri belirlenirken onların uzun vadeli olarak varolabilirliği ile değerini etkileyen her türlü etken dikkate alınarak bağlara ilişkin portföy gözden geçirilerek belirlendiği açıklanmıştır.

Türkiye işletmeleri kapsamında yukarıda bahsedilen tavukçuluk ve kırmızı et üretimi ile ilgili olarak faaliyet gösteren işletme damızlık tavukları, damızlık yarka sürülerini, broiler canlı tavukları ve hindileri aktif piyasası olmamasından dolayı maliyet yöntemine göre, kırmızı et üretimi için kurulan buzağı çiftliğindeki buzağuları da gerçeğe uygun değerlerinden(piyasa fiyatından) tahmini pazar maliyetlerinin düşülmesi ile değerlediğini dipnotlarda belirtmiştir. Bu işletme, buzağuların gerçeğe uygun değerini nasıl tespit ettiğine ilişkin bir açıklamada bulunmamıştır. Türkiye’de işletmeleri arasında yer alan diğer işletme ise besi danalarının değerini gerçeğe uygun değerlerinden tahmini pazar maliyetlerini düşmek suretiyle finansal tablolara yansıttığını dipnotlarda açıklamıştır. Bu işletme, canlı varlıkların gerçeğe uygun değerini belirlerken piyasalarda ve et borsalarında oluşan fiyatlarla beraber sözleşmeler gereği canlı varlıkların satılabilecekleri değerleride gözönüne alarak gerçeğe uygun değer hesaplaması yaptığını dipnotlarda belirtmiştir.

3.27. UFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardı

3.27.1. UFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UFRS 2, hisse bazlı ödeme işlemlerinin finansal tablolara yansıtılmasını gerektirmektedir(IASB, 2010c: 4). Özkaynağa dayalı hisse bazlı ödeme işlemleri genellikle, edinilen mal veya hizmetler karşılığında, çalışanlara ya da diğer taraflara hisse senetlerinin, hisse senedi opsiyonlarının veya diğer özkaynağa dayalı finansal araçların verildiği işlemlerdir.

Nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemleri, genellikle, nakden ya da diğer varlıklarla ödenen işlemlerdir. Söz konusu işlemler hisse bazlıdır; çünkü ödenen tutar, işletmenin hisse senetlerinin fiyatlarına dayalı olarak belirlenmektedir.

Hisse bazlı ödeme işlemleri, mal veya hizmetler edinildiğinde muhasebeleştirilir. Alınan mal veya hizmetler, duruma göre varlık ya da gider olarak muhasebeleştirilir. Söz konusu işlemler, özkaynağa dayalı olmaları durumunda özkaynak olarak; nakit olarak ödenmeleri durumunda ise borç olarak muhasebeleştirilir.

Özkaynağa dayalı hisse bazlı ödeme işlemleri, alınan mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülür. Mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerlerinin güvenilir şekilde tahmin edilemediği durumlarda, özkaynağa dayalı finansal araçların veriliş tarihindeki gerçeğe uygun değerleri kullanılır.

Alınan hizmetlerin, çalışanların sunduğu hizmetler veya bunlara benzeyen türde hizmetler olması durumunda, işletme tarafından elde edilen ek faydaların gerçeğe uygun değerlerinin güvenilir şekilde tahmin edilmesi zordur. Bu nedenle, özkaynağa dayalı finansal araçların veriliş tarihindeki gerçeğe uygun değerleri kullanılır. Diğer durumlarda, alınan mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerlerinin güvenilir şekilde tahmin edilebildiği hususunda aksi ispat edilebilir bir karine bulunmaktadır.

Alınan mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerleri güvenilir bir şekilde tahmin edilemiyorsa, bunun yerine özkaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değeri kullanılır. Elde edilen tanımlanabilir bedel, verilen özkaynağa dayalı finansal araçların ya da üstlenilen borçların gerçeğe uygun değerinden düşük olabilir. Böyle bir durumda tanımlanamayan mal veya hizmetlerin tutarı, verilen özkaynağa dayalı finansal araçların (ya da üstlenilen borçların) gerçeğe uygun değeri ile alınan mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değeri arasında, veriliş tarihi itibarıyla oluşan fark referans alınarak ölçülür. Diğer durumlarda gerçeğe uygun değer, işletmenin mal veya hizmetleri elde ettiği tarihte ölçülür.

Nakit olarak yapılan hisse bazlı ödemeler, borcun gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülür. Borç, raporlama döneminin sonunda ve ödeme tarihinde yeniden ölçülür ve borcun değerinde meydana gelen değişimler, kâr ya da zararda muhasebeleştirilir.

Bazı durumlarda, işletmenin veya karşı tarafın, ödemenin nakit olarak ya da özkaynağa dayalı finansal araçlar ihraç edilmesi suretiyle gerçekleştirilmesi seçeneklerinden birini tercih etme imkânı bulunabilmektedir.

3.27.2. UFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

UFRS 2 standardına ilişkin olarak 1 muhasebe politikası çerçevesinde bu değerlendirme, hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan işletmelerin sayısı dikkate alınarak yapılmış ve bu sayı aşağıda **Tablo 145**'te tespit edilmiştir.

Tablo 145. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Hisse Bazlı Ödeme İşlemleri

Sektörler ve Ülkeler	Hisse Bazlı Ödeme İşlemleri Bulunan İşletmelerin Sayısı	Hisse Bazlı Ödeme İşlemleri Bulunmayan İşletmelerin Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	8	5	13
Hizmet	6	2	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	17	8	25
İmalat	12	2	14
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	21	4	25
İmalat	17	0	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	29	0	29
İmalat	12	3	15
Hizmet	6	2	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	19	6	25
İmalat	15	1	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	24	1	25

Almanya işletmeleri hisse bazlı ödeme işlemleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 68'inin hisse bazlı ödeme işlemlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 62'sinde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inde hisse bazlı ödeme işlemleri görülmüştür.

Fransa işletmeleri hisse bazlı ödeme işlemleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 84'ünün hisse bazlı ödeme işlemlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 86'sında, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinde hisse bazlı ödeme işlemlerine rastlanmıştır.

İngiltere işletmeleri hisse bazlı ödeme işlemleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamında hisse bazlı ödeme işlemlerinin bulunduğu saptanmıştır.

İtalya işletmeleri hisse bazlı ödeme işlemleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sının hisse bazlı ödeme işlemlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 80'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinde hisse bazlı ödeme işlemleri görülmüştür.

Avustralya işletmeleri hisse bazlı ödeme işlemleri açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 96'sının hisse bazlı ödeme işlemlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ü ile hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamında hisse bazlı ödeme işlemlerine rastlanmıştır.

Hisse bazlı ödeme işlemleri, ülkeler bazında değerlendirildiğinde, en fazla İngiltere ve Avustralya işletmeleri bünyesinde görüldüğü tespit edilmiştir. Hisse bazlı ödeme işlemleri İngiltere dışındaki diğer Avrupa ülkelerinde ise İngiltere'ye oranla daha az görülmektedir. Diğer taraftan; Türkiye'de ise hisse bazlı ödeme işlemlerine rastlanmamıştır.

1. Özkaynaktan Karşılanan Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Değerlendirme

Yukarıda sayısı tespit edilen hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan işletmeler aynı zamanda özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan işletmelerin sayısını da temsil etmektedir. Aşağıdaki değerlendirme, bu çerçevede yapılmıştır.

Özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemlerinde meydana gelen artışın özkaynakta muhasebeleştirilmesi gerekmektedir(IASB, 2010a: A59). Burada **Tablo 146**'daki değerlendirme, özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan işletmelerin, söz konusu muhasebe politikasını açıklayıp açıklamadıkları ile ilgilidir.

Tablo 146. Özkaynaktan Karşılanan Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerine İlişkin Muhasebe Politikası

Sektörler ve Ülkeler	Özkaynaktan Karşılanan Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerine İlişkin Muhasebe Politikasını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	4	8
Hizmet	0	6	6
Perakende	0	3	3
Almanya Toplamı	4	13	17
İmalat	11	1	12
Hizmet	7	0	7
Perakende	2	0	2
Fransa Toplamı	20	1	21
İmalat	9	8	17
Hizmet	5	3	8
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	14	15	29
İmalat	11	1	12
Hizmet	6	0	6
Perakende	1	0	1
İtalya Toplamı	18	1	19
İmalat	8	7	15
Hizmet	2	3	5
Perakende	3	1	4
Avustralya Toplamı	13	11	24

Hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 24'ü hisse bazlı ödeme işlemlerine ilişkin muhasebe politikasını

açıklamıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; sadece imalat sektöründeki işletmelerin % 50'sinin açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir.

Hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 95'i hisse bazlı ödeme işlemlerine ilişkin muhasebe politikasını açıklamıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 92'sinin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir.

Hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 48'inin hisse bazlı ödeme işlemlerine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 63'ünün açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir. Perakende sektöründe hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan işletmelerden söz konusu muhasebe politikasını açıklayan işletmelere rastlanmamıştır.

Hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 95'inin hisse bazlı ödeme işlemlerine ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 92'sinin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin ise tamamının açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir.

Hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 54'ü hisse bazlı ödeme işlemlerine ilişkin muhasebe politikasını açıklamıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ının ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin açıklamada bulunduğu tespit edilmiştir.

3.28. UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı

3.28.1. UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

İşletme birleşmesi, raporlayan (edinen) işletmenin bir ya da daha fazla işletmenin (edinilen işletme) kontrolünü ele geçirdiği ticari bir işlem ya da diğer bir olaydır (IASB, 2010c:5).

Kontrol, bir işletmenin veya teşebbüsün faaliyetlerinden fayda sağlamak amacıyla, söz konusu işletmenin veya teşebbüsün faaliyet politikaları ile finansal politikalarını yönetme gücünü ifade eder.

Edinen işletme, edinilen işletmenin varlık ve borçlarını muhasebeleştirmek suretiyle işletme birleşmesine ilişkin açıklamada bulunur. Edinen işletme, edinilen işletmenin tanımlanabilir varlık ve borçlarını gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçer.

Şerefiye, edinilen işletme karşılığında edinen işletmenin transfer ettiği bedel ile edinilen işletmenin tanımlanabilir varlık ve borçları arasındaki fark olarak ölçülür. Edinilen tanımlanabilir varlık ve borçların değerinin transfer edilen bedelden fazla olması nedeniyle söz konusu farkın negatif olması durumunda, edinen işletme söz konusu farkı, pazarlıklı satın alımdan kaynaklanan kazanç olarak muhasebeleştirir.

Şerefiye hesaplanırken, edinen işletme transfer edilen bedeli birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçer. Transfer edilen bedelin gerçeğe uygun değeri, edinen işletme tarafından, belirli olayların gerçekleşmesi veya belirli şartların yerine getirilmesi durumunda (hedeflenen kazancın sağlanması gibi), edinilen işletmenin önceki sahiplerine ilave bazı varlıkların veya özkaynak paylarının transfer edilmesi yükümlülüğünün (koşullu bedelin) gerçeğe uygun değerini de içermektedir. Edinen işletme koşullu bedelleri varlık, borç veya özkaynak olarak muhasebeleştirir.

Bir işletme birleşmesinde edinen işletmenin diğer işletmenin özkaynak paylarının tamamını elde edemediği durumda, edinen işletme, elde ettiği özkaynak payını kontrol gücü olmayan pay (azınlık payı) olarak muhasebeleştirir. Kontrol gücü olmayan pay,

doğrudan ya da dolaylı olarak, edinen işletme ile ilişkilendirilebilir nitelikte olmayan, bağlı ortaklıktaki özkaynaktır. Edinen işletme, her bir işletme birleşmesinde, edinilen işletmedeki kontrol gücü olmayan payları ya gerçeğe uygun değeri üzerinden ya da edinilen işletmenin net tanımlanabilir varlıklarının kontrol gücü olmayan paylara düşen oransal kısmı ile ölçmeyi seçebilir.

Edinilen işletmenin birleşme tarihindeki tanımlanabilir maddi olmayan duran varlıklarının gerçeğe uygun değerleri güvenilir bir şekilde ölçülebildiği takdirde, söz konusu varlıklar ayrı olarak muhasebeleştirilir (diğer bir ifadeyle, şerefiye olarak muhasebeleştirilen tutara dahil edilmez). Bu tür maddi olmayan duran varlıklar, edinilen işletme tarafından muhasebeleştirilmemiş, devam etmekte olan bir araştırma ve geliştirme faaliyetini içerebilir.

3.28.2. UFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

UFRS 3 standardına ilişkin 3 muhasebe politikası çerçevesinde yapılan bu değerlendirme, işletme birleşmeleri bulunan işletmelerin sayısı dikkate alınarak yapılmış olup işletmeleri birleşmeleri bulunan işletmelerin sayısı aşağıda **Tablo 147**'de tespit edilmiştir.

Tablo 147. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde İşletme Birleşmeleri

Sektörler ve Ülkeler	İşletme Birleşmesi Bulunan İşletmelerin Sayısı	İşletme Birleşmesi Bulunmayan İşletmelerin Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	10	3	13
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	2	4
Almanya Toplamı	19	6	25
İmalat	10	4	14
Hizmet	7	1	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	20	5	25
İmalat	15	2	17
Hizmet	6	2	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	23	6	29
İmalat	12	3	15
Hizmet	3	5	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	17	8	25
İmalat	8	8	16
Hizmet	3	2	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	12	13	25
İmalat	7	17	24
Hizmet	4	3	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	11	23	34

Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 76'sında işletme birleşmeleri olduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 77'sinde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinde işletme birleşmesi olduğu tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 80'inde işletme birleşmeleri olduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 71'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamında işletme birleşmesi olduğu tespit edilmiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 79'unda işletme birleşmeleri olduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 88'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinde işletme birleşmesi olduğu tespit edilmiştir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 68'inde işletme birleşmeleri olduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 92'sinde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamında işletme birleşmesi olduğu tespit edilmiştir.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 48'inde işletme birleşmeleri olduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 50'sinde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 60'ında ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inde işletme birleşmesi olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 32'sinde işletme birleşmeleri olduğu görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 29'unda, hizmet sektöründeki işletmelerin % 57'sinde işletme birleşmesi olduğu saptanmıştır. Ancak, perakende sektörü işletmeleri arasında işletme birleşmesine rastlanmamıştır.

1. İşletme Birleşmelerinde Kullanılan Yönteme İlişkin Değerlendirme

Bir işletme, tüm işletme birleşmelerini satın alma yöntemini kullanarak muhasebeleştirir(IASB, 2010a: A101). Burada **Tablo 148**'deki değerlendirmede, işletme birleşmeleri bulunan işletmelerin söz konusu yöntemi finansal tablo dipnotlarında açıklamalarına ilişkin eğilimi tespit edilmiştir.

Tablo 148. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin İşletme Birleşmelerine İlişkin Yöntemi Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Satın Alma Yöntemini Kullandığını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	9	1	10
Hizmet	5	2	7
Perakende	2	0	2
Almanya Toplamı	16	3	19
İmalat	6	4	10
Hizmet	3	4	7
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	11	9	20
İmalat	8	7	15
Hizmet	5	1	6
Perakende	1	1	2
İngiltere Toplamı	14	9	23
İmalat	5	7	12
Hizmet	3	0	3
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	10	7	17
İmalat	6	2	8
Hizmet	2	1	3
Perakende	1	0	1
Avustralya Toplamı	9	3	12
İmalat	7	0	7
Hizmet	4	0	4
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	11	0	11

İşletme birleşmelerinin söz konusu olduğu Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 84'ünün işletme birleşmelerini satın alma yöntemine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 90'ının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 71'i ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamının satın alma yöntemini uyguladıklarına ilişkin bilgiye erişilebilmiştir.

İşletme birleşmelerinin söz konusu olduğu Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 55'inin işletme birleşmelerini satın alma yöntemine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 60'ının, hizmet sektöründeki işletmelerin % 43'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin satın alma yöntemini uyguladıklarına ilişkin bilgiye erişilebilmiştir.

İşletme birleşmelerinin söz konusu olduğu İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 61'inin işletme birleşmelerini satın alma yöntemine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 83'ü ile perakende sektöründeki işletmelerden sadece birinin satın alma yöntemini uyguladıklarına ilişkin bilgiye erişilebilmiştir.

İşletme birleşmelerinin söz konusu olduğu İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 59'unun işletme birleşmelerini satın alma yöntemine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 42'sinin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının satın alma yöntemini uyguladıklarına ilişkin bilgiye erişilebilmiştir.

İşletme birleşmelerinin söz konusu olduğu Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 75'inin işletme birleşmelerini satın alma yöntemine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları görülmüştür. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 75'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 67'si ile perakende sektöründeki tek işletmenin satın alma yöntemini uyguladıklarına ilişkin bilgiye erişilebilmiştir.

İşletme birleşmelerinin söz konusu olduğu Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının işletme birleşmelerini satın alma yöntemine göre muhasebeleştirdiklerini açıkladıkları tespit edilmiştir.

UFRS 3 standardı kapsamındaki işletme birleşmesi, ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmelerin birleşmesi değil ise satın alma yöntemine göre muhasebeleştirilmektedir(IASB, 2010a: A98). Bu bağlamda, işletme birleşmesinin söz konusu olduğu işletmelerin, bu yöntemi finansal tablo dipnotlarında açıklaması gerekir. Söz konusu husus, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Türkiye işletmelerinin tamamının işletme birleşmelerine ilişkin bu temel muhasebe politikasını açıkladıkları görülmüştür. Ancak, Almanya dışındaki Avrupa ülkelerine ait işletmelerin söz konusu muhasebe politikasını açıklamayı gözardı ettikleri tespit edilmiştir. Avustralya işletmelerinin ise ağırlıklı olarak açıklamada bulunduğu söylenebilir.

2. Şerefiyenin Bilançoda Raporlanmasına İlişkin Değerlendirme

Bu değerlendirme, şerefiyenin bilançoda raporlanması ile ilgili ilgilidir. Şerefiye, maddi olmayan duran varlık niteliği taşımakla birlikte değerlemede TFRS 3(UFRS 3) Şirket Birleşmeleri standardı kapsamında maddi olmayan duran varlıklardan farklı ölçülemeye tabii tutulmaktadır. Bilançoda bu kalemin maddi olmayan duran varlıkların dışında ayrı bir kalem olarak sunulması öngörülmektedir(Akdoğan ve Sevilengül, 2008: 227-228). Burada **Tablo 149**'daki değerlendirme, bu kalemin maddi olmayan duran varlıklardan ayrı olarak sunulmasına ilişkin eğilimi görmeyi amaçlamaktadır.

Tablo 149. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Şerefiyeyi Bilançoda Raporlaması

Sektörler ve Ülkeler	Şerefiyeyi Bilançoda Duran Varlıklarda Ayrı Bir Kalem Olarak Sunanlar	Şerefiyeyi Bilançoda Maddi Olmayan Duran Varlıklar Kapsamında Sunanlar	Sektörel Toplam
İmalat	3	7	10
Hizmet	2	5	7
Perakende	1	1	2
Almanya Toplamı	6	13	19
İmalat	8	2	10
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	18	2	20
İmalat	4	11	15
Hizmet	3	3	6
Perakende	0	2	2
İngiltere Toplamı	7	16	23
İmalat	7	5	12
Hizmet	2	1	3
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	11	6	17
İmalat	7	1	8
Hizmet	2	1	3
Perakende	1	0	1
Avustralya Toplamı	10	2	12
İmalat	7	0	7
Hizmet	4	0	4
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	11	0	11

Almanya işletmeleri şerefiyenin raporlanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 32'sinin şerefiyeyi bilançoda maddi olmayan duran varlıklardan ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 30'unun, hizmet sektöründeki işletmelerin % 29'unun ve de perakende sektöründeki bir işletmenin şerefiyeyi duran varlıklarda ayrı kalem olarak sunduğu görülmüştür.

Fransa işletmeleri şerefiyenin raporlanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 90'ının şerefiyeyi bilançoda maddi olmayan duran varlıklardan ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 80'inin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının şerefiyeyi duran varlıklarda ayrı kalem olarak sunduğu görülmüştür.

İngiltere işletmeleri şerefiyenin raporlanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 30'unun şerefiyeyi bilançoda maddi olmayan duran varlıklardan ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 27'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinin şerefiyeyi duran varlıklarda ayrı kalem olarak sunduğu görülmüştür. Perakende sektöründeki ise şerefiyeyi duran varlıklarda ayrı bir kalem olarak raporlayan bir işletmeye rastlanmamıştır.

İtalya işletmeleri şerefiyenin raporlanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 65'inin şerefiyeyi bilançoda maddi olmayan duran varlıklardan ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 58'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 67'sinin ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamının şerefiyeyi duran varlıklarda ayrı kalem olarak sunduğu görülmüştür.

Avustralya işletmeleri şerefiyenin raporlanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 83'ünün şerefiyeyi bilançoda maddi olmayan duran varlıklardan ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 88'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 67'sinin ve de perakende sektöründeki bir işletmenin şerefiyeyi duran varlıklarda ayrı kalem olarak sunduğu görülmüştür.

Türkiye işletmeleri şerefiyenin raporlanması açısından incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının şerefiyeyi bilançoda maddi olmayan duran varlıklardan ayrı bir kalem olarak raporladığı tespit edilmiştir.

Şerefiyenin maddi olmayan duran varlıklardan bağımsız olarak bilançoda ayrı bir kalem olarak sunulması hususu, ülkeler açısından değerlendirildiğinde; Türkiye işletmelerinin tamamının standardın getirdiği hükme uydukları görülmüştür. Avrupa ülkeleri arasında bir inceleme yapıldığında; Fransa işletmelerinin şerefiyenin raporlanmasına önemli ölçüde, İtalya işletmelerinin ise ağırlıklı olarak özen gösterdiği ancak Almanya ve İngiltere işletmelerinin şerefiyenin UFRS'ye göre sunumunu önemli ölçüde göz ardı ettikleri tespit edilmiştir. Avustralya işletmeleri de şerefiyenin sunumuna oldukça önem vermektedir.

3. Muhasebeleştirilen Şerefiyenin Elde Edilmesine Katkı Sağlayan Etkenlerin Niteliksel Özelliklerine İlişkin Değerlendirme

Muhasebeleştirilen şerefiyenin elde edilmesine katkı sağlayan etkenlerin niteliksel özelliklerinin her bir işletme birleşmesi için açıklanması gereklidir(IASB, 2010a: A133). Burada **Tablo 150**'deki değerlendirme, işletmelerin gerekli açıklamaları yapıp yapmadıklarının incelenmesini ve söz konusu niteliksel özelliklerin içeriği hakkında bilgilenilmesini amaçlamıştır.

Tablo 150. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Şerefiyenin Niteliksel Özelliklerini Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Şerefiyenin Elde Edilmesine Katkı Sağlayan Etkenlerin Niteliksel Özelliklerini Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	6	10
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	2	2
Almanya Toplamı	4	15	19
İmalat	1	9	10
Hizmet	1	6	7
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	2	18	20
İmalat	7	8	15
Hizmet	4	2	6
Perakende	1	1	2
İngiltere Toplamı	12	11	23
İmalat	2	10	12
Hizmet	0	3	3
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	2	15	17
İmalat	4	4	8
Hizmet	0	3	3
Perakende	1	0	1
Avustralya Toplamı	5	7	12
İmalat	0	7	7
Hizmet	0	4	4
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	0	11	11

İşletme birleşmelerinin görüldüğü Almanya işletmelerinin sadece % 21’inde şerefiyenin elde edilmesine katkı sağlayan niteliksel özellikler belirtilmiştir. Bu kapsamda, şerefiyenin, genel olarak, işletmelerin gelecekteki faaliyet performanslarına yönelik pozitif beklentileri; kiralama ve finansman sektöründeki faaliyetlerin gelişmesi için edinilen işletmelerin olası sinerjik faydalarını; işletme birleşmesi sonucunda edinilen dağıtım kanallarını, pazarlama sinerjisini, geliştirilmesi amaçlanan ve de yüksek getiri potansiyeli bulunan ürünlerin üretilmesi için gerekli mühendislik ortamını; hem faaliyetlerin devam

ettiği mevcut yerlerde hem de stratejik öneme sahip yerlerde dikey entegrasyon kapsamında dünya çapındaki piyasa pozisyonunun iyileştirilmesi ve kuvvetlendirilmesi beklentisini temsil ettiği tespit edilmiştir.

İşletme birleşmelerinin görüldüğü Fransa işletmelerinin ise sadece % 10'unda şerefiyenin elde edilmesine katkı sağlayan niteliksel özellikler belirtilmiştir. Bu kapsamda, şerefiyenin, genel olarak, işletme birleşmesi sonucunda edinilen işletmelerin yüksek orandaki karlılığını, pazar payı ile endüstriyel performansları açısından beklenen sinerjileri ve dağıtım kanallarını; işletmelerin pazar payı, gelişme kapasitesi açısından beklenen sinerjileri temsil ettiği görülmüştür.

İşletme birleşmelerinin görüldüğü İngiltere işletmelerinin % 52'sinde şerefiyenin elde edilmesine katkı sağlayan niteliksel özellikler belirtilmiştir. Bu kapsamda, imalat sektöründeki işletmelerin % 47'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 67'sinin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin gerekli açıklamada buldukları görülmüştür.

İmalat sektörü kapsamında açıklamada bulunan işletmelere göre şerefiye, genel olarak, işletmenin geliştirmekte olan yeni pazarlara girerek büyümesini; maliyete ve hasılatla ilişkin önemli sinerjiler ile bir araya getirilmiş iş gücünü; mevcut ürünlerin yeni pazarlarda satılmasından beklenen karlılığı ve birleşmelerden kaynak olarak gelecekte olması beklenen teknolojik ve işlevsel sinerjileri; dağıtım kanallarının ve idari fonksiyonların birleştirilmesi ile gelecekte oluşması beklenen sinerjileri; bazı ülkelerde pazarda lider konumun ele geçirilmesini bazı ülkelerde ise belli bir konum edinilmesi ile yeni ürünler geliştirmek ve yeni piyasalara hizmet vermek için elde edilen işletmenin teknolojik alt yapısı ile elde eden mevcut sermaye kaynaklarının, teknolojik deneyimin ve ticari ekibin bir araya gelmesi ile oluşacak sinerjiyi temsil eder.

Hizmet sektörü kapsamında açıklamada bulunan işletmelere göre şerefiye, genel olarak, elde edilen işletmedeki kalifiye iş gücü deneyimini ve de bu deneyimin işletmeye getireceği sinerjileri; maliyete, hasılatla, ölçek ekonomisine ve getiriye ilişkin olarak beklenen sinerjiler ile elde edilen işletmenin coğrafi konumu ile yeni pazarlara girilmesinin elde eden işletmeye sağlayacağı sinerjileri temsil eder.

Perakende sektörü kapsamında açıklamada bulunan tek işletmeye göre şerefiye, mevcut iş gücü ile bir araya getirilen elde edilen işletmenin çalışma gücünün oluşturması beklenen sinerji olarak nitelendirilmiştir.

İşletme birleşmelerinin görüldüğü İtalya işletmelerinin sadece % 12'sinde şerefiyenin elde edilmesine katkı sağlayan niteliksel özellikler belirtilmiştir. Bu kapsamda, şerefiyenin, genel olarak, işletme birleşmesi sonucunda kazanılan yeni müşterileri; edinilen işletmenin bulunduğu bölge ile sağlanan entegrasyon sayesinde başarılabılır ölçek ekonomisini; elde edilen işletmenin kalifiye iş gücünü; işletmenin sahip olduğu yüksek seviyede kar etme kabiliyetini temsil ettiği belirtilmiştir.

İşletme birleşmelerinin görüldüğü Avustralya işletmelerinin ise % 42'sinde şerefiyenin elde edilmesine katkı sağlayan niteliksel özellikler belirtilmiştir. Bu kapsamda şerefiyenin, genel olarak, edinilen işletmenin yüksek orandaki karlılığı ile elde etme sonrasında oluşması beklenen sinerjileri; elde edilen işletmenin iş gücünün sahip olduğu yetenek ve teknik kabiliyetler ile işletmeleri entegre etmekle sağlanması beklenen sinerjileri; gelecekte sürekli olarak hasılat akışı sağlayacak kapasiteyi temsil ettiği belirtilmiştir.

İşletme birleşmelerinin görüldüğü Türkiye işletmeleri arasında şerefiyenin elde edilmesini sağlayan etkenlerin niteliksel özelliklerini açıklayan işletme görülmemiştir.

Şerefiyenin niteliksel özelliklerini açıklayan işletme sayısı ülkeler açısından değerlendirildiğinde Türkiye'de açıklamada bulunan işletme olmamakla birlikte diğer ülkelerde de açıklama da bulunan işletme sayısı oldukça sınırlıdır. Bu husus, örneklem kapsamında yer alan ülkeler arasında en fazla İngiltere işletmeleri tarafından açıklanmakla birlikte açıklanma oranı sadece % 52'dir. Diğer ülkelerde ise bu oran daha da düşüktür. Dolayısı ile bu durum şerefiyenin temsil ettiği niteliksel özelliklerin açıklanması hususunun gözardı edildiğini göstermektedir. Halbuki, bu bilgi finansal tablo kullanıcılarının elde edilen işletme ile ilgili hangi özellik ya da özellikler nedeniyle şerefiyeye katlanıldığına ilişkin olarak bilgilendirilmesi bakımından önemlidir.

3.29. UFRS 5 Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardı

3.29.1. UFRS 5 Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar ve durdurulan faaliyetler, finansal tablolarda ayrı bir şekilde raporlanmalıdır(IASB, 2010c: 9).

Duran varlıklar, satış amacıyla elde tutulmaları durumunda, dönen varlıklar olarak yeniden sınıflandırılır. Bir duran varlığın defter değerinin devam eden kullanımdan ziyade, bir satış işlemi vasıtasıyla geri kazanılacak olması durumunda, söz konusu duran varlık satış amaçlı elde tutulan duran varlık olarak sınıflandırılır. Duran varlığın, satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılması için, varlığın;

- Halihazırda satılabilecek durumda olması ve
- Satış olasılığının yüksek olması gerekir. Bu durumda; yönetimin satış taahhüdünde bulunması, varlığın gerçeğe uygun değeri üzerinden aktif olarak pazarlanıyor olması ve satışın bir yıl içerisinde tamamlanmasının beklenmesi gerekmektedir.

Kullanımına son verilmiş (kullanımdan kaldırılmış) varlıklar, satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılmaz.

Satış amaçlı elde tutulan duran varlıklar amortismanına tabi tutulmaz. Söz konusu varlıklar, defter değeri ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinin düşük olanı üzerinden ölçülür ve finansal durum tablosunda ayrı bir satırda raporlanır.

Durdurulan faaliyet; işletmenin elden çıkarılan ya da satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılan kısmıdır. Söz konusu kısım; ayrı bir ana faaliyet kolu, faaliyette bulunulan coğrafi bir alan ya da özellikle yeniden satma amacıyla edinilmiş bir bağlı ortaklık niteliğinde olmalıdır. Durdurulan faaliyetler, kapsamlı gelir tablosunda kâr veya zarar içerisinde ve nakit akış tablosunda ayrı olarak sunulur.

3.29.2. UFRS 5 Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

UFRS 5 standardına ilişkin 6 muhasebe politikası çerçevesinde gerçekleştirilen bu değerlendirme, satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları bulunan işletmelerin sayısı ile durdurulan faaliyetleri bulunan işletmeleri sayısı dikkate alınarak yapılmıştır. Bu çerçevede, bu tür varlıkları veya faaliyetleri bulunan işletmelerin sayısı aşağıda **Tablo 151** ve **Tablo 152**'de tespit edilmiştir.

Tablo 151. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklar

Sektörler ve Ülkeler	Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıkları Olan İşletme Sayısı	Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıkları Olmayan İşletme Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	8	5	13
Hizmet	6	2	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	15	10	25
İmalat	6	8	14
Hizmet	2	6	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	11	14	25
İmalat	9	8	17
Hizmet	2	6	8
Perakende	2	2	4
İngiltere Toplamı	13	16	29
İmalat	8	7	15
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	12	13	25
İmalat	4	12	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	1	3	4
Avustralya Toplamı	7	18	25
İmalat	2	21	23
Hizmet	1	6	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	3	30	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 60'ında satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 62'sinde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 75'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inde satış amaçlı olarak elde tutulan duran varlıklara rastlanmıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 44'ünde satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 43'ünde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamında satış amaçlı olarak elde tutulan duran varlıklara rastlanmıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 45'inde satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünde hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinde satış amaçlı olarak elde tutulan duran varlıklara rastlanmıştır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 48'inde satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 53'ünde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinde satış amaçlı olarak elde tutulan duran varlıklara rastlanmıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 28'inde satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 25'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ında ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inde satış amaçlı olarak elde tutulan duran varlıklara rastlanmıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 9'unda satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 9'unda, hizmet sektöründeki

işletmelerin % 15'inde satış amaçlı elde tutulan duran varlıklara rastlanmıştır. Perakende sektöründe ise satış amaçlı olarak elde tutulan duran varlıkları olan bir işletme görülmemiştir.

Tablo 152. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Durdurulan Faaliyetler

Sektörler ve Ülkeler	Durdurulan Faaliyeti Bulunan İşletmelerin Sayısı	Durdurulan Faaliyeti Bulunmayan İşletmelerin Sayısı	Sektörel Toplam
İmalat	5	8	13
Hizmet	1	7	8
Perakende	1	3	4
Almanya Toplamı	7	18	25
İmalat	2	12	14
Hizmet	1	7	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	6	19	25
İmalat	8	9	17
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	4	4
İngiltere Toplamı	9	18	29
İmalat	3	12	15
Hizmet	3	5	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	7	18	25
İmalat	4	12	16
Hizmet	0	5	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	4	21	25
İmalat	2	21	23
Hizmet	0	7	7
Perakende	0	3	3
Türkiye Toplamı	2	31	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 28'inde durdurulan faaliyetler olduğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 38'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ünde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 25'inde durdurulan faaliyetlere rastlanmıştır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 24'ünde durdurulan faaliyetler olduğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 14'ünde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ünde ve de perakende sektöründeki işletmelerin tamamında durdurulan faaliyetlere rastlanmıştır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 31'inde durdurulan faaliyetler olduğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 47'sinde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 13'ünde durdurulan faaliyetlere rastlanmıştır. Perakende sektöründeki işletmeleri arasında durdurulan faaliyeti bulunan işletme görülmemiştir.

İtalya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 28'inde durdurulan faaliyetler olduğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 20'sinde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 38'inde ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinde durdurulan faaliyetlere rastlanmıştır.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 16'sında durdurulan faaliyetler olduğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; sadece imalat sektöründeki işletmelerin % 25'inde durdurulan faaliyetlere rastlanmıştır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 6'sında durdurulan faaliyetler olduğu saptanmıştır. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; sadece imalat sektöründeki işletmelerin % 9'unda durdurulan faaliyetlere rastlanmıştır. Bu bağlamda, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmeler arasında durdurulan faaliyeti bulunan işletme görülmemiştir.

1. Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıkların Ölçümüne İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları bulunan işletmelerin, satış amaçlı elde tutulan duran varlıklarını defter değeri ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ölçmesi(IASB, 2010a: A179) ve bunu finansal tablo dipnotlarında açıklaması gerekir. Buradaki değerlendirme, **Tablo 153'** de bu çerçevede yapılmıştır.

Tablo 153. Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıkların Ölçümüne İlişkin Muhasebe Politikasının Açıklanması

Sektörler ve Ülkeler	Muhasebe Politikasını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	8	0	8
Hizmet	6	0	6
Perakende	1	0	1
Almanya Toplamı	15	0	15
İmalat	4	2	6
Hizmet	2	0	2
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	8	3	11
İmalat	6	3	9
Hizmet	2	0	2
Perakende	2	0	2
İngiltere Toplamı	10	3	13
İmalat	6	2	8
Hizmet	3	0	3
Perakende	1	0	1
İtalya Toplamı	10	2	12
İmalat	4	0	4
Hizmet	2	0	2
Perakende	1	0	1
Avustralya Toplamı	7	0	7
İmalat	2	0	2
Hizmet	1	0	1
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	3	0	3

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Almanya, Avustralya ve Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının bu tür duran varlıklara ilişkin temel muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 73'ünün bu tür duran varlıklara ilişkin temel muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 67'sinin, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamının

ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 77'sinin bu tür duran varlıklara ilişkin temel muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 67'sinin, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 83'ünün bu tür duran varlıklara ilişkin temel muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 63'ünün, hizmet ve perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkların defter değeri ile satış maliyetleri düşülmüş gerçeğe uygun değerinden düşük olanı ile değerlendirilmesine ilişkin muhasebe politikası, ülkeler açısından değerlendirildiğinde; Almanya, Avustralya ve Türkiye işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladıkları tespit edilmiştir. Diğer taraftan, söz konusu muhasebe politikasının Fransa, İngiltere ve İtalya işletmeleri tarafından ise ağırlıklı olarak açıklandığı görülmüştür.

2. Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklarda Amortisman Ayırmanın Durdurulduğuna İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

Satış amacıyla elde tutulan duran varlık olarak sınıflandırılan varlıklarda amortisman ayrılmaz(IASB, 2010a: A181). İşletmelerin bu muhasebe politikasına ilişkin açıklama eğilimleri burada **Tablo 154**'te değerlendirilmiştir.

Tablo 154. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklarda Amortisman Ayırmaya İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Muhasebe Politikasını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	1	7	8
Hizmet	5	1	6
Perakende	0	1	1
Almanya Toplamı	6	9	15
İmalat	2	4	6
Hizmet	1	1	2
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	4	7	11
İmalat	4	5	9
Hizmet	2	0	2
Perakende	0	2	2
İngiltere Toplamı	6	7	13
İmalat	1	7	8
Hizmet	0	3	3
Perakende	0	1	1
İtalya Toplamı	1	11	12
İmalat	2	2	4
Hizmet	0	2	2
Perakende	0	1	1
Avustralya Toplamı	2	5	7
İmalat	1	1	2
Hizmet	1	0	1
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	2	1	3

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 40'ının bu tür duran varlıkların amortismanına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 13'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 83'ünün söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür. Perakende sektöründe söz konusu muhasebe politikasını açıklayan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 36'sının bu tür duran varlıkların amortismanına ilişkin temel muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 33'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinin ve de perakende sektörlerindeki işletmelerin % 33'ünün söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 46'sının bu tür duran varlıkların amortismanına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 44'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür. Perakende sektöründe söz konusu muhasebe politikasını açıklayan bir işletmeye rastlanmamıştır.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan İtalya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 8'inin bu tür duran varlıkların amortismanına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus sektörel bazda incelendiğinde imalat sektöründeki işletmelerden sadece bir tanesinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 29'unun bu tür duran varlıklara ilişkin temel muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerden sadece iki tanesinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Türkiye işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 67'sinin bu tür duran varlıklara ilişkin temel muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin biri ile hizmet sektöründeki tek işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlık olarak sınıflandırılan varlıklarda amortisman ayrılmasına son verilmesine muhasebe politikası ülkeler açısından değerlendirildiğinde Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Avustralya işletmelerinin söz konusu muhasebe politikasını önemli ölçüde gözardı ettikleri tespit edilmiştir. Söz konusu ülkelere oranla Türkiye işletmeleri arasından sadece bir işletmenin açıklama bulunmadığı görülmüştür.

3. Satış Amaçlı Elde Tutulan Varlıkların Bir Yıl İçinde Elden Çıkarılmasına İlişkin Muhasebe Politikasının Değerlendirilmesi

Satış amaçlı varlıkların bir yıl içerisinde elden çıkarılması beklenmektedir (IASB, 2010a: A178). İşletmelerin bu muhasebe politikasına ilişkin açıklama eğilimleri burada **Tablo 155**'te değerlendirilmiştir.

Tablo 155. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklarda Elden Çıkarmaya İlişkin Muhasebe Politikasını Açıklaması

Sektörler ve Ülkeler	Muhasebe Politikasını Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	1	7	8
Hizmet	1	5	6
Perakende	1	0	1
Almanya Toplamı	3	12	15
İmalat	2	4	6
Hizmet	1	1	2
Perakende	0	3	3
Fransa Toplamı	3	8	11
İmalat	5	4	9
Hizmet	1	1	2
Perakende	2	0	2
İngiltere Toplamı	8	5	13
İmalat	1	7	8
Hizmet	0	3	3
Perakende	0	1	1
İtalya Toplamı	1	11	12
İmalat	1	3	4
Hizmet	1	1	2
Perakende	1	0	1
Avustralya Toplamı	3	4	7
İmalat	0	2	2
Hizmet	1	0	1
Perakende	0	0	0
Türkiye Toplamı	1	2	3

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 20'sinin bu tür duran varlıkların bir yıl içinde elden çıkarılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 13'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 17'sinin ve de perakende sektöründeki tek işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 27'sinin bu tür duran varlıkların bir yıl içinde elden çıkarılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 33'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür. Perakende sektöründe açıklamada bulunan işletmeye rastlanmamıştır.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 62'sinin bu tür duran varlıkların bir yıl içinde elden çıkarılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 56'sının hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinin ve de perakende sektörlerindeki işletmelerin tamamının söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan İtalya işletmeleri incelendiğinde söz konusu işletmelerin % 8'inin bu tür duran varlıkların bir yıl içinde elden çıkarılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki yer alan tek bir işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Avustralya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 43'ünün bu tür duran varlıkların bir yıl içinde elden çıkarılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 25'inin, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'sinin ve de perakende sektöründeki tek işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları olan Almanya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 33'ünün bu tür duran varlıkların bir yıl içinde elden çıkarılmasına ilişkin muhasebe politikasını açıkladığı tespit edilmiştir. Bu husus sektörel bazda değerlendirildiğinde hizmet sektöründe yer alan tek işletmenin söz konusu muhasebe politikasını açıkladığı görülmüştür.

Satış amacıyla elde tutulan duran varlık olarak sınıflandırılan varlıkların bir yıl içinde elden çıkarılmasına ilişkin muhasebe politikası ülkeler açısından değerlendirildiğinde İngiltere dışındaki ülkelerde söz konusu muhasebe politikasının açıklanma oranının dikkate değer oranda düşük olduğu ve de bu bağlamda söz konusu muhasebe politikasını önemli ölçüde gözardı edildiği tespit edilmiştir.

4. Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıkların Bilançoda Ayrı Bir Kalem Olarak Sınıflandırılmasına İlişkin Değerlendirme

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıkların dönen varlıklarda ayrı bir kalem olarak raporlanması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; bütün ülkelerde satış amacıyla elde tutulan duran varlıkları bulunan işletmelerin tamamının, UFRS 5 standardının satış amacıyla elde tutulan duran varlıkların bir yıl içerisinde elden çıkarılmasına ilişkin hükmü uyarınca, söz konusu varlıkları dönen varlıklarda ayrı bir kalem olarak raporladıkları görülmüştür. Buna ek olarak, söz konusu varlıkların bilançodaki dönen varlıklar grubu kalemleri arasında en sonda yer aldığı da tespit edilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki satış amacıyla elde tutulan duran varlıklar kalemi her ne kadar dönen varlıklarda raporlansa da diğer dönen varlık kalemleri ile bir grup oluşturacak şekilde değil onlardan ayrı olarak gösterilmiştir. Bu tür gösterime daha çok Türkiye dışındaki ülkelerde rastlanmıştır.

5. Satış Amacıyla Elde Tutulan Duran Varlıklarla İlgili Borçların Bilançoda Ayrı Bir Kalem Olarak Sınıflandırılmasına İlişkin Değerlendirme

Satış amacıyla elde tutulan duran varlıklara ilişkin borçların bilançoda kısa vadeli borçlar arasında muhasebeleştirilmesi hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; bu tür varlıklara ilişkin borcu bulunan işletmelerin hepsinin söz konusu borçları kısa vadeli yabancı kaynaklarda raporladığı tespit edilmiştir. Söz konusu borç kaleminin kısa vadeli yabancı kaynaklar grubunda son kalem olarak sınıflandırıldığı da görülmüştür.

6. Gelir Tablosunda Ya da Bireysel Gelir Tablosunda Sürdürülen Faaliyetler İle Durdurulan Faaliyetler Ayrımına İlişkin Değerlendirme

Tablo 156. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerin Gelir Tablolarında Sürdürülen/Durdurulan Faaliyetler

Sektörler ve Ülkeler	Faaliyetleri Gereği Gelir Tablosunda Sürdürülen ve Durdurulan Ayrımını Belirtenler	Önceki Yıl Verileri Gereği Gelir Tablosunda Sürdürülen ve Durdurulan Ayrımını Belirtenler	Faaliyetleri Gereği Gelir Tablosunda Sadece Sürdürülen Ayrımını Belirtenler	Sektörel Toplam
İmalat	5	0	8	13
Hizmet	1	3	4	8
Perakende	1	0	3	4
Almanya Toplamı	7	3	15	25
İmalat	2	0	12	14
Hizmet	1	0	7	8
Perakende	3	0	0	3
Fransa Toplamı	6	0	19	25
İmalat	8	0	9	17
Hizmet	1	3	4	8
Perakende	0	0	4	4
İngiltere Toplamı	9	3	17	29
İmalat	3	0	12	15
Hizmet	3	0	5	8
Perakende	1	0	1	2
İtalya Toplamı	7	0	18	25
İmalat	4	1	11	16
Hizmet	0	0	5	5
Perakende	0	0	4	4
Avustralya Toplamı	4	1	20	25
İmalat	2	0	21	23
Hizmet	0	0	7	7
Perakende	0	0	3	3
Türkiye Toplamı	2	0	31	33

Durdurulan faaliyetleri bulunan Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin tamamı gelir tablolarında sürdürülen durdurulan ayrımına yer

vermiştir. Durdurulan faaliyetleri bulunmayan işletmelerden bazıları, dönem karını ya da zararını raporlarken ya dönem karı(zararı) demişler ya da sürdürülen faaliyetlere ilişkin dönem karı(zararı) ifadesini kullanmışlardır.

Durdurulan faaliyetleri bulunan işletmelerin gelir tablolarında sürdürülen faaliyetleri ve durdurulan faaliyetleri ayrı ayrı açıklaması hususu, ülkeler bazında değerlendirildiğinde; ülkelerde durdurulan faaliyeti bulunan bütün işletmelerin söz konusu ayrımı yerine getirerek raporlamada buldukları görülmüştür. Sürdürülen ve durdurulan ayrımının çok nadirde olsa ayrı başlıklar altında yapılmadığı, sonucun tutar olarak dönem karına(zararına) ilişkin ifadeye yansıtıldığı tespit edilmiştir. İşletmelerin, sürdürülen faaliyetlerden kaynaklanan karlar(zararlar) ile durdurulan faaliyetlerden kaynaklanan karlar (zararlar) ifadelerini kullanmayı önemli ölçüde tercih ederek sürdürülen durdurulan ayrımını dikkate aldıkları saptanmıştır.

3.30. UFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi Standardı

3.30.1. UFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UFRS 6, maden kaynaklarının geliştirilmesine ilişkin finansal raporlama esaslarını değil, söz konusu kaynaklardan cevher çıkarılmasının teknik açıdan fizibilitesi ve ticari açıdan uygulanabilirliğinin açıkça ortaya konulması öncesinde, kaynakların araştırılması ve değerlendirilmesi aşamasında ortaya çıkan harcamalara ilişkin finansal raporlama esaslarını belirlemektedir(IASB, 2010c: 11).

Birçok açıdan, araştırma ve değerlendirme harcamalarının UFRS 6'nın uygulanmasına başlanmadan önceki muhasebe politikaları çerçevesinde muhasebeleştirilmesine devam edilebilir. Bununla birlikte, söz konusu standart uyarınca;

- İşletmeler, araştırma ve değerlendirme harcamalarından hangilerinin varlık olarak muhasebeleştirileceğini ve söz konusu varlıkların nasıl ölçüleceğini ortaya koyan muhasebe politikaları belirlemelidir. Zira, UFRS 6 standardı bu hususla ilgili olarak işletmelerin bu standart öncesinde kullandıkları yöntemleri kullanmasına izin vermiştir(IASB, 2010a: A196). İşletmeler, literatürde⁵¹ geçen “tam maliyet(full cost)”

⁵¹ Maden, petrol ve doğalgaz kaynaklarının muhasebeleştirilmesine ilişkin literatürde geçen yöntemler hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz. IASC Steering Committee(2000).

yöntemini, “başarılı sonuç⁵²(successful efforts)” yöntemini, “saha yöntemini(area of interest)” ya da “tahsisat yöntemini(appropriation method) UFRS öncesinde kullandıkları gibi UFRS uygulamasında da kullanmaya devam edebilirler.

- Muhasebeleştirme aşamasında, araştırma ve değerlendirme varlıkları maliyet bedeli üzerinden ölçülmelidir. Daha sonradan yapılacak ölçüm işleminde ise, maliyet ya da yeniden değerlendirme modelinden biri kullanılır.

- Araştırma ve değerlendirme varlıkları, yapılarına göre maddi veya maddi olmayan duran varlıklar şeklinde sınıflandırılmalıdır.

Bu standart, muhasebe politikalarında yapılabilecek değişiklikleri sınırlandırmaktadır. Araştırma ve değerlendirme harcamalarının muhasebeleştirilmesine ilişkin politikalar, ihtiyaca daha uygun ve daha güvenilir bilgiler sağlayacaksa değiştirilebilir.

3.30.2. UFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

1. Almanya İşletmelerinde Araştırma ve Değerlendirme Varlıkları

Almanya işletmeleri arasında petrol veya doğalgaz kaynaklarının çıkarılması ile ilgili faaliyetlerde bulunan üç işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerden biri, imalat sektörü kapsamında diğer ikisi ise doğalgaz çıkarmakla birlikte esasen enerji hizmetleri sağladığından hizmet sektöründe yer almıştır. Söz konusu petrol ve doğalgaz kaynaklarının çıkarılmasına ilişkin olarak maliyetin belirlenmesinde her üç işletmenin de “başarılı sonuç yöntemini(successful efforts)” kullandığı tespit edilmiştir. Her üç işletmede, deneme kuyusunun başarılı olması durumunda, bir başka deyişle, deneme kuyusunun teknik yapılabilirliği ve ticari uygulanabilirliği söz konusu ise araştırma faaliyetlerine ilişkin giderlerin “petrol ve doğalgaz araştırma varlıkları(assets from oil and gas exploration)” olarak aktifleştirilerek izleneceğini belirtmiştir. Söz konusu işletmelerden ikisi, izlenen tutarların üretim başladığında amortismanına tabi olacağını ve amortismanın üretim birimleri yöntemine göre ayrılacağını ifade etmiştir. Amortismanın üretim hacmine göre ayrılacağını belirten üçüncü işletmenin ise üretim birimleri yöntemini kastetmiş olduğu düşünülmektedir.

⁵² Ayrıntılı bilgi için Bkz. Hacırüstemoğlu ve diğerleri(2006).

Almanya’da bu işletmelerden ikisinin, zorunlu UFRS uygulamasından önce US GAAP’e göre raporlamada bulduklarını görülmüştür. Bu bağlamda, söz konusu işletmeler, SFAS 19 Financial Accounting and Reporting by Oil and Gas Companies(Petrol ve Doğalgaz Şirketlerinde Finansal Muhasebe ve Raporlama) standardı uyarınca “başarılı sonuç” yöntemini uyguladıklarını belirtmişlerdir. Bu işletmelerin, zorunlu UFRS uygulamasında da UFRS 6 standardının izin vermesi neticesinde söz konusu yöntemi uygulamayı sürdürdükleri tespit edilmiştir. Diğer üçüncü işletme ise, zorunlu UFRS uygulamasından önce UFRS’ye göre raporlamada bulunmayı tercih etmiş, UFRS 6 standardından önce “başarılı sonuç” yöntemini bu alanda en çok tercih edilen yöntem olması nedeniyle uygulamaya başlamış ve de zorunlu UFRS uygulamasında da söz konusu yöntemi kullanmaya devam etmiştir.

2. Fransa İşletmelerinde Araştırma ve Değerlendirme Varlıkları

Fransa işletmeleri arasında petrol veya doğalgaz kaynaklarının çıkarılması ile ilgili faaliyetlerde bulunan iki işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerden biri, imalat sektörü kapsamında diğeri ise doğalgaz çıkarmakla birlikte esasen enerji hizmetleri sağladığından hizmet sektöründe yer almıştır. Söz konusu petrol ve doğalgaz kaynaklarının çıkarılmasına ilişkin olarak maliyetin belirlenmesinde her iki işletmenin de “başarılı sonuç yöntemini” kullanıldığı tespit edilmiştir. İşletmelerden biri, deneme kuyusunun, diğeri ise petrol yatağının başarılı olması durumunda, bir başka deyişle, deneme kuyusunun ya da petrol yatağının teknik yapılabilirliği ve ticari uygulanabilirliği söz konusu ise araştırma faaliyetlerine ilişkin giderlerin “petrol ve doğalgaz üretim varlıkları(oil and gas producing assets)” olarak aktifleştirilerek izleneceğini belirtmiştir. Söz konusu işletmelerden ikisi de, izlenen tutarların üretim başladığında amortismanına tabi olacağını ve amortismanın üretim birimleri yöntemine göre ayrılacağını ifade etmiştir. Amortisman yöntemini belirten işletmelerden biri, üretim birimleri yöntemini uygularken tüketim oranını belirlemek amacıyla tüketilen petrol yatağının kanıtlanmış ve geliştirilmiş rezervlere oranını diğer işletmenin ise döneme ilişkin petrol ve doğalgaz üretiminin kanıtlanmış ve geliştirilmiş rezervlere oranını dikkate aldığı görülmüştür.

Fransa’daki iki işletmede, zorunlu UFRS uygulamasından önce özellikle Kuzey Amerika’daki petrol ve doğalgaz şirketleri ile karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla

Fransız yerel muhasebe sistemine ilaveten US GAAP ile Amerikan Finansal Muhasebe Standartlarına göre raporlamada bulduklarını açıklamıştır. Bu bağlamda, işletmelerin, US GAAP'e dayanmakta olan "başarılı sonuç" yöntemini uygulamayı UFRS 6 standardının izin vermesi neticesinde zorunlu UFRS uygulaması kapsamında da sürdürdükleri tespit edilmiştir.

3. İngiltere İşletmelerinde Araştırma ve Değerlendirme Varlıkları

İngiltere işletmeleri arasında petrol, doğalgaz veya maden kaynaklarının çıkarılması ile ilgili faaliyetlerde bulunan dört işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin hepsi, imalat sektörü kapsamında yer almakta olup ikisi petrol ve doğalgaz faaliyetlerinde, biri hem petrol hem de maden çıkarma faaliyetlerinde, bir diğeri de sadece maden çıkarma faaliyetlerinde bulunmaktadır. Söz konusu petrol ve doğalgaz kaynaklarının çıkarılmasına ilişkin olarak maliyetin belirlenmesinde her iki işletmenin "başarılı sonuç yöntemini(successful efforts)" kullandığı, hem petrol hem de maden çıkarma faaliyetlerinde bulunan işletmenin ise "saha yöntemine dayanan başarılı sonuç yöntemini" uyguladığı tespit edilmiştir. Sadece maden çıkarma faaliyetleri ile ilgilenen işletmenin hangi maliyet oluşturma yöntemini adlandırmadığı ve de amortisman yöntemini kullandığını açıklamadığı tespit edilmiştir. Ancak, maliyet oluşturma yöntemi "başarılı sonuç yöntemini" çağrıştırmaktadır. Bu çerçevede, diğer üç işletme, deneme kuyularının ya da maden yatağının, teknik yapılabilirliği ve ticari uygulanabilirliği söz konusu ise araştırma faaliyetlerine ilişkin giderlerin "geliştirmeye/üretime ilişkin varlıklar(developing/producing assets)" olarak aktifleştirilerek izleneceğini belirtmiştir. Söz konusu işletmeler, izlenen tutarların üretim başladığında amortismanına tabi olacağını ve amortismanın üretim birimleri yöntemine göre ayrılacağını açıklamıştır. Bu kapsamda, işletmelerden ikisi üretim birimleri yöntemini uygularken her bir petrol yatağına ilişkin kanıtlanmış ya da olası rezervlerin ayrı ayrı dikkate alınacağını ifade etmişlerdir.

Petrol, doğalgaz ve maden kaynaklarının çıkarılması ile ilgili olarak İngiltere'deki yerel muhasebe uygulamasında yer alan "Statement of Recommended Practice: Accounting for Oil and Gas Industry(Petrol ve Doğalgaz Sektörüne İlişkin Muhasebeleştirilmeye Yönelik Uygulama Önerisi)", İngiltere'deki işletmelerin petrol ve doğalgaza ilişkin muhasebe politikalarına yön vermektedir. Bu bağlamda, petrol ve

doğalgaz işletmelerinin “tam maliyet” ve “başarılı sonuç” yöntemlerini kullanmaları tavsiye edilmektedir. Bu çerçevede, yukarıda sözü edilen işletmelerden birinin UFRS uygulaması öncesindeki son finansal tablo açıklamalarına göre yerel muhasebe uygulamasında “tam maliyet” yöntemini tercih ettiği ancak UFRS uygulaması ile dünya genelinde petrol ve doğalgaz işletmeleri ile karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla “başarılı sonuç” yöntemini uygulamaya başladığını açıkladığı tespit edilmiştir.

4. İtalya İşletmelerinde Araştırma ve Değerlendirme Varlıkları

İtalya işletmeleri arasında petrol, doğalgaz veya maden kaynaklarının çıkarılması ile ilgili faaliyetlerde bulunan iki işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin biri, imalat sektörü kapsamında, diğeri ise maden çıkarmakla birlikte esasen enerji hizmetleri sağladığından hizmet sektöründe yer almıştır. İmalat sektöründe yer alan işletme, petrol ve doğalgaz üretimi alanında, hizmet sektöründeki işletme ise sadece doğalgaz üretimi alanında faaliyet göstermektedir. Söz konusu işletmelerin, petrol ve doğalgaz kaynaklarının çıkarılmasına ilişkin olarak maliyetin belirlenmesinde kullandıkları yöntemi adlandırmadıkları görülmüştür. Ancak, işletmelerin kullandıkları yöntem “başarılı sonuç” yöntemini çağrıştırmaktadır. İşletmeler, kanıtlanmış petrol ve doğalgaz rezervlerine ilişkin, bir başka deyişle, teknik yapılabilirliği ve ticari uygulanabilirliği söz konusu olan rezervlere ilişkin araştırma maliyetlerinin aktifleştirilerek “mineral varlıklar(mineral assets)” olarak izleneceğini belirtmiştir. Söz konusu işletmeler, izlenen tutarların amortismanına tabi olacağını ve amortismanın üretim birimleri yöntemine göre ayrılacağını açıklamıştır. Bu kapsamda, üretim birimlerine ilişkin tükenme oranı belirlenirken döneme ilişkin olarak çıkarılan petrolün, doğalgazın ya da madenin kanıtlanmış rezervlere oranının dikkate alındığı da belirtilmiştir.

Petrol, doğalgaz ve maden kaynaklarının çıkarılması ile ilgili olarak İtalya’daki yerel muhasebe uygulamasında işletmelerden biri uluslararası olarak genel kabul görmüş bir muhasebe politikası olarak “başarılı sonuç” yöntemini uyguladığını belirtmiştir. Söz konusu işletmenin UFRS uygulamasında bu yöntemi doğrudan adlandırmasa da uygulamaya devam ettiği düşünülmektedir. İkinci işletmenin ise zorunlu UFRS uygulamasından önce mineral kaynakları henüz yoktur. Bu nedenle, UFRS öncesi muhasebe politikasına ilişkin bilgiye erişilememiştir.

5. Avustralya İşletmelerinde Araştırma ve Değerlendirme Varlıkları

Avustralya işletmeleri arasında petrol, doğalgaz ile ilgili faaliyetlerde bulunan üç işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin ikisi, imalat sektörü, biri ise hizmet sektörü kapsamında yer almaktadır. Söz konusu petrol ve doğalgaz kaynaklarının çıkarılmasına ilişkin olarak maliyetin belirlenmesinde iki işletmenin “başarılı sonuç” yöntemini kullandığı, bir işletmenin ise “saha yöntemini esas alan başarılı sonuç yöntemini” uyguladığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, üç işletme de, deneme kuyularının teknik yapılabilirliği ve ticari uygulanabilirliği söz konusu ise araştırma faaliyetlerine ilişkin giderlerin aktifleştirerek “petrol ve doğalgaz varlıkları(oil and gas assets)” olarak izleneceğini belirtmiştir. Söz konusu işletmeler, izlenen petrol ve doğalgaz varlıklarına ilişkin tutarların üretim başladığında amortismanına tabi olacağını ve amortismanın üretim birimleri yöntemine göre ayrılacağını açıklamıştır.

Petrol, doğalgaz ve maden kaynaklarının çıkarılması ile ilgili olarak Avustralya’daki yerel muhasebe uygulamasında yer alan AASB 1022⁵³ Maden Çıkarma Endüstrisine İlişkin Muhasebeleştirme standardı Avustralya’daki işletmelerin maden, petrol ve doğalgaza ilişkin muhasebe politikalarına yön vermektedir. Bu bağlamda; maden, petrol ve doğalgaz işletmelerinin “saha yöntemini” kullanmalarına izin verilmiştir. Bu çerçevede, yukarıda sözü edilen işletmelerden ikisinin UFRS uygulaması öncesindeki son finansal tablo açıklamalarına göre yerel muhasebe uygulamasında “saha yöntemini” tercih ettikleri ancak UFRS uygulaması ile dünya genelinde petrol ve doğalgaz işletmeleri ile karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla çoğunlukla tercih edilen “başarılı sonuç” yöntemini uygulamaya başladıkları tespit edilmiştir. Diğer taraftan, UFRS uygulaması öncesinde “saha yöntemine dayanan tam maliyet” yöntemini uygulayan bir işletmenin de UFRS uygulaması ile birlikte karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla “saha yöntemine dayanan başarılı sonuç” yöntemini tercih ettiği görülmüştür.

6. Türkiye İşletmelerinde Araştırma ve Değerlendirme Varlıkları

Türkiye işletmeleri arasında doğalgaz kaynaklarının çıkarılması ile ilgili faaliyetlerde bulunan bir işletme bulunmaktadır. Bu işletme, hizmet sektörü kapsamında

⁵³ Ayrıntılı bilgi için Bkz. AASB(1989).

yer almaktadır. Söz konusu işletme, doğalgaz kaynaklarının çıkarılmasına ilişkin olarak maliyetin belirlenmesinde kullandığı yöntemi adlandırmamış olmakla birlikte açıklamıştır. Ancak, söz konusu muhasebeleştirme yöntemi “başarılı sonuç” yöntemini çağrıştırmaktadır. Bu bağlamda, işletme, açılan kuyuların teknik yapılabilirliği ve ticari uygulanabilirliği söz konusu ise araştırma faaliyetlerine ilişkin giderlerin aktifleştirerek “doğalgaz kuyu geliştirme maliyetleri (developping costs of well)” olarak izleneceğini belirtmiştir. Söz konusu işletme, maddi duran varlıklarda izlenen tutarların üretim başladığında amortismanına tabi olacağını ve amortismanın normal amortisman usulü ile ve her saha ve/veya kuyudan beklenen üretim süresi/rezerv miktarı esas alınarak hesaplanacağını açıklamıştır. Burada işletmenin normal amortisman yöntemini kullanacağını belirtmesine rağmen her saha ve/veya kuyudan beklenen üretim süresi / rezerv miktarı esas alarak amortisman ayırması işlemi ile aslında üretim birimleri yöntemini kastettiğini düşünölmektedir.

Türkiye’de özel tükenmeye tabi varlıklar olarak adlandırılan doğal gaz, petrol ve madenlere ilişkin arama giderlerinin muhasebeleştirilmesinde üretilebilir cevher veya petrol rezervi bulunduğu taktirde bu tutarın itfa edileceği, aramanın olumsuz sonuçlanması durumunda giderlerin zarar kaydedileceği belirtilmektedir(Sevilengöl, 2006: 471). Bu uygulama, Türkiye’deki yerel muhasebe uygulamasında “başarılı sonuç” yöntemi şeklinde adlandırılmamakla birlikte görünen o ki Türkiye’deki uygulama bu yöntemle paraleldir.

Özel tükenmeye tabi varlıklara ilişkin muhasebe politikalarının uygulanması ölkeler bazında değerlendirildiğinde bütün ölkelerdeki petrol, doğalgaz ya da maden çıkaran işletmelerin söz konusu doğal kaynakları “başarılı sonuç” yöntemine göre raporladıkları tespit edilmiştir. Bu araştırmada, sınırlı sayıda petrol, doğalgaz ve maden şirketi bulunduğundan bu alanda kullanılan muhasebeleştirme yöntemlerinden hangisinin bu alanda ağırlıklı olarak kullanıldığını değerlendirmek bu noktada güçtür. Dolayısı ile, burada sadece işletmelerin UFRS 6 standardınca serbest bırakıldığı şekilde dünyada genel kabul görmüş maliyet oluşturma yöntemlerini uygulamaya devam ettikleri, bazı işletmelerin ise diğer işletmelerle karşılaştırılabilirliği sağlamak adına muhasebeleştirme yöntemini değiştirdiği tespit edilebilmiştir.

3.31. UFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklama Standardı

3.31.1. UFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklama Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UFRS 7, finansal araçlara ilişkin olarak yapılması gereken açıklamaları içermektedir(IASB, 2010c: 11). Bu Standart, tüm işletmelerin bütün finansal araçlarından kaynaklanan her türlü riski kavramayı amaçlar. Bununla birlikte, gereken açıklamanın düzeyi, işletmelerin finansal araç kullanımına ve maruz kalacakları riske bağlıdır.

Bu standart aşağıdaki konularda açıklama yapılmasını gerektirir:

- Finansal araçların işletmelerin finansal durumu ve performansı açısından önemi.
- Finansal araçlar dolayısıyla maruz kalınan risklere ilişkin niteliksel bilgiler. Bu bilgiler, yönetimin söz konusu riskleri yönetmedeki hedeflerini, politikalarını ve yöntemlerini göstermektedir.

- Kredi riski, likidite riski ve pazar riskine ilişkin asgari düzeyde gerekli kılınan açıklamalar da dahil olmak üzere, finansal araçlar dolayısıyla maruz kalınan riskler hakkında sayısal bilgiler. Bu bilgiler, işletmenin kilit yöneticilerine işletme içinden sağlanan bilgilere dayanmakta ve maruz kalınan riskin boyutu hakkında fikir vermektedir.

Söz konusu açıklamalar, işletmenin finansal araç kullanımı ve finansal araçlar dolayısıyla maruz kaldığı riskler hakkında genel bir tablo ortaya koymaktadır. Bu tür bilgiler, finansal tablo kullanıcılarının, işletmelerin finansal durumu, finansal performansı ya da gelecekteki nakit akışları tutarı, zamanı ve olasılığına ilişkin değerlendirmelerini etkileyebilmektedir.

Finansal araçların işletmelerin finansal durumu ve performansı açısından önemi açıklanmalı; finansal araçlar dolayısıyla maruz kalınan risklerin düzeyi ve söz konusu risklerin yönetimine ilişkin bilgiler finansal tablo kullanıcılarına sunulmalıdır.

3.31.2. UFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklama Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarına İlişkin Değerlendirme

Buradaki değerlendirme, UFRS 7 standardından seçilen 6 muhasebe politikası çerçevesinde yapılmıştır.

1. İşletmelerin Maruz Kaldıkları Riskler: “Likidite Riski⁵⁴” Ve Yönetimi

Burada **Tablo 157**'deki değerlendirme, likidite riskine maruz kalan işletmelerin sayısının belirlenmesini ve likidite riskinin yönetimine ilişkin hususların ortaya konmasını amaçlamıştır.

Tablo 157. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Likidite Riski

Sektörler ve Ülkeler	Likidite Riskine Maruz Kalan İşletmeler	Likidite Riski Bulunmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
İmalat	11	2	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	23	2	25
İmalat	14	0	14
Hizmet	5	3	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	22	3	25
İmalat	15	2	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	4	0	4
İngiltere Toplamı	26	3	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	8	0	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	24	1	25
İmalat	15	1	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	24	1	25
İmalat	23	0	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	33	0	33

⁵⁴ Likidite riski: İşletmenin borç ödeme gücüne ilişkin risktir. İşletmenin finansal araçlarla ilgili kendi yükümlülüklerini fon yetersizliğinden ve fon bulmada karşılaştığı zorluklardan dolayı zamanında yapamamasından kaynaklanan risktir (Çil Koçyiğit ve diğerleri, 2009: 110).

Almanya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 92'sinin likidite riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 85 ile hizmet ve perakende sektörü işletmelerinin tamamında likidite riski görülmüştür.

İşletmeler, aynı zamanda, likidite riskini nasıl yönettikleri ilişkin açıklamalarda da bulunmuşlardır. İşletmeler, yüksek seviyede serbest nakit akışları ile kısa vadeli ödemeleri hedeflemek suretiyle likidite riskini yönetmektedirler. Hedef borç oranı çerçevesinde, işletmenin finansal gereksinimlerinin işletmenin borç ödemelerine ilişkin vade tarihleri ile eşleştirilmesi ile likidite riskini yönettiğini belirten işletmelerde vardır. Onlar için önemli olan işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit girişinin yanı sıra gecelik ya da dönemlik ya da sabit faizli banka kredileri ya da tahvil ve bono ihracıyla finansmanı ihtiyacını teminat altına almaya çalışmaktadır. İşletmeler, onaylanmış banka kredilerini genellikle en az A-derecesine sahip kredi derecesi yüksek olan finans kurumlarından sağlamayı tercih etmektedirler. Bazı işletmeler, faktoring uygulamalarında da bulunmaktadır.

Fransa işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 88'inin likidite riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve perakende sektörü işletmelerinin tamamı ile hizmet sektörü işletmelerinin % 63'ünde likidite riski görülmüştür.

İşletmeler, aynı zamanda likidite riskini nasıl yönettiklerine ilişkin açıklamalarda da bulunmuştur. Buna göre, işletmelerin likidite riskini yönetmek için genel olarak, kredi kurumlarından sermaye piyasalarına finansman kaynaklarını çeşitlendirdikleri, uzun vadeli finansman kaynakları olarak tahvil ya da hisse senedi ihraç ettikleri, orta vadeli finansman kaynağı olarak banka kredilerini hazır tuttıkları ve de kısa vadeli olarak da vadeli mevduat bulundurdukları görülmüştür. İşletmelerin nakit ve finansman kaynaklarını her an hazır bulundurdukları tespit edilmiştir. Bazı işletmeler, uzun vadeli kredi şeklindeki uzun vadeli borcun yeniden finansman ihtiyacı doğmaması için zamana yayılarak ödenmesi hususunu belirtmişlerdir. Ayrıca, likidite riskini beklenen nakit akışları ile borçlara ilişkin geri ödeme vadelerini uyumlu hale getirerek dengeli bir borç yönetimi sağlamaya çalışan işletmeler ile devlet destekli krediler alan işletmelerde bulunmaktadır.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 90'ının likidite riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat ve hizmet sektörü işletmelerinin % 88 ile perakende sektörü işletmelerinin tamamında likidite riski görülmüştür.

İşletmeler, aynı zamanda likidite riskini nasıl yönettiklerine ilişkin açıklamalarda da bulunmuştur. Buna göre, geleceğe yönelik olarak öngörülebilir ve makul varsayımlarda bulunmak suretiyle işletmelerin gelecekteki nakit yaratma kapasiteleri ile faaliyet gösterdikleri alandaki çalışma sermayesi koşullarına göre yeterli nakit, yüksek likiditeye sahip fonlar ile sabit vadeli mevduat bulundurdıkları görülmüştür. Bu bağlamda, yüksek likiditeye sahip fonlarını, kredibilitesi özellikle uzun vadeli olarak Standard & Poor's, Moody's ya da Fitch gibi uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından onaylanmış banka ve finans kurumlarında tuttukları belirlenmiştir. Ayrıca, işletmelerin sermaye piyasası ve çeşitli banka ve finansal kuruluşlar yolu ile kısa, orta ve uzun vadeli finansman imkanlarını çeşit kaynaklardan sağladıkları tespit edilmiştir. Buna göre, işletmelerin, çeşitli vadelerde banka kredilerinden, tahvil ve bono ihracından finansman sağladıkları saptanmıştır. Bununla birlikte, likidite riskini işletmeye olacak nakit girişleri ile nakit çıkışlarını uyumlu kılmaya çalışarak yönettiğini belirten işletmelerde bulunmaktadır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 96'sının likidite riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 93 ile hizmet ve perakende sektörü işletmelerinin tamamında likidite riski görülmüştür.

İşletmeler, aynı zamanda likidite riskini nasıl yönettiklerine ilişkin açıklamalarda da bulunmuştur. Buna göre, işletmeler, işletme faaliyetlerinden önemli ölçüde nakit akışı sağlanması ile finansal kaynaklar ve taahhütler arasındaki dengenin oluşturulması ile likidite riskini yönetmektedir. İşletmelerin, dengeli sermaye yapısının korunması, yeterli nakit bulundurulması, fazla naktin kısa süreli olarak para piyasası araçlarına yatırılması, çeşitli yollardan finansman imkanlarının sağlanması gibi konuları likidite riski yönetiminde dikkate aldığı görülmüştür. Özellikle finansman imkanları açısından, kullanılan finansal araçlar ile banka ve finansal kurumlarının çeşitlendirilmesi belirtilmiştir. Bu bağlamda, sermaye piyasasına ilişkin orta ve uzun vadeli finansman kaynaklarının arttırılarak tahvil

ihraç edilmesi, banka ve finans kurumlarından krediler sağlanması, finansal boçların vadesinin belli bir zaman dilimine yayılması, mevduatın A derecesine sahip bankalar ve finansal kurumlara yatırılması gibi hususların likidite riski yönetiminde gözönünde bulundurulduğu tespit edilmiştir. Bazı işletmeler ise likidite riskini merkezi bir anlayışla yönettiklerini belirtmişlerdir.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 96'sının likidite riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Söz konusu işletmeler, ayrıca, likidite riskini nasıl yönettikleri ilişkin açıklamada da bulunmuşlardır. İşletmenin taahhütleri ile olağan işletme faaliyetleri içinde ortaya çıkan acil nakit ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için gerekli yeterli tutardaki nakit ile kredi imkanlarının korunmasını gerektirir. Gelecekte gerekli olması beklenen nakit gereksiniminin sağlanmasının bankalardan sağlanan kredi imkanlarına bağlı olduğu belirtilmiştir. İşletmeler likidite yönetimi için finansal varlıklara ve borçlara ilişkin nakit giriş ve çıkışlarını analiz eder, uzun vadeli borçların vade tarihlerini gözlemler, finansal piyasalarla hemen alınıp satılabilir finansal araçlar ile farklı vadelerdeki tahvilleri kullanır, gerektiğinde sabit kıymetleri satar. Faaliyetlere ilişkin nakit akışları ile verilen taahhütler eşleştirilir.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin tamamının likidite riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir.

Söz konusu işletmeler, likidite riskini nasıl yönettiklerine ilişkin açıklamalarda bulunmuşlardır. İşletmeler, mevcut ve ilerideki borç gereksinimlerinin fonlanabilme riskini, genellikle, yeterli sayıda ve de yüksek kalitedeki kredi sağlayıcılara erişilebilirliğin sürekli kılınması suretiyle yönettiklerini belirtmişlerdir. İşletmelerin mevcut ve ileriye yönelik finansman ihtiyaçlarına uygun fon kaynaklarını, öncelikli olarak hissedarlardan olmak üzere, bankalar, finans kuruluşları ve tedarikçilerle yapılan kredi sözleşmeleri doğrultusunda sağlanmakta ve yönetilmekte oldukları görülmüştür. Bazı işletmeler ise, nakit akımlarını düzenli olarak takip ederek finansal varlıkların ve yükümlülüklerin vadelerinin eşleştirilmesi yolu ile yeterli fonların ve borçlanma rezervinin devamını sağlayarak likidite riskini yönetmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede, bazı işletmeler

kesintisiz likidasyonu sağlamak için müşteri alacaklarının vadesinde tahsil edilmesi konusunda yakın takipte bulduklarını, tahsilatlardaki gecikmenin işletmeye finansal herhangi bir yük getirmemesi için yoğun olarak çalıştıklarını ve bankalarla yapılan çalışmalar sonucunda işletmelerin ihtiyaç duyması halinde kullanıma hazır nakdi ve gayrinakdi kredi limitleri belirlendiğini açıklamışlardır. Ayrıca, gerek konsolide, gerekse solo bazda bilanço yönetiminde likiditeyi “acid-test” oranına ilişkin olarak belirlenmiş seviyeleri takip ederek yönettiğini belirten işletmelerde bulunmaktadır.

Finansal risk yönetimi açısından işletmelerin likidite riskine maruz kalmaları hususu ülkeler açısından değerlendirildiğinde; araştırma kapsamındaki ülke işletmelerinin tamamında ya da önemli bir bölümünde likidite riski görülmüştür. Likidite riski bulunan işletmelerin söz konusu riski nasıl yönettiklerine ilişkin açıklamalarda buldukları belirlenmiştir. Ancak, riskin yönetim şeklinin benzer ve genel ifadelerle açıklandığı görülmüştür.

2. İşletmelerin Maruz Kaldıkları Riskler: “Kredi Riski⁵⁵” Ve Yönetimi

Burada **Tablo 158**'deki değerlendirme, kredi riskine maruz kalan işletmelerin sayısının belirlenmesini ve kredi riskinin yönetimine ilişkin hususların ortaya konmasını amaçlamıştır.

⁵⁵ Kredi riski: Firma müşterilerinin ve borç verilen kurumların ödemelerini geciktirmeleri veya ödemelerini yapmamalarına kredi riski denir(Çil Koçyiğit ve diğerleri, 2009: 110).

Tablo 158. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Kredi Riski

Sektörler ve Ülkeler	Kredi Riskine Maruz Kalan İşletmeler	Kredi Riski Bulunmayan İşletmeler	Sektörel Toplam
İmalat	11	2	13
Hizmet	5	3	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	19	6	25
İmalat	10	4	14
Hizmet	4	4	8
Perakende	3	0	3
Fransa Toplamı	17	8	25
İmalat	13	4	17
Hizmet	7	1	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	23	6	29
İmalat	14	1	15
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	0	2
İtalya Toplamı	23	2	25
İmalat	14	2	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	23	2	25
İmalat	21	2	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	3	0	3
Türkiye Toplamı	31	2	33

Almanya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 76'sının kredi riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 85'inin, hizmet sektörü işletmelerinin % 63'ünde ve de perakende sektörü işletmelerinin % 75'inde kredi riski görülmüştür.

Ayrıca, işletmeler, kredi riskini nasıl yönettikleri ilişkin açıklamada da bulunmuşlardır. İşletmeler, kredi riskini yönetmek amacıyla müşterilerinin kredi derecesini kontrol ettiklerini ve de özellikle kredi kalitesi yüksek müşterilerden seçtiklerini belirtmişlerdir. İşletme faaliyetlerinin çeşitlendirilmiş ve bölgesel olarak dağılmış olması

ile müşteri sayısının fazla olması sayesinde bazı işletmeler için kredi riski yönetiminin daha kolay olduğunun açıklandığı görülmüştür. İşletmeler, kredi riskini düşürmek amacıyla belli bir müşteri grubuna odaklanmama taraftarı oldukları tespit edilmiştir.

Fransa işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 68'inin kredi riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 71'inde, hizmet sektörü işletmelerinin % 50'sinde ve de perakende sektörü işletmelerinin tamamında kredi riski görülmüştür.

Ayrıca, işletmeler, kredi riskini nasıl yönettikleri ilişkin açıklamada da bulunmuşlardır. Bazı işletmeler, kredi riskini alacaklı oldukları işletmenin bulunduğu ülkedeki finansal yapıya göre yerel bir yaklaşımla ve de bünyesinde bulunan faaliyetleri birbirinden bağımsız olarak söz konusu faaliyetlere ilişkin piyasa ve müşteri profilini dikkate alarak yani merkezîyetçi olmayan bir yaklaşımla yönettiklerini belirtmiştir. Bazı işletmelerin ise, kredi riskini merkezden yönettiği ve de özellikle müşterilerin Standard & Poor's gibi kredi derecelendirme kuruluşları tarafından kredi derecesi "tek A" olan, kredibilitesi yüksek, yükümlülüklerini yerine getirmesi beklenen birinci sınıf müşterileri tercih ettikleri görülmüştür. Söz konusu müşteriler, genellikle, büyük özel sektör şirketleri ile kamu şirketlerini teşkil etmiştir. Ayrıca, bazı işletmelerin farklı pazarlardan ve de farklı coğrafi bölgelerden müşterileri olmasının ilgili işletmelerin kredi riskini riski düşürdüğü tespit edilmiştir.

İngiltere işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 79'unun kredi riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 76'sında, hizmet sektörü işletmelerinin % 88'inde ve de perakende sektörü işletmelerinin % 75'inde kredi riski görülmüştür.

Ayrıca, işletmeler, kredi riskini nasıl yönettikleri ilişkin açıklamada da bulunmuşlardır. Bazı işletmeler, kredi riskini birbiri ile ilişkili olmayan büyük ve çeşitli müşterilerinin bulunması ile ticari alacakların yerel ya da uluslararası olarak belli bir coğrafi bölgede yoğunlaşmaması sayesinde yönettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, kredi riskini merkezîyetçi olmadan işletme içindeki her biriminin kendi başına yönettiğini

belirten işletmeler bulunduğu gibi kredi riskini grup bünyesinde merkezi olarak idare eden işletmelerde vardır.

İtalya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 92'sinin kredi riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 93'ünde, hizmet sektörü işletmelerinin % 88'inde ve de perakende sektörü işletmelerinin tamamında kredi riski görülmüştür.

Ayrıca, işletmeler, kredi riskini nasıl yönettikleri ilişkin açıklamada da bulunmuşlardır. Bazı işletmeler, müşterilerinin orta ölçekli ve büyük müşteriler olması sayesinde kredi riskini yönetebildiklerini bazıları ise müşterilerin sayıca geniş bir tabana yayılması nedeni ile kredi riskinin yayıldığını belirtmişlerdir.

Avustralya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 92'sinin kredi riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 88'inde ve de hizmet ile perakende sektörleri işletmelerinin tamamında kredi riski görülmüştür.

Söz konusu işletmeler, ayrıca, kredi riskini nasıl yönettikleri ilişkin açıklamada da bulunmuşlardır. Kredi kalitesi düşük olan müşterilere yapılan satışlarda, mallar ödeme yapıncaya kadar elde tutulur ya da kredi kalitesi kabul edilebilir bir seviyede olan üçüncü taraf sayesinde teminat altına alınır. Kredi kalitesi yüksek seviyede olan müşterilere yapılan satışlar, söz konusu müşterilere tanınan kredi limitleri çerçevesinde ve de bu limitler kapsamında belirlenen sözleşme hükümleri uyarınca yapılır. İşletmeler, Standard and Poor's ya da Moody's gibi bir uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu tarafından uzun vadeli kredi derecelendirmesi sonucunda A3 ve daha üst seviye kredi derecesine sahip finansal kurumlarca verilen teminat mektupları ile işletmelere satışta işlemlerle bulunmaktadır. Müşterilerin kredi kalitesinin iki ayrı kredi derecelendirme kuruluşu ortaya konan görüşler ışığında değerlendirilmesi ve kaliteli müşteriye satış yapılmasına bu şekilde karar verilebilmektedir. Müşterilerin kredi kalitesi satış yapmaya uygun olmadığı durumlarda peşin ödeme ya da bilinen bir kredi kartı ile ödeme söz konusu olabilmektedir. Kredi riskini çok sayıda müşteri ve coğrafi bölgeye dağıtan işletmelerde bulunmaktadır.

Türkiye işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 94'ünün kredi riskine maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektörü işletmelerinin % 91'inde ve de hizmet ile perakende sektörleri işletmelerinin tamamında kredi riski görülmüştür.

Söz konusu işletmeler, ayrıca, kredi riskini nasıl yönettikleri ilişkin açıklamada da bulunmuşlardır. İşletmeler, bu riski, genel olarak, kredi değerlendirmeleri ve tek bir karşı taraftan toplam riskin sınırlandırılması ile kontrol etmektedir. İşletmeler, satış faaliyetlerini geniş bir alana yayarak müşteri tabanının çeşitli sektörlerde, bir başka deyişle, farklı iş alanlarında ve de farklı coğrafi bölgelerde yaygınlaşmasını sağlayarak kredi riskinin büyük ölçüde dağıtılmış olduğunu ve böylece bir ya da birden fazla müşteri üzerinde risk yoğunlaşması olmasından kaçındıklarını belirtmişlerdir. Bazı işletmelerin ise alacakları ise tek bir sektörde yoğunlaşmıştır. Ancak, kredi riskinin çok sayıda firmaya dağıtılmış olduğu görülmüştür. İşletmeler, faktoring uygulamalarında, alacağın maliyeti karşılığında erken tahsili işlemlerini de gerçekleştirmektedir. Bazı işletmeler, satılan mallara mülkiyeti açısından işletme lehine rehin koydurmaktadır.

Finansal risk yönetimi açısından işletmelerin kredi riskine maruz kalmaları hususu ülkeler açısından değerlendirildiğinde İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmelerinde önemli ölçüde, Almanya ve İngiltere işletmelerinde ise ağırlıklı olarak kredi riski görülmüştür. İşletmelerin diğer ülke işletmelerine oranla daha az kredi riskine maruz kaldığı görülen ülke ise Fransa'dır. İşletmeler, maruz kaldıkları kredi riskini nasıl yönettiklerini açıklamakla birlikte söz konusu açıklamaların bütün ülkelerde aynı çerçevede yapıldığı izlenmiştir.

3. Alacaklara İlişkin Değer Düşüklüğü Zararlarının Belirlenmesinde Kullanılan Formüle Dayalı Bir Yaklaşım: Yaşlandırma Analizine İlişkin Değerlendirme

Yaşlandırma çizelgeleri, alacağın tahsilindeki gecikmenin onun tahsil edilme şansını azaltacağı varsayımına dayanır(Sevilengül, 2005: 274). Alacağın yaşlanmasının yaratacağı tahsil edilememe olasılığı oranlar halinde belirlenir. Ayrıca, hesap kalanları analiz edilerek alacaklar bekleme sürelerine göre bölümlenir. Her bölümün toplamları üzerinden bulunacak risk için karşılık ayrılır. Burada **Tablo 159**'daki değerlendirme,

alacaklara ilişkin değer dūřuklūęu zararlarının belirlenmesinde formüle dayalı bir yaklaşım olarak yaşlandırma analizinin işletmeler tarafından kullanılıp kullanılmadığını belirlemeyi amaçlamıştır.

Tablo 159. Araştırma Kapsamındaki İşletmelerde Yaşlandırma Analizi

Sektörler ve Ülkeler	Yaşlandırma Analizi	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	12	1	13
Hizmet	8	0	8
Perakende	4	0	4
Almanya Toplamı	24	1	25
İmalat	12	2	14
Hizmet	7	1	8
Perakende	2	1	3
Fransa Toplamı	21	4	25
İmalat	16	1	17
Hizmet	8	0	8
Perakende	3	1	4
İngiltere Toplamı	27	2	29
İmalat	15	0	15
Hizmet	2	6	8
Perakende	1	1	2
İtalya Toplamı	18	7	25
İmalat	16	0	16
Hizmet	5	0	5
Perakende	4	0	4
Avustralya Toplamı	25	0	25
İmalat	19	4	23
Hizmet	7	0	7
Perakende	2	1	3
Türkiye Toplamı	28	5	33

Almanya iřletmeleri alacaklara iliřkin deęer dūřuklūęu zararları belirlemesi aćısından deęerlendirildięinde, söz konusu iřletmelerin % 96'sının yařlandırma analizi yöntemini kullanarak alacakların tahsiline yönelik deęerlendirmede bulunduęu tespit edilmiřtir. Bu çerçevede, sadece imalat sektöründeki bir iřletmede bu tür bir analize rastlanmamıřtır.

Fransa işletmeleri alacaklara ilişkin değer düşüklüğü zararları belirlemesi açısından değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 84'ünün yaşlandırma analizi yöntemini kullanarak alacakların tahsiline yönelik değerlendirmede bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 86'sının hizmet sektöründeki işletmelerin % 88'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin yaşlandırma analizi yöntemini uyguladığı görülmüştür.

İngiltere işletmeleri alacaklara ilişkin değer düşüklüğü zararları belirlemesi açısından değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 93'ünün yaşlandırma analizi yöntemini kullanarak alacakların tahsiline yönelik değerlendirmede bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 94'ünün, hizmet sektöründeki işletmelerin tamamı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inin yaşlandırma analizi yöntemini uyguladığı görülmüştür.

İtalya işletmeleri alacaklara ilişkin değer düşüklüğü zararları belirlemesi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin % 72'sinin yaşlandırma analizi yöntemini kullanarak alacakların tahsiline yönelik değerlendirmede bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin tamamının hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'inin ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinin yaşlandırma analizi yöntemini uyguladığı görülmüştür.

Avustralya işletmeleri alacaklara ilişkin değer düşüklüğü zararları belirlemesi açısından değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin tamamının yaşlandırma analizi yöntemini kullanarak alacakların tahsiline yönelik değerlendirmede bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkiye işletmeleri alacaklara ilişkin değer düşüklüğü zararları belirlemesi açısından değerlendirildiğinde, söz konusu işletmelerin % 85'inin yaşlandırma analizi yöntemini kullanarak alacakların tahsiline yönelik değerlendirmede bulunduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 83'ünün hizmet sektöründeki işletmelerin tamamının ve de perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinin yaşlandırma analizi yöntemini uyguladığı görülmüştür.

Alacaklara ilişkin deęer dūřuklūęu zararlarının belirlenmesi amacıyla uygulanan yařlandırma analizi yōntemi deęerlendirildięinde; arařtırma kapsamındaki ūlkelerden Avustralya iřletmelerinin tamamının, Almanya, İngiltere, Fransa ve Tūrkiye iřletmelerinin ōnemli bir bōlūmū ile İtalya iřletmelerinin ise aęırlıklı olarak sōz konusu yōntemi uyguladıęı gōrūlmūřtūr. Yařlandırma analizi yapmayan iřletmelerde ise bu yōntemin yerine gececek bařka bir uygulamaya rastlanmamıřtır. Bu çerçevede, iřletmelerin yařlandırma analizi yōntemini alacakların tahsili sūrecini deęerlendirirken dikkate aldıkları gōrūlmūřtūr.

4. Vadesi Geçmiř Ancak Deęer Dūřuklūęüne Uęramamıř Alacaklara İliřkin Deęerlendirme

Burada **Tablo 160**'daki deęerlendirmede, vadesi geçmiř ancak deęer dūřuklūęüne uęramamıř alacakların izlenmesi ve bu alacakların deęer dūřuklūęüne uęramamıř olmasına iliřkin nedenlerin sorgulanması amaçlanmıřtır.

Tablo 160. Araştırma Kapsamındaki Ülkelerde Vadesi Geçmiş Ancak Değer Düşüklüğüne Uğramamış Alacakları Bulunan İşletmeler

Sektörler ve Ülkeler	Vadesi Geçmiş Ancak Değer Düşüklüğüne Uğramamış Alacakları Bulunan İşletmeler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	7	5	12
Hizmet	2	6	8
Perakende	3	1	4
Almanya Toplamı	12	12	24
İmalat	1	11	12
Hizmet	1	6	7
Perakende	0	2	2
Fransa Toplamı	2	19	21
İmalat	11	5	16
Hizmet	4	4	8
Perakende	2	1	3
İngiltere Toplamı	17	10	27
İmalat	6	9	15
Hizmet	1	1	2
Perakende	1	0	1
İtalya Toplamı	8	10	18
İmalat	6	10	16
Hizmet	2	3	5
Perakende	2	2	4
Avustralya Toplamı	10	15	25
İmalat	11	8	19
Hizmet	2	5	7
Perakende	2	0	2
Türkiye Toplamı	15	13	28

Yaşlandırma analizi yapan Almanya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 50'sinde vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakların olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 58'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 75'inde bu tür alacakların olduğu görülmüştür.

Bu tür alacakları bulunan işletmeler, söz konusu alacaklarının neden değer düşüklüğüne uğramadığını da açıklamışlardır. Buna göre, vadesi geçmiş olmasına rağmen değer düşüklüğüne uğramamış alacaklar kredi sigortaları, ipotekler ve banka teminatları ile güvence altındadır ya da söz konusu alacaklar kamu kurumlarından veya endüstriyel alanda kredi derecesi çok yüksek olan şirketlerden kaynaklanmaktadır. Dolayısı ile alacakların hem devletten hem de kredibilitesi yüksek olan şirketlerden tahsil edileceğine dair tam bir güvence söz konusudur.

Yaşlandırma analizi yapan Fransa işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 10'unda vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakların olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 8'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 14'ünde bu tür alacakların olduğu görülmüştür. Perakende sektöründeki işletmelerde ise bu tür alacaklara rastlanmamıştır. Bu tür alacakları bulunan işletmeler, söz konusu alacaklarının neden değer düşüklüğüne uğramadığını da açıklamışlardır. Buna göre, işletmelerin, tahsil edememe riskine karşı sigorta poliçeleri, teminatlar ya da akredif aldıkları görülmüştür.

Yaşlandırma analizi yapan İngiltere işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 63'ünde vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakların olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 68'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'si ile perakende sektöründeki işletmelerin % 67'sinde bu tür alacakların olduğu görülmüştür.

Bu tür alacakları bulunan işletmeler, söz konusu alacaklarının neden değer düşüklüğüne uğramadığını da açıklamışlardır. Buna göre, işletmeler, alacakları teminat altına almak amacıyla müşterilerinden banka garantileri kapsamında teminat mektubu aldıklarını belirtmişlerdir. Bazı işletmeler ise vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakların değer düşüklüğüne uğramamış olmasını müşterinin yakın zaman içerisinde ödemesini aksattığını gösteren herhangi bir durumun bulunmamasını kaynak göstermişlerdir.

Yaşlandırma analizi yapan İtalya işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 44'ünde vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakların olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki

işletmelerin % 40'ında hizmet sektöründeki işletmelerin % 50'si ile perakende sektöründeki tek işletmede bu tür alacakların olduğu görülmüştür.

Bu tür alacakları bulunan işletmeler, söz konusu alacaklarının neden değer düşüklüğüne uğramadığını da açıklamışlardır. Buna göre, müşteriler, işletmeye yüksek kredi derecesine sahip banka ve finansal kurumlarından teminat mektubu, rehinler, sigorta poliçeleri getirmeleri nedeniyle alacaklar değer düşüklüğüne uğramamıştır. Bazı işletmelerin müşterisi ise devlet ya da kamu şirketleridir. Dolayısı ile bu işletmelerden olan alacakların vadesi geçse bile söz konusu alacakların ödenmesinin garanti olduğu kabul edilir ve değer düşüklüğü söz konusu olmaz.

Yaşlandırma analizi yapan Avustralya işletmeleri incelendiğinde, söz konusu işletmelerin % 40'ında vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakların olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 38'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 40'ı ile perakende sektöründeki işletmelerin % 50'sinde bu tür alacakların olduğu görülmüştür. Bu tür alacakların, banka teminatları ve sabit kıymetlerle ipoteklerle teminat altına alındığı belirtilmiştir. Herhangi bir teminat alınmamakla birlikte yakın geçmişte tahsil edilememiş alacakların söz konusu olmaması nedeniyle vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakların tahsil edileceğini belirten işletmelerde bulunmaktadır.

Yaşlandırma analizi yapan Türkiye işletmeleri incelendiğinde; söz konusu işletmelerin % 54'ünde vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakların olduğu tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde imalat sektöründeki işletmelerin % 58'inde, hizmet sektöründeki işletmelerin % 29'u ile perakende sektöründeki işletmelerin tamamında bu tür alacakların olduğu görülmüştür.

Söz konusu işletmeler, vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacaklarına ilişkin olarak söz konusu alacakların neden düşüklüğüne uğramadığına ilişkin açıklamalarda da bulunmuşlardır. Bu çerçevede, işletmelerin söz konusu alacakların yönetimi amacıyla şirketlerden mümkün olan en yüksek oranda teminat alınması ilkesi ile banka teminatları(teminat mektubu, akreditif gibi), kredi sigortaları(global sigorta poliçeleri, Eximbank ve faktoring sigortaları gibi), gayrimenkul ipoteği ve çek-senet

teminatları aldığı tespit edilmiştir. Bazı işletmelerde ise alacakların büyük bir kısmı resmi kurumlardan alacakları oluşturmaktadır. Dolayısı ile alacaklarının büyük bir bölümü resmi kurumlara bağlı olan işletmeler tahsilât riski görmemektedir. Ayrıca, yapılan yurtdışı satışların tahsilatı ise akreditif, teminat mektubu ya da peşin ödeme yöntemleri ile teminat altına alınmaktadır.

Araştırma kapsamında yaşlandırma analizi yapan işletmelerin toplam sayısı içerisinde alacakları bünyesinde vadesi geçmiş ancak değer düşüklüğüne uğramamış alacakları bulunan işletmelerin oranı ortalama % 44'tür. Bu tür alacakları bulunan işletmelere en fazla İngiltere işletmeleri arasında en az ise Fransa işletmeleri arasında rastlanmıştır. İşletmelerin bu tür alacaklarının bulunması, alacaklarını tahsil edecekleri işletmelerin kredibilitesine, teminat verme kabiliyetine, ticari geçmişine bağlıdır. Bu çerçevede, söz konusu kriterleri karşılaması beklenen nitelikli işletmelerin sayısının sınırlı olduğu görülmüştür.

5. Alacaklara İlişkin Değer Düşüklüğü Tutarları Belirlenirken Alacakların Müşteri Bazında Ya da Grup Halinde Değerlendirilmesi⁵⁶

Alacakların, işletmeler tarafından müşteri bazında ya da grup halinde değerlendirilmesi söz konusudur. Buradaki değerlendirme, işletmelerin bu konudaki eğilimlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır.

Tablo 161. Almanya İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi

Sektörler	Kredi Derecelendirme – Kredibilite – Kredi Geçmişi	Tarafsız Kanıt – Tarafsız Neden – Tarafsız Gösterge	Bireysel Olarak Değer Düşüklüğüne Uğramış	Tarihi Veriyi Esas Alarak Grubu Değerlendirme	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	5	2	1	1	13
Hizmet	2	4	1	0	1	8
Perakende	2	2	0	0	0	4
Almanya Toplamı	8	11	3	1	2	25

⁵⁶ Bu konu ile ilgili olarak sadece Türkiye işletmelerini kapsayan bir başka çalışma için Bkz. Esen(2009).

Almanya işletmeleri incelendiğinde, alacaklara ilişkin değer düşüklüğünün belirlenmesine ilişkin olarak alacaklara ilişkin dipnotlarda farklı ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. **Tablo 161**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 88'inin farklı ifadeler kullansalar da alacakları müşteri bazında değerlendirmek suretiyle değer düşüklüğü olup olmadığını belirledikleri tespit edilmiştir. Dolayısı ile Almanya işletmelerinin % 44'ünün tarafsız kanıt çerçevesinde % 32'sinin ise kredi geçmişi çerçevesinde alacakları müşteri bazında değerlendirmeye tabi tuttuğu saptanmıştır. Sadece bir işletmenin ise tarihi verileri esas alarak alacakların bütünü genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğu görülmüştür.

Tablo 162. Fransa İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi

Sektörler	Kredi Derecelendirme – Kredibilite	Objektif Kanıt – Somut Bir Gösterge	Müşteri Bazlı	Vaka Vaka	Geçmiş Tecrübe	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	2	3	2	2	1	4	14
Hizmet	0	4	2	1	0	1	8
Perakende	0	1	2	0	0	0	3
Fransa Toplamı	2	8	6	3	1	5	25

Fransa işletmeleri incelendiğinde, alacaklara ilişkin değer düşüklüğünün belirlenmesine ilişkin olarak alacaklara ilişkin dipnotlarda farklı ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. **Tablo 162**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 76'sının farklı ifadeler kullansalar da alacakları müşteri bazında değerlendirmek suretiyle değer düşüklüğü olup olmadığını belirledikleri tespit edilmiştir. Dolayısı ile Fransa işletmelerinin % 32'sinin tarafsız kanıt çerçevesinde, % 24'ünün “müşteri bazlı” ifadesi çerçevesinde, alacakları bireysel değerlendirmeye tabi tuttuğu saptanmıştır. Sadece bir işletmenin ise geçmiş tecrübelerini esas alarak alacakların bütünü genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğu görülmüştür. Ancak, burada beş işletmenin alacakları değerlendirmesine ilişkin yöntem tespit edilememiştir. Zira, % 20 olan bu oran dikkate değerdir.

Tablo 163. İngiltere İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi

Sektörler	Kredi Geçmişi - Kredibilite	Müşteri Bazlı Değerlendirme – Karşı Taraf	Geçmiş Tecrübe	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	3	10	2	2	17
Hizmet	1	4	3	0	8
Perakende	1	3	0	0	4
İngiltere Toplamı	5	17	5	2	29

İngiltere işletmeleri incelendiğinde, alacaklara ilişkin değer düşüklüğünün belirlenmesine ilişkin olarak alacaklara ilişkin dipnotlarda farklı ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. **Tablo 163**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 76'sının farklı ifadeler kullansalar da alacakları müşteri bazında değerlendirmek suretiyle değer düşüklüğü olup olmadığını belirledikleri tespit edilmiştir. Dolayısı ile İngiltere işletmelerinin yaklaşık % 60'ının "müşteri bazlı" ifadesi çerçevesinde, % 17'sinin ise kredi geçmişi çerçevesinde, alacakları bireysel değerlendirmeye tabi tuttuğu saptanmıştır. Beş işletmenin ise geçmiş tecrübelerini esas alarak alacakların bütününe genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğu görülmüştür ki bu sayı örneklemin genelinde % 17'ye karşılık gelmektedir.

Tablo 164. İtalya İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi

Sektörler	Kredi Derecelendirme	Objetif Kanıt	Müşteri Bazlı	Borç Ödeme Gücü	Geçmiş Tecrübe	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	0	10	0	0	1	4	15
Hizmet	1	5	0	1	0	1	8
Perakende	0	1	1	0	0	0	2
İtalya Toplamı	1	16	1	1	1	5	25

İtalya işletmeleri incelendiğinde, alacaklara ilişkin değer düşüklüğünün belirlenmesine ilişkin olarak alacaklara ilişkin dipnotlarda farklı ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. **Tablo 164**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 76'sının farklı ifadeler kullansalar da alacakları müşteri bazında değerlendirmek suretiyle değer düşüklüğü olup olmadığını belirledikleri tespit edilmiştir. Dolayısı ile İtalya işletmelerinin % 64'ünün tarafsız kanıt çerçevesinde alacakları bireysel değerlendirmeye tabi tuttuğu saptanmıştır. Sadece bir işletmenin ise geçmiş tecrübelerini esas alarak alacakların bütününe genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğu görülmüştür. Ancak, burada beş

işletmenin alacakları değerlendirmesine ilişkin yöntem tespit edilememiştir. Zira, % 20 olan bu oran dikkate değerdir.

Tablo 165. Avustralya İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi

Sektörler	Objektif Kanıt	Geçmiş Tecrübeler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	4	0	12	16
Hizmet	2	1	2	5
Perakende	2	0	2	4
Avustralya Toplamı	8	1	16	25

Avustralya işletmeleri incelendiğinde, alacaklara ilişkin değer düşüklüğünün belirlenmesine ilişkin olarak alacaklara ilişkin dipnotlarda farklı ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. **Tablo 165**'de görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 32'sinin müşteri bazında değerlendirmek suretiyle değer düşüklüğü olup olmadığını belirledikleri tespit edilmiştir. Dolayısı ile Avustralya işletmelerinin % 32'sinin tarafsız kanıt çerçevesinde alacakları bireysel değerlendirmeye tabi tuttuğu saptanmıştır. Sadece bir işletmenin ise geçmiş tecrübelerini esas alarak alacakların bütününe genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğu görülmüştür. Ancak, burada onaltı işletmenin alacakları değerlendirmesine ilişkin yöntem tespit edilememiştir. Zira, % 64 olan bu oran önemlidir.

Tablo 166. Türkiye İşletmelerinde Alacakların Değerlendirilmesi

Sektörler	Objektif Delil – Somut Bir Gösterge – Tarafsız Bir Gösterge – Objektif Bir Bulgu	Tahsil Edilememeye İlişkin Geçmiş Tecrübeler ve Cari Ekonomik Durum	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	19	4	0	23
Hizmet	5	2	0	7
Perakende	3	0	0	3
Türkiye Toplamı	27	6	0	33

Türkiye işletmeleri incelendiğinde, alacaklara ilişkin değer düşüklüğünün belirlenmesine ilişkin olarak alacaklara ilişkin dipnotlarda farklı ifadelerin kullanıldığı görülmüştür. **Tablo 166**'da görüleceği gibi söz konusu işletmelerin % 82'sinin müşteri bazında değerlendirmede bulunmak suretiyle değer düşüklüğü olup olmadığını

belirledikleri tespit edilmiştir. Dolayısı ile Türkiye işletmelerinin % 82'sinin tarafsız kanıt çerçevesinde alacakları bireysel değerlendirmeye tabi tuttuğu saptanmıştır. Sadece altı işletmenin ise geçmiş tecrübelerini esas alarak alacakların bütünü genel bir değerlendirmeye tabi tuttuğu görülmüştür.

Alacakların müşteri bazında ya da alacaklar grubu genelinin dikkate alınarak değerlendirilmesi söz konusu olduğunda, araştırma kapsamındaki ülkeler arasında müşteri bazlı değerlendirmelerin önemli ölçüde dikkate alındığı ve bu çerçevede en fazla Türkiye işletmelerinin “tarafsız kanıt” kavramına bağlı oldukları görülmüştür. Türkiye dışındaki diğer ülke işletmelerinde tarafsız kanıt dışında başka benzer ifadeler kullanılarak müşteri bazlı değerlendirmenin kastedildiği düşünülmektedir. Alacaklarını geçmiş tecrübelerine dayanarak alacaklar grubunun genelini dikkate alarak değerlendiren işletmelerin sayısı ise bütün ülkelerde oldukça sınırlıdır. Diğer taraftan, Avustralya işletmelerinde alacakların nasıl değerlendirildiğine ilişkin bilgiye erişilememesi bu ülkedeki işletmelerin raporlarında bu bilginin diğer ülkelere oranla dikkate değer oranda gözardı edildiğini göstermiştir.

6. Alacaklarda Değer Düşüklüğünün Muhasebeleştirilmesine İlişkin Değerlendirme

Alacaklarda değer düşüklüğünün muhasebeleştirilmesi ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Almanya işletmelerinin söz konusu değer düşüklüğü tutarlarını gelir tablosunda diğer faaliyet giderleri(other operating expenses) kalemi içinde “alacaklara ve diğer varlıklara ilişkin değerlendirme karşılıkları(valuation allowances on receivables and other assets)”, şüpheli ticari alacak karşılıklarına ilişkin giderler(expenses from bad debt allowances) veya “alacaklarda değer düşüklüğü(write-down on receivables – impairment of trade receivables)” olarak adlandırılan bir alt kalemden raporladıkları görülmüştür.

Fransa işletmelerinin söz konusu değer düşüklüğü tutarlarını, genel olarak, gelir tablosunda diğer faaliyet giderleri(other operating expenses) kalemi içinde “ticari alacaklar değer düşüklüğü karşılığı(provision for impairment of trade receivables)”, “ticari alacaklarda değer düşüklüğü(write-down of trade receivables)” olarak adlandırılan bir kalemden raporladıkları izlenmiştir.

İngiltere işletmeleri arasında söz konusu değer düşüklüğü tutarlarını gelir tablosunda genel yönetim giderleri(administrative and other expenses) içinde veya diğer genel yönetim giderleri(other administrative expenses) içinde “ticari alacaklarda değer düşüklüğü(impairment of trade receivables)” olarak ifade edilen bir alt kalem olarak raporlayan işletmelere rastlanmıştır. Bu kapsamda; bir başka işletme ise “ticari alacaklardaki net değer düşüklüğü tutarı genel yönetim giderlerine dahildir⁵⁷” ifadesini kullanmıştır.

İtalya işletmeleri söz konusu değer düşüklüğü tutarlarını, genel olarak, gelir tablosunda diğer faaliyet giderleri(other operating expenses) kalemi içinde “alacaklarda değer düşüklüğü(write-down of receivables)”, “şüpheli alacak karşılığı(provision for bad debts)” olarak ifade edilen bir alt kalemde raporlamıştır. Ancak, söz konusu tutarı genel yönetim giderleri(administrative expenses) içinde “alacaklarda değer düşüklüğü(write-down of receivables)” olarak ifade edilen bir alt kalemde raporlayan bir işletmeye de rastlanmıştır.

Avustralya işletmelerinin söz konusu değer düşüklüğü tutarlarını, genel olarak, gelir tablosunda diğer giderler(other expenses) kalemi içinde “alacaklarda değer düşüklüğü zararı(impairment loss on receivables)”, ticari alacaklarda değer düşüklüğü(impairment on trade receivables) veya “ticari ve diğer alacaklardaki değer düşüklüğü karşılıklarındaki hareketler dahil şüpheli alacak gideri(bad and doubtful expense including movements in allowances for impairment of trade and other receivables)” olarak adlandırılan bir alt kalemde raporladıkları görülmüştür.

Türkiye işletmelerinin söz konusu değer düşüklüğü tutarlarını, genel olarak, gelir tablosunda diğer faaliyetlerden gider ve zararlar kalemi içinde “şüpheli alacak karşılık giderleri” olarak ifade edilen bir alt kalemde raporladıkları görülmüştür. Ancak, birkaç işletmenin ise söz konusu tutarı genel yönetim giderleri kapsamında “şüpheli alacak gideri” veya “şüpheli ticari alacak karşılık gideri” olarak ifade edilen bir alt kalemde raporlamasına da rastlanmıştır.

⁵⁷ Bu ifade, İngilizcede “Net impairment of trade receivables is included within administrative expenses” şeklinde geçmektedir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki alacaklarda değer düşüklüğü tutarının raporlanmasında gerek ülkeler arasında gerekse bazı ülkelerin kendi raporlama sistemleri içerisinde farklılıklar vardır. Bu araştırma çerçevesinde; İtalya ve Türkiye işletmelerinin söz konusu tutarı, iki farklı şekilde raporluyor olduğu ve diğer ülkelerde ise tek bir raporlama şeklinin geçerli olduğu görülmüştür.

3.32. UFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı⁵⁸

3.32.1. UFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardına İlişkin Muhasebe Politikalarının Özeti

UFRS 8, işletmelerin faaliyet bölümlerine, ürün ve hizmetlerine, faaliyet gösterdikleri coğrafi bölgelere ve büyük müşterilerine ilişkin bilgilerin açıklanmasını gerektirmektedir(IASB, 2010c: 8). Söz konusu bilgiler, finansal tablo kullanıcılarının işletmelerin faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin gerçekleştirildiği çevreyi değerlendirmelerine olanak sağlar.

İşletmeler, belirli kriterleri karşılayan faaliyet bölümlerine ilişkin tanımlayıcı nitelikte bilgiler ile finansal bilgileri raporlamak durumundadır. Faaliyet bölümleri; her birine ilişkin ayrı finansal bilgilerin bulunduğu ve faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili mercinin, kaynakların tahsis edilme biçimine karar verilmesi ve bölüm performansının değerlendirilmesi aşamasında düzenli olarak gözden geçirdiği, işletmeye ait bölümlerdir. İşletmenin iç örgütsel yapısını yansıtmaktadırlar(Marşap, 2001:76). Bölüm bilgileri, finansal tablo kullanıcılarının işletmelerin faaliyet bölümlerini, işletme yönetiminin bakış açısıyla değerlendirmelerine olanak tanımaktadır.

Raporlanan finansal bilgiler, faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili merci tarafından kullanılan bilgilerle aynıdır.

İşletmeler, faaliyet bölümlerinin belirlenme yöntemine, bölümler tarafından sağlanan ürün ve hizmetlere, raporlanan bölüm bilgisinde kullanılan ölçüm yöntemleri ile işletmenin finansal tablolarında kullanılan yöntemler arasındaki farklara ve bir dönemden

⁵⁸ UMSK ile FASB'ın yakınsama çalışmaları sonucunda yayımlanan ve UMS 14 Bölümlere Göre Raporlama standardının yerini alan UFRS 8 standardının 1 Ocak 2009 ve sonrasındaki yıllık dönemlerde uygulanması zorunludur(IASB, 2010a: A252).

diğerine bölüm tutarlarının ölçümünde meydana gelen değişikliklere ilişkin olarak tanımlayıcı nitelikte bilgiler sunmak zorundadır.

İşletmeler, faaliyet bölümlerine ilişkin kâr ya da zarar tutarı ile söz konusu bölüm varlıklarının tutarını raporlamak zorundadır. Ayrıca, bölüm borçlarına ve belirli gelir ve gider kalemlerine ilişkin tutarların, faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili merciye düzenli olarak sunulması durumunda, raporlanması gerekmektedir. Toplam raporlanabilir bölüm hasılatı, toplam kâr ya da zarar, toplam varlıklar, borçlar ve raporlanabilir bölümlere ilişkin olarak açıklanan diğer tutarlar, işletmelerin finansal tablolarında, söz konusu tutarlara karşılık gelen tutarlarla uyumlaştırılmalıdır.

İşletmeler, ürün veya hizmetlerinden elde ettikleri hasılatı, hasılat elde ettikleri ve varlık bulundurdıkları ülkeleri ve büyük müşterilerini, söz konusu bilgilerin işletme yönetimi tarafından faaliyetler ile ilgili alınacak kararlarda kullanılacak olup olmamasına bakılmaksızın, raporlamak durumundadır. Bununla birlikte işletmeler, gereken bilginin mevcut olmaması ve söz konusu bilgiyi elde etme maliyetinin yüksek olması durumunda, işletme içi kullanım için hazırlanmamış olan bilgiyi raporlamaktan muaf tutulmaktadır.

3.32.2. UFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardına İlişkin Olarak Seçilen Muhasebe Politikalarının Değerlendirilmesi

UFRS 8 standardına ilişkin değerlendirme; bu standarda ilişkin 1 muhasebe politikası çerçevesinde **Tablo 167**'deki erken uygulayan işletmelerin sayısı dikkate alınarak yapılmıştır. Erken uygulamada bulunan işletmelerin sayısı, aşağıda tespit edilmiştir.

Tablo 167. Araştırma Kapsamındaki Ülkelerde UFRS 8 Standardını Erken Uygulayan İşletmeler

Sektörler ve Ülkeler	UFRS 8	UMS 14	Sektörel Toplam
İmalat	6	7	13
Hizmet	2	6	8
Perakende	0	4	4
Almanya Toplamı	8	17	25
İmalat	2	12	14
Hizmet	1	7	8
Perakende	1	2	3
Fransa Toplamı	4	21	25
İmalat	4	13	17
Hizmet	2	6	8
Perakende	1	3	4
İngiltere Toplamı	7	22	29
İmalat	2	13	15
Hizmet	1	7	8
Perakende	0	2	2
İtalya Toplamı	3	22	25
İmalat	3	13	16
Hizmet	1	4	5
Perakende	0	4	4
Avustralya Toplamı	4	21	25

Almanya işletmelerinin % 32'sinin UFRS 8 standardını erken uyguladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 46'sı ve hizmet sektöründeki işletmelerin ise % 33'ü, UFRS 8 standardını erken uygulamıştır. Perakende sektöründe erken uygulayan işletmeye rastlanmamıştır.

Fransa işletmelerinin % 16'sının UFRS 8 standardını erken uyguladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 14'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin ise % 13'ü ile perakende sektöründeki işletmelerin % 33'ü UFRS 8 standardını erken uygulamıştır.

İngiltere işletmelerinin % 28'inin UFRS 8 standardını erken uyguladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda değerlendirildiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin

% 29'u hizmet sektöründeki işletmelerin ise % 25'i ile perakende sektöründeki işletmelerin % 25'i UFRS 8 standardını erken uygulamıştır.

İtalya işletmelerinin % 16'sının UFRS 8 standardını erken uyguladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 13'ü, hizmet sektöründeki işletmelerin ise % 25'i UFRS 8 standardını erken uygulamıştır. Perakende sektöründe erken uygulayan işletmeye rastlanmamıştır.

Avustralya işletmelerinin % 16'sının UFRS 8 standardını erken uyguladığı tespit edilmiştir. Bu husus, sektörel bazda incelendiğinde; imalat sektöründeki işletmelerin % 19'u, hizmet sektöründeki işletmelerin ise % 20'si UFRS 8 standardını erken uygulamıştır. Perakende sektöründe erken uygulayan işletmeye rastlanmamıştır.

Ayrıca, Türkiye işletmeleri arasında UFRS 8 standardını erken uygulayan işletme bulunmadığından Türkiye değerlendirme kapsamına alınmamıştır.

UFRS 8 standardının erken uygulaması hususu, ülkeler açısından değerlendirildiğinde; söz konusu standardın erken uygulanma oranı Avustralya'ya oranla Avrupa ülkelerinde daha fazladır.

1. İşletmelerin Raporlanabilir Bölümlerinin Belirlenmesinde Kullanılan Faktörlere İlişkin Değerlendirme

Burada **Tablo 168**'deki değerlendirmede, raporlanabilir bölümlerin belirlenmesine ilişkin faktörlere dair bir inceleme yapılması ve UMS 14'ün yürürlükten kalkması ile UFRS 8'in işletmelerin faaliyet bölümleri üzerindeki etkisinin gözlenlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 168. Araştırma Kapsamındaki Ülke İşletmelerinin Raporlanabilir Bölümlerin Belirlenmesinde Kullandığı Faktörler

Sektörler ve Ülkeler	Raporlanabilir Bölümlerin Belirlenmesinde Kullanılan Faktörleri Belirtenler	Bilgi Yok	Sektörel Toplam
İmalat	6	0	6
Hizmet	2	0	2
Perakende	0	0	0
Almanya Toplamı	8	0	8
İmalat	2	0	2
Hizmet	1	0	1
Perakende	1	0	1
Fransa Toplamı	4	0	4
İmalat	4	0	4
Hizmet	2	0	2
Perakende	1	0	1
İngiltere Toplamı	7	0	7
İmalat	2	0	2
Hizmet	1	0	1
Perakende	0	0	0
İtalya Toplamı	3	0	3
İmalat	3	0	3
Hizmet	1	0	1
Perakende	0	0	0
Avustralya Toplamı	4	0	4

UFRS 8 standardını uygulayan Almanya işletmelerinin tamamının, raporlanabilir bölümlerin belirlenmesinde kullanılan faktörleri belirttiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, işletmelerin finansal tablo dipnotlarında grubun faaliyetlerini faaliyet bölümlerine göre sürdürdüğünü, söz konusu faaliyet bölümlerinin ise grubun icra kurulu başkanı tarafından stratejik kararlar almak amacıyla kullanılan iç raporlama sistemi faktörüne dayandığını açıkladıkları görülmüştür.

Ayrıca, işletmeler söz konusu iç raporlama sisteminin grubun mevcut organizasyon yapısını yansıttığını belirtmiştir. Bu bağlamda, Almanya işletmeleri kapsamında bulunan sekiz işletmenin organizasyon yapısını yansıtan iç raporlama sistemi değerlendirildiğinde;

söz konusu işletmelerden dördünün sunduğu hizmetlere göre; ikisinin sunduğu ürünler ve hizmetlere göre; bir diğerinin sektörel ürün ve hizmetlere göre; bir diğerinin ise coğrafi konuma göre raporlamada bulunduğu tespit edilmiştir.

Faaliyet bölümlerini bu çerçevede belirleyen Almanya işletmelerinin faaliyet bölümlerinin UMS 14 standardının uygulanmasına oranla değişikliğe uğrayıp uğramadığına ilişkin olarak sadece iki işletme faaliyet bölümlerinde meydana gelen değişiklikler için ayrıntılı açıklamada bulunmuştur. Bir işletme daha önce ayrı olan bir faaliyet bölümünü UFRS 8'in uygulanması ile başka bir faaliyet bölümü ile birleştirmiştir. Başka bir işletme ise yeni bir faaliyet bölümü oluşturmuştur.

UFRS 8 standardını uygulayan Fransa işletmelerinin tamamının raporlanabilir bölümlerin belirlenmesinde kullanılan faktörleri belirttiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, işletmelerin finansal tablo dipnotlarında grubun faaliyetlerini faaliyet bölümlerine göre sürdürdüğünü, söz konusu faaliyet bölümlerinin ise grubun icra kurulu başkanı tarafından stratejik kararlar almak amacıyla kullanılan iç raporlama sistemi faktörüne dayandığını açıkladıkları görülmüştür.

Ayrıca, söz konusu iç raporlama sisteminin grubun mevcut organizasyon yapısını yansıttığı da belirtilmiştir. Bu doğrultuda, Fransa örnekleme kapsamında bulunan dört işletmenin organizasyon yapısını yansıtan iç raporlama sistemi değerlendirildiğinde söz konusu işletmelerden bir tanesi faaliyet bölümlerini faaliyetlerine göre, iki tanesi endüstri bölümleri ve coğrafi bölümlerin bir kombinasyonu şeklinde, bir diğeri ise sunduğu ürünleri teşkil eden firmalara göre faaliyet bölümlerini belirlemiştir.

Faaliyet bölümlerini bu çerçevede belirleyen Fransa işletmelerinin faaliyet bölümlerinin UMS 14 standardının uygulanmasına oranla değişikliğe uğrayıp uğramadığına ilişkin bir bilgiye rastlanmadığından UFRS 8 standardının uygulanmasının söz konusu işletmelerin faaliyet bölümlerini etkilemediği düşünülebilir.

UFRS 8 standardını uygulayan İngiltere işletmelerinin tamamının raporlanabilir bölümlerin belirlenmesinde kullanılan faktörleri açıkladığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, işletmelerin finansal tablo dipnotlarında grubun faaliyetlerini faaliyet bölümlerine göre

sürdüdüğünü, söz konusu faaliyet bölümlerinin ise grubun icra kurulu başkanı tarafından stratejik kararlar almak amacıyla kullanılan iç raporlama sistemi faktörüne dayandığını açıkladıkları görülmüştür.

Ayrıca, söz konusu iç raporlama sisteminin grubun mevcut organizasyon yapısını yansıttığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, İngiltere işletmeleri kapsamında bulunan yedi işletmenin organizasyon yapısını yansıtan iç raporlama sistemi değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin iki tanesinin faaliyet bölümlerini coğrafi yapıya göre; iki tanesinin sunduğu hizmetlere göre; bir işletmenin şirketlerinin faaliyetlerine göre; bir işletmenin sadece ürünlerine, diğer bir işletmenin ise ürün ve hizmetlerine göre hazırladığı tespit edilmiştir.

Faaliyet bölümlerini bu çerçevede belirleyen İngiltere işletmelerinin faaliyet bölümlerinin UMS 14 standardının uygulanmasına oranla değişikliğe uğrayıp uğramadığına ilişkin olarak bir işletmenin faaliyet bölümlerinin sayısının arttığı izlenmiştir.

UFRS 8 standardını uygulayan İtalya işletmelerinin tamamının raporlanabilir bölümlerin belirlenmesinde kullanılan faktörleri belirttiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda, işletmelerin finansal tablo dipnotlarında grubun faaliyetlerini faaliyet bölümlerine göre sürdürdüğünü, söz konusu faaliyet bölümlerinin ise grubun icra kurulu başkanı tarafından stratejik kararlar almak amacıyla kullanılan iç raporlama sistemi faktörüne dayandığını açıkladıkları görülmüştür.

Ayrıca, yine bu bağlamda, söz konusu iç raporlama sisteminin grubun mevcut organizasyon yapısını yansıttığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, İtalya örnekleme kapsamında bulunan üç işletmenin organizasyon yapısını yansıtan iç raporlama sistemi değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerden birinin faaliyet bölümlerini sunduğu ürün ve hizmetlere göre; ikincisinin faaliyetlerine göre; üçüncüsünün ise endüstri bölümleri ve coğrafi bölümlerin bir kombinasyonu şeklinde sunduğu tespit edilmiştir.

Faaliyet bölümlerini bu çerçevede belirleyen İtalya işletmelerinin faaliyet bölümlerinin UMS 14 standardının uygulanmasına oranla değişikliğe uğrayıp

uğramadığına ilişkin olarak iki işletme faaliyet bölümlerinin endüstriyel ve coğrafi sunumunda değişiklikler olduğunu belirtmiş ancak ayrıntılı açıklamada bulunmamıştır. Bir işletme ise UFRS 8'in uygulanması ile hem endüstriyel hem de coğrafi açıdan yeni bir faaliyet bölümü açtığını belirtmiştir.

AASB 8(UFRS 8) standardını uygulayan Avustralya işletmelerinin tamamının, raporlanabilir bölümlerin belirlenmesinde kullanılan faktörleri açıkladığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, işletmelerin finansal tablo dipnotlarında grubun faaliyetlerini faaliyet bölümlerine göre sürdürdüğünü, söz konusu faaliyet bölümlerinin ise grubun icra kurulu başkanı tarafından stratejik kararlar almak amacıyla kullanılan iç raporlama sistemi faktörüne dayandığını açıkladıkları görülmüştür.

Ayrıca, söz konusu iç raporlama sisteminin grubun mevcut organizasyon yapısını yansıttığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, Avustralya örnekleme kapsamında bulunan dört işletmenin organizasyon yapısını yansıtan iç raporlama sistemi değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerden ikisinin faaliyet bölümlerini sunduğu ürün ve faaliyetlere göre; bir tanesinin madenler ve maden kaynaklarının değerlendirilmesine ilişkin projelere göre; bir başkasının ise sunduğu ürün ve hizmetlere göre raporlamada bulunduğu tespit edilmiştir.

Faaliyet bölümlerini bu çerçevede belirleyen Avustralya işletmelerinin faaliyet bölümlerinin UMS 14 standardının uygulanmasına oranla değişikliğe uğrayıp uğramadığına ilişkin olarak, iki işletme faaliyet bölümlerinin endüstriyel ve coğrafi sunumunda değişiklikler olduğunu belirtmiş ancak ayrıntılı açıklamada bulunmamıştır. Bir işletme ise UFRS 8'in uygulanması ile faaliyet bölümlerinden birinin kaldırıldığını, yeni faaliyet bölümlerinin açıldığını, daha önce faaliyet bölümü olmayıp bir faaliyet bölümünün alt dalı olan bir alanın standardın uygulanması ile yeni bir faaliyet bölümünü oluşturduğuna ilişkin ayrıntılı açıklamalar yapmıştır.

UFRS 8 standardını erken uygulayan işletmeler bütün ülkeler açısından değerlendirildiğinde; işletmelerin faaliyet bölümlerini işletmenin iç örgütsel yapısına göre belirlediklerini finansal tablo dipnotlarında açıkladıkları tespit edilmiştir.

BÖLÜM IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını(UFRS) konu edinmiştir. UFRS'ler kapsamında yer alan 32 muhasebe ve finansal raporlama standardından sunuma, muhasebeleştirilmeye, ölçüme, değerlemeye ve açıklamaya ilişkin olarak seçilen muhasebe politikaları Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Avustralya ve Türkiye işletmelerinin finansal tabloları ve dipnotları incelenerek değerlendirilmiş ve bir durum tespit çalışması yapılmıştır. Araştırmanın verileri, 2008 ve 2009 yıllarına ait finansal tabloların dipnotlarından elde edilmiş ve frekans dağılımları yöntemi yüzde oranları ile desteklenerek tespitlerde bulunulmuştur. Yaklaşık 137 muhasebe politikası değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1. UMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu standardı değerlendirildiğinde; işletmelerin finansal tablo ve dipnotlarının UFRS'lere uyumlu olduğunu açıkladıkları ve tam bir finansal tablolar setinde yer alan finansal tabloları raporladıkları tespit edilmiştir. UMS 1 (2007) standardını erken uygulayan işletmelerin, bilanço tablosunu henüz “finansal durum tablosu” olarak adlandırmayı benimsemedikleri görülmüştür. Ancak, gelir tablosunu farklı şekillerde adlandıran işletmeler bulunmaktadır. UMS 1(2007) standardı ile gündeme gelen kapsamlı gelir tablosu; raporlanan ülkelerde iki tablolulu yaklaşıma göre düzenlenmiştir. Bu tablonun, standartta geçen kapsamlı gelir tablosu adının aksine nihai taslakta geçen özkaynaklara kaydedilen gelirler ve giderler tablosu(statement of recognized income and expense) olarak adlandırılması kabul görmüştür. Diğer taraftan; iki tablolulu yaklaşıma göre bireysel gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosundan hemen önce sunulması gerekirken buna uymayan işletmeler bulunmaktadır. Özellikle İngiltere, İtalya ve Avustralya'da, UMS 1(2007) standardını erken uygulayan bazı işletmeler, özkaynak değişim tablosunu diğer tablolardan ayrı olarak dipnotlarda raporlamıştır. Bu şekildeki bir raporlamanın UMS 1 standardının finansal tabloların eşit derecede önemle sunulması hükmüne aykırı olduğu düşünülmektedir. Gelir tablosunun, giderlerin esasına veya çeşidine göre sunulmasının farklı ülkelerde yerleşik olan ancak aynı sektörde faaliyet gösteren işletmelerin gelir tablolarının karşılaştırılabilirliğini bozması söz konusudur. Giderlerin çeşit ve fonksiyon esasına göre sunumu açısından özellikle İtalya ve Türkiye işletmeleri üzerinde yerel uygulamaların ve alışkanlıkların etkisinin fazla olduğu

görülmüştür. İngiltere ve İtalya işletmelerinde çok sınırlı sayıda olmasına karşın gelir tablosu ve dipnotlarda bazı kalemler “olağan dışı” olarak adlandırılmıştır. Böyle bir adlandırma, UMS 1 standardına aykırıdır. Ayrıca, UFRS’lerin ilke bazlı olması nedeniyle UMS 1 standardı bilançonun sunumuna herhangi bir format getirmemektedir. Dolayısı ile bu araştırmadaki her ülkede farklı bilanço formatlarının kullanıldığı tespit edilmiş ve özellikle İngiltere ve Avustralya bilanço formatlarının diğer ülke bilanço formatları ile uyumlu olmadığı görülmüştür.

2. UMS 2 Stoklar standardı değerlendirildiğinde; stok maliyetlerinin belirlenmesinde araştırma kapsamındaki ülkelerin genelinde ağırlıklı ortalama maliyet yönteminin kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkiye dışındaki ülkelerde FIFO yöntemi uygulayan işletmeler de bulunmaktadır. Stoklar incelendiğinde; değer düşüklüğü olduğu tespit edilmekle birlikte işletmelerin önemli bir bölümünün stoklarda değer düşüklüğüne neden olan faktörleri açıklamadığı ve finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirmekte özensiz davrandığı görülmüştür. Stok değer düşüklüğü tutarının gelir tablosunda farklı şekillerde muhasebeleştirildiği izlenmiştir.

3. UMS 7 Nakit Akış Tabloları standardı değerlendirildiğinde; işletmelerin nakit akış tablolarını işletme faaliyetlerinden, yatırım faaliyetlerinden ve finansman faaliyetlerinden nakit akışları olmak üzere üç gruba ayırdıkları saptanmıştır. İşletme faaliyetlerinden nakit akışlarının, brüt veya net yöntemle göre sunumu ülkeden ülkeye değişmekle birlikte bu araştırma kapsamındaki eğilim net yöntemden yanadır. Çeşitli nakit akışlarının raporlanması açısından yapılan değerlendirmeye göre; temettü gelirlerinin işletme faaliyetlerinde raporlanması, temettü ödemelerinin finansman faaliyetlerinde raporlanması, vergi ödemelerinin işletme faaliyetlerinde raporlanması, faiz gelirlerinin ve giderlerinin işletme faaliyetlerinde raporlanması daha çok tercih edilmektedir.

4. UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar standardı değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerin yeni bir UFRS’yi ya da mevcut bir UFRS’de yapılan muhasebe politikası değişikliğini erken uygulama eğilimi olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, erken uygulama konusunda en tutucu olan işletmeler Türkiye işletmeleridir. İşletmelerin yeni bir UFRS’nin ilk uygulamada finansal tablolara

getireceği etkinin açıklaması konusu değerlendirilmiş ve işletmelerin yeni bir UFRS'nin olası etkilerini; ayrıntıdan uzak, kalıplaşmış ve genel ifadelerle açıkladıkları görülmüştür.

5. UMS 10 Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar standardı değerlendirildiğinde; finansal tabloların onaylanmasına ilişkin dipnotlarda açıklanan ifadelerin ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği görülmüştür. Bu durumun; finansal tabloların onaylanmasına ilişkin olarak söz konusu ülkelerde şirketler hukukuna ilişkin farklı düzenlemelerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

6. UMS 11 İnşaat Sözleşmeleri standardı değerlendirildiğinde; inşaat faaliyetlerinde bulunan işletmelerin tamamlanma yüzdesi yöntemini kullandığı tespit edilmiştir. Ayrıca, devam eden sözleşmelere konu işlerin tamamlanma aşaması saptanırken işletmelerin “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranı yöntemini” uyguladığı veya “hizmetin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranı yöntemini” kullandığı saptanmıştır.

7. UMS 12 Gelir Vergileri standardı değerlendirildiğinde; işletmelerin önemli bir bölümünün ertelenmiş vergi varlıklarını ve borçlarını ayrı ayrı raporladığı ve birbirinden mahsup ederek raporlayacak şartların oluşmadığı görülmüştür.

8. UMS 16 Maddi Duran Varlıklar standardı değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerde maddi duran varlıkların ilk muhasebeleştirmede elde etme maliyetine göre, izleyen dönemlerde ise maliyet yöntemine göre muhasebeleştirildikleri, yeniden değerlendirme yöntemine nadiren ve sadece belli bir maddi duran varlık grubu için başvurulduğu görülmüştür. Yeniden değerlendirme yöntemini uygulayan işletmelerin önemli bir bölümü maddi duran varlıklarının gerçeğe uygun değerini belirlerken değerlendirme uzmanlarından yararlanmaktadır. Diğer taraftan, değerlendirme işlemini kendisi yapan işletme yöneticileri de bulunmaktadır. Ancak, bu durum UMS 16'nın ruhuna aykırıdır. Bu şekilde yapılan değerlemenin UFRS'lere uyumu ve değerlemenin tarafsızlığını zedeleyeceği düşünülmektedir. Amortisman uygulamalarında ise, özellikle bir durum olmadığı sürece doğrusal amortisman yöntemi kullanılmıştır.

9. UMS 17 Kiralama İşlemleri standardı değerlendirildiğinde; işletmelerin bu araştırmada irdelenen finansal kiralamaya ve faaliyet kiralamasına ilişkin muhasebe politikalarını açıkladıkları görülmüştür.

10. UMS 18 Hasılat standardı değerlendirildiğinde; hasılatın hangi koşullar altında finansal tablolara yansıtılacağı belirtilirken hasılatın ölçümüne ilişkin muhasebe politikasının açıklanması çoğunlukla gözardı edilmiştir. Aslında, her iki hususta birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Faizin, etkin faiz yöntemine göre hesaplanacağı konusunda finansal tablo kullanıcılarına açıklamada bulunmakta özensiz davranan işletmelerin sayısı da dikkate değerdir. Diğer faaliyet gelirlerinin kapsamında ülkeler arası ortak payda oldukça söz konusu olmakla birlikte temettü gelirlerini ve kambiyo karlarını bu kapsamda ya da finansal gelirler kapsamında raporlayan işletmeler bulunmaktadır. Hizmetlerini tamamlanma yüzdesi yöntemine göre muhasebeleştiren işletmelerin, tamamlanma düzeyinin belirlenmesinde, “raporlama dönemi sonuna kadar yapılan hizmetlerin verilecek toplam hizmetlere oranını” veya “işlemin tahmini toplam maliyetleri içinde bugüne kadar katlanılan maliyetlerin oranını” dikkate aldığı görülmüştür.

11. UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar standardı değerlendirildiğinde; tanımlanmış fayda planlarındaki aktüeryal varsayımlar kapsamında işletmelerin finansal varsayımlara demografik varsayımlara oranla daha fazla önem verdikleri ve bu çerçevede açıklamada buldukları tespit edilmiştir.

12. UMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması standardı değerlendirildiğinde; varlıklara ilişkin devlet teşvikleri muhasebeleştirilirken koşula bağlı olarak “ertelenmiş gelir” yaklaşımı tercih edilmiştir.

13. UMS 21 Kur Değişiminin Etkileri standardı değerlendirildiğinde; kambiyo karlarını gelir tablosunda diğer faaliyet gelirlerine veya finansal gelirlere; kambiyo zararlarını diğer faaliyet giderlerine veya finansal giderlere yansıtan işletmeler bulunmaktadır.

14. UMS 23 Borçlanma Maliyetleri standardı değerlendirildiğinde; Avustralya dışındaki ülkelerde temel yöntemin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmüştür. Temel

yöntem, finansman giderlerinin doğrudan sonuç hesaplarına aktarılmasını gerektirir. Avustralya’da ise alternatif yöntem daha fazla uygulanmıştır. Alternatif yöntemde özellikli varlıklara ait finansman giderlerinin varlığın maliyetine verilmesi esastır. Standartta sadece alternatif yöntemin korunması bakımından Avustralya işletmeleri, diğer ülkelere oranla yeni muhasebe politikasını daha aşina olarak uygulamaya başlamışlardır.

15. UMS 24 İlişkili Taraflar standardı değerlendirildiğinde; işletmelerin ilişkili taraflardan alacakları ve borçları, çeşitli şekillerde sundukları görülmüştür. Bilançoda gösterim dışında, işletmelerin alacak veya borçlara ilişkin dipnotlarda ya da ilişkili taraflara ilişkin dipnotlarda raporlamaları izlenmiştir.

16. UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar standardı değerlendirildiğinde; işletmeler bağlı ortaklıklarını tam konsolidasyon yöntemine göre muhasebeleştirmiştir. Azınlık payları bulunan işletmeler, azınlık paylarını özkaynak içerisinde göstermiştir.

17. UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar standardı değerlendirildiğinde; işletmeler iştiraklerini özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirmişlerdir. İştiraklerden kaynaklanan kar veya zarar payları, gelir tablosuna yansıtılmıştır.

18. UMS 31 İş Ortaklıklarındaki Paylar standardı değerlendirildiğinde; diğer ülkelere oranla Türkiye ve Fransa işletmelerinin oransal konsolidasyon yöntemini daha fazla kullandıkları ve bu çerçevede UFRS 11 Müştereken Yapılan Düzenlemeler standardının yayımlanması ile oransal konsolidasyon yönteminin uygulanmasına son verilmesinin bu araştırma kapsamında en fazla Türkiye ve Fransa işletmelerini etkileneceği saptanmıştır.

19. UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum standardı değerlendirildiğinde; finansal varlıkların ve finansal borçların birbirinden mahsup edilmesi için gereken şartların oluşmadığı görülmüştür.

20. UMS 33 Hisse Başına Kar standardı değerlendirildiğinde; işletmelerin sürdürülen ve durdurulan faaliyetlere ilişkin olarak adi hisse başına kar tutarı ile gerektiğinde sulandırılmış hisse başına kar tutarını açıkladıkları görülmüştür.

21. UMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü standardı değerlendirildiğinde; gerek maddi duran varlıklar gerekse şerefiye dışındaki maddi olmayan duran varlıklarda değer düşüklüğü olup olmadığı bu kalemlere ilişkin dipnotlarda araştırılmış ve işletmelerin yanıltıcı raporlamaları nedeniyle değer düşüklüğü olduğu varsayılan maddi ve maddi olmayan duran varlık kalemlerinde aslında değer düşüklüğü olmadığı tespit edilmiştir.

22. UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Varlıklar ve Koşullu Borçlar standardı değerlendirildiğinde; işletmelerin karşılıkları borçlar kapsamında raporladıkları bilgisine erişilmiştir. İşletmelerin önemli bir bölümü, karşılıkların muhasebeleştirilmesi için gerekli muhasebe politikalarını açıklamıştır. Ancak; karşılıkların tahmininde kullanılan yöntemlere ilişkin olarak finansal tablo kullanıcılarının bilgilendirilmesi dikkate değer oranlarda gözardı edilmiştir. Karşılıklar kapsamında garanti gider karşılıkları, dava gider karşılıkları, personel ücretleri karşılıkları, çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin karşılıklar(prim karşılığı), iade ve fiyat farkı karşılıkları izlenmiştir.

23. UMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar standardı değerlendirildiğinde; bütün ülkelerdeki işletmelerin maddi olmayan duran varlıkları izleyen dönemlerde maliyet yöntemine göre muhasebeleştirdikleri görülmüştür. İşletmelerin maddi olmayan duran varlıklarda maliyet yöntemi kullanmasının nedeni, bu tür duran varlıkların aktif piyasasının bulunmamasıdır. Dolayısı ile işletmelerin yeniden değerlendirme yapmak amacıyla bu tür duran varlıklarının gerçeğe uygun değerini tespit etmesi zordur. Özellikle bir durum olmadığı sürece maddi olmayan duran varlıkların itfa edilmesinde doğrusal itfa yöntemi kullanmıştır.

24. UMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı değerlendirildiğinde; işletmeler finansal araçlarını en fazla “satılmaya hazır finansal varlıklar” grubunda sınıflandırmıştır. Kredi ve alacaklar ile gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılmayan finansal borçlara ilişkin muhasebe politikaları önemli ölçüde açıklanmıştır. İşletmelerin, hangi riski yönetmek amacıyla hangi türev ürünü kullandığı

bilgisine ayrıntılı olarak erişilebilmiştir. İşletmeler, bu alanda önemli ölçüde açıklamalarda bulunmuşlardır. Türev ürünlere genel olarak bakıldığında, opsiyon sözleşmelerinin kur riskini, future sözleşmelerinin emtia riskini, forward sözleşmelerinin kur riskini, swap sözleşmelerinin faiz riskini yönetmek amacıyla kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

25. UMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller standardı değerlendirildiğinde; bütün ülkelerde yatırım amaçlı gayrimenkulleri bulunan işletmelerin birkaçı dışında söz konusu işletmelerin bu tür gayrimenkulleri bilançoda ayrı bir kalem olarak raporladıkları görülmüştür. Bu tür gayrimenkullerin maddi duran varlıklar kapsamında sınıflandırılması, standardın ruhuna aykırıdır.⁵⁹ Yatırım amaçlı gayrimenkullerin izleyen dönemlerde maliyet yöntemine ya da gerçeğe uygun değer yöntemine göre izleyen işletmeler bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında maliyet yönteminin daha çok tercih edildiği görülmüştür. Gerçeğe uygun değer yöntemini uygulayan işletmelerin, bağımsız değerlendirme uzmanlarından yararlanıyor olmaları söz konusu olmakla birlikte değerlendirme işlemini kendi yapan işletme yöneticileri de bulunmaktadır. Bu standart uyarınca işletme yöneticilerinin değerlendirme işlemi yapması standardın ruhuna aykırı değildir.⁶⁰ Bu tür gayrimenkulleri bulunan işletmelerin önemli bir bölümü, gerçeğe uygun değer tespiti ilişkin olarak kullandıkları yöntemleri açıklamışlardır.

26. UMS 41 Tarımsal Faaliyetler standardı değerlendirildiğinde; tarımsal faaliyette bulunan sınırlı sayıdaki işletme, canlı varlıklarını gerektiği şekilde dönen ve duran varlıklarda sınıflandırmış ve canlı varlıklarının türlerini açıklamıştır. Ancak, bu işletmelerin önemli bir bölümünün canlı varlıklarını dönen ve duran varlıklarda sınıflandırmalarının gerekçesini açıklamadıkları görülmüştür. Ayrıca, canlı varlıkların gerçeğe uygun değerinde meydana gelen değişimlerin gelir tablosuna yansımaları da çok zor tespit edilebilmiştir. Bazı işletmelerde, bu değişimlerin gelir tablosunda hangi kaleme yansıtıldığı belirlenememiştir. Bu durum, işletmelerin raporlamada görülmesi gereken kalemleri açık ve net olarak belirtmeleri gerekirken karanlıkta bırakmaları hususuna bir örnektir.

⁵⁹ Ayrıntılı bilgi için Bkz. (IASB, 2010b: B1467)

⁶⁰ Ayrıntılı bilgi için Bkz. (IASB, 2010b: B1475)

27. UFRS 2 Hisse Bazlı Ödemeler standardı değerlendirildiğinde; hisse bazlı ödeme işlemleri bulunan işletmelerin özellikle özkaynağa dayalı hisse bazlı ödeme işlemlerinin olduğu görülmüştür.

28. UFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardı değerlendirildiğinde; işletmeler işletme birleşmelerini satın alma yöntemine göre muhasebeleştirmiştir. Şerefiye, bilançoda maddi olmayan duran varlıklardan ayrı olarak gösterilmiş olmakla birlikte birkaç işletme maddi olmayan duran varlıklar içerisinde raporlamıştır. Ayrıca, şerefiyenin elde edilmesine katkı sağlayan etkenlerin niteliksel özelliklerini belirten işletmelerin sayısı da oldukça azdır. Bu durum, şerefiye ile ilgili olarak finansal tablo kullanıcılarının yeteri kadar bilgilendirilmediğine ve işletmeler için şerefiyenin sadece bir tutardan ibaret olduğuna işaret etmektedir.

29. UFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler standardı değerlendirildiğinde; satış amaçlı elde tutulan duran varlıkları bulunan işletmelerin bu tür varlıklarını bilançoda dönen varlıklarda ayrı bir kalem olarak raporladıkları, bu varlıklardan kaynaklanan borçları bulunan işletmelerin de bu borçlarını kısa vadeli yabancı kaynaklar kapsamında ayrı bir kalem olarak raporladıkları görülmüştür. Satış amaçlı elde tutulan duran varlıkları bulunan işletmelerin, bu tür duran varlıkların değerlemesine ilişkin muhasebe politikasını açıklamakla birlikte duran varlıkların bu kapsamda sınıflandırılması halinde amortisman ayrılmasının durdurulacağına ve bu tür varlıkların bir yıl içerisinde elden çıkarılmasının beklendiğine ilişkin muhasebe politikalarını açıklamayı önemli ölçüde gözardı ettikleri ve finansal tablo kullanıcılarını bilgilendirmedikleri tespit edilmiştir. Bu durum, işletmelerin muhasebe politikalarının açıklanmasında gerekli hassasiyeti göstermediklerine işaret etmektedir. İşletmeler, gelir tablosunda sürdürülen / durdurulan ayırımına uymaktadırlar.

30. UFRS 6 Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi standardı değerlendirildiğinde; bu araştırma kapsamında yer alan petrol, doğalgaz ve madencilik faaliyetleri ile uğraşan şirketlerin maliyet oluşturma yöntemini UFRS öncesi ve sonrasında korudukları; UFRS uygulaması ile birlikte sadece bir işletmenin “tam maliyet” yönteminden “başarılı sonuç” yöntemine geçtiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede; UFRS’ye göre raporlama yapan ve petrol, doğalgaz ve madencilik faaliyetleri ile uğraşan başka

şirketlerinde karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla “başarılı sonuç” gibi başka bir maliyet oluşturma yöntemine geçmesi olasıdır.

31. UFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar standardı değerlendirildiğinde; likidite ve kredi riskine maruz kalan işletmeler tespit edilmiş ve bu işletmelerin söz konusu riskleri nasıl yönettikleri konusu incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, işletmelerin bu risklerin yönetimi söz konusu olduğunda uygulanabilecek politikaları finansal tablo dipnotlarında kalıplaşmış ifadelerle açıkladıkları, maruz kalınan riskle ilgili olarak işletmenin içinde bulunduğu finansal durumu yansıtan ve bu duruma özgü açıklamalarda bulunan ifadeler kullanmadıkları görülmüştür. İşletmelerin alacaklarda değer düşüklüğü tutarını gelir tablosunda farklı kalemler altında raporladığı tespit edilmiştir.

32. UFRS 8 Faaliyet Bölümleri standardı değerlendirildiğinde; işletmelerin faaliyet bölümlerini işletmenin iç örgütsel yapısına göre belirlediklerini finansal tablo dipnotlarında açıkladıkları tespit edilmiştir.

33. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları kapsamında yer alan alternatifli muhasebe politikaları ile ülkelerin yerel muhasebe politikalarının örtüşmesi durumunda; işletmelerin UFRS’leri uygularken yerel muhasebe politikalarına tamamen ya da önemli ölçüde bağlı kaldıkları görülmüştür. Bu bağlamda; gelir tablosunun İtalya işletmeleri tarafından çeşit esasına göre, Türkiye işletmeleri tarafından fonksiyon esasına göre sunulması, Avustralya işletmelerinin nakit akış tablosunu brüt yöntemle göre hazırlaması, borçlanma maliyetlerini alternatif yöntemle göre muhasebeleştirilmesi ile Fransa işletmelerinin iş ortaklıklarının konsolidasyonunda oransal konsolidasyon yöntemini kullanması yerel muhasebe politikalarının UFRS uygulaması üzerinde etkili olduğuna ilişkin birkaç örnektir.

Sonuç olarak; Uluslararası Finansal Raporlama Standartları uygulandığı ülkelerde faaliyet gösteren borsaya kote işletmelerin gerek kendi aralarında gerekse uluslararası boyutta karşılaştırılabilir, şeffaf ve anlaşılır finansal raporlamada bulunması ve aynı finansal raporlama dilini konuşması bakımından önemli bir yere sahiptir. Ancak, karşılaştırılabilirliğin gerektiği gibi sağlanması açısından aşağıdaki hususlara uyulması önerilmektedir:

1. UFRS'lere uyumlu olarak finansal raporlama yaptığını belirten işletmelerin finansal tablo ve dipnotlarına gerekli özeni göstermesi gerekir. Aksi takdirde, yapılan raporlama finansal tablo kullanıcılarına yarar sağlamaz, yanıltıcı olur.

2. Bilançolar arasında karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla, UMSK tarafından bilanço formatı hazırlanmalıdır.

3. Gelir tabloları arasında karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla, sadece fonksiyon veya çeşit esasına göre raporlamaya izin verilmelidir.

4. Kalemler olağandışı nitelikte olsa bile bu kalemlerin gelir tablosunda "olağan dışı" olarak sınıflandırılmasından vazgeçilmelidir.

5. Kapsamlı gelir tablosunun iki tablolulu sunumu sürdüğü sürece, bireysel gelir tablosunun kapsamlı gelir tablosundan hemen önce sunulmasına dikkate edilmelidir.

6. Nakit akış tabloları arasında karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla, sadece brüt veya net yöntemle göre raporlamaya izin verilmelidir.

7. Özkaynak değişim tablosu, bazı ülkelere göre ikincil bir tablo olmaktan çıkartılmalı ve diğer finansal tablolarla beraber sunulmalıdır.

8. İşletmelerin finansal tablolarında raporlanan kalemler ile ilgili muhasebe politikaları özenle açıklanmalıdır.

9. Stoklarda değer düşüklüğü söz konusu olduğunda buna ilişkin nedenler ya da şerefiye söz konusu olduğunda buna ilişkin niteliksel özellikler açıklanmalıdır. Söz konusu tutarları, tamamlayıcı nitelikteki bu açıklamalara yer verilmelidir.

10. Stok değer düşüklüğü karşılık giderleri ve şüpheli alacak karşılık giderleri gibi kalemlerin gelir tablosunun hangi bölümünde muhasebeleştirileceği kesin olarak açıklanmalıdır.

11. Gerçeğe uygun değer farklarının gelir tablosunun hangi bölümünde raporlanacağı belirtilmelidir.

12. Maddi duran varlıklarda yeniden değerlemenin bağımsız değerleme uzmanı tarafından yapılması gözlemlenmelidir. İşletmelerin şirket yöneticilerinin kendileri tarafından değerleme yapılmasına ne kadar rağbet edildiği izlenmelidir.

13. İşletmelerin maruz kaldıkları finansal riskleri yönetmelerine ilişkin açıklamalar, belli bir formatta olmamalı, işletmeye özgü çözümleri dile getirmelidir.

KAYNAKÇA

- AASB. 1989. *AASB 1022 Accounting for the extractive industries*. Nisan 2011. <http://www.aasb.com.au/admin/file/content102/c3/AASB1022_10-89.pdf>.
- AASB. 1997a. *AASB 1026 Statement of cash flows*. Nisan 2011. <http://www.aasb.com.au/admin/file/content102/c3/AASB1026_10-97.pdf>.
- AASB. 1997b. *AASB 1036 Borrowing costs*. Nisan 2011. <http://www.aasb.com.au/admin/file/content102/c3/AASB1036_12-97.pdf>.
- AASB. 1999. *AASB 1040 Statement of financial position*. Nisan 2011. <http://www.aasb.com.au/admin/file/content102/c3/AASB1040_10-99.pdf>.
- Accor. 2008. *Registration document*. 5 Temmuz 2009. <http://www.accor.com/fileadmin/user_upload/Contenus_Accor/Finance/PDF/EN/ACCOR_2008_Registration_Document.pdf>.
- Adana Çimento Sanayii. Türk A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle SPK'nın seri:XI no: 29 sayılı tebliğine göre hazırlanan konsolide finansal tablolar*. 25 Nisan 2009. <<http://www.adanacimento.com.tr/contentFiles/adana-14.%20Bağımsız%20Denetim%20Raporu%2031122008.pdf>>.
- Adidas Group. 2008. *Annual Report*. 30 Haziran 2009. <http://www.adidas-group.com/en/investorrelations/assets/pdf/annual_reports/2008/GB_2008_En.pdf>
- Advansa Polyester Sanayi A.Ş. 2008. *1 Ocak - 31 Aralık 2008 dönemine ait mali Tablolar ve bağımsız denetçi raporu*. 25 Nisan 2009. <http://www.advansa.com.tr/tr/PerMTablo/2008_12.pdf>.
- Afyon Çimento Sanayi Türk A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <http://www.afyoncimento.com/NR/rdonlyres/EFBC0F81-1295-45A6-B923B891C9883A6D/0/MaliTablolarveDipnotlar31_12_2008.pdf>.
- Air France – KLM Group. 2009. *Consolidated financial statements for the year ended March 31, 2009*. 5 Temmuz 2009. <http://www.airfranceklm-finance.com/sysmodules/RBS_fichier/admin/forcedownload.php?id=1107>.
- Air Liquide. 2008. *Reference document*. 5 Temmuz 2009. <http://www.airliquide.com/file/otherelement/pj/drf2008_al_gb40790.pdf>.
- Akbulut, Y., ve Marşap, B. 2006. Maddi duran varlıklarda değer düşüklüğünün TMS 36 varlıklarda değer düşüklüğü standardı kapsamında incelenmesi ve İMKB'de işlem gören şirketlerdeki uygulamaların değerlendirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası*, 4: 85-116
- Akbulut, Y., ve Yanık, S. 2008. *Türkiye'de finansal tabloların tarihsel gelişim süreci*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akçansa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.akcansa.com.tr/docs/AKCANSA31122008KONSOLIDEMALTABLO.pdf>>.
- Akdoğan, N. 1991. Dördüncü yönergenin öngördüğü bilanço tablosu ve ülkemizdeki uygulamalarla karşılaştırılması, *Avrupa Topluluğuna Entegrasyonda Muhasebe Standartları*. A.Ü.S.B.F.Yayımları No:574:5-61 Türkiye 12. Muhasebe Eğitimi Sempozyumu. Ankara

- Akdoğan, N., ve Sevilengül, O. 2008. TMS ve TFRS uygulamalarının tekdüzen hesap planı üzerine etkileri ve öneriler. **Bildiriler**. ASMMMO Yayın No: 59: 187-258 VI. Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu
- Alexander, D., ve Nobes, C. 2007. **Financial accounting: an international introduction**. England: Prentice Hall. 3. edition
- Alstom. 2008. **Registration document**. 5 Temmuz 2009. <<http://www.alstom.com/WorkArea/DownloadAsset.aspx?id=8589944055>>.
- Altınıyıldız Mensucat ve Konfeksiyon Fabrikaları A.Ş. 2008. **31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide mali tablolar ve bağımsız denetim raporu**. 25 Nisan 2009. <<http://www.kap.gov.tr/yay/Download/Bildirim/Ek/23014.pdf>>.
- Alumina Limited. 2008. **Annual report**. 17 Kasım 2009. <http://www.alumina.com/pdf/ALUMINA_Annual%20Report%2008_web.pdf>.
- American Accounting Association. 1977. 1975-1976 Committee on international accounting operations and education. Committee reports: Supplement to volume 52. **The Accounting Review**, 52: 65-132
- Anadolu Efes Biracılık ve Malt Sanayi A.Ş. 2008. **31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide mali tablolar ve bağımsız denetim raporu**. 25 Nisan 2009. <http://tr.anadoluefes.com/images/download/pdf/AEFES-Kons31122008SPK_TR_FINAL.pdf>.
- Anglo American. 2008. **Annual report**. 20 Mayıs 2009. <<http://www.investis.com/aa/docs/ar2008.pdf>>.
- Arçelik A.Ş. 2008. **1 Ocak - 31 Aralık 2008 tarihi itibarıyla konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu**. 25 Nisan 2009. <<http://www.arcelikas.com.tr/NR/rdonlyres/37419830-547C-4486-97AF-653DBE22CD00/28662/2008YılsonuFinansalSonuçları.pdf>>.
- Associated British Food(AB Food). 2008. **Annual report and accounts**. 20 Mayıs 2009. <<http://www.abf.co.uk/uploads/4fd0df89d01.pdf>>.
- Australian Agricultural Company. 2008. **Annual report**. 17 Kasım 2009. <http://www.aaco.com.au/_upload/20090429084800861.pdf>.
- Australian Pipeline Trust(APA Group). 2009. **Annual report**. 17 Kasım 2009. <[http://www.apa.com.au/media/167506/apa_ar09_webversion\[1\].pdf](http://www.apa.com.au/media/167506/apa_ar09_webversion[1].pdf)>.
- Aygaz A.Ş. 2008. **31 Aralık 2008 tarihi itibarıyla hazırlanan konsolide finansal tablolar**. 25 Nisan 2009. <<http://www.aygaz.com.tr/NR/rdonlyres/8D64FE8D-502F-4D02-857C-D4FB38A570A4/4351/Aygaz31122008SPK.pdf>>.
- Axel Springer AG. 2008. **Financial statements for the period ending december 31, 2008**. 30 Haziran 2009 <http://www.axelspringer.de/dl/101769/financial_statements2008.pdf>.
- Banvit Bandırma Vitaminli Yem Sanayii A.Ş. 2008. **31 Aralık 2008 tarihinde sona eren hesap dönemine ait konsolide mali tablolar ve bağımsız denetim raporu**. 25 Nisan 2009. <<http://www.banvitas.com/pdf/Bnvt2008tr.pdf>>.
- Basf Group. 2008. **Annual report**. 30 Haziran 2009. <http://www.basf.com/group/corporate/en/function/conversions:/publish/content/about-basf/facts-reports/reports/2008/ZOAC0903E_Report_2008.pdf>.
- Bauer Group. 2008. **Annual report**. 30 Haziran 2009. <http://www.bauer.de/export/sites/www.bauer.de/pdf/investor_relations/annual_report/annual_report_2008_en.pdf>.
- Bayer Group. 2008. **Annual report**. 30 Haziran 2009. <http://www.investor.bayer.com/user_upload/3171/>.
- BHP Billion. 2009. **Annual report**. 30 Eylül 2009. <<http://www.bhpbilliton.com/home/investors/reports/Documents/annualReport2009.pdf>>.

- Bilfinger Berger. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <[http://www.bilfinger.com/C1257130005050D5/vwContentByKey/W27PUJWJ319VENSDE/\\$FILE/GB08_en.pdf](http://www.bilfinger.com/C1257130005050D5/vwContentByKey/W27PUJWJ319VENSDE/$FILE/GB08_en.pdf)>.
- Billabong International Limited. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://media.corporate-ir.net/media_files/irol/15/154279/reports/_20090925_0809_Full_Financial_Report.pdf>.
- BİM Birleşik Mağazalar A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <http://www.bim.com.tr/dosyalar/donemsel-finansal-sonuclar/1_26917550_bimas_bim_31.12.2008__ufrs__spk__tr__final_.pdf>.
- BMW Group. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.bmwgroup.com/annualreport2008/_downloads/BMW_Group_2008.pdf>.
- Boral Limited. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://www.boral.com.au/Images/common/pdfs/Reports_2009/Financial_Review_2009.pdf>.
- British Airways. 2009. *Annual report and accounts*. 30 Eylül 2009. <http://media.corporate-ir.net/media_files/irol/24/240949/AnnualBA/BA_AR_2008_09.pdf>.
- British American Tobacco Group. 2008. *Annual report*. 20 Mayıs 2009. <[http://www.bat.com/group/sites/uk__3mnfen.nsf/vwPagesWebLive/DO52AK34/\\$FILE/medMD7QMM9J.pdf?openelement](http://www.bat.com/group/sites/uk__3mnfen.nsf/vwPagesWebLive/DO52AK34/$FILE/medMD7QMM9J.pdf?openelement)>.
- British Petrol (BP). 2008. *Annual report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/annual_review/annual_review_2008/S_TAGING/local_assets/downloads_pdfs/BP_annual_report_accounts_2008.pdf>.
- BT Group. 2009. *Annual report*. 30 Eylül 2009. <<http://www.btplc.com/Sharesandperformance/Annualreportandreview/pdf/BTGroupAnnualReport2009.pdf>>.
- Bulgari Group. 2008. *Consolidated financial statements as of 31 December 2008*. 10 Temmuz 2009. <http://ir.bulgari.com/~media/Files/B/Bulgari-IR-2010/anintrep/2008/ar_2008/ar_2008.pdf?>>.
- Burberry. 2009. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://smartpdf.blacksunplc.com/burberry2008-09ara/Burberry_2008-09_AnnualReport.pdf>.
- Buzzi Unicem. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.buzziunicem.it/contentsmulti/instance1/files/document/1362BuzAR08_ENG_Web.pdf>.
- Büyükmirza, K. 2007. *Maliyet ve yönetim muhasebesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Cadbury. 2008. *Annual report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <http://cadburyar2008.production.investis.com/financial-statements/~media/Files/C/cadbury-ar-2008/pdf/cadbury_ra_13mb_compressed.ashx>.
- Cairn Energy. 2008. *Annual report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <http://www.cairnenergy.com/uploadedFiles/Investors/Reports_library/2008-Annual-Report.pdf>.
- Cairns, D., Massoudi, D. R., Taplin, R. and Tarca, A. 2009. *IFRS fair value measurement and accounting policy choice in the United Kingdom and Australia*. AAA 2009 Mid-Year International Accounting Section (IAS) Meeting. Mart 2010. <<http://ssrn.com/abstract=1274024>>.
- Campari Group. 2008. *Consolidated accounts for the year ending 31 December 2008*. 10 Temmuz 2009. <http://www.investis.com/reports/campari_ar_2008_en/pdf/campari_ar_2008_en.pdf>.
- Carrefour Group. 2008. *Financial report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.carrefour.com/docroot/groupe/C4com/Pieces_jointes/RA/Carrefour_RFI08_VA_BAT_BD.pdf>.
- Casino Group. 2008. *Registration document*. 5 Temmuz 2009. <http://www.groupe-casino.fr/IMG/pdf/Registration_document_2008-2.pdf>.

- Celesio AG. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.celesio.com/nameDownload/ag/80322/pdf/nn/GB%2008_EN.pdf>.
- Christensen, H. B., Nikolaev, V. 2009. *Who uses fair value accounting for non-financial assets after IFRS adoption?*. Chicago Booth School of Business Research Paper No. 09-12. Mart 2010. <http://faculty.chicagobooth.edu/workshops/accounting/archive/pdf/ChristensenNikolaev2008_Chicago.pdf>
- Choi, F., ve Mueller, G. 1984. *International accounting*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc.
- Choi, F., ve Meek, G. 2008. *International accounting*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education
- Ciments Français S.A. 2008. *Annual report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.cimfra.fr/NR/rdonlyres/317A7B1F-C7A5-4467-ACF7-416B1CCF44EF/0/090423_CF_UK_online.pdf>.
- Coca-Cola Amatil. 2008. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <<http://www.ccamatil.com/InvestorRelations/AnnualReports/2008/2008%20Annual%20Report.pdf>>.
- Colas Group. 2008. *Annual report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.colas.com/fichiers/fckeditor/File/pdf/info_reglement/COLAS_Annual_Financial_Report_08.pdf>.
- Commodity Risk Page. Wikipedia. Mayıs 2011. <http://en.wikipedia.org/wiki/Commodity_risk>
- Conceptual Framework for Financial Reporting Page. IASB. Nisan 2011. <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Conceptual+Framework/Conceptual+Framework.htm>>.
- Croda International. 2008. *Annual report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <<http://www.croda.com/download.aspx?s=1&m=doc&id=4b697f60-69d3-4f55-a219-4308117cb9bc>>.
- Çelebi Hava Servisi A.Ş. 2008. *1 Ocak - 31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.celebihandling.com/dosyalar/araklik2008.zip>>.
- Çil Koçyiğit, S., Çına Bal, E., Bal, H. 2009. İMKB’de işlem gören şirketlerde türev ürünlerin risk yönetimi amacıyla kullanılma düzeyleri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 28:109-129
- Daimler AG. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.daimler.com/Projects/c2c/channel/documents/1677323_DAI_2008_Annual_Report.pdf>.
- Damiani Group. 2009. *Annual report*. 10 Aralık 2009. <http://investorrelations.damiani.com/www/index.php?ctr=getdocument&file=Bilancio_ENG_23.07.09.pdf>.
- D’Amico International Shipping. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://investorrelations.damicointernationalshipping.com/files/Bilanci%20e%20Relazioni/ENG/2008/Bilancio_ING_72.pdf>.
- Danone. 2008. *Registration document*. 5 Temmuz 2009. <http://media.corporate-ir.net/media_files/irol/95/95168/press/RegistrationDocument2008.pdf>.
- David Jones Limited. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://www.davidjones.com.au/images/For-Investors/2009/annual_report09>.
- Deegan, C., ve Unerman, J. 2006. *Financial accounting theory*. New York, NY: McGraw-Hill Education
- Delikanlı, İ. U. 2009. Finansal tabloların yayımının onaylanma süreci ve bu süreçteki gelişmelerin tablolara yansıtılması. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 29:101-117
- Deloitte Touche Tohmatsu. Page. Mart 2009. <<http://www.iasplus.com/country/useias.htm>>.

- De'longhi. 2008. *Annual report at 31 December 2008*. 10 Temmuz 2009. <<http://investors.delonghi.com/pdf/annualreports/annual-report-2008.pdf>>.
- Delticom AG. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.delti.com/Investor_Relations/Delticom_AnnualReport_2008.pdf>.
- Demir, V. 2009. *TFRS/IFRS kapsamında finansal araçlar*. Ankara: Nobel Yayın.
- Demir, V. 2009. Finansal raporlama uygulamalarına ilişkin farklı yaklaşımlar. *Muhasebe Ve Denetim Bakış*, 28: 73-92
- Deutsche Post. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.dp-dhl.com/content/dam/dpdhl/investoren/en/investoren/publikationen/archiv/2008/finanzpublikation/en/dpwn_annual_report_2008_en.pdf>.
- Deutsche Telekom Group. 2008. *The 2008 financial year*. 30 Haziran 2009. <http://www.download-telekom.de/dt/StaticPage/62/37/50/090227_DTAG_2008_Annual_report.pdf_623750.pdf>.
- Diageo. 2009. *Annual report*. 30 Eylül 2009. <http://www.diageo.com/Lists/Resources/Attachments/214/Diageo_AR09.pdf>.
- Dick, W., Missonier-Piera, F. 2010. *Financial reporting under IFRS: a topic based approach*. UK: John Wiley & Sons. 1. edition
- Dmail Group. 2008. *Statutory and consolidated financial statements for the year ended 31 December 2008*. 10 Temmuz 2009. <<http://www.dmailgroup.it/admin/allegati/DmailbilSITOeng.pdf>>.
- Doğan Gazetecilik. 2008. *1 Ocak – 31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <http://kurumsal.dogangazetecilik.com/pdfs/DGZT_31_12_2008.pdf>
- Doğuş Otomotiv Servis ve Ticaret A.Ş. 2008. *1 Ocak – 31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.kap.gov.tr/yay/Download/Bildirim/Ek/23891.pdf>>.
- Doupnik, T.S. ve Salter, S.B. 1993. An emperical test of a judgmental international classification of financial reporting practices. *Journal of International Business Studies*, First Quarter: 41-60
- Doupnik, T. ve Perera, H. 2009. *International accounting*. New York, NY: McGraw-Hill Education.
- Dyckerhoff. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <<http://www.dyckerhoff.com/online/en/Home/InvestorRelations/PublicationsKeyFigures/AnnualReports/documento1531.html>>.
- Easy Jet. 2008. *Annual report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <http://corporate.easyjet.com/~media/Files/E/easyJet/pdf/investors/result-center/easyJet_ar081.pdf?>.
- Eiffage Group. 2008. *Annual report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.eiffage.com/files/RA%202008/EIFFAGE_RA08_GB.pdf>.
- Eis Eczacıbaşı İlaç, Sınai ve Finansal Yatırımlar A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetçi raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.kap.gov.tr/yay/Download/Bildirim/Ek/24899.pdf>>.
- Enel. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.enel.com/en-GB-static/investor/financial_statements/doc/2008BILCONS/Annual_Report_ing.pdf.dl>.
- Eni. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.eni.com/en_IT/attachments/publications/reports/reports-2009/AnnualReport2008.pdf>.
- Enka İnşaat ve Sanayi A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.enka.com/pdf/ENKAI-Kons%2031122008.pdf>>.

- E. On AG. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.eon.com/en/downloads/EON_FB_US_2008.pdf>.
- Eramet Group. 2008. *Annual report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.eramet.fr/us/PRODUCTION_GALLERY_CONTENT/DOCUMENTS/Investisseurs/Publications/Rapports_d_activite/RAPPORT_ANNUEL_2008.pdf>.
- Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.(ERDEMİR). 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar*. 25 Nisan 2009. <http://www.erdemir.com.tr/images/yatirimcilar/31122008_DenetimRaporu_tr.pdf>.
- Erg Spa. 2008. *Annual report for the year ended 31 December 2008*. 10 Temmuz 2009. <http://www.erg.it/data/erg/en/investorRelations/financialStatementsReports/2008/Consolidated-Financial-Statements/pdf/Consolidato2008_eng.pdf>.
- Esen, Ö. M. 2009. Vergi usul kanunu ve Türkiye muhasebe standartları çerçevesinde şüpheli alacakların incelenmesi. *Mali Çözüm*, 2009(94):127-153
- Fairfax. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://www.fxj.com.au/shareholders/FXJ-2009AnnualReport_FINALLOWRES_revised.pdf>.
- Fastweb Group. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://company.fastweb.it/files/13/FASTWEB_Group_2008.pdf>.
- Fiat Group. 2008. *Annual report and consolidated and statutory financial statements*. 10 Temmuz 2009. <http://www.fiatspa.com/en-US/investor_relations/financial_reports/FiatDocuments/Bilanci/2007/BILANCIO_CONSOLIDATO_NOTAINTEGRATIVA_2007_ENG.pdf>.
- Fleetwood Corporation. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <www.fleetwood.com.au>
- Ford Otomotiv Sanayi A.Ş. 2008. *1 Ocak – 31 Aralık 2008 hesap dönemine ait finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <http://www.fordotosan.com.tr/downloads/yatirimciiliskileri/31_12_2008_mali_tablo_dipnotlar.pdf>.
- Foster's Group. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <<http://fosters.ice4.interactiveinvestor.com.au/Fosters0901/Annual%20Report%202009/EN/download.aspx>>.
- France Telecom. 2008. *Annual report and corporate social responsibility report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.orange.com/en_EN/finance/documentation/annual-reports/att00014094/annual-report2008_en.pdf>.
- Hacıüstemoğlu, R., Bahadır, O., Boz, F. 2006. Petrol arama ve üretim işletmeleri için muhasebe önerisi. *Mali Çözüm*, 78: 21-33
- Harvey Norman Holdings Limited. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://www.harveynormanholdings.com.au/pdf_files/2009_annual_report_final_for_release_141009.zip>.
- Heidelberg Cement. 2009. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.heidelbergcement.com/NR/rdonlyres/7C9B6F38-3AC4-46C0-BA2C4F84A7452FBB/0/GB_2008_en_print.pdf>.
- Hera Group. 2008. *Consolidated annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://eng.gruppohera.it/binary/hr_ir/bilancio_archivio/2008_Annual_Report.1279813226.pdf>.
- Hermes International. 2008. *Annual report, overview of the group – review of operations*. 5 Temmuz 2009. <http://finance-en.hermes.com/content/download/125/2586/version/2/file/RA_GB_T1%26T2OK.pdf>
- Hochtief Group. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <<http://www.berichte.hochtief.de/qb09/download/134>>.

- Hürriyet Gazetecilik. 2008. *1 Ocak – 31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.hurriyetkurumsal.com/tr/download/Formsrk-Kons-aralik2008.pdf>>.
- Gaz de France Suez(GDFSUEZ). 2008. *Reference document*. 5 Temmuz 2009. <<http://www.gdfsuez.com/document/?f=files/en/gdf-suez-ddr08-vus-interactif.pdf>>.
- Geox Breathes. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.geox.biz/pdf/Geox_Annual08ENG.pdf>.
- IASB. 2006. *Exposure draft of proposed amendments to IAS 1 Presentation of Financial Statements*. İngiltere: IASCF Yayınlar Departmanı. 15 Aralık 2010. <<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/BDD7DFE3-59D4-478B-B3AD-F18B9924ECDA/0/EDAmdmtstoIAS1.pdf>>.
- IASB. 2010a. *Uluslararası finansal raporlama standartları: A bölümü zorunlu hükümler*. İngiltere: IASCF Yayınlar Departmanı
- IASB. 2010b. *Uluslararası finansal raporlama standartları: B bölümü eşlik eden dokümanlar*. İngiltere: IASCF Yayınlar Departmanı
- IASB. 2010c. *International financial reporting standards(IFRS): A briefing for chief executives, audit committees & boards of directors*. UK: IFRS Foundation Publications Department
- IASB. 2010d. *ED 9 Presentation of items of other comprehensive income(proposed amendments to IAS 1)*. UK: IFRS Foundation Publications Department. 30 Mayıs 2010. <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/58DEA5EA-8CFC-45A7-910E-A55F9B7EA04F/0/ED_OCIMay10.pdf>.
- IASB. 2010e. *Staff draft of exposure draft IFRS X financial statement presentation*. UK: IFRS Foundation Publications Department. 30 Temmuz 2010. <<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/61E20DBC-DFF6-4BAB-80CD-949A1DF7E95C/0/FSPStandard.pdf>>.
- IASB. 2010f. *Exposure draft: Revenue from contracts with customers*. UK: IASC Foundation Publications Department. 30 Temmuz 2010. <<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/EFA36EF7-238C-4C88-9C36-D6AACEB7762F/0/EDRevRecogSt0610.pdf>>.
- IASB. 2010g. *Exposure draft: Leases*. UK: IFRS Foundation Publications Department. 1 Mayıs 2010. <<http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/C03C9E95-822E-4716-81ED-04B9CC4943BE/0/EDLeasesStandard0810.pdf>>.
- IASB. 2011a. *IAS 27 Separate financial statements*. UK: IFRS Foundation Publications Department.
- IASB. 2011b. *IFRS 10 Consolidated financial statements*. UK: IFRS Foundation Publications Department.
- IASB. 2011c. *IAS 28 Investments in associates and joint-ventures*. UK: IFRS Foundation Publications Department.
- IASB. 2011d. *IFRS 11 Joint Arrangements*. UK: IFRS Foundation Publications Department.
- IASB. 2011e. *Presentation of items of other comprehensive income(amendments to IAS 1)*. UK: IFRS Foundation Publications Department.
- IASC Steering Committee. 2000. *Issues paper: extractive industries*. UK: IASC Publications Department.
- Imi. 2008. *Annual report*. 20 Mayıs 2009. <<http://www.imiplc.com/downloads/pdf/AnnualReport2008.pdf>>.

- Imperial Tobacco Group. 2008. *Annual report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <http://files.the-group.net/library/itg/annualreport2008/pdfs/itgar08_fullreport.pdf>.
- Impregilo Group. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.impregilo.it/public/impregilo/doc_download/annual_report_2008_2.pdf>.
- Indesit Company. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.indesitcompany.com/pages/_saved_files/content/link/en_GB/687_IndesitCo_ConsolidatedFinancialStatements2008.pdf>.
- InterContinental Hotels Group. 2008. *Annual report and financial statements*. 20 Mayıs 2009. <http://www.ihgplc.com/files/reports/ar2008/files/pdf/2008_annual_report.pdf>.
- Italcementi Group. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.italcementigroup.com/NR/rdonlyres/EA732C79-F6DC-469A-8E08-992783CA628E/0/ITC_ANNUALREPORT2008.pdf>.
- Johnson Matthey. 2009. *Annual report and accounts*. 30 Eylül 2009. <http://www.matthey.com/media/pdf/JM_AR09.pdf>.
- Karabük Demir ve Çelik Fabrikaları A.Ş.(KARDEMİR) 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibarıyla SPK'nın seri:XI No: 29 sayılı tebliğine göre hazırlanan mali tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.kardemir.com/katalog/yatirim/200812tnk.pdf>>.
- Kartonsan Karton Sanayi ve Ticaret A.Ş. 2008. *1 Ocak – 31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <http://www.kartonsan.com.tr/pdf/2009/Kartonsan_Bagimsiz_Denetim_Raporu_200812.pdf>.
- Kvaal, E., Nobes, C. 2010. International differences in IFRS policy choice: a research note. *Accounting and Business Research*, Vol. 40(2): 173-187
- Lagardere. 2008. *Reference document including annual financial report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.lagardere.com/fichiers/fckeditor/File/actionnaires%20individuels/assemblee_generale/2009/doc_de_ref_2008_en.pdf>.
- Leases Project Page. IASB. Nisan 2011. <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Leases/Leases.htm>>.
- Loewe AG. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.loewe-int.de/fileadmin/dataStorage/Loewe_Deutschland/de/Loewe_AG/investor_relations/Publikationen/Geschaeftsbericht/2008/Loewe_GB08_UK_web_gesch%C3%BCtzt.pdf>.
- Lufthansa. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <<http://investor-relations.lufthansa.com/fileadmin/downloads/en/financial-reports/annual-reports/LH-AR-2008-e.pdf>>.
- Mandadori. 2008. *Consolidated financial statements at 31 December 2008*. 10 Temmuz 2009. <http://www.mondadori.com/content/download/2198/37396/bilancio2008_eng.pdf>.
- Marks & Spencer. 2009. *Annual report and financial statements*. 30 Eylül 2009. <<http://corporate.marksandspencer.com/file.axd?pointerid=c25b7670e6e4420abd2403cb7a6149f4&versionid=c6167e6e5dc44b918eb9a277b921fa23>>.
- Marşap, B. 2001. *İşletmelerde finansal bilgilerin bölümlere göre raporlanması*. Ankara: Tutubay Yayınları
- Marşap, B., Çil Koçyiğit, S., Çına Bal, E. 2007. İMKB'de işlem gören gıda, tekstil ve hizmet sektörlerinde faaliyet gösteren şirketlerin finansal tablo dipnotlarında açıklanan muhasebe politikalarının seçilen UFRS'ler açısından incelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası*, 2007(4): 99-120

- Martı Otel A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide mali tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.marti.com.tr/uploads/belgebankasi/01.04.2008-31.12.2008Donemi.pdf>>.
- Metro Group. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.metrogroup.de/internet/site/metrogroup/get/documents/metrogroup_international/corpsite/80_global/publications/AR2008-en.pdf>.
- Michelin. 2008. *Annual report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.michelin.com/corporate/EN/content/financeDocuments/Documents/Documents/Annual_Reports/Annual_reports_08/Michelin-Annual-report-2008.pdf>.
- Mondi Group. 2008. *Annual report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <http://www.mondigroup.com/PortalData/1/Resources/investor_relations/documents/4152_Mondi_AR_LoRes_260309.pdf>.
- Morgan Sindall Group. 2008. *Report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <http://corporate.morgansindall.com/interface/files/uploads/reports/2008_Report_and_Accounts.pdf>.
- Morrisons. 2009. *Annual report and financial statements*. 30 Eylül 2009. <http://www.morrisons.co.uk/Documents/Morrisons_Report-0809.pdf>.
- Mueller, G. 1963. The dimensions of international accounting problem. *The Accounting Review*, 38(1): 142-147
- Mueller, G. 1965. Whys and hows of international accounting. *The Accounting Review*, 40(2): 386-394
- Mueller, G. 1968. Accounting principles generally accepted in the United States versus those generally accepted elsewhere. *International Journal of Accounting*, 3(2): 91-103
- Nair, R.D. ve Frank, W.F. 1980. The impact of disclosure and measurement practices on international accounting classifications. *The Accounting Review*, LV(3): 426-450
- National Grid Gas. 2009. *Annual report and accounts*. 30 Eylül 2009. <<http://www.nationalgrid.com/NR/rdonlyres/67A9F466-B2B6-4B7A-BA08-BB24E0076173/35026/NGGARA2009v7.pdf>>.
- Newcrest Mining. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <<http://newcrest.ice4.interactiveinvestor.com.au/Newcrest0901/Annual%20Report%202009/EN/download.aspx>>.
- Next Plc. 2009. *Annual report and accounts*. 30 Eylül 2009. <http://www.investis.com/nextplc/financialinfo/reportsresults/2008/Next_RA.pdf>.
- Nobes, C. 1998. Towards a general model of the reasons for international differences in financial reporting. *ABACUS*, 34(2):162-187
- Nufarm Limited. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://www.nufarm.com/Assets/13199/1/NufarmAR_2009.pdf>.
- Oil Search Limited. 2008. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <<http://www.oilsearch.com/Media/docs/090408-2008-Annual-Report-ff7e4d83-a61a-49a9-96e1-6ef6ffcdb714.pdf>>.
- Orica Limited. 2008. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://orica.inform.me.com.au/download_pdfs/Orica_Annual_Report_2008.pdf>.
- Origin Energy. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://www.originenergy.com.au/files/AnnualReport_09.pdf>.
- OZ Minerals. 2008. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://www.ozminerals.com/Media/docs/ASX_20090427_OZ%20MineralsAnnualReport2008-6ed069b6-0f9c-42f5-bf19-81985a30bf44-0.pdf>.
- Özbek, Y. 2009. TMS 24: İlişkili taraf açıklamaları. *Muhasebe Bilim Dünyası*, 4: 147-182

- Paperlinx. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009 <http://www.paperlinx.com.au/Resources/Investor_Information/Annual_and_Interim_Reports/2009_PPX_Annual_Report.pdf>.
- Parmalat. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <<http://www.parmalat.com/attach/content/2427/Bilancio%20ENG.pdf>>.
- Pearson. 2008. *Annual report and accounts*. 20 Mayıs 2009. <http://www.pearson.com/media/files/press-releases/2008/pearson_ARA_2008.pdf>.
- Peugeot. 2008. *Registration document*. 5 Temmuz 2009. <http://www.psa-peugeot-citroen.com/document/publication/document_de_reference_2008%20VA12405843081240933272.pdf>.
- Pınar Süt Mamulleri Sanayii A.Ş. 2008. *1 Ocak – 31 Aralık 2008 hesap dönemine ait finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.pinar.com.tr/pdf/sut-mali-2008-yil-sonu.pdf>>.
- Pirelli. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.pirelli.com/en_IT/browser/attachments/pdf/FY2008.pdf>.
- Poroy Arsoy, A. 2008. Bölümsel raporlamada yeni bir uygulama: IFRS 8. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 38:177-185
- PPR. 2008. *Registration document*. 5 Temmuz 2009. <http://www.ppr.com/sites/default/files/publications/PPR_DOCUMENT_2008_DRF_EN.pdf>.
- Praktiker Holding AG. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.praktiker.com/pb/site/praktiker_com/get/params_Dattachment/348858/090327_GB_08_english.pdf>.
- Prysmian Group. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <<http://phx.corporate-ir.net/External.File?item=UGFyZW50SUQ9MTM4MXxDaGlsZEIEPS0xfFR5cGU9Mw==&t=1>>.
- Qantas Airways. 2009. *Annual report*. 17. Kasım 2009. <<http://www.qantas.com.au/infodetail/about/investors/2009AnnualReport.pdf>>.
- RCS Media Group. 2008. *Group annual report and financial statements at December 31, 2008*. 10 Temmuz 2009. <<http://www.rcsmediagroup.it/wps/wcm/connect/116a8e004836a7668649b7a23ba62913/Relazione+inglese+31+12+2008.pdf?MOD=AJPERES>>.
- Renault Group. 2008. *Registration document*. 5 Temmuz 2009. <<http://www.renault.com/en/Lists/ArchivesDocuments/Renault%20-%202008%20Registration%20Document.pdf>>.
- Replacement of IAS 1 and IAS 7 Page. IASB. Nisan 2011. <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Financial+Statement+Presentation/Phase+B/Phase+B+-+Replacement+of+IAS+1+and+IAS+7.htm>>.
- Revenue Recognition Project Page. IASB. Nisan 2011. <<http://www.ifrs.org/Current+Projects/IASB+Projects/Revenue+Recognition/Revenue+Recognition.htm>>.
- RWE Group. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <<http://www.rwe.com/app/Mediencenter/Mediencenter.aspx?SelCatID=212>>.
- Sabmiller. 2009. *Annual report*. 30 Eylül 2009. <http://www.sabmiller.com/files/reports/ar2009/2009_annual_report.pdf>.
- Saint Gobain. 2008. *Annual report*. 5 Temmuz 2009. <http://www.saint-gobain.com/files/Rapport_annuel_2008_EN.pdf>.
- Santos Limited. 2008. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <http://www.santos.com/library/Santos_Annual_Report_2008.pdf>.

- Schroeder, R.G., Clark, M. W., Cathey, J. M. 2009. *Financial accounting theory and analysis: text and cases*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc. 9. edition
- Scottish and Southern Energy(SSE). 2009. *Annual report*. 30 Eylül 2009. <http://www.sse.com/uploadedFiles/Controls/Lists/Reports_and_Results/2009AnnualReportAndAccounts.pdf>.
- Seidler, L.J. 1967. International accounting – the ultimate theory course. *The Accounting Review*, October:775-781
- Sequana Group. 2008. *Registration document*. 5 Temmuz 2009. <http://www.sequana.com/upload/rapport_annuel/2008/Sequana_DRF2008_UK_MEL.pdf>.
- Sevilengül, O. 2005. *Genel muhasebe*. Ankara: Gazi Kitabevi. 12. baskı
- Siemens. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.siemens.com/investor/pool/en/investor_relations/e08_00_gb2008.pdf>.
- Smith, M., Sagafi-nejad, T., Wang, K. 2008. Going international: accounting and auditing standards. *Internal Auditing*, July/August 2008: 3-12
- Snam Rete Gas. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <<http://www.snamretegas.com/portal/pls/portal/docs/1/2031847.PDF>>.
- Sodexo Group. 2009. *Reference document for the year ended August 31, 2009*. 5 Kasım 2009. <http://www.sodexo.com/group_en/Images/Sodexo-Reference-Document-FY2009_tcm13-407487.pdf>.
- Surteco AG. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009 <<http://www.surteco.com/index.php/surteco/content/download/927/5372/file/SURJ08E.pdf>>.
- Südzucker AG. 2009. *Annual report*. 30 Haziran 2009 <http://www.suedzucker.de/en/Investor-Relations/Archiv/Finanzberichte/Berichte-2008-09/GB_2008-09_e_1-5.pdf>.
- Tat Konserve Sanayii A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar ve dipnotları*. 25 Nisan 2009. <<http://www.tatyatirimciiliskileri.com/FinansalRaporlar/20.pdf>>.
- Telecom Italia. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <http://www.telecomitalia.com/content/dam/telecomitalia/en/archive/documents/investors/Annual_Reports/2008/2008_ANNUAL_REPORT-1-.pdf>.
- Telstra Corporation Limited. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <<http://www.telstra.com.au/abouttelstra/download/document/tls696-2009annualreport.pdf>>.
- Tenker, N. 2004. SPK 19, IAS 39, FASB 133 ışığında vadeli işlemler ve opsiyon sözleşmelerinin “hedge” amacı ile kullanılması durumunda muhasebeleştirilme esasları, *Muhasebe Bilim Dünyası*, 3:77-115
- Terna. 2008. *Annual report*. 10 Temmuz 2009. <<http://www.terna.it/LinkClick.aspx?fileticket=moJPUmJNYW4%3d&tabid=2073&mid=11314>>.
- Tesco Plc. 2009. *Annual report and financial statements*. 20 Eylül 2009. <http://www.tescopl.com/media/147486/annual_report_2009.pdf>.
- Tesco Kipa Kitle Pazarlama Ticaret ve Gıda Sanayi A.Ş. 2009. *1 Mart 2008 – 28 Şubat 2009 hesap dönemine ait finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <http://tesco.kipa.com.tr/PDF/MaliTablolar/01_03_2008_28_02_2009.pdf>.
- TMSK. 2007. *Uluslararası finansal raporlama standartları ile uyumlu Türkiye muhasebe standartları*. Ankara: Fersa Matbaası.
- TMSK. 2010a. *Uluslararası finansal raporlama standartları ile uyumlu Türkiye muhasebe standartları*. Ankara: Fersa Matbaası.

- TMSK. 2010b. *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*. 3 Mayıs 2011. <<http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/Finansal%20Raporlamaya%20İlişkin%20Kavramsal%20Çerçeve.pdf>>.
- Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar ve dipnotları*. 25 Nisan 2009. <http://www.tofas.com.tr/backup/Documents/tr/pdf/TOFAS_31122008_SPK_XI_29.pdf>.
- Total S.A. 2008. *Registration document*. 5 Temmuz 2009. <http://www.total.com/MEDIAS/MEDIAS_INFOS/860/FR/Total-2008-document-reference-va.pdf>.
- Trakya Cam Sanayii A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle hazırlanan konsolide finansal tablolar*. 25 Nisan 2009. <http://www.trakyacam.com.tr/TrakyaCam/tr/pdf/faaliyet_raporu_yillik_2008.pdf>.
- Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş. 2008. *31 Aralık 2008 tarihinde sona eren hesap dönemine ait konsolide finansal tablolar, dipnotları ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <http://www.turkcell.com.tr/c/docs/announcements/20090225_TCELL_4C2008_finansal_sonuclar.pdf>.
- Türk Hava Yolları Anonim Ortaklığı(THY). 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar*. 25 Nisan 2009. <http://www.download.thy.com/download/investor_relations/mali_tablolar_tr/SPK_UFRS_Mali_Tablolar_31.12.2008.pdf>.
- Türk Telekomünikasyon A.Ş.(Türk Telekom). 2008. *31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.ttyatirimciiliskileri.com.tr/media/803/download.aspx>>.
- Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş. 2008. *1 Ocak - 31 Aralık 2008 tarihi itibariyle konsolide finansal tablolar ve dipnotları*. 25 Nisan 2009. <<http://www.turktraktor.com.tr/images/tr/ttraktor%201208%20spk%20tr-final.pdf>>.
- Türkiye Petrol Rafinerileri A.Ş.(TÜPRAŞ). 2008. *1 Ocak - 31 Aralık 2008 hesap dönemine ait konsolide finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.tupras.com.tr/file.debug.php?lFileID=1572>>.
- Uyar, B. 2009. TMS 2 – Stoklar standardı üzerine genel bir değerlendirme. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 28:131-144
- Vestel Elektronik Sanayi ve Ticaret A.Ş. 2008. *01.01 – 31.12.2008 hesap dönemine ait konsolide mali tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <http://www.vestelyatirimciiliskileri.com/finansal/pdf/spk/2008/SPK_31122008.pdf>.
- Vinci Construction. 2008. *Annual report*. 5 Temmuz 2009. <<http://publi.vinci.com/vinci/2008-vinci-annual-report.pdf>>.
- Virgin Blue. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <<http://www.virginaustralia.com/AboutUs/Virginbluecorporateinformation/Investorinformation/AnnualReports/index.htm>>.
- Vodafone Group. 2009. *Annual report for the year ended 31 March 2009*. 30 Eylül 2009. <http://www.vodafone.com/content/dam/vodafone/investors/annual_reports/annual_report_accounts_2009.pdf>.
- Weir Group. 2008. *Annual report*. 20 Mayıs 2009. <http://www.weir.co.uk/investors/_the_weir_group_plc/financial_information/annual_reports/2008_index.aspx>.
- West Australian Newspapers Holdings Limited. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <<http://info-thewest.anittel.net/wancorporate/pdfs/AR2009.pdf>>.
- Wesfarmers. 2009. *Financial statements*. 17 Kasım 2009. <http://www.corporate-ir.net/Media_Files/IROL/14/144042/2009AR_pages72_180.pdf>.

- Wolkswagen Group. 2008. *Annual report*. 30 Haziran 2009. <http://www.volkswagenag.com/vwag/vwcorp/info_center/en/publications/2009/03/GB_2008.-bin.acq/qual-BinaryStorageItem.Single.File/Y_2008_e.pdf>.
- Woolworths Limited. 2009. *Annual report*. 17 Kasım 2009. <<http://phx.corporate-ir.net/External.File?item=UGFyZW50SUQ9MzU2MTkxfENoaWxkSUQ9MzQ4NzgZFR5cGU9MQ==&t=1>>.
- World Federation of Exchanges Page. Mart 2009. <www.world-exchanges.org>.
- Zambon, S. 2003. Accounting in Italy. P. Walton, A. Haller ve B. Raffournier (Der.), *International Accounting*: 195-219. London:Thomson.
- Zorlu Enerji Elektrik Üretim A.Ş. 2008. *01.01 – 31.12.2008 hesap dönemine ait konsolide mali tablolar ve bağımsız denetim raporu*. 25 Nisan 2009. <<http://www.zoren.com.tr/FILES/ZOREN-KONS.pdf>>.